

Aktualizacja

Transgraniczna koncepcja rozwoju i działania Euroregionu POMERANIA na lata 2014 – 2020

30.09.2013

Partnerzy projektu:

Kommunalgemeinschaft Europaregion Pomerania e. V.
Ernst-Thälmann-Straße 4
D-17321 Löcknitz

Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pomerania
Aleja Wojska Polskiego 164
PL - 71-335 Szczecin

Wspólny Region - Wspólne Cele

INTERREG IV A
2007-2013

Współfinansowane przez Unię Europejską
(Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego)

Spis treści

Skład Rady Programowej	3
Przedmowa.....	4
1. Cele i metodyka prac nad aktualizacją koncepcji działań i rozwoju Euroregionu POMERANIA	5
2. Priorytety tematyczne koncepcji	8
3. Podsumowanie oceny realizacji koncepcji działań i rozwoju na lata 2007 – 2013	8
4. Współpraca transgraniczna – ocena analizy SWOT	10
5. Wspólne wnioski i podsumowanie	21
6. Załączniki: KRD na lata 2014 – 2020, Koncepcje cząstkowe dla niemieckiej oraz polskiej części Euroregionu POMERANIA	24

Skład Rady Programowej

(Nazwiska w porządku alfabetycznym)

Paweł Bartnik	Dyrektor Biura Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania
Carsten Bockhardt	Deputowany Powiatu Barnim
Dr. Volker Böhning	Członek Rady Powiatu Vorpommern-Greifswald
Ursula Brautferger	Kierownik referatu, Ministerstwo Gospodarki, Budownictwa i Turystyki Meklemburgii-Pomorza Przedniego
Henryk Stanisław Broda	Wójt Będzina
Piotr Ryszard Downar	Burmistrz Dębna
Olgierd Geblewicz	Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego
Lothar Großklaus	Zastępca Starosty Powiatu Vorpommern-Rügen
Peter Heise	Dyrektor Kommunalgemeinschaft Pomerania e.V.
Eugeniusz Jasiewicz	Burmistrz Wolina
Piotr Jedliński	Prezydent Koszalina
Dr. Arthur König	Nadburmistrz Hansestadt Greifswald
Dr. Paul Krüger	Nadburmistrz Neubrandenburg
Arkadiusz Sobiestaw Mazepa	Starosta Myśliborski
Gisela Mehlmann	Kierownik referatu, Ministerstwo Gospodarki i Spraw Europejskich Kraju Związkowego Brandenburgia
Dietmar Schulze	Starosta Powiatu Uckermark
Zygmunt Siarkiewicz	Burmistrz Barlinka
Ryszard Sola	Burmistrz Łobza
Krzysztof Soska	Wiceprezydent Szczecina
Maciej Krystian Szabatkin	Wiceburmistrz Gryfina

Przedmowa

Szanowni Członkowie Euroregionu POMERANIA,

oddajemy w Państwa ręce *Koncepcję rozwoju i działania Euroregionu POMERANIA na lata 2014 – 2020*. Niniejszy dokument ma stanowić podstawę dalszego kształtowania współpracy polsko-niemieckiej w naszym euroregionie.

Możemy być dumni z ogromnej ilości wspólnie zrealizowanych projektów gwarantujących trwałość współpracy. Istniejące kontakty między ludźmi pracującymi w najróżniejszych instytucjach, organizacjach, stowarzyszeniach, związkach czy w administracji samorządowej są dowodem na to, że nasze podejście strategiczne zaprezentowane w koncepcji rozwoju Euroregionu POMERANIA na lata 2007-2013 było słuszne.

To, co dziś uważamy za oczywistość, jak choćby współpracę między szpitalami, klinikami, uniwersytetami w projekcie Telemedycyna, współdziałanie podmiotów realizujących takie projekty jak Sieć Atrakcji Pomerania, Pomorski Krajobraz Rzeczny, Centra Usług i Doradztwa, przedsięwzięcia związane z krajobrazem polodowcowym, inwestycje w dziedzinie kultury i sztuki, wspólne badania nad starszą i nowszą historią naszego regionu, wszystko to pokazuje słuszność działań zaproponowanych jako pomysł na wspólny rozwój naszego Euroregionu POMERANIA. Na szczególną uwagę zasługuje tu realizowany od lat Fundusz Małych Projektów, dzięki któremu możliwe jest spotkanie tysięcy Polaków i Niemców. W przyszłej perspektywie finansowania uważamy, że powinien on pozostać podstawowym i najważniejszym instrumentem wspierania współpracy transgranicznej.

W toku wspólnych dyskusji, zgodnie z zasadą oddolności, udało nam się dotrzeć do wielu grup interesariuszy, a uzyskane w ten sposób wskazówki i pomysły włączyliśmy do koncepcji rozwoju na najbliższe lata.

Nasz pomysł, aby współdziałać przy wdrażaniu programu INTERREG IVA, np. poprzez stworzenie Wspólnego Sekretariatu Technicznego z udziałem Euroregionu POMERANIA, w którym polscy i niemieccy pracownicy doradzają, informują i kontrolują proces aplikacji – jest czymś wyjątkowym na polsko-niemieckim pograniczu. Wyjątkowość ta dotyczy także sposobu wdrażania Funduszu Małych Projektów.

Udało nam się wzmocnić partnerstwa między samorządami, stowarzyszeniami i związkami oraz doprowadzić do powstania nowych, dla przykładu między Szczecinem a Greifswaldem, Karlinem a miastami Dargun i Wolgast oraz Archiwum Państwowym w Szczecinie i Landesarchiv w Greifswaldzie.

Jesteśmy przekonani, że niniejszą *Koncepcją rozwoju i działania na lata 2014-2020* uda nam się wspólnie zwiększyć poziom integracji Euroregionu POMERANIA oraz wzmocnić jego rozwój gospodarczy.

Ale do tego potrzebujemy Państwa zaangażowania i inicjatywy. Przystąpmy więc wspólnie do pracy!

Dr. Volker Böhning
Prezes Kommunalgemeinschaft
Europaregion Pomerania e.V.

Zygmunt Siarkiewicz
Prezes Stowarzyszenia Gmin Polskich
Euroregionu Pomerania

1. Cele i metodyka prac nad aktualizacją koncepcji działań i rozwoju Euroregionu POMERANIA.

Niniejsza *Koncepcja działań i rozwoju Euroregionu POMERANIA na lata 2014-2020* wyznacza ramy strategiczne dla polskich i niemieckich euroregionalnych partnerów, które obejmują cele i wymagania rozwojowe uwzględniające Strategię „Europa 2020” i zapisane w niej priorytety, czyli wzrost inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu. Realizacja tych priorytetów wymaga przeniesienia większej odpowiedzialności za współpracę transgraniczną na szczebel regionalny, lokalny i samorządowy.

Obszar Euroregionu POMERANIA

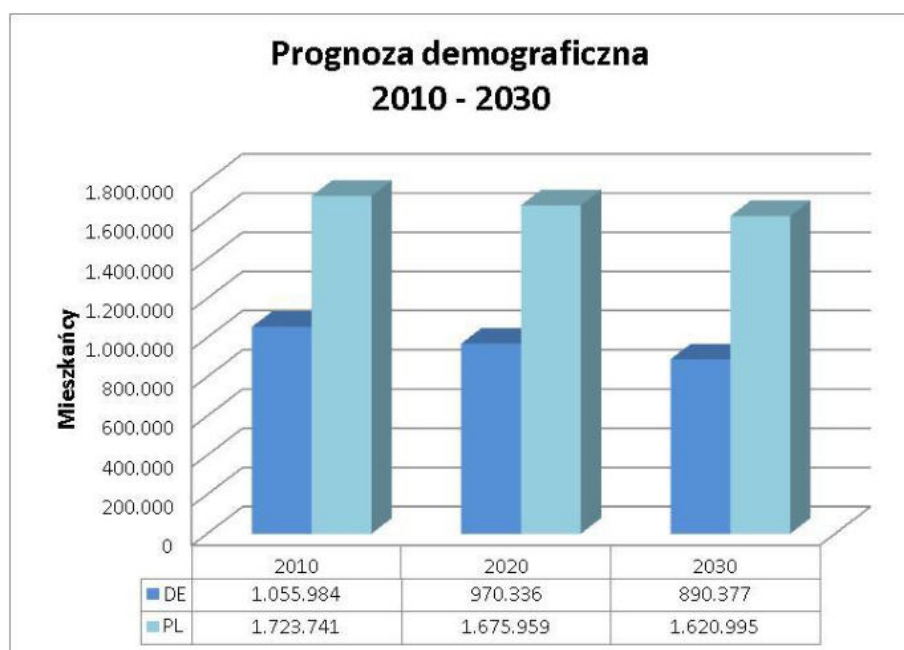

Wspólne działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz transgraniczne wspieranie zrównoważonego rozwoju i rozwoju społecznego pozostają w Euroregionie najważniejszym zadaniem na przyszłość.

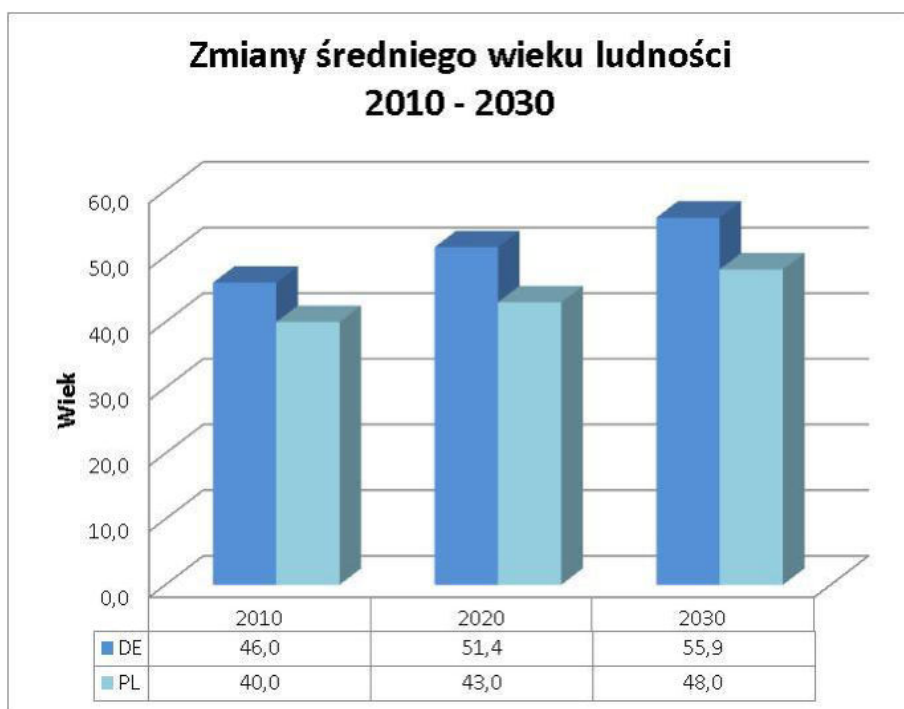
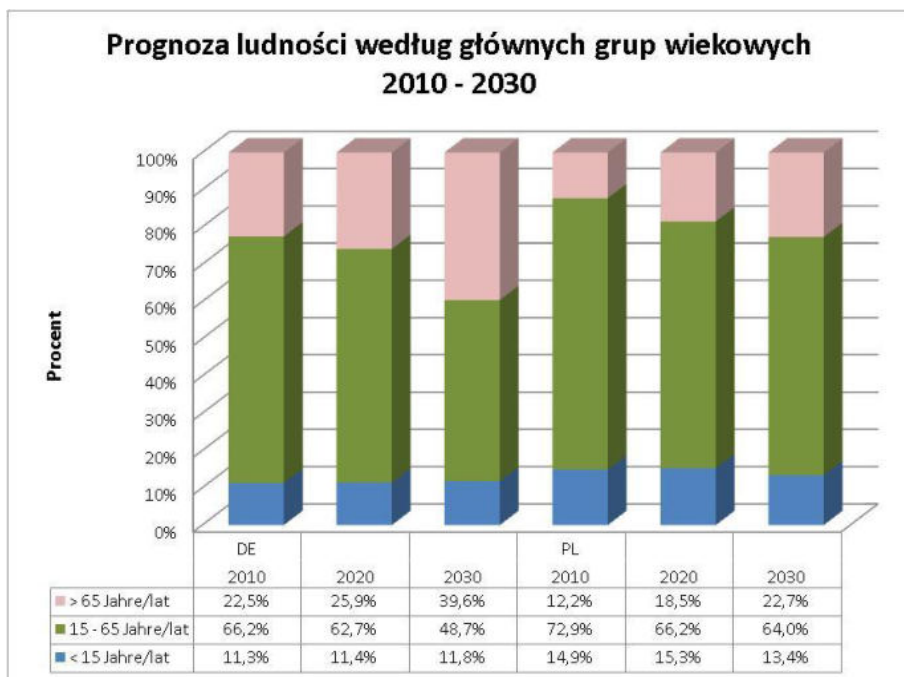
Uwzględniając specyficzne uwarunkowania regionalne po stronie polskiej i niemieckiej koncepcja sonduje możliwości i szanse rozwojowe Euroregionu POMERANIA, wyznacza priorytety i konkretne działania służące realizacji wzmacniających się wzajemnie priorytetów Strategii „Europa 2020”:

- **wzrost inteligentny**, czyli rozwój oparty na wiedzy i innowacjach,
- **wzrost zrównoważony**, czyli transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej,
- **wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu**, czyli wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.¹

Koncepcja ma dostarczać impulsy do transgranicznego stawienia czoła wyzwaniom wynikającym ze zmian demograficznych. W okresie do 2030 należy się liczyć z odczuwalnym spadkiem liczby mieszkańców (od 6% do 15%). Zjawisku temu towarzyszyć będzie wzrost odsetka osób starszych. Średnia wieku do 2030 roku znacznie wzrośnie – prawdopodobnie o 8 do 10 lat. Przy czym negatywne trendy demograficzne będą obserwowane szczególnie mocno w niemieckiej części Euroregionu POMERANIA.

¹ Strategia „Europa 2020” z dnia 03.03.2011, KOM (2010), wersja ostateczna.

2. Priorytety tematyczne koncepcji.

Obaj partnerzy projektu - Kommunalgemeinschaft Pomerania e.V. i Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pomerania, utworzyli dnia 21 lutego 2012 roku polsko-niemiecką Radę Programową i uzgodnili etapy opracowania koncepcji. Uzgodniono zlecenie opracowania koncepcji częściowych dla strony polskiej i niemieckiej, aby w ten sposób pełniej uwzględnić specyfikę obu obszarów częściowych. Opracowanie koncepcji częściowych odbywało się równoległe przy stale prowadzonych wspólnych uzgodnieniach. Prace koncentrowały się na czterech priorytetach tematycznych:

- I Wsparcie badań, rozwoju technologicznego i innowacji.
- II Wzmocnienie i poprawa dostępności regionalnych centrów gospodarczych i turystycznych.
- III Poprawa i zapewnienie świadczenia usług publicznych z uwzględnieniem przemian demograficznych.
- IV Wsparcie na rzecz wzrostu zatrudniania/podnoszenia kwalifikacji, wsparcie administracji publicznej, kultury, sportu, spraw społecznych, społeczeństwa obywatelskiego i nauki przez całe życie.

Dnia 27.03.2012 odbyła się w Szczecinie polsko-niemiecka konferencja robocza, na której przedstawione zostały biura będące zleceniobiorcami opracowania koncepcji częściowych. Zaprezentowano także możliwości współdziałania przy pracach nad koncepcją.

Następnie w roku 2012 po polskiej i niemieckiej stronie Euroregionu odbyło się szereg dyskusji i konsultacji oraz badania ankietowe z udziałem podmiotów regionalnych, ekspertów, samorządowców i multiplikatorów współpracy transgranicznej. Zidentyfikowano w ich toku potrzeby oraz zebrano propozycje wspólnych tematów transgranicznych, które zostały uwzględnione w analizie słabych i mocnych stron.

Obie koncepcje częściowe zostały zatwierdzone przez walne zgromadzenia polskiego i niemieckiego stowarzyszenia (odpowiednio: niemiecka koncepcja częściowa dnia 12.12.2012, polska dnia 22.03.2013).

3. Podsumowanie oceny realizacji koncepcji działań i rozwoju na lata 2007 – 2013.

Dotychczasowa, wspólnie opracowana *Koncepcja rozwoju i działania na lata 2007-2013* okazała się właściwym instrumentem do przygotowania i wdrażania transgranicznych partnerstw i wspólnych projektów. Obie koncepcje częściowe prezentują dotychczasowe sukcesy i problemy.

I tak można stwierdzić, że różnego rodzaju sieci współpracy (np. sieć Telemedycyna), partnerstwa i centra kompetencji wspierają w sposób trwały rozwój regionalny i transgraniczny w Euroregionie. Rosnąca transgraniczna wymiana informacji, doświadczeń, przekazywanie wyników projektów z uwzględnieniem uwarunkowań krajowych prowadzą do wspólnych rozwiązań i postępu na szczeblu gminnym i regionalnym. Intensyfikacja współpracy, przykładowo w dziedzinie turystyki, doprowadziła m.in. do powiązania ze sobą ofert turystyki rowerowej i wodnej. Ogólnie można stwierdzić, że osiągnięto wzrost konkurencyjności i ponadregionalnej

rozpoznawalności Euroregionu. Nie można jednak stwierdzić, że konkurencyjność całego transgranicznego regionu i jego rozpoznawalność są już na zadowalającym poziomie. W latach 2014-2020 należy prowadzić dalsze działania na rzecz ich poprawy.

Jako deficyty i problemy zidentyfikowano przede wszystkim:

- dostępny potencjał szkół wyższych i instytucji badawczych nie jest w wystarczającym stopniu wykorzystywany przez gospodarkę;
- niewystarczające są postępy w opracowywaniu i wdrażaniu wspólnych celów edukacyjnych, zbyt mała ilość polsko-niemieckich projektów o znaczeniu regionalnym, niezadowalająca ilość form kształcenia zawodowego, niewystarczająca wymiana uczniów i nauczycieli;
- nadal istniejące deficyty w zakresie powiązania sieci drogowych na osi wschód-zachód, włącznie z granicą państwa;
- wciąż istniejąca bariera językowa i rodzące się dopiero zrozumienie dla różnic mentalnych i kulturowych sąsiada;
- słabość finansowa niektórych samorządów nie pozwalająca na realizację długofalowej współpracy transgranicznej oraz wdrażanie wspólnych projektów i ich instytucjonalne wzmocnienie;
- różnice w strukturach administracyjnych oraz długie procedury decyzyjne na wszystkich szczeblach (UE, szczebel rządowy i wojewódzki/landowy) i w niektórych aspektach znaczny nakład administracyjny związany z realizacją wspólnych projektów.

W obu koncepcjach częściowych pokazano wyniki wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) w ramach transgranicznej współpracy terytorialnej (INTERREG IVA). Program INTERREG IVA wniósł znaczący wkład w realizację działań zapisanych w *Koncepcji rozwoju i działań Euroregionu POMERANIA na lata 2007 – 2013*.

Ponadto, poza środkami własnymi samorządów, stowarzyszeń i związków wykorzystywano wiele innych możliwości finansowych do wdrażania inicjatyw polsko-niemieckich. Na szczególną uwagę zasługuje Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (PNWM).

Ze wszystkich projektów dofinansowywanych przez PNWM w polskiej i niemieckiej części Euroregionu POMERANIA ok. 60% realizowanych jest przez partnerów z terenu Euroregionu. Przykładowo, na zachodniopomorskie przypada 130 takich projektów rocznie. Projekty te sięgają od współpracy przedszkoli (dla przykładu przedszkola nr 67 i 23 ze Szczecina współpracują z DRK – Kindergarten „Regenbogen“ i Haus der Fröhlichen Jahreszeiten z Pasewalku), przez szkoły podstawowe (np. SP 16 Szczecin i szkoła podstawowa z Lychen), aż do gimnazjów i liceów (np. Przelewice i Ückermünde, Löcknitz i Police). Poza tym, istnieje także wymiana pozaszkolna – jako przykład można podać współpracę orkiestr dętych z Łobza i Grimmen.

Ważnym źródłem finansowania polsko-niemieckich inicjatyw jest Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej. Ponadto, w ramach programów unijnych wdrażanych w poszczególnych regionach także wspierane są przedsięwzięcia o wymiarze transgranicznym (np. programy dofinansowywane z Europejskiego Funduszu Społecznego, LEADER+).

Przy wdrażaniu projektów sprawdziła się zasada partnera wiodącego, która wzmocniła partnerstwa. Z tego względu, w perspektywie finansowania 2014 – 2020 należy utrzymać strukturę partnerstwa z partnerem wiodącym.

4. Współpraca transgraniczna – ocena analizy SWOT.

Poniższa ocena osiągniętego poziomu współpracy polsko-niemieckiej na pograniczu stanowi uzupełnienie analizy SWOT poszczególnych koncepcji cząstkowych. Skupienie się na wybranych parametrach umożliwiającym formułowanie szczegółowych, jakościowych opinii na temat współpracy ma posłużyć jako podbudowa dla przyszłych głównych obszarów działania.

Zestawienie istniejących jeszcze zahamowań/deficytów, a także identyfikacja potencjałów/zasobów przyszłego rozwoju tworzą decydujące przesłanki dla ukierunkowanej kontynuacji pracy w regionie przygranicznym.²

Podstawę oceny osiągniętego poziomu współpracy transgranicznej tworzą poniższe parametry³. Mają one charakter administracyjny, strukturalny, kulturowy, względnie są jeszcze innego rodzaju. Mają one istotne znaczenie w dokonaniu oceny, jakkolwiek nie zawsze w tym samym zakresie i w różnoraki sposób:

1. Dysponowanie środkami finansowymi na rozwój projektów (nowe projekty).
2. Możliwości zabezpieczenia bieżących kosztów we wdrażanych projektach (zabezpieczenie trwałości wdrażanych projektów).
3. Współpraca w zakresie edukacji, kształcenia i doskonalenia zawodowego.
4. Znajomość języków obcych, zdolność i możliwość komunikowania się.
5. Akceptacja kulturowa, znajomość historii i mentalności sąsiada.
6. Wykorzystanie euroregionalnego rynku pracy przez pracobiorców, integracja rynku pracy.
7. Wykorzystanie euroregionalnego rynku pracy przez przedsiębiorców i innych pracodawców, możliwość wykorzystania oferty usługowej.
8. Instytucjonalizacja partnerstw transgranicznych.
9. Dostępność, połączenie systemów komunikacyjnych.
10. Rozwój demograficzny, zabezpieczenie warunków bytowych.
11. Infrastruktura komunikacyjna, platformy informacyjne i ich wykorzystanie, informacja na temat aktualnej sytuacji w sąsiednim kraju.
12. Wydajność personalna i instytucjonalna w samorządach gmin i innych instytucjach pracujących na rzecz współpracy transgranicznej.
13. Wydajność personalna w organizacjach pozarządowych (NGO) na rzecz współpracy transgranicznej.
14. Korzystanie i współkorzystanie z usług socjalnych po drugiej stronie granicy.
15. Korzystanie i współkorzystanie z usług technicznych po drugiej stronie granicy.
16. Korzystanie z euroregionalnego rynku mieszkaniowego i nieruchomości.

Umieszczenie poszczególnych parametrów na wykresie SWOT odbyło się w oparciu o jakościową i ilościową ocenę każdego z nich. Ocena aktualnego stanu, zdiagnozowane deficyty i potencjał umożliwiają wyciągnięcie wniosków i zaplanowanie działań w Euroregionie POMERANIA na kolejne lata.

---

² Poniższa ocena jest wynikiem wspólnych narad polskiego i niemieckiego wykonawcy Strategii Euroregionu POMERANIA 2014-2020.

³ Poniższe zestawienie parametrów podlegających ocenie nie stanowi o stopniu ich ważności.

Rozmieszczenie parametrów w tabeli krzyżowej SWOT.

			<u>szanse</u>		
	5	4	15	13	
	8	9 1	12 14 16 6 7		
słabe strony		2			mocne strony
	11	3			
		10			
			<u>ryzyka</u>		

Ocena parametrów i wnioski dla przyszłej współpracy transgranicznej.

1. Dostępność środków na rozwój projektów (nowe projekty). Sytuacja finansowa gmin.		
	ocena	uzasadnienie
Polska	słaba strona pogarszająca się sytuacja finansowa samorządów; niewystarczające uwzględnienie zabezpieczenia kosztów bieżących na etapie przygotowania i wdrażania projektów szansa wykorzystanie nowych technologii i procesów oraz tworzenie sieci współpracy w celu poprawy funkcjonowania i finansowania usług publicznych	rosnąca słabość finansowa samorządów; szansą jest budowanie sieci współpracy i wykorzystanie nowych technologii
Niemcy	słaba strona sytuacja finansowa szansa celowy rozwój projektów i poszukiwanie partnerów, sieci zintegrowane	rosnąca słabość finansowa gmin, jednak intensywne rozważania, poszukiwanie partnerów i kontaktów zabezpieczają szanse przyszłej współpracy, coraz trudniejsze dla gmin staje się prefinansowanie i zagwarantowanie wkładu własnego
wspólne wnioski	- wspólne opracowanie strategii, porozumienie w kwestii priorytetów, - odpowiednio wczesne zapoczątkowanie procesu wyszukiwania pomysłów i tworzenia projektów, - odpowiednio wczesna kontrola współmierności projektów/ odpowiednio wczesne przedłożenie koncepcji wykorzystania, - stworzenie instrumentów prefinansowania projektów transgranicznych.	

2. Możliwości zabezpieczenia bieżących kosztów we wdrażanych projektach (zabezpieczenie trwałości). Sytuacja finansowa w gminach, zadania obowiązkowe oraz dobrowolne w gminach.		
	ocena	uzasadnienie
Polska	słaba strona sytuacja finansowa ryzyko niewystarczające uwzględnienie podczas przygotowań i wdrażania projektów	istniejąca czy też mogąca nastąpić w przyszłości słabość finansowa w samorządach kryje w sobie rosnące ryzyko finansowe; brakujące lub niewystarczające koncepcje zabezpieczające trwałość projektów mogą spowodować w gminach kłopoty finansowe
Niemcy	słaba strona sytuacja finansowa ryzyko niewystarczające uwzględnienie podczas przygotowań i wdrażania	istniejąca czy mogąca nastąpić w przyszłości słabość finansowa w gminach kryje rosnące finansowe i materialne ryzyko; brakujące, względnie

	projektów	niewystarczające koncepcje zabezpieczające trwałość projektów mogą spowodować w gminach kłopoty finansowe
wspólne wnioski	- wymiana doświadczeń pomiędzy partnerami w projektach, - wypracowanie wspólnego postrzegania i podejścia do problemów, - weryfikacja ekonomiczna nowych projektów infrastrukturalnych (zmniejszenie ryzyka finansowego dla samorządów), - informowanie o możliwych konsekwencjach finansowych włącznie z niebezpieczeństwem żądania zwrotu środków pomocowych w przypadku utraty trwałości projektu, - tworzenie innowacyjnych sieci współpracy w celu poprawy świadczenia usług publicznych.	

3. Współpraca w obszarze edukacji, kształcenia i doskonalenia zawodowego.

	ocena	uzasadnienie
Polska	słaba strona spadająca liczba uczniów, oferty edukacyjne niewystarczająco dostosowane do wymagań rynku pracy szansa rozbudowa dwujęzycznej oferty edukacyjnej na obszarze pogranicza; tworzenie ofert kształcenia zawodowego dostosowanych do potrzeb transgranicznego rynku pracy	spadające liczby uczniów powodują, że samorzady coraz więcej muszą dopłacać do systemu szkolnego ze środków własnych; istniejąca oferta kształcenia zawodowego niedostosowana do transgranicznego rynku pracy
Niemcy	słaba strona niewystarczający stopień współpracy (częste bariery administracyjne) ryzyko niewystarczająca lub spóźniona reakcja na nowe wymogi edukacji szkolnej i zawodowej	możliwości współpracy są nadal częściowo ograniczone, decyzje odnośnie wytycznych w tym obszarze są zwykle podejmowane na innym szczeblu
wspólne wnioski	- nowe dwujęzyczne modele kształcenia zawodowego we współpracy ze szkołami zawodowymi i centrami kształcenia zawodowego, izbami przemysłowo-handlowymi i izbami rzemieślniczymi, dodatkowe kwalifikacje, - uzyskiwanie dodatkowych kwalifikacji, - tworzenie oferty umożliwiającej uzupełnianie umiejętności i wiadomości niezbędnych do wzajemnego uznawania kwalifikacji zawodowych, - opracowywanie kolejnych transgranicznych kierunków kształcenia zawodowego i kierunków studiów (wspólne działanie w okresie braku wykwalifikowanych pracowników), - analiza i komunikacja w odniesieniu do projektów, - wskazanie nowych ścieżek kariery zawodowej, - wsparcie socjalnej aktywności uczniów.	

4. Znajomość języków obcych, zdolność i możliwość komunikowania się.

Z jednej strony znajomość języka branżowego, z drugiej komunikacja językowa, możliwość

komunikacji przy pomocy trzeciego języka (np. j. angielski).		
	ocena	uzasadnienie oceny
Polska	słaba strona brak, względnie niewystarczająca znajomość języków obcych po obu stronach, malejące zainteresowanie nauką języka niemieckiego po stronie polskiej szansa rosnące starania na pograniczu w celu osiągnięcia lepszej komunikacji językowej, również w języku trzecim	wprowadzie gotowość do komunikacji istnieje, jednak posiadane kompetencje językowe konieczne do sprawnej realizacji projektów nie są jeszcze wystarczające (uwzględniając różnice zarówno po niemieckiej, jak i po polskiej stronie); brak promocji języka i kultury sąsiada; funkcjonują dwujęzyczne placówki edukacji przedszkolnej i szkolnej na pograniczu
Niemcy	słaba strona brak względnie niewystarczająca znajomość języków obcych po obu stronach szansa rosnące starania na pograniczu w celu osiągnięcia lepszej komunikacji językowej	wprowadzie gotowość do komunikacji istnieje, jednak posiadane kompetencje językowe konieczne do sprawnej realizacji projektów nie są jeszcze wystarczające (uwzględniając różnice zarówno po niemieckiej jak i po polskiej stronie); funkcjonują dwujęzyczne placówki edukacji przedszkolnej i szkolnej
wspólne wnioski	- nacisk na postrzeganie innego języka oraz kultury jako czynników wzbogacających, - wspieranie nauczania języków na rzecz poprawy komunikowania się (w ścisłym powiązaniu z parametrem nr 1, wzajemne zrozumienie i poszanowanie), - dalsze intensywne wspieranie/subwencjonowanie możliwości wczesnodziecięcej nauki języka, - tworzenie możliwości edukacji językowej „od przedszkola do matury” w celu likwidacji bariery językowej, - powołanie transgranicznego centrum promocji nauki języka niemieckiego i polskiego jako bazy edukacyjnej i zaplecza dydaktycznego dla nauczycieli języka niemieckiego i polskiego jako języka obcego.	

5. Akceptacja kulturowa, znajomość historii i mentalności sąsiada.

Temat zasadniczy, stan wiedzy o różnicach kulturowych i różnych mentalnościach, akceptacja i tolerancja.

	ocena	uzasadnienie
Polska	słaba strona luki w wiedzy po obu stronach szanse widoczna gotowość do uzupełniania luk w wiedzy o sąsiedzie i niwelowania uprzedzeń	wiedza o historii i mentalności nadal nie jest wystarczająca, co częściowo utrudnia pracę; sceptycyzm i zastrzeżenia istnieją po obu stronach, mimo tego istnieje duża ilość pozytywnych przykładów, powstałych w procesie wdrażania projektów, w szczególności małych projektów
Niemcy	słaba strona	wiedza o historii i mentalności

	luki w wiedzy po obu stronach szanse widoczna gotowość do uzupełniania luk w wiedzy o sąsiedzie i niwelowania zastrzeżeń	nadal nie jest wystarczająca, co częściowo utrudnia pracę; sceptycyzm i zastrzeżenia istnieją po obu stronach, mimo tego istnieje duża ilość pozytywnych przykładów, powstałych w procesie wdrażania projektów, w szczególności małych projektów
wspólne wnioski	- różnice kulturowe powinny być w coraz większym stopniu postrzegane jako możliwość wzbogacenia wiedzy, - należy wspierać dalszą stałą współpracę (prowadzącą do zmniejszenia dystansu pomiędzy partnerami), - promocja wspólnych wyników projektów poświęconych historii (publikacje książkowe, Internet, mobilne aplikacje na telefon komórkowy), - uwzględnienie historii regionalnej i realizowalności w edukacji szkolnej, - budowa oferty spędzania czasu wolnego na bazie tematyki historycznej, realizowanej np. przez polsko-niemieckie centra spotkań.	

6. Wykorzystanie euroregionalnego rynku pracy przez pracobiorców, integracja rynku pracy.

Transgraniczne podejmowanie pracy.

	ocena	uzasadnienie
Polska	słaba strona kwalifikacje pracowników niedostosowane do potrzeb rynku pracy; brak ofert pracy dla młodych ludzi, wysokie bezrobocie szansa malejąca liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym w wyniku starzenia się społeczeństwa spowoduje spadek liczby bezrobocia i pojawienie się nowych miejsc pracy związanych z usługami na rzecz osób starszych	emigracja młodych ludzi z powodu braku miejsc pracy; wzajemne uznawanie kwalifikacji zawodowych prowadzi do budowy transgranicznego rynku pracy
Niemcy	silna strona istniejące miejsca pracy w szczególności dla kadr wykwalifikowanych szansa możliwość dla „mobilnych“ pracowników wykwalifikowanych	rozpoczynający się brak wykwalifikowanych kadr (zwalnijące się miejsca pracy) oferuje wykształconym pracownikom pracę na pograniczu przy uznaniu świadectwa potwierdzającego kwalifikacje zawodowe; problemem jest nadal odpływ młodszych wykwalifikowanych pracowników z regionu
wspólne wnioski	- dalsze prace nad uznawaniem świadectw potwierdzających kwalifikacje zawodowe, wspólne świadectwa zawodowe, - podniesienie atrakcyjności rynku pracy na pograniczu, - wskazanie nowych ścieżek kariery zawodowej, nowych zawodów, - transgraniczne udostępnianie regionalnych ofert pracy w celu wsparcia mobilności pracowników (jako uzupełnienie dla usług oferowanych przez EURES-T).	

7. Wykorzystanie euroregionalnego rynku pracy przez przedsiębiorców i innych pracodawców, możliwość wykorzystania oferty usługowej.		
	ocena	uzasadnienie
Polska	silna strona dużo młodych ludzi z wyższym wykształceniem szanse ukierunkowane wsparcie przedsiębiorców i przedsiębiorczości, udostępnienie ofert dla sąsiada z drugiej strony granicy (dwujęzyczność oferty, dostosowanie oferty usług do specyficznych wymagań rynku po drugiej stronie granicy)	konieczność podejmowania działań ukierunkowanych na tworzenie miejsc pracy dla młodych ludzi
Niemcy	silna strona jeszcze istniejący wyszkolony potencjał siły roboczej szanse ukierunkowane wsparcie przedsiębiorców i rozwój przedsiębiorczości	dalsze działania nakierowane na zatrzymanie pracowników w regionie, dalsza niwelacja barier (m.in. problemów prawnych)
wspólne wnioski	- dalsze starania w kierunku uznawalności świadectw zawodowych, wspólne certyfikaty zawodowe, - podniesienie atrakcyjności rynku pracy na pograniczu, - zmniejszenie deficytu informacji w tej dziedzinie.	

8. Instytucjonalizacja partnerstw transgranicznych (stabilność). Podstawa współpracy, uzyskany poziom i skuteczność, współpraca również poza projektami.		
	ocena	uzasadnienie
Polska	słaba strona w odniesieniu do poziomu i skuteczności szansa gotowość do intensyfikacji i celowej rozbudowy	współpraca częstokroć ograniczona do realizacji projektów (porównaj programy INTERREG), dla których pozyskano dofinansowanie, brak ciągłości w przypadku braku finansowania zewnętrznego; gotowość do współpracy rośnie wraz z pomyślnie zrealizowanymi projektami i zapewnieniem ich trwałości
Niemcy	słaba strona – w odniesieniu do poziomu i skuteczności szansa – gotowość do intensyfikacji i celowej rozbudowy	współpraca częstokroć ukierunkowana na projekty (porównaj programy INTERREG), gotowość rośnie wraz z pomyślnie zrealizowanymi projektami i zapewnieniem ich trwałości
wspólne wnioski	- nadal należy zwracać uwagę na znaczenie „podmiotów kluczowych”, jak stowarzyszenia tworzące Euroregion POMERANIA czy jednostki centralne PNWM, - tworzenie i utrzymanie instytucji i organizacji, współpracujących ze sobą również niezależnie od projektów, - Euroregion POMERANIA będzie jeszcze silniej moderował procesy	

powstawania i zawiązywania projektów.

9. Dostępność, połączenie systemów komunikacyjnych.

	ocena	uzasadnienie
Polska	ryzyko połączenia komunikacyjne w szczególności w komunikacji publicznej wykazują coraz więcej luk szansa ukierunkowane uzgodnienia w zakresie świadczenia usług przewozowych na pograniczu, obsługa ruchu osób dojeżdżających do pracy przez granicę w wyniku integracji rynku pracy	istniejąca infrastruktura transportowa częściowo wymagająca remontów, konieczność budowy obejść miejscowości, konieczność elektryfikacji odcinka Szczecin - Angermünde; konieczność poprawy transgranicznego skomunikowania z autostradą A 20
Niemcy	ryzyko – połączenia komunikacyjne w szczególności w komunikacji publicznej wykazują coraz więcej luk, szansa –ukierunkowane uzgodnienia w zakresie świadczenia usług przewozowych na pograniczu	w przeszłości dokonano obszernej rozbudowy infrastruktury komunikacyjnej, świadczenie publicznych usług przewozu osób staje się z ekonomicznego punktu widzenia coraz trudniejsze
wspólne wnioski	- współdziałanie przy tworzeniu transgranicznych rozwiązań komunikacyjnych, unikanie złych rozwiązań dla regionu, - bilety transgraniczne, bilety łączone.	

10. Rozwój demograficzny, zabezpieczenie usług publicznych.

	ocena	uzasadnienie
Polska	słaba strona rosnące koszty, kurcząca się oferta ryzyko początek zmieniającego się popytu na usługi techniczne i socjalne/ ryzyko	istniejące sieci techniczne są coraz droższe w utrzymaniu i eksploatacji, rozpoczynający się proces wyludniania obszarów
Niemcy	słaba strona rosnące koszty, względnie kurcząca się oferta, ryzyko początek zmieniającego się popytu na usługi techniczne i socjalne/ ryzyko	istniejące sieci techniczne są coraz droższe w utrzymaniu i eksploatacji, rozpoczynający się proces wyludniania obszarów
wspólne wnioski	- należy zbadać transgranicznie dostęp do usług publicznych, - pomysł multifunkcyjnych centrów jako model dostarczania usług publicznych – dostęp do różnych usług w jednym miejscu, względnie regionie.	

11. Infrastruktura komunikacyjna, platformy informacyjne i ich wykorzystanie, informacja na temat aktualnej sytuacji w sąsiednim kraju.

Techniczne wykorzystanie istniejących jednostek i struktur, regularność i merytoryczne zabezpieczenie, deficyty i ryzyka.

	ocena	uzasadnienie

Polska	słaba strona merytoryczna komunikacja wykazuje po obu stronach znaczne braki, należy rozbudowywać dotychczasowe działania w tej dziedzinie szansa w przypadku zaspokojenia deficytów informacyjnych odczuwalne będzie pozytywne oddziaływanie we wszystkich obszarach	właściwe warunki techniczne dostępne są niemal wszędzie; polska Pomerania współpracuje z prasą (wkładka comiesięczna „Przez granice“ we współpracy z gazetą codzienną „Kurier Szczeciński“), w celu informowania o pograniczu polsko-niemieckim, konieczność podejmowania dalszych tego typu działań
Niemcy	słaba strona merytoryczna komunikacja wykazuje po obu stronach znaczne braki ryzyko luka ta kryje ryzyka dla dalszej współpracy (parametr nr 1)	niemal wszędzie istnieją przesłanki techniczne, każda miejscowość ma dostęp do Internetu, istniejące w przeszłości działania zamierają (prasa, radio) (Radio Pomerania nie ma już polskiego partnera!), konieczne jest podniesienie wzajemnego stanu wiedzy o sobie
wspólne wnioski	- kontrola istniejących instytucji i ich skuteczność, zapobieżenie załamaniu struktur, - doskonalenie wiedzy na temat sytuacji w kraju sąsiednim, - powołanie Centrum Kompetencji Transgranicznych.	

12. Wydajność personalna i instytucjonalna w samorządach gmin i innych instytucji pracujących na rzecz współpracy transgranicznej.

Zatrudnianie pracowników o kompetencjach transgranicznych względnie celowe kształcenie, w razie potrzeby stworzenie odpowiednich struktur.

	ocena	uzasadnienie
Polska	silna strona dostępność pracowników posiadających kompetencje językowe szansa dalsza stabilizacja współpracy również poprzez instytucjonalizację	zaangażowanie odpowiedniej ilości personelu jest silną stroną, a wykorzystanie tych możliwości szansą na dalszą intensyfikację współpracy transgranicznej; realizacja projektów transgranicznych doprowadziła w niektórych gminach do zatrudnienia wykwalifikowanych pracowników do pracy w ramach tych projektów (małe gminy mają problem z niedostateczną ilością pracowników, stąd problem kadrowy z realizacją projektów)
Niemcy	silna strona ukierunkowane zaangażowanie pracowników w minionym czasie szansa dalsza stabilizacja współpracy również poprzez instytucjonalizację	zaangażowanie odpowiedniej ilości personelu jest silną stroną, a wykorzystanie tych możliwości szansą na dalszą intensyfikację współpracy transgranicznej; realizacja projektów transgranicznych doprowadziła w niektórych gminach do zatrudnienia wykwalifikowanych pracowników do pracy w ramach

		tych projektów (małe gminy mają problem z niedostateczną ilością pracowników, stąd problem kadrowy z realizacją projektów)
wspólne wnioski	- należy zwracać uwagę na znaczenie „podmiotów kluczowych”, - zatrudnianie pracowników o odpowiednich zdolnościach (język, znajomość mentalności, itp.), - wspólne angażowanie personelu i poprzez to podział kosztów tworzenia sieci zintegrowanych), - szkolenia dla fachowych profesji transgranicznych, - powołanie Centrum Kompetencji Transgranicznych.	

13. Wydajność personalna w organizacjach pozarządowych (NGO) działających na rzecz współpracy transgranicznej.

	ocena	uzasadnienie
Polska	silna strona zaangażowani członkowie szansa rozbudowa i wykorzystanie pomysłów i kontaktów	siłę wielu organizacji pozarządowych stanowią zaangażowani członkowie, osobiste kontakty tworzą realną szansę na rozwój pomysłów i projektów
Niemcy	silna strona zaangażowani członkowie szansa rozbudowa i wykorzystanie pomysłów i kontaktów	siłę wielu organizacji pozarządowych stanowią zaangażowani członkowie, osobiste kontakty tworzą realną szansę na rozwój pomysłów i projektów
wspólne wnioski	- zwiększone włączanie organizacji pozarządowych w działalność gminną na rzecz współpracy transgranicznej, - dalsza rozbudowa projektów people-to-people (zbliżanie do siebie mieszkańców), - zwiększenie udziału sektora pozarządowego w realizacji programów unijnych przez instrumenty finansowe zabezpieczające środki na wkład własny i prefinansowanie projektów.	

14. Korzystanie i współkorzystanie z usług socjalnych po drugiej stronie granicy.

	ocena	uzasadnienie
Polska	silna strona istniejąca socjalna infrastruktura usługowa po stronie polskiej szansa stworzenie możliwości do korzystania z usług przez obywateli niemieckich	zagrożenie rezygnacji/ ograniczenia usług socjalnych, wzrost kosztów, ściślejsza współpraca podczas świadczenia tych usług, decyzje odnośnie podziału pracy, transgraniczne zapewnienie świadczenia usług socjalnych
Niemcy	silna strona jeszcze istniejąca dobra socjalna infrastruktura usługowa po stronie niemieckiej szansa stworzenie możliwości do korzystania z usług dla polskich obywateli	zagrożenie rezygnacji/ ograniczenia usług socjalnych, wzrost kosztów, ściślejsza współpraca podczas świadczenia tych usług, decyzje odnośnie podziału pracy, transgraniczne zapewnienie świadczenia usług socjalnych

wspólne wnioski	- wspieranie partnerstw i podział pracy, - tworzenie możliwości transgranicznego korzystania z usług i placówek, - wspólne rozwiązania na rzecz włączenie społecznego.

15. Korzystanie, względnie wspólne korzystanie z usług technicznych po drugiej stronie granicy.		
	ocena	uzasadnienie
Polska	silna strona dostępna techniczna infrastruktura usługowa po stronie polskiej szansa stworzenie możliwości do korzystania ze świadczeń dla obywateli niemieckich	zagrożenie rezygnacji ze świadczenia usług/ ograniczenie usług technicznych, wzrost kosztów, ściślejsza współpraca podczas świadczenia tych usług, decyzje o podziale pracy, transgraniczne zabezpieczenie usług technicznych
Niemcy	silna strona jeszcze istniejąca techniczna infrastruktura usługowa po stronie niemieckiej szansa stworzenie możliwości do korzystania ze świadczeń dla polskich obywateli	zagrożenie rezygnacji ze świadczenia usług/ ograniczenie usług technicznych, wzrost kosztów, ściślejsza współpraca podczas świadczenia tych usług, decyzje o podziale pracy, transgraniczne zabezpieczenie usług technicznych
wspólne wnioski	- wspieranie partnerstw i podział pracy, - tworzenie możliwości transgranicznego korzystania z usług i placówek.	

16. Korzystanie z euroregionalnego rynku mieszkaniowego i nieruchomości.		
	ocena	uzasadnienie
Polska	słaba strona niedostateczna ilość tanich mieszkań na wynajem po stronie polskiej, wysokie koszty zakupu mieszkań ryzyko polscy obywatele osiedlają się po stronie niemieckiej (przede wszystkim młodzi ludzie z dziećmi)	na ścisłym obszarze pogranicza osiedlają się po stronie niemieckiej młode rodziny z dziećmi, co wzmacnia trend migracyjny z polskiej części Euroregionu
Niemcy	silna strona mieszkania znajdujące się na pograniczu szansa możliwość osiedlenia się polskich obywateli i wykorzystanie mieszkań	poprzez odpływ młodych ludzi, szczególnie na terenach wiejskich, zwalnia się duża liczba mieszkań, jednak m.in. bliskość Szczecina jest zachętą do osiedlania się
wspólne wnioski	- oferowanie pomocy osobom poszukującym mieszkania, istnieje silna wola integracji, - pożądana rozbudowa punktów poradnictwa obywatelskiego, - rozwój taniego mieszkalnictwa czynszowego po stronie polskiej celem zastopowania odpływu młodych obywateli.	

5. Wspólne wnioski i podsumowanie

Niniejsza analiza wskazuje z jednej strony, że w minionych latach nastąpiła dalsza stabilizacja współpracy transgranicznej, z drugiej strony nadal istnieje potrzeba i gotowość do jej pogłębiania. Pomyślnie wdrożone projekty, kooperacje i sieci zintegrowane są również wyrazem osiągniętego poziomu partnerstw, wzajemnego zaufania i wspólnych celów.

Partnerstwa stanowią w ocenie doświadczeń filar dalszej pomyślniej współpracy. Przy czym należy zauważyć, że współpraca początkowo była i nadal jest reakcją na możliwości uzyskania wsparcia. Dalsza stabilizacja współpracy transgranicznej w oderwaniu od instrumentów pomocowych stanowi wyzwanie na przyszłość.

Jej wdrażanie utrudnia coraz bardziej odczuwalna finansowa słabość gmin po obu stronach granicy. Może ona również niekorzystnie wpłynąć na współpracę transgraniczną i działalność inwestycyjną realizowaną również w powiązaniu ze środkami pomocowymi.

Wiedza o różnicach kulturowych i różnorodnych mentalnościach, ich tolerancja i akceptacja stanowią w dalszym ciągu centralne zagadnienie dalszej współpracy. Mimo wszystkich sukcesów ów komponent socjalny względnie kulturowy będzie miał również w przyszłości zasadnicze znaczenie. Jest ona m.in. ważnym warunkiem i stałym zjawiskiem towarzyszącym podczas dalszej rozbudowy transgranicznych partnerstw i sieci współpracy. Bariera językowa i kulturowa okazały się w toku postępującej współpracy nie tylko czynnikiem utrudniającym. W wyniku pomyślnie zrealizowanych projektów są one oceniane przez osoby zaangażowane również jako elementy wzbogacające.

Niezależnie od możliwych źródeł finansowania nadrzędne znaczenie odgrywają potencjał i zasoby na rzecz dalszego rozwoju i stabilizacji współpracy transgranicznej

- w obszarze edukacji, kształcenia i doskonalenia zawodowego,
- we współpracy pomiędzy światem nauki i gospodarki,
- w turystyce (wysoka wartość rekreacyjna w regionie),
- w transgranicznym rynku pracy (początek jego tworzenia się) oraz
- w stałym transgranicznym przekazywaniu informacji i wiedzy.

Ocena analizy SWOT pokazuje, że współpraca transgraniczna kryje w sobie więcej szans niż ryzyka. Identyfikacja i wykorzystanie silnych stron i szans jest jednak w dalszym ciągu w decydującym stopniu zależna od podmiotów regionalnych i lokalnych. W zaistniałych warunkach ważną rolę nadal odgrywać będą tzw. „podmioty kluczowe“.

Przed nimi znajduje się w nadchodzącym okresie programowania trudne do przecenienia zadanie, by dysponując ograniczonymi środkami finansowymi wyznaczyć priorytety i planowo kontynuować proces współpracy.

Należy przy tym również przeciwdziałać zagrożeniu załamania współpracy i kooperacji po zakończeniu wspólnych projektów.

Uwzględniając powiązania pomiędzy wzmocnieniem sektora badawczo-naukowego, innowacji w połączeniu z wydajnością zasobów i podwyższeniem konkurencyjności oraz tworzeniem nowych miejsc pracy, wyższym poziomem wykształcenia i zwiększoną zdolnością zatrudnienia aktualizacja *Koncepcji rozwoju i*

działania Euroregionu POMERANIA 2014 - 2020 ma za zadanie wyznaczenie decydujących wspólnych celów prowadzących do dalszego rozwoju transgranicznego regionu.

Dlatego też, główne filary *Koncepcji rozwoju Euroregionu POMERANIA* powinny zawierać w szczególności:

- wykorzystanie potencjałów ze współpracy o nowej jakości i połączenie lokalnej gospodarki z placówkami naukowymi, uniwersytetami oraz miejscowymi szkołami wyższymi w sieć w celu generowania innowacji i transferu technologii oraz wiedzy dla nowych produktów i procesów nakierowanych na wzmocnienie MŚP w regionie; szczególne znaczenie przypada wspieraniu transgranicznych kooperacji i sieci zintegrowanych pomiędzy badaczami, naukowcami i producentami, koncentrującymi się na rozbudowie, względnie wzmocnieniu pozycji konkurencyjnych klastrów oraz łączeniu kompetencji, a także ukierunkowanymi na wyniki dające się zastosować w praktyce;
- Szczecin jako największe miasto Euroregionu musi dążyć w przyszłości jeszcze konsekwentniej do utwierdzenia swojej pozycji jako centrum transgranicznego w interesie szeroko zakrojonego rozwoju całego Euroregionu i być w ten sposób wykorzystywane (funkcja rozwojowa i stabilizująca dla polskich okolicznych terenów wiejskich oraz niemieckiego obszaru granicznego); należy przy tym także wzmacniać ośrodki wspomagające po stronie polskiej i niemieckiej, jak np. Koszalin i Greifswald;
- dalszy rozwój turystyki jako znaczącej gałęzi gospodarki w regionie o wysokim potencjale wzrostu w postaci zabezpieczenia zatrudnienia i przyciąganiu siły nabywczej z innych regionów;

Przyrodniczo-krajobrazowe, jak również kulturalne walory Euroregionu, jego bliskość do ponadregionalnych centrów aglomeracji, regionów metropolitalnych Berlina, Hamburga i Szczecina, a także przygotowana w ostatnich latach oferta turystyczna i usługi w nowo powstałych ośrodkach turystycznych oferują korzystne warunki dla innowacyjnych i jeszcze bardziej zróżnicowanych grup docelowych oraz tworzenia unikalnych marek.

- zrównoważony rozwój wydajnej, dostosowanej do wymogów ochrony środowiska i elastycznej infrastruktury transportowej jako istotna przesłanka dla poprawy dostępności centrów gospodarczych i turystycznych oraz jako istotny miejscowy czynnik mający wpływ na wzrost gospodarczy i miejsc pracy;

Jednym z głównych zadań jest dostosowanie struktury systemu lokalnej komunikacji publicznej łącznie z transportem szynowym do warunków regionalnych i lokalnych oraz opracowanie nowych rozwiązań dla terenów o niskiej gęstości zaludnienia przy uwzględnieniu wymogów rentowności mając na celu zapewnienie mieszkańcom niezbędnego stopnia mobilności.

- wykorzystanie i wzmocnienie zasobów ludzkich oraz edukacji jako klucza do wzrostu i rozwoju gospodarczego z wysokim poziomem zatrudnienia oraz jako „efektu systemu edukacji dopasowanego do zapotrzebowania na rynkach pracy” wraz z koniecznym zabezpieczeniem wysoko wykwalifikowanych pracowników i ich pozyskiwaniem;

Szczególne starania należy przy tym skierować na tworzenie oferty edukacyjnej o wysokiej jakości w toku intensywniejszej współpracy szkół, szkół wyższych/ uniwersytetów i gospodarki, a także na szerszą ofertę transgranicznego kształcenia i doskonalenia zawodowego wraz z odpowiednimi koncepcjami.

- zmiana kursu strategii, standardów i instrumentów w celu dostarczania usług oraz infrastruktury publicznej zabezpieczającej warunki bytowe, tzn. przede wszystkim zapewnienie dostępności i dostępu do placówek publicznych i ich oferty.

Do wdrożenia wymienionych celów strategicznych Euroregionu nieodzowne jest tworzenie i realizacja większej ilości projektów sieciowych, a także stabilizacja funkcjonowania istniejących sieci współpracy.

6. Załączniki:
**KRD na lata 2014 – 2020, Koncepcje cząstkowe dla niemieckiej oraz
polskiej części Euroregionu POMERANIA**

Aktualizacja

Transgranicznej Koncepcji Rozwoju i Działania Euroregionu POMERANIA na lata 2014 – 2020 (KRD)

Koncepcja cząstkowa dla
niemieckiej części Euroregionu

Raport końcowy, grudzień 2012 r.

Wspólny Region - Wspólne Cele

INTERREG IV A

2007-2013

Współfinansowane przez Unię Europejską
(Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego)

Zlecniodawca:

Związek Komunalny Euroregion Pomerania stowarzyszenie zarejestrowane
Ernst-Thälmann-Straße 4
D-17321 Löcknitz

Zleceniobiorca

W.O.W. Kommunalberatung und

Projektbegleitung GmbH/Döllinger Architekten

Louis-Braille-Straße 1

16321 Bernau bei Berlin

dr Ingrid Trute

dr Margrit Milschefsky

Rainer Thiele

Margit Streblow

Spis treści

Aktualizacja

Transgranicznej Koncepcji Rozwoju i Działania · Euroregionu POMERANIA na lata 2014 - 2020 – Koncepcja cząstkowa dla niemieckiej części Euroregionu (KRD)

1.	Wprowadzenie	6
2.	Zakres zadań i warunki wyjściowe dla Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2014 – 2020	6
2.1	Zadanie	6
2.2	Cele i metodyka	7
2.3	Niemiecki obszar cząstkowy Euroregionu POMERANIA.....	12
3.	Rezultaty, doświadczenia i wnioski	13
3.1	Ocena rezultatów wdrażania Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013	13
3.1.1	Wspieranie gospodarki i wzmocnienie współpracy pomiędzy gospodarką a nauką....	14
3.1.2	Rozwój infrastruktury transgranicznej i regionalnej	18
3.1.3	Rozwój obszarów wiejskich – zapewnienie usług publicznych	25
3.1.4	Dalszy rozwój współpracy regionalnej i transgranicznej w zakresie spraw społecznych, technicznych i kultury.....	26
3.2	Powiązania ze Strategią Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego	29
3.3	Doświadczenia i wnioski z okresu programowania 2007 – 2013	30
3.4	Przykłady współpracy transgranicznej innych regionów.....	34
4.	Analiza socjoekonomiczna.....	37
4.1	Sposób analizy	37
4.2	Rozwój demograficzny	38
4.3	Kształcenie, edukacja, doksztalcanie.....	40
4.4	Usługi publiczne - usługi techniczne i socjalne.....	44
4.5	Rynek pracy, zatrudnienie	51
4.6	Nauka, badania i innowacje	52
4.7	Rozwój gospodarczy i przedsiębiorstwa.....	54
4.8	Turystyka	57
4.9	Przyroda i środowisko	61
4.10	Administracja, zaangażowanie obywatelskie i współpraca transgraniczna	62
5.	Analiza SWOT i wypracowanie propozycji działań	64
5.1	Rozwój demograficzny	64
5.2	Edukacja, kształcenie, doksztalcanie	65

5.3	Usługi publiczne.....	66
5.4	Rynek pracy, zatrudnienie	67
5.5	Nauka, badania, innowacje	68
5.6	Rozwój gospodarczy	68
5.7	Turystyka	69
5.8	Przyroda i środowisko	70
5.9	Administracja, zaangażowanie obywatelskie i współpraca transgraniczna	70
6.	Potencjał rozwojowy Euroregionu POMERANIA na lata 2014 – 2020	71
6.1	Połączenie nauki i gospodarki, innowacje i transfer technologii	72
6.2	Ekonomika zdrowia, kooperacja regionalna i transgraniczna	73
6.3	Potencjały rolnictwa i leśnictwa w powiązaniu z doształcaniem, uszlachetnianiem i promocją	74
6.4	Wykorzystanie potencjału przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego, trwała, zrównoważona i przyjazna przyrodzie turystyka.....	75
6.5	Podwyższenie poziomu wykształcenia, intensyfikacja współpracy transgranicznej	77
6.6	Położenie geograficzne względem metropolii i centrów gospodarczych	78
6.7	Spójność społeczna i terytorialna	79
7.	Główne obszary tematyczne współpracy transgranicznej w Euroregionie POMERANIA na lata 2014 – 2020	80
7.1	Obszar tematyczny I: Wspieranie badań rozwoju technologicznego i innowacji	81
7.1.1	Transgraniczna kooperacja uniwersytetów i szkół wyższych, wspieranie sieci	82
7.1.2	Wspieranie transferu wiedzy i technologii, wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw	83
7.1.3	Wspieranie inteligentnych rozwiązań skutecznego wytwarzania i wykorzystywania energii oraz zmniejszenia emisji dwutlenku węgla	84
7.2	Obszar tematyczny II: Lepsze parametry i poprawa dostępności regionalnych centrów gospodarczych i turystycznych	85
7.2.1	Wspieranie dalszych połączeń zewnętrznych i dostępności wewnętrznej	85
7.2.2	Wspieranie rozwoju i wykorzystanie transgranicznej drogowej i kolejowej komunikacji publicznej.....	86
7.2.3	Rozbudowa i uzupełnienie infrastruktury w lokalizacjach turystycznych oraz ich regionalne i transgraniczne usieciwienie	87
7.2.4	Rozbudowa i usieciwienie dróg wodnych, na których znajduje się infrastruktura turystyczna	89
7.3	Obszar tematyczny III: Poprawa i zapewnienie usług publicznych przy uwzględnieniu przemian demograficznych	90

7.3.1	Koncepcje strategiczne i modele trwałego zapewnienia usług publicznych.....	91
7.3.2	Zabezpieczenie opieki medycznej na obszarach wiejskich.....	93
7.3.3	Koncepcje alternatywnych strategii dostosowawczych dotyczących usług publicznych.....	94
7.4	Obszar tematyczny IV: Wsparcie w zakresie zatrudnienia, edukacji/podnoszenia kwalifikacji, administracji publicznej, kultury, sportu, spraw społecznych, społeczeństwa obywatelskiego i ustawicznego nauczania	96
7.4.1	Działania na rzecz merytorycznego kształtowania i wdrożenia zadań w zakresie edukacji i podnoszenia kwalifikacji.....	96
7.4.2	Zapewnienie specjalistów i wspieranie transgranicznego rynku pracy.....	98
7.4.3	Wspieranie zaangażowania obywatelskiego	99
7.4.4	Działania na rzecz transgranicznej ochrony przyrody i środowiska	99
7.4.5	Usieciowienie współpracy samorządowej oraz transgranicznej wymiany kulturalnej i sportowej, wspieranie działań zrzeszeń, stowarzyszeń i organizacji pozarządowych	101
7.4.6	Wspieranie współpracy transgranicznej w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i prewencji.....	101
8.	Wspieranie, finansowanie, perspektywy	102
8.1	Polityka spójności Unii Europejskiej na lata 2014-2020	102
8.2	Planowane zmiany w przyszłych strategiach dofinansowania	106
8.3	Oczekiwane konsekwencje dla Euroregionu POMERANIA.....	107
9.	Podsumowanie	110
10.	Załączniki	111
11.	Bibliografia.....	111

1. Wprowadzenie

W minionych okresach rozwoju Koncepcje Rozwoju i Działania odgrywały rolę transgranicznie uzgodnionej całościowej strategii dalszego wspólnego tworzenia Euroregionu POMERANIA. W znaczącym stopniu przyczyniły się one do trwałego umocnienia współpracy transgranicznej.

Również w obecnym okresie wspólnie opracowana Koncepcja Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013 okazała się być właściwym instrumentem do inicjowania na jej podstawie koncepcji ponadregionalnych i wspólnych projektów, prowadzących do realizacji dalszych celów strategii działania.

Powyższa Koncepcja Działania ukierunkowana była, w zgodzie z celami zawartymi w planach rozwoju krajów związkowych i regionów, na wspieranie innowacyjnego i skutecznego wykorzystania bądź poprawy potencjałów wzrostu oraz na rozwijanie zasobów ludzkich w regionie. Przy intensywnych powiązaniach między różnymi użytkownikami, koncepcja stanowi podstawę „uzupełniającego się i zrównoważonego rozwoju regionu w powiązaniu z coraz silniejszą integracją wewnątrz Euroregionu POMERANIA”.¹

Intensywna wymiana myśli prowadzona była w licznych debatach merytorycznych² dotyczących sprawdzonych praktyk, zgromadzonych licznych doświadczeń oraz nowych wymogów, które wymuszają bardziej efektywne formy współpracy transgranicznej po 2013 r.,

Przy wszystkich szczegółowych problemach i kwestiach, które dotyczą inteligentnego i trwałego rozwoju oraz spójności społecznej i terytorialnej bardzo wyraźnie zaznaczano, że „to, co determinuje nasze działanie i to, co chcemy osiągnąć, to przede wszystkim wspólny interes mieszkańców”³, to znaczy, że dobro ludzi należy również przy zmieniających się warunkach ramowych uczynić kwestią centralną.

2. Zakres zadań i warunki wyjściowe dla Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2014 – 2020

2.1 Zadanie

Centralnym zadaniem kształtującym przyszłość Euroregionu pozostaje zarówno dalsze wzmocnienie rozwoju i zatrudnienia, jak i wspieranie trwałego i społecznie akceptowalnego rozwoju w ujęciu transgranicznym.

Ta wspólna strategia ma odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób region może w najbliższych latach rozwijać się bardziej innowacyjnie, atrakcyjnie i spójnie.

Patrząc na wyniki działań ostatnich lat widać jednak deficyty, w szczególności w odniesieniu do powiązań centrów rozwoju gospodarczego, współpracy pomiędzy gospodarką a nauką, wprowadzania technik informatycznych i komunikowania się, edukacji, ochrony środowiska i zapobiegania ryzykom.

---

¹ Koncepcja Rozwoju i Działania na lata 2007-2013, Sprawozdanie końcowe, sierpień 2006 r., s. 102.

² Na przykład Debata Transgraniczne, materiał konferencyjny 2011 r.

³ Jak wyżej Debata V bardziej efektywne formy współpracy, broszura, str. 115.

W V raporcie spójności Komisji Europejskiej dotyczącym spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej podkreśla się, że „główny punkt ciężkości przypada roli miast, roli funkcjonalnych jednostek terytorialnych (...), obszarom o szczególnych problemach demograficznych. Obszary miejskie mogą być motorami wzrostu, centrami kreatywności i innowacji. Można stworzyć nowe miejsca pracy i doprowadzić do znaczącego wzrostu gospodarczego, o ile zaistnieje masa krytyczna podmiotów, takich jak przedsiębiorstwa, szkoły wyższe i instytucje naukowe.⁴

Aby móc w sposób jeszcze bardziej ukierunkowany rozwijać i wykorzystywać atuty regionu, koniecznym jest, zgodnie z kierunkami zakreślonymi w projektach rozporządzeń Unii Europejskiej, dokonanie tematycznej koncentracji i wyboru priorytetów.

Przekładając to na sytuację Euroregionu, tę wiodącą rolę w coraz większym stopniu przejmą funkcjonujące w układzie hierarchii sieci osadniczej, miejscowości centralne stopnia wyższego i średniego bądź regionalne centra rozwoju (w Kraju Związkowym Brandenburgia), na przykład takie jak Greifswald, Stralsund, Neubrandenburg, Neustrelitz, Eberswalde, Bernau, Prenzlau i Schwedt/nad Odrą.

Współpraca oraz tworzenie bądź rozbudowa stabilnych sieci współpracy i klastrów stanowią przy tym decydujący warunek osiągnięcia sukcesu w coraz większej konkurencji regionów.

2.2 Cele i metodyka

Cele

Koncepcja Rozwoju i Działania na lata 2014–2020 tworzy wspólne ramy strategiczne, w których umiejscowione są cele i wymogi rozwojowe z uwzględnieniem długookresowej Strategii Rozwoju Unii Europejskiej na lata 2010 - 2020 na rzecz „inteligentnego, trwałego i zintegrowanego rozwoju”.

W tych ramach swoje odzwierciedlenie znajduje podmiotowa odpowiedzialność za kształtowanie przyszłości na poziomie regionalnym, lokalnym i komunalnym w powiązaniu z rozwojem na poziomie europejskim.

Przy uwzględnieniu specyficznych warunków regionalnych w Koncepcji Rozwoju i Działania starano się zbadać szanse i możliwości rozwojowe oraz ustalić cele i działania na rzecz konkretnego wdrażania trzech wzajemnie wzmacniających się priorytetów w Strategii Unii Europejskiej „Europa 2020” w Euroregionie:

- „rozwijanie gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach“, ukierunkowanej na „inteligentny wzrost”;
- „wspieranie gospodarki oszczędzającej zasoby“ celem osiągnięcia „trwałego i zrównoważonego rozwoju“ oraz

---

⁴ Wnioski z V raportu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej: przyszłość polityki spójności. Komisja Europejska (2010) 642 wersja ostateczna z dnia 9.11.2010 r., s.8.

- „wspieranie gospodarki o wysokim zatrudnieniu oraz silnej spójności społecznej i terytorialnej”, jako wyraz „zintegrowanego wzrostu”.⁵

Powyższe priorytety zostały rozpisane na 7 wytycznych ukierunkowanych na:

- stworzenie korzystnych warunków ramowych dla badań naukowych i innowacji („unia innowacji”);
- wydajny system edukacji ułatwiający młodzieży wejście na rynek pracy („młodzież w ruchu”);
- przyspieszenie rozbudowy szybkich usług internetowych oraz dostępności („program cyfrowy”);
- rozdzielenie wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów, przejście do gospodarki nisko-emisyjnej, wspieranie odnawialnych nośników energii i różnych form wyższej skuteczności energetycznej („Europa oszczędzająca zasoby”);
- poprawa warunków ramowych dla przedsiębiorstw – w szczególności małych i średnich przedsiębiorstw – wspieranie międzynarodowych, konkurencyjnych silnych struktur przemysłowych („polityka przemysłowa w dobie globalizacji”);
- modernizacja rynków pracy – otwarcie się ludzi na zatrudnienie poprzez ustawiczne nabywanie kwalifikacji, czyli nowych możliwości zatrudnienia, zwiększenie stopnia pracy zarobkowej („program na rzecz nowych kompetencji i nowych możliwości zatrudnienia”);
- zagwarantowanie spójności społecznej i terytorialnej – zwalczanie ubóstwa („europejska platforma na rzecz zwalczanie ubóstwa”).⁶

W informacji Komisji stwierdza się, że „lista celów nie jest ryczałtową koncepcją”, ma ona jednak w równym stopniu znaczenie dla całej Unii Europejskiej. Koniecznym jest więc rozpisanie Strategii „Europa 2020” na szczególne lokalizacje i każdorazowo na poszczególne regiony, a więc również na uwarunkowania Euroregionu POMERANIA.

W oparciu o założenie związku między wzmocnieniem badań naukowych i rozwoju, innowacji w powiązaniu ze skutecznym wykorzystaniem zasobów oraz zwiększeniem konkurencyjności i tworzeniem nowych miejsc pracy, wyższym poziomem wykształcenia i wyższą zdolnością do zdobycia zatrudnienia⁷ należy w aktualizacji Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2014-2020 określić decydujące dla dalszego rozwoju Euroregionu wspólne cele.

---

5 Informacja Komisji o Strategii „ Europa 2020”, z dnia 03.03.2011, Komisja Europejska (2010), wersja ostateczna, streszczenie, s. 5.

6 Informacja Komisji o Strategii „Europa 2020”, z dnia 03.03.2011, Komisja Europejska (2010), wersja ostateczna, streszczenie, s. 6.

7 Informacja Komisji o strategii Europa 2020, z dnia 03.03.2011, Komisja Europejska (2010), wersja ostateczna, streszczenie, s. 13.

Centralnym punktem Koncepcji Rozwoju Euroregionu POMERANIA powinno być więc w szczególności:

- wykorzystanie potencjałów generowanych poprzez nową jakość współpracy i usieciwienie lokalnej gospodarki z placówkami naukowymi, uniwersytetami i miejscowymi szkołami wyższymi, celem tworzenia innowacji i transferu technologii bądź wiedzy na rzecz nowych produktów i metod w ukierunkowaniu na wzmocnienie małych i średnich przedsiębiorstw w regionie; szczególne znaczenie zyskuje przy tym wspieranie kooperacji transgranicznej i współpracy sieciowej pomiędzy naukowcami, wynalazcami i producentami, która koncentrować się winna w szczególności na rozbudowie bądź ustabilizowaniu konkurencyjnych klastrów i łączeniu kompetencji oraz ukierunkowaniu na wyniki znajdujące zastosowanie rynkowe;
- dalszy rozwój turystyki, jako znaczącej gałęzi gospodarki w regionie o znaczącym potencjale rozwojowym w rozumieniu zapewnienia zatrudnienia i przyciągnięcia siły nabywczej z innych regionów;

Wyjątkowe cechy krajobrazowe i kulturowe Euroregionu, jego położenie w pobliżu ponadregionalnych aglomeracji – regiony metropolitarne Berlina, Hamburga i Szczecina – oraz stworzone w ubiegłych latach usługi i oferty turystyczne związane zarówno z od dawna ustalonymi, jak i nowo ukształtowanymi destynacjami turystycznymi dają korzystne warunki dla innowacyjnych, jeszcze bardziej ukierunkowanych na zróżnicowane grupy docelowe ofert oraz dla tworzenia marek i cech wyróżniających region.

- trwały rozwój skutecznej, dostosowanej do warunków środowiska naturalnego, elastycznej infrastruktury transportowej, jako zasadniczy warunek poprawy dostępności centrów gospodarczych i turystycznych oraz znaczący czynnik wzrostu gospodarczego i możliwości tworzenia miejsc pracy;

Jednym z głównych zadań jest dostosowanie struktury systemu komunikacji publicznej wraz z komunikacją kolejową do warunków regionalnych i lokalnych oraz stworzenie nowych rozwiązań dla obszarów o niewielkiej gęstości zaludnienia przy uwzględnieniu wymogów gospodarczych, celem zagwarantowania koniecznej mobilności mieszkańców.

- wykorzystanie i wzmocnienie zasobów ludzkich oraz edukacji jako klucza do wzrostu i rozwoju gospodarczego o dużym stopniu zatrudnienia oraz „wyniki systemu edukacji dostosowane do potrzeb rynków pracy”⁸ wraz z koniecznym zapewnieniem specjalistów i pozyskiwaniem specjalistów;

Szczególne starania muszą być przy tym ukierunkowane na wysokiej jakości ofertę edukacyjną powstającą na bazie bardziej intensywnej współpracy szkół, szkół wyższych, uniwersytetów i gospodarki oraz na silniejsze transgraniczne kształcenie i doksztalcanie w oparciu o odpowiednie koncepcje.

- nowe ukierunkowanie strategii, standardów i instrumentów celem zagwarantowania wykonywania usług publicznych i funkcjonowania publicznej

---

⁸ Informacja Komisji o Strategii „Europa 2020”, z dnia 03.03.2011, Komisja Europejska (2010), wersja ostateczna, streszczenie, s. 16.

infrastruktury⁹, to znaczy zapewnienie przede wszystkim dostępu oraz samej dostępności publicznych placówek i ofert.

Aby móc zrealizować powyższe cele strategiczne Euroregionu niezbędne jest stworzenie w większym stopniu połączonych ze sobą projektów oraz zintensyfikowanie współpracy sieciowej.

Bezpośrednia bliskość centrum gospodarczego jakim jest Szczecin, oferuje możliwość lepszego wykorzystania potencjałów wynikających ze ściślejszej współpracy w zakresie usług publicznych, edukacji i kultury.

Metodyka

Opracowanie Koncepcji Rozwoju i Działania odbywa się osobno dla polskiego i niemieckiego obszaru Euroregionu POMERANIA, zgodnie z uzgodnieniami pomiędzy reprezentantami Związku Komunalnego Euroregion POMERANIA stow. zarejestrowane i Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania¹⁰.

Regularne narady polskich i niemieckich zleceńodawców i zleceniobiorców odbywające się w toku opracowywania Koncepcji zapewniają, iż wyniki obu Koncepcji cząstkowych będzie można ostatecznie połączyć ze sobą.

Aktualizacja Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2014-2020 stanowi tworzenie dalszych warunków ku temu, aby przewidziana współpraca terytorialna w jeszcze większym stopniu zachęciła obywateli do „współpracy” w toku bieżącego uczenia się oraz do „wytworzenia się poczucia jedności i wspólnej przyszłości”, bądź pogłębienia go.¹¹

Rozpisanie propozycji realizacji wspólnych celów koncentruje się w Koncepcji Rozwoju i Działania na głównych obszarach tematycznych o znaczeniu transgranicznym. Ustalenie koniecznych działań i działań priorytetowych miało miejsce w oparciu o intensywny proces oddolny.¹²

Członkowie Związku Komunalnego Euroregion POMERANIA stow. zarejestrowane, inni partnerzy, inne podmioty regionalne i lokalne oraz instytucje zostały bezpośrednio włączone w opracowanie koncepcji. Przedłożyły one swoje koncepcje, które zostały omówione w trakcie narad i rozmów z ekspertami. To z nimi przeprowadzono na początku prac nad Koncepcją Rozwoju i Działania specjalne konsultacje dotyczące poszczególnych kompleksów tematycznych, w wyniku których wypracowywano dalsze propozycje.

Ważnym punktem wyjścia był obszerny proces gromadzenia i analizy danych i informacji oraz wypracowanie słabych i mocnych stron bądź szans i ryzyk regionu przy kształtowaniu współpracy i realizacji wspólnych celów (analiza SWOT).

---

⁹ W opublikowanej przez Federalne Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Rozwoju Miast „Regionalnej Strategii zapewnienia usług publicznych, kwiecień 2010, s. 6”, do zakresu zadań usług publicznych zaliczane są usługi techniczne, takie jak zaopatrzenie w energię, wodę, telekomunikację, komunikację publiczną i transport publiczny dalekiego zasięgu, usługi pocztowe, wywóz śmieci, oczyszczanie ścieków, podstawowe zabezpieczenie usług społecznych, takich jak oferta kulturalna, opieka zdrowotna, opieka nad dziećmi, edukacja szkolna, opieka nad osobami starszymi, służby ratunkowe, ochrona przed klęskami żywiołowymi i ochrona przeciwpożarowa.“

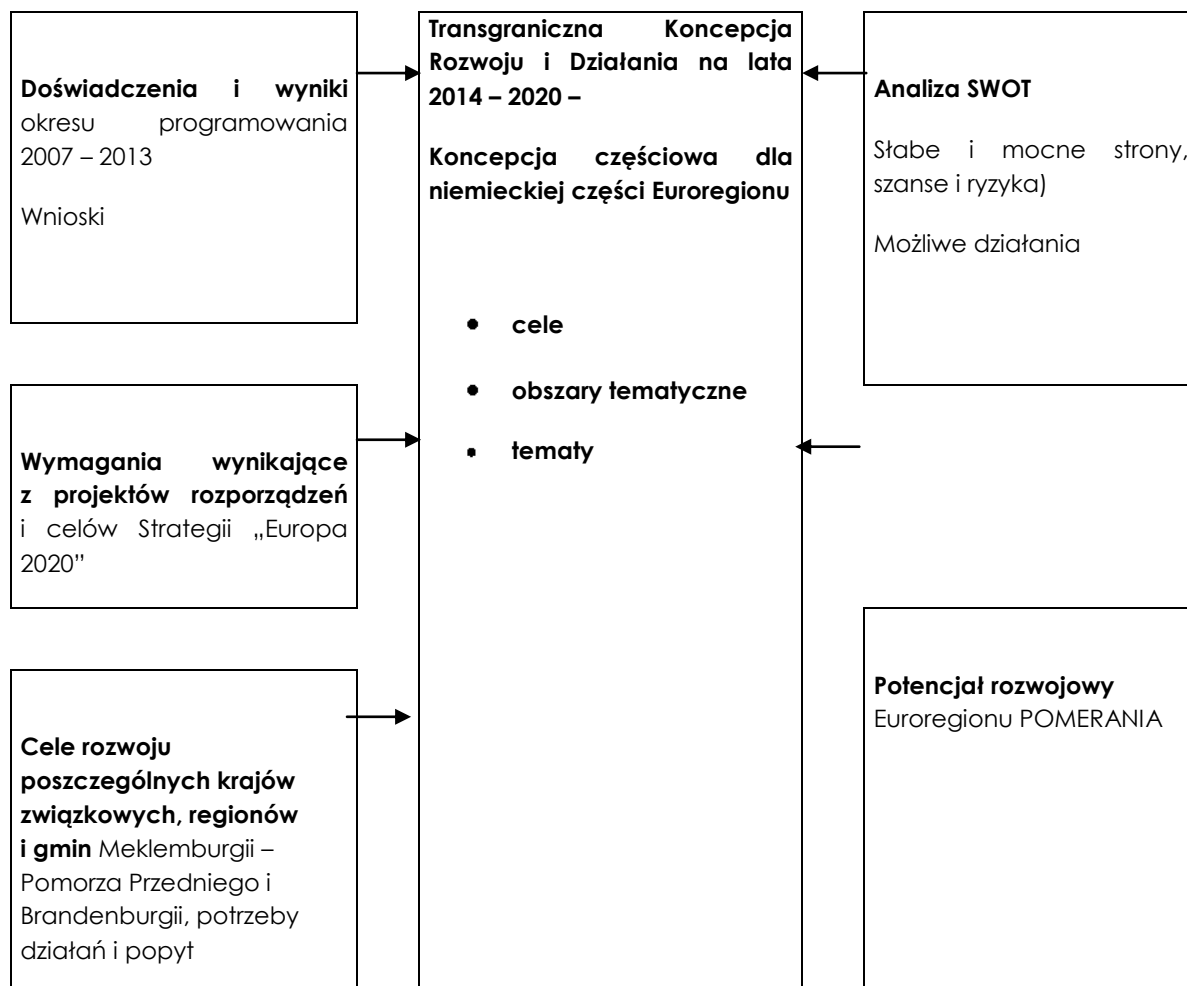
¹⁰ Jeśli w dalszej części tego tekstu stosowane będzie pojęcie „Euroregion POMERANIA” bądź „Euroregion” odnosi się on z uwagi na oddzielne opracowywanie koncepcji tylko do niemieckiej części Euroregionu POMERANIA.

¹¹ Sprawozdanie z Celu 3 Komisji Rozwoju z dnia 11.04.2011, s. 5/22 litera i.

¹² Por. „Specyfikacja istotnych warunków zamówienia dla Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2014 – 2020“.

Jednocześnie na potrzeby niniejszego opracowania przeanalizowano istniejące strategie i koncepcje rozwojowe dla poszczególnych obszarów cząstkowych pod kątem ich znaczenia dla transgraniczności (por. spis literatury).¹³

Rysunek 1: Metodyka aktualizacji Koncepcji Rozwoju i Działania

13 Przykłady: Regionalna Strategia Rozwoju Przestrzennego „Pojezierza Meklemburskiego“, stan na rok 2010; Strategia rozwoju przestrzennego Pomorza Przedniego, stan na rok 2010; Koncepcja rozwoju turystyki Kraju Związkowego Brandenburgia na lata 2006 – 2010, Kraj Związkowy Brandenburgia, Ministerstwo Gospodarki Kraju Związkowego Brandenburgia, czerwiec 2006; Ministerstwo Gospodarki i Spraw Europejskich, Kraj Związkowy Brandenburgia, Strategia polityki gospodarczej „Silni dla przyszłości – połączenie sił”, <http://www.mwe.brandenburg.de/sixcms/detail.php/bb1.c.175274.de>.

2.3 Niemiecki obszar cząstkowy Euroregionu POMERANIA

Euroregion POMERANIA został rozszerzony w stosunku do pierwotnego obszaru rozwojowego, ale też w Kraju Związkowym Meklemburgia-Pomorze Przednie miała miejsce administracyjna reforma powiatowa¹⁴.

W Kraju Związkowym Meklemburgia-Pomorze Przednie niemiecka część Euroregionu obejmuje w chwili obecnej:

- Powiat Pomorze Przednie – Rugia – (poprzednio: powiaty Rugia i Północne Pomorze Przednie oraz miasto hanzeatyckie Stralsund, jako miasto wydzielone),
- Powiat Pomorze Przednie – Greifswald (poprzednio: powiaty Rugia i Wschodnie Pomorze Przednie i Uecker-Randow, miasto hanzeatyckie Greifswald jako miasto wydzielone i urzędy rejonowe Jarmen-Tutow oraz Peenetal/Loitz – dawny powiat Demmin),
- Powiat Pojezierze Meklemburskie (poprzednio: powiaty Müritz i Meklemburgia-Strelitz oraz miasto wydzielone Neubrandenburg, jak i miasta Dargun i Demmin, urzędy rejonowe Demmin-urząd wiejski Machin nad jeziorem Kummerow, Stavenhagen i Teterower Tollensewinkel – dawniej powiat Demmin),

oraz w kraju Brandenburgia powiaty:

- Barnim i
- Uckermark.

Powiaty są jednocześnie członkami Związku Komunalnego Euroregionu POMERANIA stow. zarejestrowane.

Euroregion POMERANIA, część niemiecka (po i przed rozszerzeniem):

powierzchnia	17.120 km ² (do tej pory 15.447 km ²)
Liczba mieszkańców	1.055.984 osób (do tej pory 1.045.979 osób)
Gęstość zaludnienia	62 mieszkańców/km ² (do tej pory 68 mieszkańców/km ²)

¹⁴ W 2011 r. w Kraju Związkowym Meklemburgia-Pomorze Przednie weszła w życie ustawa o reformie administracyjnej na szczeblu powiatów i miast wydzielonych. W toku reformy powiatowej rozwiązano dotychczasowe 12 powiatów i utworzono 6 nowych.

Rys. 2: Terytorium Euroregionu POMERANIA

Źródło: Związek Komunalny Euroregion Pomerania stowarzyszenie zarejestrowane.

3. Rezultaty, doświadczenia i wnioski

3.1 Ocena rezultatów wdrażania Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013

Punktem wyjścia do oceny bieżącego okresu rozwojowego i osiągniętych w jego toku wyników jest 6 sformułowanych na lata 2007 – 2013 obszarów działania i skonkretyzowanych dla nich kompleksów działań:

- I Rozwój i sanacja gospodarki przy szczególnym uwzględnieniu małych i średnich przedsiębiorstw i rozwoju turystyki jako marki regionu;
- II Wspieranie nauki, technologii, edukacji i podnoszenia kwalifikacji przy wzmocnieniu współpracy multidyscyplinarnej pomiędzy gospodarką i placówkami badawczymi;
- III Transgraniczny rozwój infrastruktury transportowej oraz poprawa regionalnych połączeń komunikacyjnych;
- IV Zachowanie i poprawa stanu bogactwa przyrodniczego w Euroregionie oraz poprawa ochrony środowiska;
- V Dywersyfikacja rozwoju obszarów wiejskich;
- VI Dalsze rozwijanie transnarodowej koordynacji i współpracy regionalnej w sprawach społecznych, kulturalnych i technicznych.

Poniższa analiza wyników realizacji Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013 opracowana została z uwzględnieniem głównych tematów działania na lata 2014 – 2020.

3.1.1 Wspieranie gospodarki i wzmocnienie współpracy pomiędzy gospodarką a nauką

W obszarach działania I i II Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013 działania ukierunkowane były na to, aby uaktywnić gospodarcze atuty regionu, wzmocnić regionalne obszary kompetencji, jako ważne elementy rozwoju i wykorzystać potencjały placówek naukowo-badawczych oraz uniwersytetów i szkół wyższych, jak i możliwości wiejskich obszarów cząstkowych i turystyki.

Regionalną konkurencyjność wzmocniono przez:

- trwałe strategie innowacyjności,
- koncentrację na branżach wzrostowych,
- działania zabezpieczające istnienie rozwojowych lokalizacji przemysłu wytwórczego i
- wspieranie współpracy sieci przedsiębiorstw.

Tym samym wkroczone na nowe drogi gospodarczej stabilizacji i kontynuowano definiowanie gospodarczych perspektyw poszczególnych lokalizacji przemysłowych w warunkach globalizacji.

W powiązaniu z celami gospodarczymi obu krajów związkowych Brandenburgia i Meklemburgia-Pomorze Przednie oraz powiatami Euroregionu można było – również przy wykorzystaniu możliwości dofinansowania:

- osiągnąć postępy przy kojarzeniu ze sobą placówek badawczych i podmiotów gospodarczych przy stabilizowaniu branż wzrostowych i głównych lokalizacji gospodarczych w powiązaniu ze zwiększonym transferem technologii,

- rozpocząć szeroko zakrojone działania na rzecz wspierania małych i średnich przedsiębiorstw, które cechują strukturę gospodarki regionu poprzez rozwijanie kooperacji i sieci współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami oraz
- dalej rozwijać turystykę jako znaczącą gałąź gospodarki regionu, rozwijać ofertę destynacji turystycznych w układzie sieciowym i tematycznie zróżnicowaną.

W szczególnym stopniu udało się na przykład osiągnąć silniejsze powiązania z podmiotami gospodarczymi w regionie w mieście Uniwersyteckim i Hanzeatyckim Greifswaldzie, a to z uwagi na odpowiedni profil naukowy i koncentrację kompetencji w zakresie badań i rozwoju.

Sieci współpracy przedsiębiorstw, takie jak Centrum Technologii Pomorza Przedniego oraz BioTechnikum Greifswald Sp. z o.o. jako wydajne centra technologiczne i inkubatory przedsiębiorczości pielęgnują intensywną kooperację z przedsiębiorstwami. BioTechnikum zdobyło uznanie na forum międzynarodowym i federalnym poprzez swoją działalność w sieciach BioConVally i ScanBalt.

W aktualizacji profilu rozwojowego dla miasta Uniwersyteckiego i Hanzeatyckiego Greifswald, z uwagi na powyższe warunki wyjściowe, wskazano pozytywne potencjały rozwojowe, które mogą pociągnąć za sobą dalsze ożywienie sektora produkcji w regionie. Ważnymi elementami są przy tym Instytut Fizyki Plazmy Maxa Plancka i Instytut Leibniza Badań i Technologii Plazmowych stowarzyszenie zarejestrowane, które jako centra badawcze cechują się wysoką atrakcyjnością dla wielu przedsiębiorstw. Greifswald jako lokalizacja gospodarcza może tym samym stać się centrum „nowoczesnej technologii made in Pomorze Przednie”.¹⁵

Wyższa Szkoła Zawodowa w Neubrandenburgu w układzie kooperacji naukowych i transgranicznych współpracuje ściśle z Centrum Technologii Przetwórstwa Żywności oraz z wieloma średnimi przedsiębiorstwami zainteresowanymi innowacyjnymi tematami. Dotyczą one na przykład projektu pilotażowego uprawy winnej latorośli i nowych ciepłolubnych roślin uprawnych na terenie Euroregionu POMERANIA (koncepcja metod produkcji, optymalizacja procesów uprawy i przetwórstwa) oraz zarządzanie ryzykiem w oparciu o czujniki i rozwiązania logistyczne na przykładzie produkcji i przetwórstwa żywności podstawowej.

Centrum Technologii Przetwórstwa Żywności Meklemburgii-Pomorza Przedniego jako przedsiębiorstwo usługowo-doradcze powołane do życia przez miasto Neubrandenburg i Wyższą Szkołę Zawodową w Neubrandenburgu jest usługodawcą dla sektora żywności w Meklemburgii-Pomorzu Przednim.

W powiatach Uckermark i Barnim rozwój skoncentrowany jest na innowacyjnych biegunach wzrostu, wspieraniu małych i średnich przedsiębiorstw oraz w szczególności na lokalizacjach gospodarczych w miastach Prenzlau, Schwedt/nad Odrą i Eberswalde.

W Kraju Związkowym Brandenburgia uchwalono w 2009 r. Innowacyjny Program Wspierania i Implementacji Nowych Rozwiązań na Rzecz Wzrostu i Zatrudnienia. Program obejmuje tworzenie nowych inicjatyw i modeli biznesowych poprzez wykorzystanie nowoczesnych, innowacyjnych technologii, zakłada wspieranie

---

¹⁵ Skrócona wersja aktualizacji wytycznej rozwojowej dla miasta Uniwersyteckiego i Hanzeatyckiego Greifswald, s. 22.

nowych łańcuchów kreacji wartości dodanej, sieci dostawców i innowacyjnych usług. Grupą docelową są małe i średnie przedsiębiorstwa sektora usług i rzemieślnicy sektora produkcji w branżach o zwiększonych kompetencjach bądź klastrach.

W interesie większej współpracy gospodarki i nauki zapoczątkowano proces przekształcenia i łączenia zakresów kompetencji w klastrach. Większość z klastrów została utworzona wspólnie z Berlinem.

Celem wzmocnienia transferu technologii i wiedzy stworzono sieć placówek transferu technologii. Placówka taka została utworzona w Wyższej Szkole Zawodowej Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju w Eberswalde. Pośredniczy ona w nawiązywaniu kooperacji badawczych, świadczy usługi na rzecz przedsiębiorstw i monitoruje projekty przyszłościowe, takie jak na przykład wykorzystanie bioenergii.

Ocenia się jednak, że „kompetencje badawczo-rozwojowe miejscowych przedsiębiorstw są niedorozwinięte”. W Schwedt/nad Odrą jako przyczynę takiego stanu rzeczy podaje się między innymi „niewielką wielkość przedsiębiorstw oraz fakt, że wydziały badawcze usytuowane są poza samym Schwedt.”¹⁶

InvestorCenter Uckermark wspiera nawiązywanie transgranicznych i regionalnych kooperacji. Funkcjonuje jako interfejs w oparciu o doradztwo, transfer wiedzy i coaching.

Centra Usługowo-Doradcze (CUD) w Euroregionie zlokalizowane w Greifswaldzie, Neubrandenburgu i Schwedt nad Odrą po stronie niemieckiej, stały się we współpracy z polskimi CUD-ami ważnymi punktami informacji i kontaktu. Stały się one regionalnie i transgranicznie znanym partnerem pośredniczącym w pozyskiwaniu informacji i nawiązywaniu kontaktów gospodarczych. W ścisłej współpracy z niemieckimi i polskimi partnerami oferują one różne usługi, które służą intensyfikacji współpracy transgranicznej. CUD-y regularnie organizują polsko-niemieckie fora przedsiębiorców, konferencje, seminaria i warsztaty, między innymi dotyczące różnorodnych transgranicznych kwestii prawnych.

CUD-y wspierają również w dużym stopniu prezentacje gospodarcze (INKONTAKT Schwedt/nad Odrą), wystawy osiągnięć, prezentacje przedsiębiorców z polsko-niemieckiego pogranicza. Studyjne podróże przedsiębiorców i branżowców służą transgranicznej wymianie doświadczeń.

CUD-y wspierają kształtowanie się transgranicznych sieci współpracy i są jednym z ich partnerów. Stworzyły one i aktualizują regionalny bank danych o przedsiębiorstwach.

Realizacja Celów I i II obszaru działania w ramach rozwoju polsko-niemieckiej kooperacji przedsiębiorstw oraz tworzenia sieci współpracy między placówkami naukowymi, badawczymi i technologicznymi wypracowała m.in. następujące wyniki:

- wyjątkowa na terenie całej Republiki Federalnej Niemiec sieć telemedyczna wspierająca onkologię w Euroregionie, realizowana jako projekt przez Stowarzyszenie „Telemedycyna Euroregion POMERANIA Stowarzyszenie

---

16 Aktualizacja i rozszerzenie analizy i koncepcji rozwojowej dla LWK Schwedt nad Odrą, październik 2010, s. 48.

Zarejestrowane“ w Greifswaldzie we współpracy z Pomorską Akademią Medyczną w Szczecinie i Uniwersytetem w Poznaniu. W ramach tego projektu zrealizowano inwestycję na kwotę prawie 15 milionów euro polegającą na cyfrowym usieciowieniu 22 niemieckich i 13 polskich szpitali; Poprzez Centrum Onkologiczne Północnej Brandenburgii Stowarzyszenie Zarejestrowane (NOS) jako partnera Pomeranii, powyższe działania mają miejsce na całym obszarze wsparcia i angażują w sieć telemedycyny placówki z Brandenburgii, Meklemburgii-Pomorza Przedniego i Polski.¹⁷

Rys. 3: Telemedycyna – uczestniczące szpitale

Źródło: download www.telepom.eu z dnia 30.07.2012 r.

- transgraniczna sieć wykorzystania energii odnawialnych w Euroregionie POMERANIA z lokalizacjami w Eberswalde, Prenzlau (miasto energii odnawialnych), Bollewick (wioska bioenergetyczna), Koszalinie, której celem jest upowszechnianie dostępu do wiedzy o ochronie klimatu i energiach odnawialnych;

Stworzenie i rozbudowa Krajowego Centrum Energii Odnawialnych w Neustrelitz do 2013 r. jako krajowej sieci kompetencji (Meklemburgia-Pomorze Przednie) oraz jako podstawa do realizacji transgranicznych projektów dotyczących wykorzystania energii odnawialnych.

17 Por. rozwój telemedycyny w Kraju Związkowym Brandenburgia w kontekście zapewnienia opieki medycznej, AGENON Spółka Rozwoju Przedsiębiorczości w Służbie Zdrowia z o.o., stan na styczeń 2009.

- transgraniczne systemy wsparcia podejmowania decyzji przy szacowaniu ilości biomasy drewna w lasach obszarów wsparcia (ForseenPOMERANIA). Chodzi tu głównie o ocenę i prognozę zasobów drewna i biomasy na podstawie nowoczesnych metod zdalnego obliczania przy zastosowaniu modeli matematycznych; wyniki zostaną udostępnione w praktyce poprzez banki danych, geograficzne systemy informacyjne i programy interaktywne;
- prezentacje gospodarcze i wystawy gospodarcze w Schwedt nad Odrą i Gryfinie bądź w Schwedt nad Odrą i Koszalinie oraz Pasewalku i Policach;
- wspólne Polsko-Niemieckie Centrum Edukacji Ekologicznej w Zalesiu, Eggesin oraz Zoo w Ueckermünde zajmujące się takimi tematami, jak środowisko naturalne, rolnictwo, kultura i historia, celem wspierania współpracy sąsiedzkiej i turystyki.

Dla rozwoju Euroregionu POMERANIA te projekty i szeroko zakrojone działania w ramach Priorytetu 2 „Wspieranie transgranicznych powiązań gospodarczych oraz wzmocnianie współpracy gospodarki i nauki” Programu Operacyjnego Celu 3 "Europejska Współpraca Terytorialna" - „Współpraca Transgraniczna” Krajów Związkowych Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia i Rzeczypospolitej Polskiej (Województwo Zachodniopomorskie) 2007-2013 mają duże znaczenie.

Tabela 1: Skwantyfikowane założenia w priorytecie 2

Wskaźniki	Cele do roku 2015	Wyniki do 31.12.2011 r.
Projekty na rzecz wzmocnienia współpracy gospodarczej	15	15
Projekty współpracy naukowej	10	6
Polsko – niemiecka współpraca gospodarcza	50	186
Liczba zaangażowanych małych i średnich przedsiębiorstw	1.000	3.073
Wspólne targi i działania marketingowe	15	67
Liczba partnerów projektowych, którzy włączyli się w sieci	50	404
Liczba działań zainicjowanych w sieciach	100	268

Źródło: Roczny raport wdrożeniowy 2011 Cel III Europejska Współpraca Terytorialna, okres programowania 2007 – 2013, Program Krajów Związkowych Meklemburgia – Pomorze Przednie, Brandenburgia, Rzeczpospolita Polska (województwo zachodniopomorskie), 12.06.2012 r. str. 25/26.

3.1.2 Rozwój infrastruktury transgranicznej i regionalnej

Koncepcja Rozwoju i Działania na lata 2007-2013 zakłada w III obszarze działania obszerny katalog działań i projektów kluczowych dotyczących ponadregionalnych połączeń komunikacyjnych, celem rozwoju regionalnej i transgranicznej infrastruktury transportowej oraz celem rozbudowy sieci transportowej pomiędzy centrami gospodarczymi i turystycznymi.

Dla integracji w Euroregionie celem wspierania trwałego rozwoju gospodarczego i turystycznego konieczna jest jakościowa i ilościowa rozbudowa bądź usprawnienie infrastruktury i poprawa jakości transportu.

W okresie wsparcia 2007 – 2013 pod egidą Euroregionu w ramach „Badania nad Planowaniem Przestrzennym i Infrastrukturą Transportową – możliwości realizacji transgranicznych inwestycji na polsko-niemieckim obszarze rozwojowym Odry i Nysy (DPERON)” zbadano infrastrukturę transportową i ustalono, jakie projekty infrastrukturalne przysłużyłyby się poprawie dostępności Euroregionu. Poza tym, regiony cząstkowe posiadają własne zintegrowane koncepcje transportowe (np. powiat Uckermark).

Ocena wewnętrznej dostępności transportowej oraz zewnętrznych połączeń komunikacyjnych to przedmiot badań w opracowaniu DPERON, których wynikiem jest sformułowanie następujących obszarów działania:

- „ukierunkowana rozbudowa bądź ukierunkowana poprawa oferty transgranicznych połączeń komunikacyjnych;
- likwidacja dysproporcji w jakości transportu pomiędzy transportem indywidualnym samochodowym i kolejowym transportem pasażerskim oraz w kontekście połączeń krajowych i transgranicznych;
- poprawa jakości transportu w kontekście połączeń i dostępności centrów turystycznych i gospodarczych (indywidualny transport samochodowy, transport kolejowy);
- stworzenie wydajnej oferty transportowej w kierunku wschód-zachód (relacje obciążone ogromnymi deficytami w połączeniach).¹⁸

Zdefiniowano profile wymogów, to znaczy transportowo-techniczne kryteria umożliwiające trwałą gospodarczy i turystyczny rozwój Euroregionu i pogranicza.

W wyniku tego ustalono priorytetowe projekty z zakresu infrastruktury transportowej (kolejowej, drogowej) o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym.

Tabela. 2: Regionalne i ponadregionalne projekty infrastruktury transportowej¹⁹

Znaczenie ponadregionalne	Znaczenie regionalne
Transport kolejowy	Transport kolejowy
Rozbudowa odcinka między Passow a Szczecinem.	Rozbudowa połączenia kolejowego Sassnitz – Stralsund celem skomunikowania portu morskiego Sassnitz/Mukran.
Rozbudowa odcinka Neubrandenburg – Pasewalk – Szczecin.	
Rozbudowa linii kolejowej Berlin – Pasewalk – Stralsund celem lepszego połączenia z Berlinem i Szczecinem („pociągi nad Bałtyk“).	

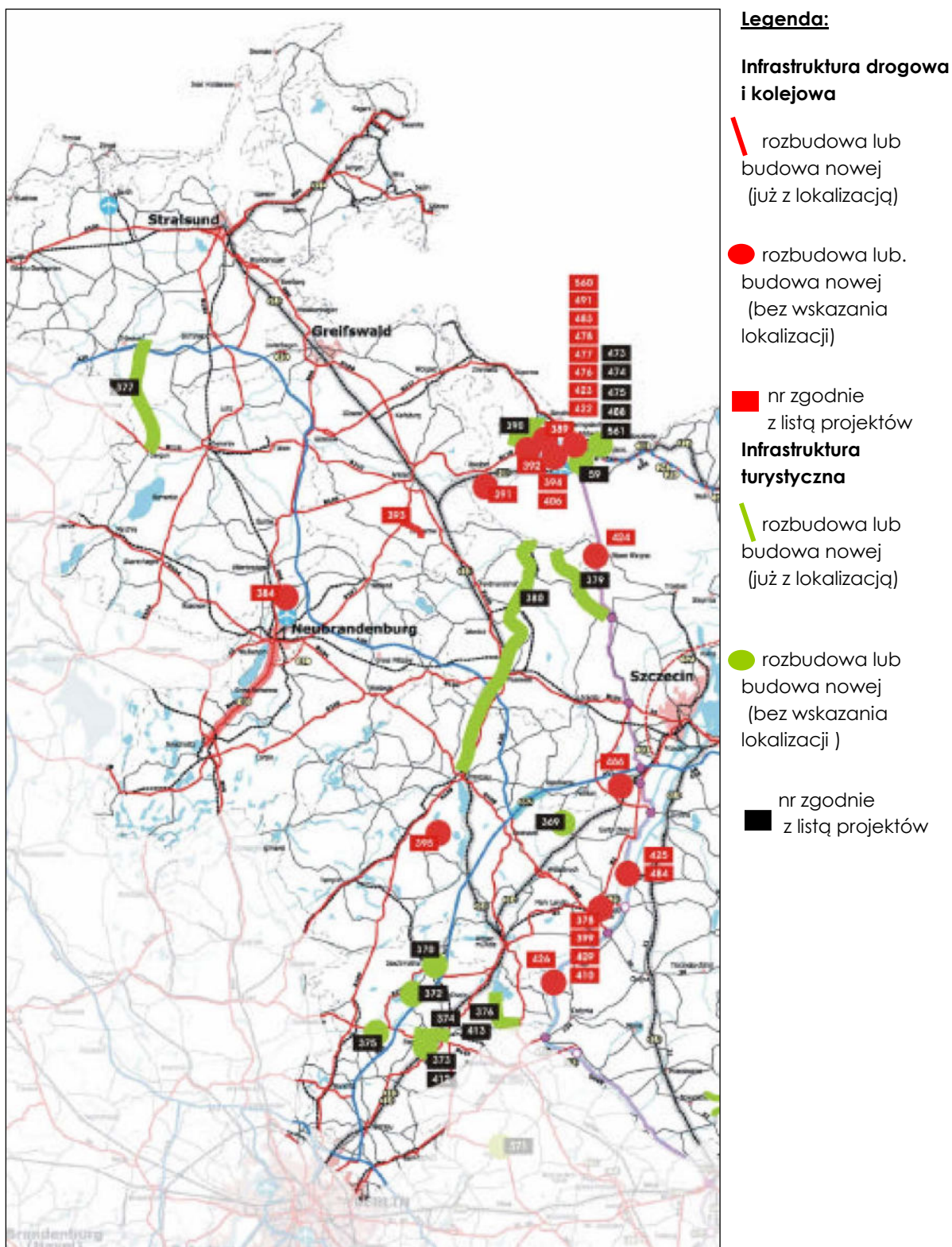
¹⁸ Broszura: Wyniki transgranicznej współpracy w zakresie planowania przestrzennego i infrastruktury transportowej (DPERON), maj 2008, s. 9/10.

¹⁹ Broszura: Wyniki transgranicznej współpracy w zakresie planowania przestrzennego i infrastruktury transportowej (DPERON), maj 2008, s. 9/10.

Transgranicznej Koncepcji Rozwoju i Działania Euroregionu POMERANIA na lata 2014 – 2020 (KRD)
Koncepcja cząstkowa dla niemieckiej części Euroregionu

Znaczenie ponadregionalne	Znaczenie regionalne
Pomysły na skomunikowanie wyspy Uznam (dwie opcje).	
Transport drogowy	Transport drogowy
Rozbudowa Zachodniej Obwodnicy Szczecina, połączenie z A6, BAB 11, S3, S6, S10 jako wydajne połączenie wschód – zachód.	Rozbudowa drogi federalnej B96n w kierunku do A20 celem lepszego połączenia Rugii z ponadregionalną siecią transportową.
Budowa wydajnej osi komunikacyjnej północ – południe S3 ze Świnoujścia na południe obszaru DPERON.	„Nowe mosty przez Odrę“ jako połączenia turystyczne (połączenia mostowe lub promowe) na wysokości Rieth-Nowe Warpno, Friedrichsthal-Widuchowa oraz Stolpe-Bielinek.

Rys. 4: Prezentacja projektów komunalnych POMERANII (wyciąg z DPERON, maj 2008 r.)

Celem poprawy infrastruktury transportowej oraz dostępności regionalnej i ponadregionalnej w okresie 2007 – 2013 zrealizowano bądź zapoczątkowano następujące przedsięwzięcia infrastrukturalne:

- kontynuacja generalnego remontu odcinków autostrady A11;
- rozpoczęcie przebudowy węzła autostradowego Schwanebeck (Barnim);
- rozbudowa dróg federalnych B198 i B 2n;
- oddanie do użytku nowej grobli na Rugii – most – grobla na Rugii w Stralsundzie;
- rozpoczęcie budowy odcinka B96n Bergen – A20 celem odciążenia samych miejscowości;
- rozpoczęcie budowy nowej podnośni statków Niederfinow na kanale Odra-Hawela;
- rozpoczęcie rozbudowy i modernizacji linii kolejowej Stralsund – Greifswald – Pasewalk – Berlin.

W odniesieniu do następujących połączeń ponadregionalnych Euroregion POMERANIA ma ograniczone możliwości działania pod kątem bezpośredniego przygotowania i przeprowadzenia działań. Tu podjęto odpowiednie decyzje na poziomie Federacji i kraju związkowego.

Dotyczy to na przykład:

- modernizacji sieci kolejowej na osi komunikacyjnej Stralsund – Neubrandenburg – Neustrelitz – Berlin;
- rozpoznania możliwości ponownego uruchomienia komunikacji kolejowej na odcinku Ducherow – Karmin – Garz – Świnoujście;
- regionalnych osi drogowych wschód-zachód, tak jak na przykład wymieniana w Koncepcji Rozwoju i Działania oś z Neustrelitz przez Prenzlau do Schwedt/nad Odrą bądź z Fürstenberg – Templin – Angermünde – Schwedt nad Odrą;
- poprawy połączenia Schwedt nad Odrą z autostradą A 11 poprzez drogi federalne B 2 i B 198 oraz z polską siecią dróg poprzez budowę nowej przeprawy przez Odrę;
- poprawy połączenia kolejowego Berlin – Szczecin, w odniesieniu do rozbudowy odcinka Tantow – Szczecin.

Wspólnie przeprowadzone na obszarze pogranicza inwestycje w sposób trwały przyczyniły się do poprawy wzajemnej dostępności.

(1) Wybrane wyniki pokazujące poprawę połączeń transgranicznych:

- odtworzenie transgranicznego, a jednocześnie historycznego połączenia drogowego Schwennenz – Ladenthin – Warnik – Będargowo w polsko-niemieckim obszarze rozwoju DPERON;
- transgraniczne połączenie Świnoujście – Kamminke na wyspie Uznam;
- działania podjęte na polsko-niemieckim pograniczu pomiędzy Zalewem Szczecińskim a przejściem granicznym Mescherin/Gryfino: remont/rozbudowa i przebudowa drogi powiatowej L 283 na trzech odcinkach i przebudowa drogi wojewódzkiej nr 115 w Pilchowie, co pozwoliło zamknąć luki wzdłuż dróg L 28, L 283 oraz drogi wojewódzkiej 115 prowadzących do przejścia granicznego Dobieszczyń-Hintersee;

W drugim etapie kontynuowano rozbudowę infrastruktury transportowej pomiędzy Zalewem Szczecińskim a przejściem granicznym Mescherin/Gryfino poprzez zamknięcie luk.

- remont infrastruktury transportowej w powiecie Uckermark (droga powiatowa K 7318) i droga wojewódzka nr 122: Potzlow – centrum Uckermark i Krzywlin. Dobrze rozbudowana w niemieckiej części Euroregionu sieć ścieżek rowerowych (patrz załącznik nr 8) wraz z dalekobieżnym szlakiem rowerowym Berlin-Uznam oraz szlakiem rowerowym Odra-Nysa oraz innymi regionalnymi i lokalnymi częściowo tematycznymi szlakami rowerowymi wykazuje jeszcze luki w układzie usieciowienia transgranicznego.

Poprzez następujące projekty dofinansowane z INTERREG IVA kontynuowano rozbudowę i zamknięcie luk na następujących połączeniach transgranicznych:

- ścieżka rowerowa na odcinku Pilchowo – Tanowo – Bartoszewo oraz odcinek ścieżki rowerowej Berlin – Uznam wzdłuż rzeki Uecker w Pasewalku;
- ścieżka rowerowa Ustronie Morskie – Kołobrzeg – Dźwirzyno oraz w mieście Barth jako elementy nadbałtyckiego szlaku rowerowego nr 10;
- rozbudowa i połączenie istniejących ścieżek rowerowych oraz budowa nowych lokalnych odcinków w polskich i niemieckich miastach i gminach: Mark Landin, Brüssow, Carmzow-Wallmow, Schenkenberg, Schönfeld, Mescherin, Angermünde, Schwedt nad Odrą, Banie, Cedynia, Chojna, Gryfino, Kołbaskowo, Stare Czarnowo i Trzcianko-Zdrój;
- transgraniczna promenada pomiędzy Heringsdorfem i Świnoujściem jako szlak pieszy i rowerowy w formie miejsca spotkań pokoleń na placu granicznym.

(2) Poprawa i rozbudowa infrastruktury turystycznej oraz usieciowienie obszarów turystycznych

W wyniku realizacji Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013 zrealizowano przykładowo następujące transgraniczne projekty, które przyczyniły się do wzmocnienia Euroregionu jako regionu turystycznego:

- remonty i rozbudowa w transgranicznym Geoparku „Kraina polodowcowa nad brzegiem Odry” jako punktu przyciągającego turystów poprzez:
  - budowę i rozbudowę Głównych Punktów Informacji Turystycznej w miejscowościach Groß-Ziethen (młyn parowy) i Moryń (dawne kino) oraz infrastrukturalny dostęp do obiektów z epoki lodowcowej oraz budowę szlaku pieszo-rowerowego nad jeziorem Morzycko; stworzenie stałej wystawy dotyczącej Geoparku w Prenzlau;
  - budowę infrastruktury dla potrzeb turystyki w Stolzenhagen (hala wystawiennicza) i w Trzcińsku-Zdroju (młyn wodny jako miejsce wystaw znalezisk geologicznych z epoki lodowcowej);
- sanacja odcinków wód płynących w Parku Przyrody Barnim, system informacji przestrzennej w Drawieńskim Parku Narodowym, oferta turystyki przyrodniczej wzdłuż szlaku rowerowego Berlin - Uznam w Parku Przyrody Barnim;
- rozbudowa Centrum Turystyki Wodnej w Schwedt nad Odrą i nabrzeża w centrum Gryfina, jako bazy transgranicznej turystyki wodnej;
- rozbudowa transgranicznej infrastruktury turystyki wodnej w Greifswaldzie i Trzebieży/Gmina Police (remont umocnienia nabrzeży, budowa nowych pomostów, obiekty do spędzania czasu wolnego);
- budowa portu jachtowego w Szczecinie i ZeRUM Ueckermünde na transgranicznym szlaku wodnym.

W raporcie wdrożeniowym z roku 2011 wykazano w układzie skumulowanym następujące projekty zrealizowane w POMERANII ze środków EFRR:

Tabela. 3: Skwantyfikowane wskaźniki w priorytecie 1

Wskaźniki	Cele do roku 2015	Wyniki do 31.12.2011 r.
Projekty na rzecz poprawy infrastruktury transportowej	15	9
Projekty inwestycyjne dające efekty zatrudnieniowe	3	4
Projekty turystyczne dające efekty zatrudnieniowe	4	5
Projekty w zakresie dziedzictwa przyrodniczego	5	5

Źródło: Roczny raport wdrożeniowy 2011 Cel III Europejska Współpraca Terytorialna, okres programowania 2007 – 2013, Program Krajów Związkowych Meklemburgia – Pomorze Przednie, Brandenburgia, Rzeczpospolita Polska (województwo zachodniopomorskie), 12.06.2012 r. str. 25/26.

3.1.3 Rozwój obszarów wiejskich – zapewnienie usług publicznych

V obszar działania zajmował się stabilizacją i wzmocnieniem obszarów wiejskich. Obszary wiejskie w Euroregionie nie są jednorodne i wykazują znaczące różnice w odniesieniu do ich potencjału rozwojowego i możliwości ekonomicznych. Z jednej strony występują wiejskie centra i gminy charakteryzujące się znaczącymi podmiotami gospodarczymi bądź obszarami intensywnie wykorzystywanymi turystycznie, z drugiej strony występują też obszary strukturalnie słabe, położone daleko od jakichkolwiek centrów z niewielką ilością podmiotów gospodarczych, szczególnie niską gęstością zaludnienia i silną tendencją spadku liczby mieszkańców.

Potencjały rozwojowe wynikają na obszarach wiejskich głównie z rolnictwa i leśnictwa w powiązaniu z przetwórstwem żywności, coraz większym stopniem uszlachetnienia produktów rolnych, profesjonalną ich promocją i tworzeniem związanych z powyższym łańcuchów kreacji wartości dodanej.

W bieżącym okresie programowania wysiłki ukierunkowane były na ustabilizowanie i stworzenie trwałych możliwości rozwoju poprzez wykorzystanie możliwości, jakie daje rozporządzenie EFRROW, EFS oraz środki Inicjatywy Wspólnej. Przykładami są tu:

- rozbudowa łańcuchów kreacji wartości dodanej w regionie, regionalne struktury produkcji i sprzedaży z uwzględnieniem przetwórstwa żywności, przemysłu przetwórczego i budową regionalnych marek;
- rozszerzenie rolnictwa ekologicznego i produktów niszowych;
- rozbudowa potencjałów w zakresie energii odnawialnych, surowców odnawialnych, urządzeń energii wiatrowej i biogazowni oraz gospodarstw bądź wsi bioenergetycznych;
- ustabilizowanie i rozbudowa agroturystyki wysokiej jakości łączącej ze sobą aspekty ekonomiczne, trwałego i zrównoważonego rolnictwa, kultury, historii i przyrody w formie marki regionalnej (konceptcja: żyć i pracować w gospodarstwie rolnym, stadniny koni, wędrowni na końskim grzbiecie, przejażdżki bryczką, turystyka myśliwska, oferta dla rodzin i przyjazna dzieciom, domki letniskowe, zdrowe odżywianie, wellness);
- pokazanie wartości krajobrazu kulturowego w kontekście ochrony krajobrazu, przyrody i ochrony zabytków (krajobraz dworców i parków Pomorza Przedniego w połączeniu z atrakcyjnymi produktami turystycznymi).

Poprzez taką strategię wskazano nowe możliwości generowania dochodów. Rolnictwo (sektor podstawowy) częściowo nie daje już wystarczających możliwości generowania dochodów będąc głównym źródłem utrzymania.²⁰

W ramach współpracy regionalnej i transgranicznej (region Leader) stworzono przykładowe rozwiązania, a zgromadzone doświadczenia stanowią duży rezerwar praktycznej wiedzy o rozwoju obszarów wiejskich.

Szczególnym elementem w ramach strategii rozwojowej jest współpraca transgraniczna z polskimi samorządami, w szczególności współpraca pomiędzy

---

²⁰ Regionalny program rozwoju przestrzennego Pojezierza Meklemburskiego, broszura w formie wydawnictwa specjalnego Dziennika Urzędowego Meklemburgii-Pomorza Przedniego, 21.10.2011, s. 31.

regionami Leader „Dolina Dolnej Odry” i regionem waleckim w województwie zachodniopomorskim.

W „Transgranicznym planie działania dla obszarów wiejskich” w czterech obszarach działania i przyporządkowanych im grupach roboczych wspólnie przygotowano transgraniczne działania. Ten plan działań „jest bardzo ważny dla integracji zaangażowanych miast i gmin w oparciu o konkretne wspólne polsko-niemieckie przedsięwzięcia i będzie generował impulsy dla faktycznego codziennego współżycia ludzi w całym regionie.”²¹

Na obszarze POMERANII w ramach planu działania Federacji „Modelowe przedsięwzięcie gospodarki przestrzennej – planowanie regionalne na rzecz zapewnienia usług publicznych (2006 – 2009)”, bądź „Przemiany demograficzne – region tworzy przyszłość” w dwóch regionach modelowych „Zalew Szczeciński” (ówczesne powiaty Wschodnie Pomorze Przednie i Uecker-Randow) oraz „Pojezierze Meklemburskie” opracowano regionalne strategie bądź master plany zapewnienia usług publicznych przy zaangażowaniu podmiotów reprezentujących różne branże oraz zapoczątkowano ich wdrażanie.

Do działań zrealizowanych w bieżącym okresie rozwojowym, w ramach zapewnienia usług publicznych i rozwoju na obszarach wiejskich, zaliczyć można między innymi:

- rozbudowę możliwości dostarczania ścieków z gminy Heringsdorf do utylizacji w oczyszczalni ścieków w Świnoujściu;
- rozbudowę wspólnego polsko-niemieckiego systemu zwalczania wielkopowierzchniowych zanieczyszczeń na Odrze oraz zwalczania innych tego rodzaju wydarzeń na obszarze pogranicza;
- projekt pilotażowy uprawy roślin ciepłolubnych w Euroregionie.

3.1.4 Dalszy rozwój współpracy regionalnej i transgranicznej w zakresie spraw społecznych, technicznych i kultury

W VI obszarze działania Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013 główny nacisk położono między innymi na następujące działania:

- na rzecz transgranicznej koordynacji rozwoju regionalnego;
- na rzecz transgranicznego komunikowania się i współpracy w zakresie działań samorządowych, kulturowych i pożytku publicznego;
- na rzecz współpracy przygranicznej przy rozwiązywaniu problemów społecznych i spraw z nimi związanych.

W okresie obowiązywania Koncepcji Rozwoju i Działania współpraca międzyregionalna i międzygminna w Euroregionie została dalej zintensyfikowana na bazie mocnego fundamentu zaufania. Świadectwem tego są coraz intensywniejsze uzgodnienia między partnerami z regionów cząstkowych w formie grup projektowych, komunalnych grup roboczych, wspólnego wykorzystania istniejącej infrastruktury w takich dziedzinach, jak: opieka zdrowotna, kultura, gospodarka zasobami mieszkaniowymi i infrastruktura techniczna na pograniczu.

---

21 Por. Transgraniczny Plan Działania – potencjał obszaru gospodarczego Doliny Dolnej Odry, czerwiec 2009.

W sposób zrównoważony praktykowano ambitną realizację strategii rozwoju regionalnego w oparciu o zasadę oddolności. Wraz z coraz większymi wymogami i coraz ostrzejszymi kryteriami stawianymi współpracy, osiągnięto nową jakość we wspólnym wdrażaniu projektów, a kooperację transgraniczną cechuje aspekt trwałości.

Postępy odnotowano przede wszystkim :

- we współpracy miast partnerskich, nieformalnych grup roboczych, wymianie doświadczeń oraz uzgodnieniach między administracjami:
  - duża ilość partnerstw miast dotyczących kultury, sportu i edukacji, np. Schwedt nad Odrą ze Szczecinem, Chojną i Gryfinem, Löcknitz i Stare Czarnowo, gminy wysp Uznam i Świnoujście;
  - uzgodnienia strategii rozwojowych, np. regionalne plany rozwoju przestrzennego z podmiotami w województwie zachodniopomorskim;
- w integracji regionu poprzez szeroką paletę imprez kulturalnych, spotkań i warsztatów, podczas których mieszkańcy mogą się bliżej poznać. Wspierano już istniejące kontakty oraz kontynuację i wzmocnienie już istniejących. Przykładami tego są:
  - Polsko-Niemiecka Orkiestra Szkół Muzycznych licząca ok. 60 polskich i niemieckich uczniów muzyki z Euroregionu;
  - współpraca muzeów i stowarzyszeń kulturalnych, np. Pomorskie Muzeum Krajowe w Greifswaldzie z Muzeum Narodowym w Szczecinie, które przygotowały dwie wspólne stałe wystawy o historii Pomorza;
  - organizacja festiwali młodzieży (Koszalin 2009), Festiwalu Filmowego „dokumentArt”, imprez muzycznych i koncertów, np. „Brzmienie Pogranicza na Uznamie”;
  - współpraca teatrów i szkół muzycznych, np. Teatr Uckermärkische Bühnen Schwedt nad Odrą z teatrami szczecińskimi, szkoły muzyczne w Stralsundzie i Stargardzie Szczecińskim;
  - regularna wymiana jednostek straży pożarnej, wspólne kształcenie młodych strażaków;
- w zakresie szkolnictwa i edukacji, zaliczyć do tego należy:
  - partnerstwa szkół, wymianę uczniów i nauczycieli, wymianę praktykantów oraz tworzenie dwujęzycznych przedszkoli i szkół; rozbudowę polsko-niemieckiego przedszkola w Löcknitz i przedszkola w Starym Czarnowie;

- transgraniczne polsko-niemieckie kształcenie w zawodach hotelowych i gastronomicznych w Eberswalde i Kołobrzegu w powiązaniu z praktykami w przedsiębiorstwach (10 młodych Niemców i 12 młodych Polaków uczą się zawodu i poprawiają swoje kompetencje zawodowe);
- rozbudowę i modernizację transgranicznej hali sportowej w Zespole Szkół w Policach i w Szkole Europejskiej Polsko-Niemieckie Gimnazjum w Löcknitz;

W sumie należy stwierdzić, iż wyznaczone cele rozwojowe w zakresie edukacji nie zostały osiągnięte i wyniki nie są w żaden sposób zadowalające. Tym samym cel ten pozostaje jednym z głównych priorytetów na lata 2014-2020.

- w zaangażowaniu członków Euroregionu, poprzez ich udział i merytoryczne wsparcie:
  - w kilku konferencjach, np. Polsko-Niemieckie Konferencje „Nasze pogranicze, między wizją a praktyką”, „Debaty transgraniczne” dotyczące ukształtowania polsko-niemieckich stosunków przygranicznych o przykładach dobrych praktyk i efektywnych formach współpracy oraz o przyszłości współpracy transgranicznej po 2013 roku;
  - we wspólnych strategiach wraz z udziałem finansowym, np. w opracowaniu DPERON polsko-niemiecki obszar rozwojowy Odry/Nysy oraz DP-PLIS polsko-niemiecki system informacji przestrzennej;
  - w koordynacji współpracy w różnych gremiach POMERANII, poprzez regularne informowanie parlamentów o stanie współpracy transgranicznej w Euroregionie POMERANIA oraz poprzez działania ukierunkowane na współpracę z mediami i public relations;
- w działaniach w zakresie społecznym:
  - miejsca spotkań z różnorodną ofertą spełniają przy tym ważną rolę. W okresie lat 2007 do 2013 poprzez intensywne działania poprawiono jeszcze materialne warunki miejsc funkcjonowania miejsc spotkań, na przykład:
    - * Zagroda Arka Groß Pinnow – Krajnik Górny – Zagroda Liepe – Dębno, które stworzyły transgraniczną sieć polsko-niemieckich miejsc spotkań i edukacji;
    - * Europejskie Miejsce Spotkań Prenzlau-Uckerwelle i Europejskie Miejsce Spotkań Barlinek;
  - transgraniczna współpraca w opiece zdrowotnej, rozbudowa i stabilizacja sieci telemedycyny, transgraniczna sieć zapobiegania uzależnieniom w Greifswaldzie, coraz częstsze podejmowanie pracy przez polski personel medyczny na obszarze niemieckiego pogranicza (np. Schwedt/nad Odrą);
  - praca Punktu Kontaktowo-Doradczego dla polskich i niemieckich obywateli w Löcknitz i Szczecinie celem wspierania obywateli w poszukiwaniu rozwiązań

kwestii społecznych i gospodarczych, w szczególności dla osób mieszkających po jednej, a pracującej po drugiej stronie granicy.²²

W sumie można stwierdzić, że wydane do tej pory środki z EFRR na przeprowadzane w Euroregionie POMERANIA projekty społeczne oraz liczba projektów Funduszu Małych Projektów (FMP) są przekonywujące.

Tabela 4: Skwantyfikowane wskaźniki dla priorytetu 3

Wskaźniki	Cele do roku 2015	Wyniki do 31.12.2011 r.
Wspólne projekty społeczne	5	18
Liczba osób, które wzięły udział w projektach społecznych	500	10.568
Projekty z zakresu kultury, sportu, spędzania czasu wolnego (bez FMP)	15	14
Liczba powstałych na tej podstawie partnerstw	25	23
Projekty FMP	750	505
Uczestnicy FMP	15.000	57.301

Źródło: Roczny raport wdrożeniowy 2011 Cel III Europejska Współpraca Terytorialna, okres programowania 2007 – 2013, Program Krajów Związkowych Meklemburgia – Pomorze Przednie, Brandenburgia, Rzeczpospolita Polska (województwo zachodniopomorskie), 12.06.2012 r. str. 25/26.

3.2 Powiązania ze Strategią Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego

W ramach Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013 rozwój regionu wybrzeża stanowił jeden z priorytetów. Poprzez identyfikację i wsparcie nowych obszarów innowacji, tworzenie i rozbudowę kooperacji i sieci współpracy gospodarczej, w szczególności gospodarki morskiej, turystyki oraz usług, zakładano wzmocnienie regionu wybrzeża.

Przyjęta przez Unię Europejską w 2009 r. Strategia dla Regionu Morza Bałtyckiego z obszernym planem działania ukierunkowanym na konkretne dziedziny²³, pozwala na wygenerowanie efektów synergii w powiązaniu z celami Euroregionu POMERANIA. Strategia ta jest ukierunkowana na zidentyfikowanie najpilniejszych problemów regionu Morza Bałtyckiego i ich rozwiązanie na drodze skoncentrowanych działań. Priorytetami są środowisko naturalne, gospodarka, infrastruktura i bezpieczeństwo cywilne. Do realizacji celów dąży się poprzez wzmocnienie kooperacji w istniejących strukturach instytucjonalnych i przy wykorzystaniu istniejących zasobów finansowych,

²² Coraz więcej młodych Polaków mieszka po drugiej stronie granicy, np. w Löcknitz, 20 km na zachód od Szczecina. Löcknitz, liczące 3.200 mieszkańców, stanowi modelowy region współżycia Niemców i Polaków.

²³ „Strategia dla Regionu Morza Bałtyckiego jest dynamicznym i innowacyjnym procesem, który prowadzi do połączenia politycznych priorytetów, realizacji własnych projektów i lepszego uwidocznienia współpracy w basenie Morza Bałtyckiego”. Patrz: Raport europejski i bałtycki Meklemburgii-Pomorza Przedniego 2011/2012, stan wdrożenia Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego, s. 24.

co oznacza, że w chwili obecnej do realizacji celów Strategii nie ma odrębnych środków pomocowych.

Bezpośrednie związki widać pomiędzy przedsięwzięciem „Region zdrowia Bałtyk” i projektem „Telemedycyna” w Euroregionie POMERANIA. Priorytet „Turystyka” jest koordynowany przez Kancelarię Stanu Meklemburgii-Pomorza Przedniego. Zidentyfikowano tutaj cały szereg preferowanych projektów, które wykazują powiązania z turystycznymi celami Euroregionu.

Strategie dostosowawcze zawierają również ważne aspekty dotyczące zmian klimatycznych, wzmocnienia małych i średnich przedsiębiorstw, zwiększenia transgranicznej mobilności siły roboczej i redukcji bezrobocia wśród młodych.

Partnerzy z Euroregionu są bezpośrednio włączeni w **Program Południowy Bałtyk**, m.in. poprzez realizację konkretnych projektów turystycznych. ”. Dotyczy to na przykład projektu „Balticmuseum 2.0” - korzystanie z dziedzictwa kulturowego, „RE-CREATE” - restytucja i rozbudowa pielgrzymkowego szlaku Jakubowego w basenie Morza Bałtyckiego, projekt „SeaSide” dotyczący wykorzystania morskiego dziedzictwa kulturowego. Z tego wynikają możliwości do rozwijania projektów sieciowych.

3.3 Doświadczenia i wnioski z okresu programowania 2007 – 2013

Oceniając zrealizowane projekty i dotychczas osiągnięte wyniki, można sformułować zasadnicze doświadczenia i wnioski, które mają szczególne znaczenia dla identyfikacji koncepcyjnych priorytetów współpracy transgranicznej w okresie lat 2014 – 2020.

Pozytywne doświadczenia:

- partnerstwa regionalne okazały się być skutecznym instrumentem generowania wartości w danym regionie cząstkowym oraz trwałego uświadomienia sobie odpowiedzialności w szerszym kontekście;
- różnorodne sieci, kooperacje i centra kompetencji wspierają regionalny i transgraniczny rozwój Euroregionu;
- intensywne powiązanie ze sobą miejscowych uniwersytetów, szkół wyższych i placówek badawczo-naukowych oraz gospodarki, nowo powstających firm, prowadzi do wzmocnienia siły ekonomicznej regionu;
- w minionych okresach, w celu wspierania polsko-niemieckiej współpracy stworzono kolejne miejsca spotkań i edukacji o różnorodnym profilu tematycznym; przyczyniły się one zasadniczo do intensyfikacji stosunków międzyludzkich;
- transgraniczna wymiana informacji i doświadczeń, przekazywanie wyników prac przy uwzględnieniu specyfiki narodowej prowadzi do wspólnych rozwiązań i postępu na poziomie lokalnym i regionalnym;

- poprzez intensyfikację współpracy w turystyce, między innymi ofertę turystyki wodnej i rowerowej w powiązaniu z licznymi działaniami inwestycyjnymi, osiągnięto kolejny wzrost konkurencyjności i wzrost stopnia ponadregionalnej rozpoznawalności Euroregionu;
- skuteczna współpraca i inicjowanie działań na rzecz bezpieczeństwa i ochrony bogactwa przyrodniczego w Dolinie Dolnej Odry mogą służyć innym europejskim obszarom przygranicznym za wzór;
- Euroregion POMERANIA może być przykładem skutecznego, transgranicznego poradzenia sobie z wyzwaniem, jakim jest zapewnienie usług publicznych w dobie przemian demograficznych.

Problemy i deficyty:

- potencjał, jaki stanowią szkoły wyższe i placówki badawcze nie jest jeszcze w wystarczającym stopniu wykorzystywany pod kątem gospodarczym;
- niewystarczające postępy w przypadku koncepcji i wdrożenia wspólnych celów edukacyjnych, brak polsko-niemieckiego ramowego programu kształcenia.; prawie w ogóle nie są przeprowadzane fora dotyczące dokształcania, niewystarczająca wymiana nauczycieli i uczniów;
- brak euroregionalnego doradztwa zawodowego i praktyk zawodowych;
- nadal w regionalnej sieci transportowej w układzie wschód-zachód występują deficyty; włączając w to przejścia prowadzące do Rzeczypospolitej Polskiej (głównie w odniesieniu do ścieżek rowerowych);
- nadal istniejąca bariera językowa i kształtujące się dopiero powoli zrozumienie różnych mentalności i kultur sąsiadów;
- niewystarczające możliwości pozyskania podmiotów sektora gospodarki, jako partnerów do współpracy transgranicznej;
- częściowo zbyt małe uposażenie finansowe po stronie komunalnej do tego, aby móc w sposób bardziej ciągły i trwały, w sposób instytucjonalny, zajmować się współpracą transgraniczną i wspólnymi projektami;
- nadal istniejące różnice w strukturach administracyjnych, przepisach prawnych i kompetencjach;

długie procesy decyzyjne na wszystkich poziomach (Unia Europejska, Federacja, kraj związkowy) i znaczne nakłady biurokratyczne przy realizacji wspólnych projektów.

Wnioski/zadania:

- zwiększenie intensywności współpracy w zakresie oświaty, kształcenia i dokształcania (we wszystkich zakresach tematycznych), dalsza rozbudowa transgranicznych sieci kooperacji różnych placówek edukacyjnych, intensyfikacja współpracy konwencjonalnej, poprawa kompetencji językowych i interkulturowych, tworzenie wspólnych strategii i koncepcji;
- lepsze wykorzystanie potencjałów regionu dla edukacji szkolnej i zawodowej, współpraca ze szkołami wyższymi i placówkami badawczymi;
- dalsze celowe wykorzystanie możliwości uniwersytetów, szkół wyższych i placówek naukowych, m.in. z Greifswaldu, Stralsundu, Neubrandenburga, Eberswalde, Szczecina i Koszalina; tworzenie i rozbudowa kooperacji i sieci zarówno między tymi placówkami, jak i między nimi a gospodarką, łączenie kompetencji, inicjowanie transgranicznych projektów badawczych ukierunkowanych na zastosowanie i transfer technologii, stworzenie filii szkół wyższych i uniwersytetów;

Główne branże:

biotechnologia, technologia plazmy, technologia ochrony środowiska, energie odnawialne, ekonomika zdrowia, turystyka, gospodarka żywnościowa.

- silniejsze wspieranie tworzenia się sieci małych i średnich przedsiębiorstw celem generowania i wykorzystania potencjałów wzrostu i nowoczesnych technologii rozbudowy łańcuchów kreacji wartości dodanej, a tym samym rozszerzenie rynkowego obszaru działania małych i średnich przedsiębiorstw oraz gospodarki w polsko-niemieckim regionie nadodrzańskim;
- dalsza poprawa i zapewnienie dostępności centrów gospodarczych i turystycznych jako podstawa skutecznej współpracy transgranicznej, kontynuacja rozpoczętego procesu DPERON;
- ukierunkowana rozbudowa i usieciowienie transgranicznej oferty turystycznej, połączenie między innymi turystyki rowerowej, wodnej, pieszej i kulturowej, łącznie ze wspólną promocją;
- dalsza rozbudowa (zamknięcie luk) głównie w powiatach Barnim i Uckermark oraz transgraniczne usieciowienie regionalnych i ponadregionalnych ścieżek rowerowych, łączenie w tematyczne szlaki rowerowe;
- zapewnienie jakości życia na obszarach wiejskich poprzez dostosowane do zmian demograficznych usługi publiczne, ukierunkowaną transgraniczną współpracę na rzecz tworzenia i wykorzystania odpowiedniej bazy, tworzenie wspólnych strategii i koncepcji wdrożeniowych;
- opracowanie strategii lepszego wykorzystania istniejących miejsc spotkań i edukacji, tematyczne usieciowienie tych placówek bądź w oparciu o grupy adresatów;

- dalsza, ukierunkowana współpraca i usieciowienie na rzecz zapewnienia technicznych i społecznych usług publicznych;
Główne obszary:

opieka zdrowotna, ochrona przeciwpożarowa i przed klęskami żywiołowymi, bezpieczeństwo wewnętrzne.
- sprawdzenie możliwości podziału pracy przy realizacji technicznych i społecznych usług publicznych na obszarze pogranicza;
- wypracowanie priorytetów transgranicznej współpracy w zakresie ochrony przyrody i środowiska;
- Szczecin jako największe miasto Euroregionu musi w przyszłości, w interesie rozwoju całego Euroregionu, jeszcze bardziej konsekwentnie pozycjonować się jako transgraniczne centrum tak, aby bardziej można było wykorzystać jego potencjały (funkcja rozwojowa i stabilizacyjna dla wiejskich obszarów w polskim otoczeniu i na niemieckim pograniczu).

3.4 Przykłady współpracy transgranicznej innych regionów

Współpraca transgraniczna jest w wielu europejskich regionach granicznych silną tradycją. Należy ustalić, ocenić, i o ile jest to odpowiednie dla Euroregionu POMERANIA, wykorzystać doświadczenia tych regionów.

Region cieśniny ÖRESUND

Obszar oddziaływania²⁴	Szwecja: Skåne (Skania) Dania: Seeland, Lolland-Falster, Mön, Bornholm Powierzchnia: 20.859 km² Mieszkańcy: około 3,7 mln, z tego jedna trzecia Szwedzi. Organy: Komitet Öresund: składający się z 7 duńskich i 5 szwedzkich członków, funkcjonuje jako platforma polityczna, inicjatywna, reprezentant interesu i siła napędowa współpracy.
Doświadczenia do wykorzystania w Euroregionie POMERANIA:	Współpraca i atrakcyjność lokalizacyjna w odniesieniu do nauki i technologii w połączeniu z wysokim poziomem transferu technologii.

Region Cieśniny Öresund i Euroregion POMERANIA to obszary leżące nad Morzem Bałtyckim. Współpraca i wymiana doświadczeń obu regionów stwarza potencjały rozwojowe.

²⁴download: www.tendensoresund.org z dnia 29.08.2012 r.

EUREgio Moza - Ren

Obszar oddziaływania²⁵	Związek regionu Akwizgran z powiatami Akwizgran, Düren, Euskirchen, Heinsberg, miasto Akwizgran; Belgisch Limburg (Hasselt), Walonia (Liège), niemieckojęzyczna wspólnota Belgia (Eupen), holenderski region Południowy Limburg (Maastricht), tzn. 3 państwa, 5 regionów partnerskich i 3 języki. Powierzchnia: 10.800 km² Mieszkańcy: 3,9 mln, z tego 1,29 mln z regionu Akwizgran Organy: Fundacja prawa holenderskiego. Najwyższe gremium decyzyjne: Zarząd, który odpowiada za biuro EUREgio Ren - Moza; Rada EUREgio składa się z przedstawicieli partii politycznych, stałych strategicznych grup monitorujących.
Doświadczenia do wykorzystania w Euroregionie POMERANIA:	- rozwój transgranicznej mobilności w powiązaniu z opracowaniem zintegrowanych koncepcji z udziałem niemieckich, belgijskich i holenderskich partnerów regionu (przedsiębiorstwa transportowe, właściwe urzędy); - rozbudowa euroregionalnej platformy komunikacji publicznej w powiązaniu z jednym wspólnym planem dla transportu, przy pomocy którego rozwiązano różne problemy natury technicznej i administracyjnej wraz z kwestią odmiennych taryf przewozowych; - poprawienie zarządzania informacją, wielojęzyczne publikacje dotyczące specyficznych połączeń i sieci.

²⁵ download: www.euregio-mr.com z 29.08.2012 r.

Region Jeziora Bodeńskiego

Obszar oddziaływania²⁶	Strukturę osadniczą charakteryzuje duża liczba średnich i mniejszych centrów w południowozachodniej części Regionu Jeziora Bodeńskiego; zdominowany przez międzynarodową metropolię Zurych. Państwa: Niemcy, Szwajcaria, Austria, Lichtenstein – zaangażowanych jest kilka krajów związkowych, regionów i kantonów. Powiaty: Konstancja, Bodenseekreis, Sigmaringen, Ravensburg, Lindau i Oberallgäu, miasto wydzielone Kempten; kraj związkowy Vorarlberg, Księstwo Lichtenstein, kantony St Gallen, Thurgau, Zurych, Schaffhausen; półkantony Appenzell- Innerrhoden i Außerrhoden. Powierzchnia: 19.850 km² Mieszkańcy: 3,6 mln Organy: Międzynarodowa Konferencja Jeziora Bodeńskiego: Platforma rządów i administracji; Konferencja Szefów Rządów; Komisje Edukacji/ Nauki/ Badań, Kultury, Środowiska, Transportu, Gospodarki, Zdrowia i Spraw społecznych, public relations, grupy robocze i projektowe.
Doświadczenia do wykorzystania w Euroregionie POMERANIA:	- współpraca w zakresie edukacji, nauki i gospodarki – gęsta sieć szkół wyższych i placówek badawczych w kombinacji z silną, ukierunkowaną na naukę gospodarką; - poprzez Międzynarodową Szkołę Wyższą Jeziora Bodeńskiego połączonych jest ze sobą 27 szkół wyższych, oferta dydaktyczna obejmuje 10 kierunków studiów w układzie kooperacji; - liczne pozauniwersyteckie centra naukowe i kompetencji współpracujące ściśle z przedsiębiorstwami.

²⁶ download: www.wiemeinschgnau.ch z dnia 29.08.2012 r.

4. Analiza socjoekonomiczna

4.1 Sposób analizy

Poniższa, ukierunkowana analiza danych stanowi podstawę do analizy SWOT (mocne strony/strengths – słabe strony/weaknesses – szanse/opportunities – ryzyka/threats) oraz opracowania istniejących w Euroregionie i wymagających dalszego wykorzystania potencjałów rozwojowych. W tym celu z istniejących statystyk, koncepcji, analiz i innych dokumentów wybrane i ocenione zostaną konieczne dane i informacje. Analiza danych wykonana została na poziomie powiatów.

Badaniom podlegać będą następujące obszary:

1	Rozwój demograficzny
2	Edukacja, kształcenie, dokształcanie
3	Usługi publiczne
4	Rynek pracy, zatrudnienie
5	Rozwój gospodarczy
6	Turystyka
7	Przyroda, środowisko naturalne, energie odnawialne
8	Administracja, aktywność obywatelska i współpraca transgraniczna

Wszystkie dane zostały zgromadzone w jednolitym ujęciu dla roku 2010. W niektórych obszarach dostępne są jednak wyłącznie dane za rok 2009. Tabela zestawienia danych znajdują się w większości w załącznikach.

W Kraju Związkowym Meklemburgia-Pomorze Przednie w roku 2011 miała miejsce reforma powiatowa. O ile było to możliwe, dane zostały ujęte w oparciu o nowe powiaty. Częściowo, dane dla nowych powiatów wynikają z obliczeń.

4.2 Rozwój demograficzny

Na terenie niemieckiej części Euroregionu POMERANIA mieszka 1.055.984 mieszkańców na 17.120 km² (stan na grudzień 2010). Gęstość zaludnienia wynosi 62 mieszkańców na km². Powiatem o najwyższej gęstości zaludnienia jest powiat Barnim liczący 120 mieszkańców/km² (otoczenie Berlina), najmniejsza liczba mieszkańców na km² - 42 mieszkańców, cechuje powiat Uckermark.

Prognozy pokazują, że liczba mieszkańców w Euroregionie nadal będzie się zmniejszać z 1.197.274²⁷ (2004) do 1.055.984 (2010).

Jedynie w powiecie Barnim liczba ludności się zwiększyła w stosunku do 2004 r. (z 175.861 do 176.848), a w związku z tym również gęstość zaludnienia (z 118 do 120).

Powiat ten odnosi korzyści ze swojego położenia na południowych obrzeżach i z bliskości stolicy Niemiec - Berlina, ponieważ swoje miejsce zamieszkania przenoszą tu mieszkańcy Berlina, również z powodu dobrej dostępności transportowej.

W grupie wiekowej poniżej 15 lat znajdowało się w 2010 r. 11,3% mieszkańców, a w grupie wiekowej 65 lat i więcej 22,5% mieszkańców.²⁸

Do 2030 r. będzie nadal utrzymywał się spadek liczby ludności, nawet jeżeli nie będzie on przybierał dotychczasowych rozmiarów. Można zaobserwować jego silne zróżnicowanie w poszczególnych regionach cząstkowych Euroregionu POMERANIA. W oczy rzuca się duży spadek ludności w powiatach Pojezierze Meklemburskie (- 24,6 %) i Uckermark (- 24,3 %).

Według obecnych obliczeń zmniejszy się gęstość zaludnienia we wszystkich powiatach, średnio o około 10 mieszkańców na km².

---

27 Ludność powiatów Müritzk i Meklemburgia-Strelitz została do tej liczby doliczona po rozszerzeniu Euroregionu POMERANIA.

28 Rozwój demograficzny w rejonie Löcknitz pokazuje, w przeciwieństwie do innych regionów wiejskich, tendencje pozytywne. Rozwój w grupie wiekowej poniżej 20 lat w latach 2000 i 2010 był częściowo bardziej korzystny. Jednym z głównych powodów takiego stanu rzeczy jest zamieszkanie na tym obszarze ukierunkowanych na edukację polskich rodzin.

Rys. 5:

Gęstość zaludnienia w powiatach Euroregionu w latach 2010 i 2030 (wyciąg z mapy Euroregionu POMERANIA)

(m. = mieszkańców)

Odnotować należy jednoznaczne przesunięcie w grupach wiekowych. W roku 2010 udział osób starszych niż 65 lat wynosił jeszcze 22,5%, w roku 2030 wzrośnie do 39,6%. Później, co trzeci mieszkaniec niemieckiej części Euroregionu będzie seniorem (65+). Oznacza to, że tendencja rozwojowa wykazuje coraz bardziej zdeformowaną strukturę wiekową.

Zarówno w Meklemburgii-Pomorzu Przednim, jak i w Brandenburgii prognozowany jest dalszy wzrost oczekiwanej średniej długości życia. W przypadku mężczyzn w obu krajach związkowych będzie on wynosił 80 lat, w przypadku kobiet 85 lat w Brandenburgii i 84 lata w Meklemburgii-Pomorzu Przednim.

Nadal należy stwierdzić występowanie migracji młodych, wykwalifikowanych mieszkańców w wieku od 18 do 30 lat. W roku 2010 największe straty w tym zakresie odnotował powiat Pojezierze Meklemburskie w ilości 1.578 mieszkańców. Jedynie w powiecie Barnim i miastach Greifswald, Stralsund i Neubrandenburg odnotowuje się dodatnie saldo migracji (lokalizacje szkół wyższych).

Liczby i wskaźniki urodzeń wykazują w roku 2010 lekki wzrost w stosunku do roku 2006, zarówno w liczbach bezwzględnych, jak i procentowo. Wyjątkiem jest powiat Uckermark.

Ujemne saldo migracyjne wynosiło w Euroregionie POMERANIA w 2010 roku 3.261 mieszkańców. Należy zwrócić uwagę na to, iż ruchy migracyjne w jedną i w drugą stronę w ok. 50% mają miejsce w ramach tego samego kraju związkowego.

Jeżeli chodzi o migrację poza granicę danego kraju związkowego, nadal wykazywane są te same powody, do których zalicza się lepsze szanse zawodowe i lepsze możliwości zarobkowania.

Jednak w chwili obecnej obserwowane są tendencje, w oparciu o które nożyce migracyjne powoli się zamykają. Z uwagi na spowodowane osiągnięciem wieku emerytalnego odchodzenie mieszkańców z rynku pracy (zapotrzebowanie na pracowników na ich miejsce) i dużą ilość miejsc kształcenia zawodowego, do dyspozycji jest więcej miejsc pracy i nauki zawodu.

W Kraju Związkowym Brandenburgia liczy się na długofalowy, lekki przyrost ludności z zagranicy, który jednak nie będzie mógł w pełni skompensować strat. Kolejnym powodem zmniejszających się strat migracyjnych są wiek ludności miejscowej i wchodzenie w wiek emerytalny. Tę grupę wiekową z reguły charakteryzuje większe przywiązanie do miejsca zamieszkania.

Podsumowanie:

Należy nadal liczyć się z malejącą liczbą ludności w powiązaniu z rosnącym udziałem grupy seniorów i malejącą liczbą dzieci/młodzieży oraz osób w wieku produkcyjnym (kurczące się i starzejące społeczeństwo) wśród populacji. Szczególnie drastyczne będą spadki w powiatach Uckermark i Pojezierze Meklemburskie. Brak urodzeń, w szczególności brak dzieciństwa w pokoleniu pojedynczym, pociąga za sobą dalszy spadek liczby ludności, a to oznacza, że w regionie mieszka coraz mniej „potencjalnych matek i ojców”.

Można udowodnić pierwsze tendencje spadku ujemnego salda migracji, jednak tendencja ta nie da się w pełni odwrócić. W szczególności młodzi i lepiej wykwalifikowani mieszkańcy będą z różnych powodów nadal opuszczać region.

4.3 Kształcenie, edukacja, doksztalcanie

Elementy, takie jak kształcenie, edukacja i doksztalcanie są centralnym zadaniem realizowanym na rzecz przyszłości Euroregionu POMERANIA. Z uwagi na zmniejszającą się liczbę potencjalnych uczniów zawodu oraz osiąganie przez

dzisiejszych pracowników wieku emerytalnego, w sposób odczuwalny wzrosnie popyt na dobrze wykształconą siłę roboczą.

Uczniowie

W bezpośrednim związku z malejącą liczbą ludności i zmieniającą się strukturą demograficzną, należy też odnotować spadek bezwzględnej liczby uczniów i absolwentów szkół ogólnokształcących. W Euroregionie POMERANIA liczba absolwentów spadła z 15.286 w roku 2006 do 7.147 w roku 2010.

Jeżeli chodzi o jakość ostatecznych świadectw szkolnych obraz jest zróżnicowany. Z jednej strony udział maturzystów zwiększył się w ogólnej liczbie absolwentów - wzrósł w ostatnich latach znacząco, z drugiej strony udział absolwentów, którzy nie ukończyli ostatecznie żadnej szkoły albo ukończyli tylko szkoły specjalne, jest wyraźnie za wysoki.

Udział młodzieży, która nie ukończyła ostatecznie żadnej szkoły wynosił w 2006 roku 11 % (1.733) i wzrósł do roku 2010 do 12 % (833). Udział absolwentów, którzy nie ukończyli żadnej szkoły bądź skończyli tylko najniższy stopień szkoły ogólnokształcącej (Hauptschule) wynosił w 2010 roku ok. 25 %.

Liczba maturzystów wykazuje następujące tendencje: w roku 2006 maturę zdało 3.874 uczniów (25 %) w roku 2010 - 2.649 (37 %).

Uczniowie zawodu²⁹

Tendencji malejącej liczby absolwentów szkół ogólnokształcących towarzyszy spadek liczby uczniów zawodu.

W roku 2006 łączna liczba uczniów zawodu w Meklemburgii-Pomorzu Przednim wynosiła jeszcze 43.426. W roku 2010 spadła do poziomu 28.787 (66,3 %). W roku 2006 w Meklemburgii-Pomorzu Przednim 16.278 absolwentów szkół ogólnokształcących zawarło umowę o kształcenie zawodowe, a w roku 2010 przybyło tylko 9.956 nowych uczniów zawodu (61,2 %).

W Kraju Związkowym Brandenburgia tendencja rozwojowa wygląda podobnie. W roku 2006 kraj związkowy liczył w sumie 50.500 uczniów zawodu, a w roku 2010 ich liczba spadła do 38.604 (76,4 %).

Spadek nowych uczniów zawodu w kolejnych latach nie wyglądał w Brandenburgii tak drastycznie, jak w Meklemburgii-Pomorzu Przednim. Liczba nowych uczniów zawodu wynosiła 18.625 w Brandenburgii w 2006 r., a w roku 2010 - 14.426 (77,5 %).

Jednocześnie widoczna jest nowa tendencja:

Nie we wszystkich obszarach kształcenia zawodowego odpowiednia liczba absolwentów szkół ogólnokształcących posiada wymagany poziom wykształcenia i wiedzy w stosunku do dostępnych miejsc kształcenia zawodowego.

---

²⁹ Z uwagi na brak danych na poziomie powiatów, powyższe liczby odnoszą się do krajów związkowych. Na poziomie powiatów można jednak stwierdzić podobne tendencje.

Rozpoczyna się odwrócenie tendencji, zarówno w układzie jakościowym, jak i ilościowym. Poza spadkiem liczby absolwentów, odnotowuje się również fakt odchodzenia z rynku pracy dzisiejszych zatrudnionych z uwagi na osiągnięcie wieku emerytalnego. Trzeba ich zastąpić.

Do malejącej liczby uczniów zawodu dochodzi kolejny zaostrzający tę sytuację problem – zrywanie umów o kształcenie zawodowe. Zrywanie umów o kształcenie zawodowe ma różne przyczyny i nie można zupełnie wykluczyć, że poprzez odpowiednio wczesne przygotowanie do zawodu, ukierunkowanie zawodowe, wybór zawodu na miejscu, jeszcze w szkołach ogólnokształcących, można zmniejszyć liczbę zrywanych umów o kształcenie zawodowe. Jednocześnie, należałoby stworzyć warunki, w których młodym ludziom oferuje się doradztwo zawodowe i informacje o możliwościach kształcenia zawodowego i samych kształcących zakładach pracy tak, aby w większym stopniu w przyszłości zatrzymać ich w regionie.

Studenti

Za tendencją spadkową w kształceniu zawodowym nie idzie jeszcze w parze tendencja spadkowa ilości studentów w Euroregionie. Do tej pory liczba studentów wzrastała powoli, ale stale. Podkreślić należy ponadregionalne znaczenie Uniwersytetu w Greifswaldzie, ponieważ jego studenci są rekrutowani nie tylko z Krajów Związkowych Meklemburgia-Pomorze Przednie i Brandenburgia, ale również i z innych.

W Euroregionie POMERANIA funkcjonują jeden uniwersytet i trzy szkoły wyższe.

Uniwersytet w Greifswaldzie	Liczący ponad 12.000 studentów Uniwersytet w Greifswaldzie należy do jednego z ulubionych miejsc podejmowania studiów w Niemczech. Kształci głównie w dziedzinie medycyny, matematyki/nauk przyrodniczych, filozofii oraz nauk o państwie i prawie.
Wyższa Szkoła Zawodowa w Stralsundzie	Wyższa Szkoła Zawodowa w Stralsundzie jest placówką głównie o regionalnym znaczeniu. Takie dziedziny, jak informatyka, nauki inżynierskie, ekonomia cechuje interdyscyplinarność i duża korelacja z zastosowaniami i praktyką.
Wyższa Szkoła Zawodowa w Neubrandenburgu	Wyższa Szkoła Zawodowa w Neubrandenburgu jest placówką, która realizuje swoje zadania w zakresie dydaktyki w następujących obszarach kompetencyjnych: opieka społeczna/edukacja/wychowanie, zdrowie/prewencja, zarządzanie w opiece zdrowotnej i usługach opiekuńczych, przyroda/architektura krajobrazu, środowisko naturalne, rolnictwo i żywienie, geodezja i geoinformacja. Jest to ośrodek kształcenia praktycznego, a jednocześnie naukowe centrum w regionie, wspierające miejscowe przedsiębiorstwa.

Wyższa Szkoła Zawodowa Trwałego Rozwoju w Eberswalde	Główne kierunki kształcenia ukierunkowane są na obszary wiejskie, a więc las i środowisko naturalne, wykorzystanie krajobrazu i przestrzeni przyrodniczych, techniki obróbki drewna oraz ekonomia. Priorytety to energie odnawialne i surowce odnawialne z projektem wiodącym „energii odnawialne z biomasy leśnej i rolnej”, ochrona lasów, regionalny rozwój gospodarczy i turystyka. Ta wyższa szkoła funkcjonuje w sieci powiązań z nauką, gospodarką, administracją i polityką regionu.

Dokształcanie zawodowe i ogólne

Dokształcanie zawodowe ogólne i polityczne, w powiązaniu z nieodzownym procesem ustawicznego nauczania, stanowią zasadnicze warunki zapewnienia w przyszłości zatrudnienia i innowacji w Euroregionie POMERANIA.

Młodzi wykwalifikowani dorośli żądają w coraz większym stopniu, również z powodów zawodowych, możliwości dokształcania w regionie. Stworzenie takiej wysokiej jakości oferty może w przyszłości stać się ważnym czynnikiem decydującym o pozostawaniu w regionie.

Najważniejsze podmioty zajmujące się dokształcaniem, to m.in. następujące placówki:

- uniwersytety ludowe, uniwersytety ludowe z miejscami zakwaterowania (m.in. oferta zdobycia lepszego wykształcenia ogólnego, oferta językowa),
- izby przemysłowo-handlowe (m.in. kursy dokształcania zawodowego, kursy związane z możliwością awansu zawodowego, przygotowanie do egzaminów),
- akademie, placówki edukacyjne,
- zawodowe placówki dokształcania,
- wyższe szkoły i uniwersytety.

Sieć edukacyjna Meklemburgii-Pomorza Przedniego i doradztwo zawodowe Brandenburgii już teraz dysponują szeroką paletą ofert.³⁰

Podsumowanie

Patrząc na rozwój demograficzny maleje liczba uczniów szkół ogólnokształcących i uczniów zawodu. Trend ten nie jest jeszcze zauważalny wśród studentów.

Nawet, jeżeli wyraźnie wzrosła liczba maturzystów, należy odnotować wyższy procent osób porzucających szkołę i kończących tylko najniższy stopień edukacji ogólnej. Związany jest z tym fakt, iż nie we wszystkich dziedzinach gospodarki odnotowuje się wystarczającą liczbę absolwentów szkół ogólnokształcących, dysponujących odpowiednimi warunkami, odpowiednią wiedzą i umiejętnościami do podjęcia ambitnego toku kształcenia zawodowego.

³⁰ Oba kraje związkowe uchwaliły odpowiednie ustawy (w Brandenburgii ustawa o regulacji i wspieraniu dokształcania, w Meklemburgii-Pomorzu Przednim ustawa o wspieraniu dokształcania).

4.4 Usługi publiczne - usługi techniczne i socjalne

Do zadań realizowanych poprzez usługi publiczne zalicza się:

- **usługi techniczne** – infrastruktura transportowa, transport uczniów, komunikacja publiczna, gospodarka wodna wraz z zaopatrzeniem w wodę pitną i utylizacją ścieków, gospodarka odpadami, usługi telekomunikacyjne;
- **usługi socjalne** – szkoły, opieka żłobkowa i przedszkolna, placówki opieki zdrowotnej i opieki nad ludźmi starszymi, ochrona przed klęskami żywiołowymi, straż pożarna i ratownictwo, kultura (m.in. biblioteki).

W szczególności spadek liczby ludności powoduje zwiększenie presji na działania w kierunku centralizacji placówek i struktur publicznych, jednocześnie rośnie wyzwanie związane z dostępnością tych usług.

Usługi techniczne

Infrastruktura transportowa

Infrastruktura transportowa i jej jakość mierzona jest w szczególności dostępnością samego regionu i ważnych punktów wewnątrz regionu.

Połączenia drogowe

Do Euroregionu POMERANIA docierają najważniejsze osie transportowe autostrad A 19 (Rostock, Wittstock, połączenie z autostradą A 24 w kierunku Hamburga i Berlina), autostrady A 20 (Rostock, Stralsund, Greifswald, Neubrandenburg, połączenie z autostradą A 11) oraz autostrady A 11 (Berlin, połączenie z autostradą A 20, Szczecin).

Najważniejsze miejscowości o charakterze centralnym w hierarchii sieci osadniczej - Bergen, Grimmen, Demmin, Anklam, Wolgast, Ueckermünde, Pasewalk, Neustrelitz, Prenzlau, Schwedt/nad Odrą, Templin, Eberswalde, Bernau, poprzez gęstą sieć dróg federalnych, połączone są z centrami nadrzędnymi takimi jak Stralsund, Greifswald i Neubrandenburg oraz z metropolią Berlina i z transgranicznym centrum nadrzędnym - Szczecinem.

Patrząc na regionalną sieć dróg, która jest w sumie dobrze rozbudowana, można stwierdzić, iż należy zachować ich jakość i uzupełniać je odpowiednio do potrzeb.

Połączenia kolejowe

Szlaki kolejowe przecinają obszar z południa na północ i ze wschodu na zachód:

- Rostock – Stralsund – Rugia,
- Stralsund – Greifswald – Pasewalk – Angermünde – Berlin,
- Berlin – Angermünde – Szczecin,
- Rostock – Waren(Müritz) – Neustrelitz – Berlin,
- Stralsund – Demmin – Neubrandenburg – Neustrelitz – Berlin,
- Bützow – Güstrow – Neubrandenburg – Pasewalk – Szczecin,

- Barth – Greifswald – Züssow – Wolgast – Wyspa Uznam – Świnoujście (UBB),
- Jatznick – Ueckermünde.

Sieć ścieżek rowerowych

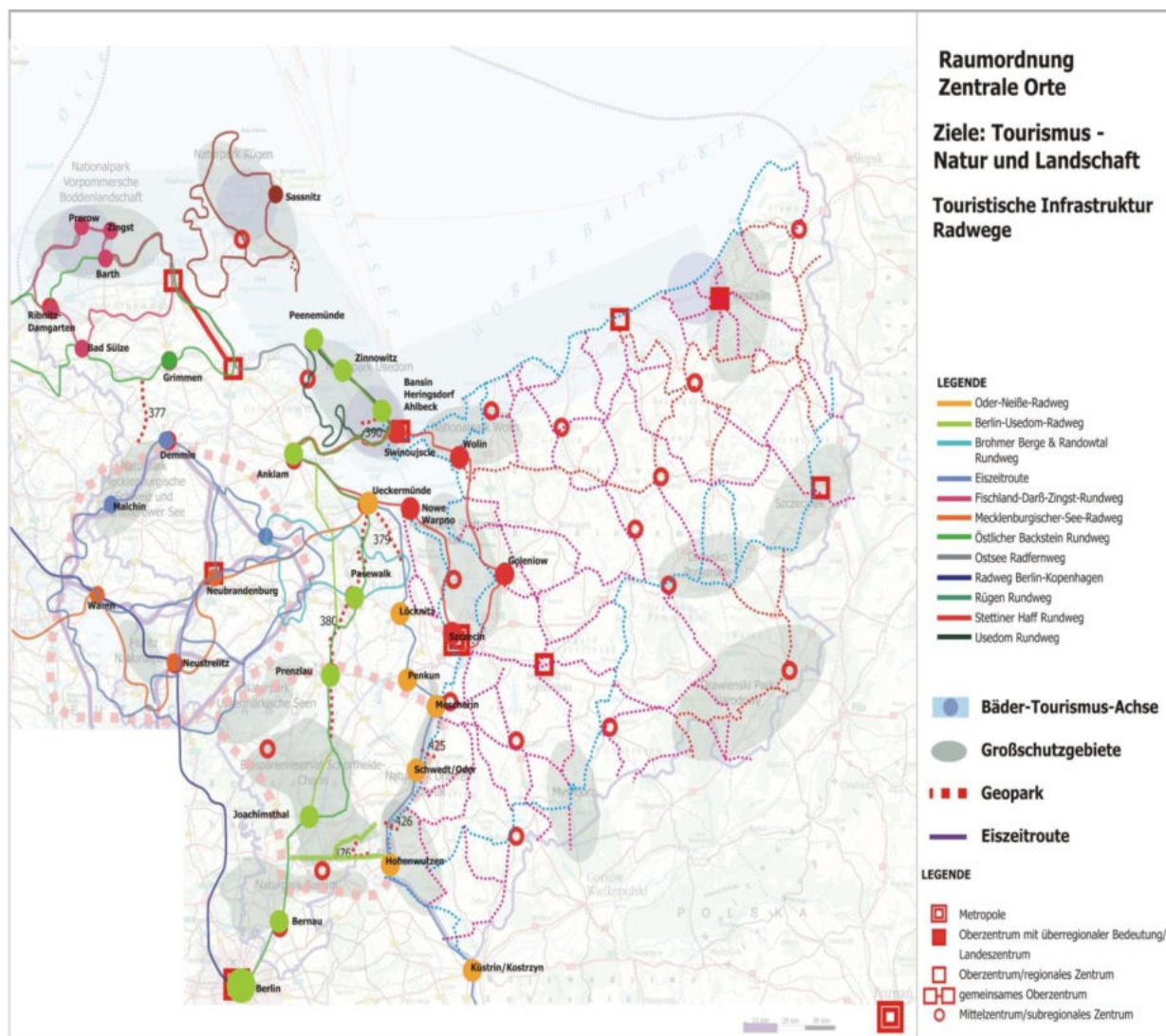
Euroregion dysponuje funkcjonującą siecią podstawową, spełniającą swoją rolę dla mieszkańców – dojazdy do pracy, na zakupy, spędzanie czasu wolnego, a z drugiej strony odpowiadającą potrzebom turystyki rowerowej.

Sieć ścieżek składa się z dalekobieżnych rowerowych oraz regionalnych i komunalnych ścieżek rowerowych.

Przy dalszym rozwoju sieci ścieżek rowerowych ważne będzie w przyszłości zamknięcie na nich luk oraz ich odpowiednie utrzymanie. Malejąca liczba ludności i niewielka liczba korzystających z tych ścieżek (DTV) doprowadziły do tego, iż na niektórych obszarach wykorzystuje się ścieżki rowerowe również w celu prowadzenia ruchu mieszanego.

Poniższa mapa pokazuje sieć ścieżek w Euroregionie przedstawioną w opracowaniu studyjnym „Polsko-niemiecki obszar rozwojowy Odry/Nysy (DPERON)” (stan na grudzień 2007 r.).

Rys. 6:
Euroregion POMERANIA, polska i niemiecka część, prezentacja destynacji turystycznych o znaczeniu ponadregionalnym oraz sieci ścieżek i szlaków rowerowych

Źródło: Euroregion POMERANIA, Raport końcowy DPERON maj 2008 r.

Komunikacja publiczna i dowozy uczniów

Regularne połączenia autobusowe funkcjonują z reguły od poniedziałku do piątku. Kursowanie autobusów jest przy tym ukierunkowane na popyt związany z dowozem uczniów do szkół. Podczas weekendów oraz w okresie ferii i wakacji na obszarach wiejskich obserwuje się duże braki.

Długość odcinków do pokonania, w szczególności na obszarach peryferyjnych, będzie w przyszłości coraz większa, w przeciwieństwie do coraz bardziej malejącej liczby potencjalnych podróżnych. Również z uwagi na zmianę struktury wiekowej będzie coraz mniej uczniów, wymagających jednak coraz dłuższych dowozów z uwagi na koncentrację lokalizacji szkół. Miejsca zamieszkania uczniów będą w przyszłości rozkładać się nierównomiernie w tzw. obszarach zwijających się.

W szczególności w rejonach wiejskich o niewielkiej gęstości zaludnienia zapewnienie mobilności stanowi dla przedsiębiorstw komunikacyjnych wyzwanie, które z reguły przestaje być ekonomicznie uzasadnione.

Celem zabezpieczenia minimalnej oferty świadczeń komunikacji publicznej w przyszłości trzeba będzie w większym niż dotychczas stopniu wykorzystywać formy sterowania obsługą popytu transportowego w oparciu o jego wielkość. W niektórych rejonach takie formy są już w chwili obecnej testowane bądź już wykorzystywane („Uckermarkshuttle“, taksówka zbiorcza i na wezwanie, autobus na telefon, autobus na zakupy, wspólne jeżdżenie jednym pojazdem, itd.).

Gospodarka wodna wraz z zaopatrzeniem w wodę pitną i utylizacją ścieków

W Euroregionie POMERANIA prawie na całym obszarze gospodarstwa domowe i inne podmioty podłączone są do publicznej sieci wodociągowej (99,3 %). Jeżeli chodzi o utylizację ścieków deficyty występują na obszarach wiejskich o niewielkim stopniu zaludnienia, na przykład w powiecie Uckermark (74 %).

Uwzględniając rozwój demograficzny, nie da się zrealizować 100%go podłączenia gospodarstw domowych i pozostałych podmiotów do centralnych oczyszczalni. W przyszłości praktykowane muszą być rozwiązania decentralne.

W przyszłości wiele gmin i powiatów stanie przed zadaniem utrzymania i ekonomicznej eksploatacji już istniejących urządzeń i instalacji, a to z powodu malejącej liczby ludności. W regionach o silnej turystyce dochodzą do tego duże wahania sezonowe, zarówno w odniesieniu do zużycia wody pitnej, jak i odprowadzanych ścieków.

Odbiór odpadów to zadanie realizowane na całym obszarze przez zakłady publiczne bądź prywatne.

W najbliższych latach, przy coraz mniejszej liczbie gospodarstw domowych, zmniejszy się ilość odpadów. W szczególności w wiejskich strukturach osadniczych zmniejszy się liczba odpadów komunalnych, a tym samym potrzeba częstotliwości ich odbioru. Jednak zapewnienie ekonomicznie uzasadnionej gospodarki odpadami jest mniej skomplikowane niż w przypadku wody i ścieków. Należy wychodzić z założenia, że składowiska będą przy mniejszym stopniu wykorzystania zamykane, bądź też będzie się na nie pozyskiwać odpady z zewnątrz.

Usługi telekomunikacyjne

Ważnym czynnikiem charakteryzującym atrakcyjność lokalizacji jest dostęp placówek publicznych, przedsiębiorstw i gospodarstw domowych do nowoczesnej infrastruktury telekomunikacyjnej (internet szerokopasmowy, sieci komórkowe, telewizja cyfrowa). Szybki dostęp do internetu jest na peryferyjnych obszarach wiejskich w coraz większym stopniu podstawowym warunkiem zapewnienia opieki medycznej, edukacji szkolnej, informacji konsumenckiej i wielu innych świadczeń. Zapewniony dostęp do internetu zapewnia przy niektórych zawodach również pracę przy domowym komputerze.

Pomimo tego, iż oferta internetu szerokopasmowego jest zadaniem gospodarki komercyjnej, z uwagi na swoje ogólnospołeczne znaczenie wymaga działań państwa tak, aby wspierać zapewnienie internetu szerokopasmowego tam, gdzie nie należy spodziewać się działania wyłącznie rynku, a więc w szczególności na peryferyjnych obszarach wiejskich.

W ubiegłych latach w dużym stopniu zwiększył się stopień wyposażenia prywatnych gospodarstw domowych w środki techniki informatycznej i telekomunikacyjnej.

Usługi socjalne

Placówki opieki żłobkowej i przedszkolnej

Istniejąca infrastruktura placówek opieki żłobkowej i przedszkolnej jest wystarczająca, czego nie można zawsze powiedzieć o jej aspekcie jakościowym. Stopień zapewnienia miejsc w tych placówkach jest bardzo wysoki (stan na 2010 rok).

	0 - < 3 lat	3 - < 6 lat
Kraj Związkowy Meklemburgia - Pomorze Przednie³¹	51 %	95 %
Kraj Związkowy Brandenburgia³²	52 %	94 %

W sumie odnotowano spadek liczby dzieci w tych placówkach, jednak w grupie wiekowej 0 – <3 nastąpił lekki wzrost. Liczby te odzwierciedlają z jednej strony lekki wzrost liczby urodzeń w roku 2010 w stosunku do roku 2006, z drugiej strony osiedlanie się młodych polskich rodzin z dziećmi, które korzystają z niemieckich placówek opieki nad nimi i przyczyniają się do tego wzrostu. Na przykład, do polsko-niemieckiego przedszkola w Löcknitz uczęszcza 41 polskich dzieci.

Nie można z tego wyprowadzać ogólnie obowiązującego trendu, ale w niektórych regionach osiedlanie się obywateli, również z Polski, prowadzi faktycznie do wzrostu zapotrzebowania miejsc opieki nad dziećmi i do dalszego utrzymania odpowiednich placówek.

Szkoły

Z uwagi na spadek liczby uczniów, w szczególności w minionych 15 latach, zdecydowanie zredukowano liczbę szkół. Przede wszystkim zamykanie szkół podstawowych na obszarach wiejskich Euroregionu POMERANIA w długiej perspektywie doprowadziło do pogorszenia warunków życia.

W chwili obecnej nie widać sygnałów dalszego zamykania szkół w odczuwalnym stopniu. Jedynie w powiecie Pomorze Przednie-Rugia liczba szkół spadła w minionych 4 latach ze 103 do 86. Swoje apogeum zjawisko zamykania szkół osiągało od połowy lat 90-tych do początku połowy pierwszego 10-lecia bieżącego wieku. Jednak w przyszłości należy się liczyć z zamknięciem dalszych szkół, co będzie

31 Źródło: www.kita-portal-mv.de.

32 Źródło: www.mbjs.brandenburg.de, ilościowy rozwój miejsc opieki nad dziećmi (skrótowa statystyka żłobków i przedszkoli).

powiązane z koncentracją funkcjonowania szkół w centralnych i średnich centrach w hierarchii sieci osadniczej.

Średnia liczba uczniów w klasie wynosi w chwili obecnej pomiędzy 22 a 25 uczniów (bez uwzględniania przy tym szkół specjalnych o niższej liczbie uczniów w klasie).

Placówki opieki zdrowotnej i opieka nad osobami starszymi

Prywatnie praktykujący lekarze i stomatolodzy

W latach 2006 - 2010 zmniejszyła się bezwzględna liczba prywatnie praktykujących lekarzy i stomatologów. Jednak tylko nieznacznie zmieniła się liczba pacjentów przypadających na jednego lekarza – powodem jest spadek liczby ludności. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że stale wzrasta liczba pacjentów w wieku zaawansowanym i bardzo zaawansowanym. Pacjenci ci z reguły dłużej i częściej korzystają z porad lekarskich.

Prognozy mówią, iż liczba prywatnie praktykujących lekarzy będzie w najbliższych latach nadal maleć. Tendencja ta związana jest między innymi z faktem, że przemiany demograficzne odczuwalne są również w grupie zawodowej lekarzy. Średnia wieku lekarza jest częściowo wysoka i z uwagi na właśnie ten wiek muszą oni zamykać swoje gabinety. Obsadzenie takiego gabinetu młodym lekarzem okazuje się, w szczególności na obszarach wiejskich trudne. Występuje zagrożenie dużego braku lekarzy.

Szpitala

Liczba szpitali na badanym obszarze nie zmieniła się w roku 2009 w porównaniu z rokiem 2005.

W chwili obecnej nie obserwuje się żadnych znaczących zmian w strukturze bądź w układzie oddziałów specjalistycznych poszczególnych szpitali.

W przyszłości jednak należy wychodzić z założenia, że z powodów ekonomicznych może dojść do zamykania mniejszych szpitali z szeroką ofertą i wysokimi kosztami. Byłoby to dla mieszkańców dalsze ograniczanie dostępu.

Patrząc na przyszły rozwój, należy zwrócić uwagę, iż już teraz prawie połowa leczenia szpitalnego przypada na osoby starsze (powyżej 60 roku życia). Osoby powyżej 80 roku życia (5% mieszkańców), to w przyszłości około 14% wszystkich pacjentów szpitali.³³

Placówki opieki nad osobami starszymi i wymagającymi opieki

Infrastruktura placówek opiekuńczych dla osób starszych i chorych oceniana jest w Kraju Związkowym Meklemburgia w chwili obecnej jako dobra. Seniorom opiekę oferuje 400 placówek ambulatoryjnych, 45 placówek częściowo stacjonarnych i 215 placówek stacjonarnych. Liczba miejsc w tych placówkach wzrosła z 16.528 w roku 2005 do 19.038 w roku 2009.

W Kraju Związkowym Brandenburgia za rok 2007 opublikowano następujące dane:

- 548 ambulatoryjnych placówek opiekuńczych,
- 339 domów opieki,
- 22.090 dostępnych miejsc,

---

33 Urzędy statystyczne federalny i krajów związkowych, Przemiany demograficzne w Niemczech, zeszyt 2/2010.

903 na 100.000 mieszkańców.³⁴

Do roku 2020, w porównaniu z całą Republiką Federalną Niemiec, liczba osób wymagających opieki najbardziej wzrosnie w Brandenburgii (+46%) i Meklemburgii-Pomorzu Przednim (+43%).

Do 2030 roku prognozowany jest dalszy, wyraźnie większy stopień zapotrzebowania na usługi opiekuńcze w stosunku do roku 2007³⁵.

Osoby wymagające opieki

	2007	2020	2030	Wzrost do 2030 r. w stosunku do 2007 r. o
Kraj Związkowy Brandenburgia	85.000	124.000	146.000	71,8 %
Kraj Związkowy Meklemburgia - Pomorze Przednie	57.000	82.000	93.000	63,2 %

Podsumowanie

Obecnie w regionie jest dobrze rozbudowana infrastruktura pod względem technicznym i społecznym.

W przyszłości zarówno świadczenia techniczne, jak i socjalne będą silnie uwarunkowane zmianami demograficznymi..

Rosnące koszty oraz coraz mniejsza liczba odbiorców i użytkowników usług (początkujący brak obciążenia infrastruktury technicznej) są dla dostawców usług, o charakterze komunalnym lub prywatnym nie do zrealizowania.

Zaobserwowany wzrost zjawiska to:

- zmniejszenie opieki lekarskiej pierwszego kontaktu,
- dłuższe drogi dla starszych pacjentów,
- skupienie usług / ofert dla Centrów,
- rosnące zapotrzebowanie na opiekę szpitalną i ambulatoryjną.

34 Raport statystyczny K VIII 1-2j/07 „Ambulatoryjne i stacjonarne placówki opieki oraz odbiorcy usług opiekuńczych w Kraju Związkowym Brandenburgia w roku 2007”, Urząd Statystyczny Berlina i Brandenburgii.

35 Urzędy statystyczne federalny i krajów związkowych, Przemiany demograficzne w Niemczech, zeszyt 2/2010.

4.5 Rynek pracy, zatrudnienie

Zatrudnienie

Kapitał ludzki każdego regionu stanowi ważny czynnik rozwojowy i decydujący o wyborze danego regionu na lokalizację przedsięwzięcia. Odnosi się to w szczególności do dostępności wykwalifikowanej siły roboczej.

W Euroregionie POMERANIA w roku 2009 zarobkowo pracowało 447.200 mieszkańców, to jest 42,3 % całej ludności. W roku 2004 tylko 39,4% mieszkańców miało zatrudnienie.

Tabela 5: Zatrudnienie wg działów gospodarki i okręgów administracyjnych 2009 r. (wybór)³⁶

	Zatrudnienie średniorocznie w tys.	Działy gospodarki		
		Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo w tys.	Sektor produkcji bez budownictwa w tys.	Usługi publiczne i prywatne w tys.
Meklemburgia – Pomorze Przednie	730,2	28,4	82,9	273,8
Pomorze Przednie - Rugia	101,6	4,0	7,4	38,8
Pomorze Przednie - Greifswald	108,3	4,2	9,9	45,0
Pojezierze Meklemburskie	124,0	5,6	14,1	36,0
Brandenburgia	1.049,1	37,8	147,3	362,3
Uckermark	62,4	1,8	7,0	22,6
Barnim	50,9	3,2	8,5	17,4
Euroregion POMERANIA	447,2	18,8	46,9	159,8

W regionie, w chwili obecnej to w zdecydowanej większości publiczni i prywatni usługodawcy są pracodawcami dla większości mieszkańców - 159.800 (35,7 %).

W Euroregionie POMERANIA nie można wprawdzie odnotować ogólnej słabości zasobów ludzkich jako czynnika ekonomicznego, jednak częściowo występuje zjawisko niskiego poziomu kwalifikacji siły roboczej.

Rzuca się w oczy fakt, iż w Euroregionie tylko 8% zatrudnionych to osoby wysoko wykwalifikowane. Problemem staje się przy tym malejąca bezwzględna liczba osób wysoko wykwalifikowanych. Tendencja ta może długofalowo negatywnie wpływać na konkurencyjność regionu, ponieważ w najbliższych latach trzeba będzie nie tylko

³⁶ Źródło: Rocznik Statystyczny 2011 Brandenburgia, Rocznik Statystyczny 2011 Meklemburgia – Pomorze Przednie. Są to dane dostępne aktualnie na rok 2009.

ponownie obsadzić etaty wysoko wykwalifikowanych pracowników, istnieje też zapotrzebowanie na dodatkowych pracowników o wysokich kwalifikacjach.

Ze względu na funkcjonowanie uniwersytetu i dużej liczby placówek badawczych (por. poniższy punkt 4.6), miasto Greifswald charakteryzuje wysoki udział zatrudnienia osób wysoko wykwalifikowanych w stosunku do pozostałych wschodniemieckich miast.

Bezrobocie

Dla wszystkich badanych regionów bezrobocie stanowi nadal największy problem. Wprawdzie wskaźnik bezrobocia na obszarze badanym zmalał z 24,6 % w roku 2004 do 15,2% w roku 2010, co jednak nie pozwala zapomnieć o tym, iż powiat Uckermark przy stopie bezrobocia 18,3% jest nadal wiodący w tej niechlubnej statystyce. W powiecie tym najwyższe jest również bezrobocie wśród ludzi młodych, 15,5%. Powiat Uckermark jest również powiatem o najwyższym bezrobociu w całej Republice Federalnej Niemiec.

Należy wychodzić z założenia, iż część bezrobotnych z uwagi na brak kwalifikacji i długotrwałe bezrobocie, będzie w coraz większym stopniu miało trudności z odnalezieniem się na rynku pracy. Ci bezrobotni nie zawsze mogą zastąpić osoby, które z powodu osiągnięcia wieku emerytalnego kończą swoje aktywne życie zawodowe.

Podsumowanie

W ostatnich latach wzrosła ilość osób zatrudnionych w całej populacji. W związku z tym zmalało również bezrobocie. Wyjątek stanowi powiat Uckermark, w którym stopa bezrobocia licząca 18,3% jest zdecydowanie wyższa niż średnia w regionie i całej Republice Federalnej Niemiec.

W chwili obecnej, niewystarczający ku temu, aby osiągnąć poprawę sytuacji na rynku pracy, jest poziom wykształcenia osób zatrudnionych. Tylko 8% aktualnie pracujących ukończyło wyższą szkołę bądź wyższą szkołę zawodową.

W przyszłości należy liczyć się z coraz większym zróżnicowanym brakiem fachowców w regionie.

W ciągu minionych lat zwiększyła się mobilność, co stanowi czynnik zwiększający możliwości uzyskania zatrudnienia.

4.6 Nauka, badania i innowacje

Rozwój nauki, badań i innowacji jest w regionie zależny od funkcjonowania publicznych placówek badawczych i rozwojowych. Decydującego powodu takiego stanu rzeczy należy upatrywać w strukturze przedsiębiorstw w regionie. Dominują tu małe i średnie przedsiębiorstwa, które nie posiadają wystarczających środków rzeczowych i finansowych na utrzymanie własnych placówek naukowo – badawczych.

Na terenie Euroregionu swoje siedziby mają różnorodne placówki szkolnictwa wyższego i pozauniwersyteckie placówki badawczo – rozwojowe, zajmujące się głównie działalnością w zakresie badań i rozwoju:

- Uniwersytet im. Ernsta Moritza Arndta w Greifswaldzie,
- Wyższa Szkoła Zawodowa w Stralsundzie,
- Wyższa Szkoła Zawodowa w Neubrandenburgu,
- Wyższa Szkoła Zawodowa Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju w Eberswalde,
- Instytut Friedricha Loefflera, Federalny Instytut Zdrowia Zwierząt w Greifswaldzie,
- Instytut Leibnitz Technologie i badania Plazmy, stowarzyszenie zarejestrowane Greifswald,
- Instytuty Plazmy Maxa-Plancka – Oddział Instytutu w Greifswaldzie,
- BioCon Valley Greifswald,
- Instytut Morskich Technologii, stow. zarejestrowane Greifswald,
- Instytut Diabetologiczny „Gerhardt Katsch“ Karlsburg,
- Riemser Arzneimittel AG / Riemser Leki S.A. Greifswald,
- Kolegium Naukowe im. Alfreda Kruppa Greifswald,
- Centrum Technologii Żywności sp. Z o.o., Neubrandenburg.

Zgłaszane patenty pochodzą też z reguły z tych placówek. Wprowadzie oba kraje związkowe, Brandenburgia z 13 patentami na 100.000 mieszkańców i Meklemburgia-Pomorze Przednie z 10 patentami na 100.000 mieszkańców, zajmują w całych Niemczech przedostatnie bądź ostatnie miejsce na liście z roku 2010, jednak nie można na tej podstawie formułować wniosków o ekonomicznej stronie tej działalności patentowej.

W przypadku zgłoszeń patentowych szkół wyższych i placówek pozauniwersyteckich wynik przedstawia się następująco: Niemiecki Urząd Patentowy wykazuje dla placówek szkół wyższych Brandenburgii i Meklemburgii – Pomorza Przedniego łącznie 32 zgłoszenia patentowe w roku 2010 i 27 zgłoszeń patentowych w 2011 r.

Dziedziny, w których zgłaszane są patenty to: biotechnologia dla Meklemburgii – Pomorza Przedniego i elektronika oraz łączność dla Brandenburgii.

Placówki te udowodniły już swoje naukowe znaczenie w konkurencji i kompetencjach międzynarodowych m.in. w zakresie nauk medycznych, fizyki plazmy, badań nad zjawiskami katalizy, w przypadku technologii informatycznych i telekomunikacyjnych, technologii morskich i rolnictwa.

Podsumowanie

W przeciwieństwie do innych krajów związkowych (m.in. Badenia – Wirtembergia, Bawaria) działalnością naukowo – badawczą zajmują się w zdecydowanej większości placówki publiczne.

Regionalne małe i średnie przedsiębiorstwa sektora produkcji nie dysponują zasobami kapitałowymi niezbędnymi do zajmowania się badaniami i rozwojem.

Wykorzystanie wyników badań w gospodarce wymaga ścisłej współpracy publicznych placówek badawczych i prywatnych podmiotów gospodarczych.

Na północy Euroregionu POMERANIA, w miastach Greifswald, Neubrandenburg i Stralsund występuje silna koncentracja placówek badawczych.

W brandenburskiej części obszaru zlokalizowana jest jako jedyna placówka tego

rodzaju Wyższa Szkoła Zawodowa Trwałego Rozwoju w Eberswalde.

4.7 Rozwój gospodarczy i przedsiębiorstwa

Rozwój gospodarki

Struktura gospodarki Euroregionu opiera się głównie na historycznie ukształtowanych lokalizacjach sektora wytwórczego, który musiał się dostosować do przemian strukturalnych i rynkowych.

Tym samym, sytuacja związana z działalnością gospodarczą jest zróżnicowana w poszczególnych regionach cząstkowych POMERANII.

Potencjał regionu Pomorza Przedniego zdominowany jest przez gospodarkę morską, technikę medyczną i ochrony środowiska, gospodarkę rolną i żywnościową oraz energetykę i technologie energetyczne. Do tego dochodzą innowacyjne, ukierunkowane na technologię przedsiębiorstwa m.in. fizyki plazmy i biotechnologii. Kompetencje ekonomiczne rejonu Pojezierza Meklemburskiego, to przede wszystkim przemysł żywnościowy, przemysł będący dostawcą dla producentów pojazdów, budowa maszyn, obróbka metali, energetyka, logistyka i potencjał środowiskowy na rzecz produkcji surowców odnawialnych.

Główne elementy gospodarki w rejonie Uckermark koncentrują się na: przetwórstwie ropy naftowej, energetyce/technologii energetycznej, obróbce drewna, przemyśle papierniczym, obróbce metali, przetwórstwie żywności, przemyśle tworzyw sztucznych/chemii i logistyce. Lokalizacje przedsiębiorstw umiejscowione są w Prenzlau i Schwedt nad Odrą. W Schwedt nad Odrą istnieje petrochemia Schwedt oraz fabryki papieru. Są to wielkie przedsiębiorstwa o międzynarodowych powiązaniach.

Kompetencje ekonomiczne powiatu Barnim to w szczególności przetwórstwo żywności, logistyka, obróbka metalu, technika kolejnictwa, przemysł papierniczy, gospodarka drzewna i automatyka.

Na całym terenie powiatów Uckermark – Barnim powstały regionalne przedsiębiorstwa energii odnawialnych, zajmujące się również procesami pozyskiwania energii i budowy urządzeń do tego.

Coraz większe znaczenie w Euroregionie uzyskują ekonomika zdrowia, turystyka i energie odnawialne.

Struktura gospodarki Euroregionu POMERANIA nacechowana jest głównie małymi co do wielkości przedsiębiorstwami i niewielką ilością przedsiębiorstw dużych. W Euroregionie swoją siedzibę mają tylko 92 przedsiębiorstwa liczące ponad 250 pracowników.

Przedsiębiorstwa koncentrują się głównie w następujących sektorach gospodarki:	
handel i naprawa pojazdów mechanicznych	22,0 %
budownictwo	14,2 %
turystyka	10,6 %
usługi naukowe i techniczne świadczone przez osoby wolnych zawodów	8,6 %
opieka zdrowotna i społeczna	7,8 %

Udział sektora produkcji wynosi 5 %.

Mniejsze znaczenie ma przemysł wydobywczy (0,1 %), energetyka (0,8 %), zaopatrzenie w wodę 0,6 % oraz przedsiębiorstwa informatyczne i telekomunikacyjne (1,8 %).

W Euroregionie dominują przedsiębiorstwa liczące do 9 pracowników, które stanowią 89,5 % wszystkich aktywnych przedsiębiorstw.

Patrząc na nowe zgłoszenia działalności gospodarczej i likwidację działalności gospodarczej w rejestrach, można mówić o możliwych kierunkach rozwoju gospodarczego. Zarówno w roku 2006 jak i 2010 saldo liczby przedsiębiorstw było pozytywne. Więcej osób zakładało działalność gospodarczą, niż ją likwidowało. Jednak w liczbach bezwzględnych nastąpił spadek w obu zakresach.

Główna działalność to budownictwo, handel, hotelarstwo i gastronomia oraz usługi naukowe i techniczne świadczone przez osoby wolnych zawodów.

W przyszłości szczególną rolę odgrywać będzie zjawisko przejmowania przedsiębiorstw przez następców z uwagi na wiek dzisiejszych właścicieli. Jednak z uwagi na niedostateczny potencjał fachowców, nie można wykluczyć rosnącej liczby likwidowanych przedsiębiorstw.

Najważniejszym wskaźnikiem prezentowania siły gospodarczej regionu jest wypracowany produkt krajowy brutto. W roku 2004 produkt krajowy brutto w niemieckiej części Euroregionu POMERANIA wyniósł 17.763.821 EURO i wzrósł w roku 2009 do 21.129.388 EURO.

Tabela 6: Wypracowany produkt krajowy brutto (PKB) w 2009 r. w Euroregionie POMERANIA³⁷

	PKB w euro	PKB na jednego zatrudnionego w euro	PKB na mieszkańca w euro
Kraj Związkowy Meklemburgia - Pomorze Przednie	35.379.966	48.453	21.354
Pomorze Przednie - Rugia	4.818.538	47.358	21.838
Pomorze Przednie - Greifswald	4.722.134	43.287	19.996
Pojezierze Meklemburskie	5.902.033	45.541	22.701
Kraj Związkowy Brandenburgia	54.217.608	51.213	21.547

³⁷ Źródło: Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny Meklemburgii – Pomorza Przedniego, Urząd Statystyczny Berlin-Brandenburgia, obliczenia własne.

	PKB w euro	PKB na jednego zatrudnionego w euro	PKB na mieszkańca w euro
Uckermark	2.669.386	51.677	20.224
Barnim	3.017.297	47.866	17.067
Euroregion POMERANIA	21.129.388	47.146	20.365

Produkt krajowy brutto na 1 zatrudnionego pokazuje wydajność w regionie. W porównaniu ze średnią dla całych Niemiec 48.696 EURO, wynosi ona w Euroregionie POMERANIA 47.146 EURO (96,8 %), jest więc nieznacznie mniejsza niż średnia niemiecka.

W porównaniu do powyższego, istnieje znacząca różnica w przypadku PKB na mieszkańca. W całej Republice Federalnej Niemiec wynosi on 30.566 EURO i jest tym samym o ok. 1/3 wyższy niż wartość osiągnięta w Euroregionie. Powodów tej dużej różnicy upatrywać należy przede wszystkim w wysokiej liczbie osób niepracujących.

Kolejną miarą wydajności ekonomicznej i siły nabywczej regionu jest dochód na mieszkańca.

W porównaniu z przytoczonym w Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2007-2013 średnim dochodem per capita w wysokości 13.975 EURO, dochód per capita w Euroregionie wzrósł do 15.173 EURO. Stanowi to jednak ok. 20% mniej, niż średni dochód per capita w całej Republice Federalnej Niemiec (18.983 EURO). Poniżej średniej euroregionalnej są w szczególności powiaty Uckermark i Pomorze Przednie-Greifswald, odpowiednio 24 % bądź 22 %. „Pozytywnym wyjątkiem” jest powiat Barnim, gdzie dochód per capita jest tylko o 12,7% niższy, niż średnia federalna.

Również miesięczne dochody brutto, według działów gospodarki, wykazują znaczące różnice (nie wykazując już dodatkowych różnic w dochodach uzyskiwanych przez zatrudnione kobiety i mężczyzn, które wynoszą do 30%) w stosunku do średniej federalnej.

Tabela 7: Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w procentach średniej ogólnoniemieckiej (stan na I kwartał 2011 r.)³⁸

Działy gospodarki (wybór)	Land Brandenburgia	Land Meklemburgia - Pomorze Przednie
Sektor produkcji	77 %	69 %
Sektor przetwórstwa	75 %	67 %
Usługi łącznie	86 %	64 %

³⁸ Źródło: Obliczenia własne w oparciu o www.statista.com, www.statistik-berlin-brandenburg.de, www.statistik-mv.de.

Działy gospodarki (wybór)	Land Brandenburgia	Land Meklemburgia - Pomorze Przednie
Administracja publiczna, obronność, ubezpieczenia społeczne	99 %	94 %
Zdrowie i opieka społeczna	105 %	72 %
Handel / handel detaliczny	74 %	68 %
Budownictwo	82 %	76 %
Transport, gospodarka magazynowa	84 %	85 %
Hotelarstwo i gastronomia	79 %	83 %

Zaobserwować można również zróżnicowanie w układzie zachód-wschód. Dotyczy to wynagrodzenia brutto w Kraju Związkowym Meklemburgia-Pomorze Przednie.

W przeciwieństwie do powyższego, Kraj Związkowy Brandenburgia zaliczany jest w nowych krajach związkowych do regionów z najwyższymi średnimi wynagrodzeniami brutto.

Podsumowanie:

Gospodarkę charakteryzują małe i średnie przedsiębiorstwa.

W rozwoju gospodarczym w regionie odnotowuje się w porównaniu z wcześniejszymi analizami zróżnicowanie, ale generalnie jednak wzrost. W sumie wyniki nadal plasują się poniżej średniej dla Republiki Federalnej Niemiec.

Wynik ekonomiczny generowany jest w przeważającej części przez małe i mikro-przedsiębiorstwa.

Pozyskanie innowacyjnych przedsiębiorstw w wyniku wdrożeń prac badawczych w praktyce, stanowi decydujący warunek przyszłego rozwoju regionalnego i zachowania oraz utrzymania konkurencyjności.

4.8 Turystyka

Bogactwo przyrodnicze, atrakcyjność krajobrazu i niewielka gęstość zaludnienia, duże zwarte obszary oraz wartościowe zabytki kultury i historii są dla regionu ogromną wartością.

Do najważniejszych obszarów turystycznych w niemieckiej części Euroregionu zalicza się:

Wybrzeże

- Gminy leżące na północno-wschodnim wybrzeżu wyspy Rugii od półwyspu Wittow do półwyspu Mönchgut, wyspa Hiddensee, gminy na wybrzeżu wyspy Uznam od Karlshagen do Heringsdorfu/Ahlbeck,³⁹ które w Programie Rozwoju Przestrzennego Pomorza Przedniego zostały wyznaczone jako główne obszary turystyczne.
- Jako obszary rozwoju turystyki wyznaczone zostały duże części regionu Pomorza Przedniego (stały ląd) oraz obszary przyzalewowe, leżące nad zalewem gminy wyspy Uznam, gminy wzdłuż Zalewu Szczecińskiego, cieśniny Streslesund, rzeki Piany, miasta hanzeatyckie Greifswald i Stralsund, krajobraz rzeczny Pomorza Przedniego z dolinami rzek Trebel, Recknitz i Piany oraz niemiecka część Puszczy Wkrzańskiej (Ueckermünder Heide).

Zaplecze wybrzeża/śródlądzie

- Obszary turystyczne w rejonie Pojezierza Meklemburskiego obejmują Szwajcarię Meklemburską, regiony jezior Tollensee i Müritz, Małe Pojezierze Strelitz, krajobraz jezior Feldberg oraz Brohmer Berge.⁴⁰ Pojezierze Meklemburskie jest wyjątkowym akwenem, z uwagi na połączenie drogami wodnymi z Berlinem i Hamburgiem.
- W rejonie Uckermark i Barnim⁴¹ obszarami turystycznymi są przede wszystkim Park Narodowy Doliny Dolnej Odry wraz z centrum Parku Przyrody Criewen, region Parku Przyrody Jeziora Uckermark, rejon Angermünde-jezioro Paarstein, rejon Templin – Lychen – Boitzenburg, teren przyrodniczy Uckermark, kanał Finow z podnośnią statków Niederfinow, jezioro Werbellin, Rezerwat Biosfery Schorfheide-Chorin z Centrum Przyrody „Blumberger Mühle“, klasztorem Chorin, Parkiem Dzikich Zwierząt Groß Schönebeck i obszarem światowego dziedzictwa przyrody „Buchenwald Grumsin“, centralne tereny Geoparku „Kraina polodowcowa nad brzegiem Odry” oraz obszar wędrówek pieszych szlaku jezior Gamengrund-Seen.

Od wyspy Rugii do terenów Barnim można w Euroregionie uprawiać różne przyjazne przyrodzie aktywności związane z wypoczynkiem i rekreacją zarówno na lądzie (wędrówki piesze, rowerowe, jazda konna), jak i na wodzie (pływanie, kąpiele, pływanie kajakami i łodziami).

W układzie regionalnym i ponadregionalnym rozbudowano sieć ścieżek rowerowych i powiązano je ze sobą. Powstała bogata, nowa oferta, która poprzez celowe łączenie w pakiety może prowadzić do wzrostu popytu w całym regionie.

W minionych latach turystyka stała się znaczącą gałęzią gospodarki regionu. Turystyka, reprezentowana przez 10,6% wszystkich przedsiębiorstw w regionie, jest stabilnym czynnikiem gospodarczym. Poza tym, przybywający goście i turyści

---

39 Porównaj: Program rozwoju przestrzennego Pomorza Przedniego, stan na sierpień 2010.

40 Regionalny program rozwoju przestrzennego Pojezierza Meklemburskiego, broszura – wydawnictwo specjalne Dziennika Urzędowego Meklemburgii-Pomorza Przedniego, 21.10.2011.

41 Koncepcja rozwoju turystyki Kraju Związkowego Brandenburgia na lata 2011 - 2015 nie wymienia szczegółowo obszarów turystycznych. W niniejszym opracowaniu wymieniono obszary turystyczne w powiecie Uckermark bądź na obszarze Barnimer Land.

przyczyniają się do zwiększenia stopnia wiedzy o regionie w układzie ponadregionalnym, a więc również wśród przedsiębiorców i potencjalnych inwestorów.

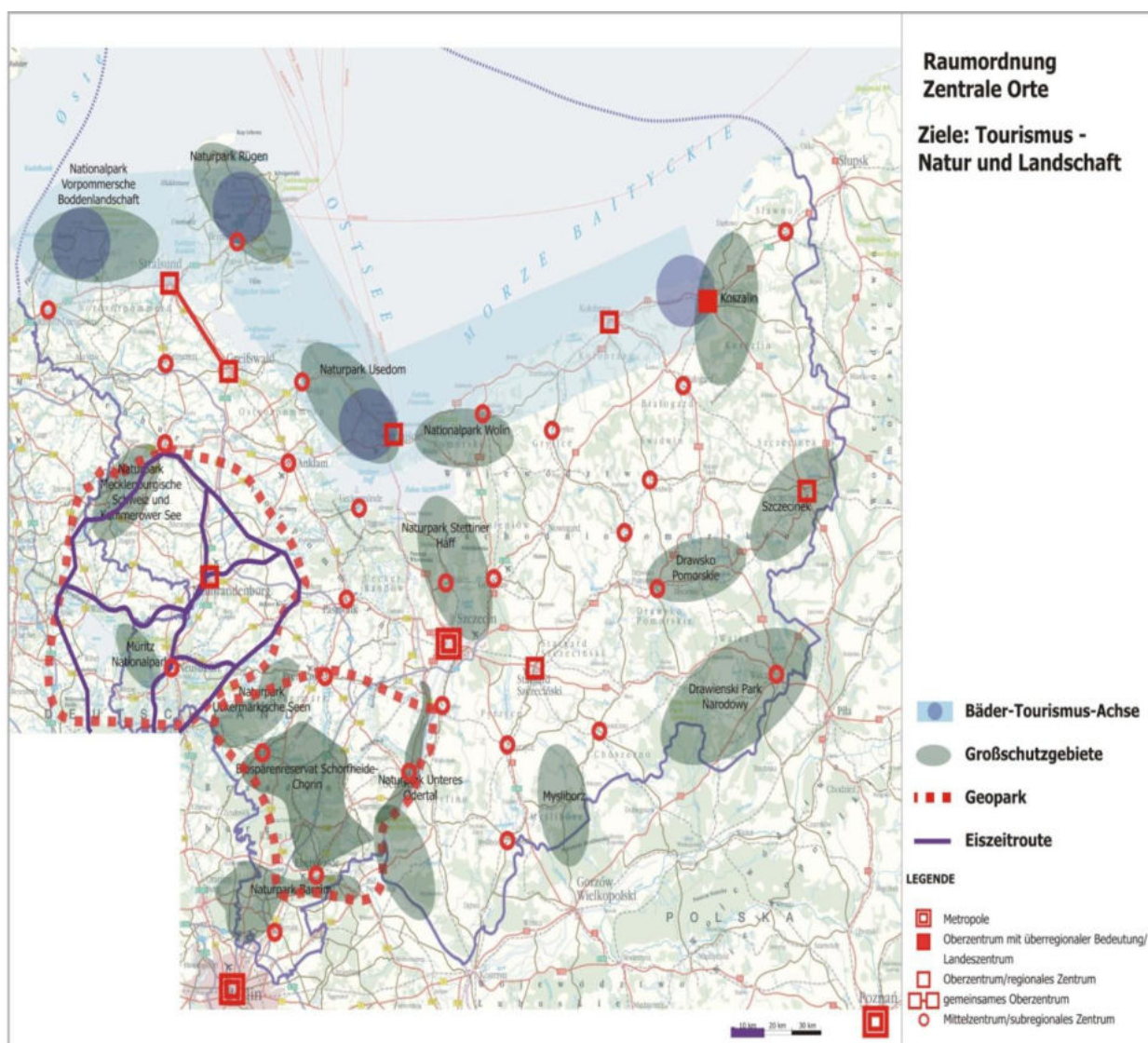
Liczba noclegów wzrosła w stosunku do roku 2005 (14.130.338), jednak bezpośrednio porównanie nie jest możliwe, ponieważ Euroregion został powiększony o część powiatu Pojezierze Meklemburskie. Średnia długość pobytu wynosi 4,4 dni (w 2005 r. wynosiła 4,5 dni).

Widać przy tym, że korzyści odnoszą w szczególności Pomorze Przednie-Rugia i części powiatu Pomorze Przednie-Greifswald, co uwarunkowane jest ich korzystnym położeniem nad Bałtykiem bądź w bezpośredniej bliskości Bałtyku.

Zaplecze wybrzeża w części Pomorza Przedniego, ale też Uckermark i Barnim w minionych latach rozwijały swój potencjał turystyczny, głównie turystyki rowerowej, pieszej i wodnej. W ramach usieciowienia promowano różnorodną ofertę, na przykład w formie takich projektów, jak „Pomorski krajobraz rzeczny”, „Dworki i parki Pomorza Przedniego”, „Sieć atrakcji turystycznych POMERANIA” oraz dalekobieżny szlak rowerowy „Berlin-Uznam” połączony z siecią polskich ścieżek rowerowych na wybrzeżu.

Usieciowienie jest dobrą podstawą do tego, aby wydłużyć czas pobytu w regionie bądź stworzyć ofertę zachęcającą do ponownych odwiedzin.

Rys. 7:
Euroregion POMERANIA, część niemiecka i polska, prezentacja destynacji turystycznych o znaczeniu ponadregionalnym

Źródło: Euroregion POMERANIA, Raport Końcowy DPERON, maj 2008 r.

Organizacje turystyczne w regionie

Dla usieciowienia i promocji oferty turystycznej i usług turystycznych, coraz większe znaczenie ma działalność organizacji turystycznych w regionie. Zalicza się do nich:

- Organizacja Turystyczna Pomorza Przedniego Stowarzyszenie Zarejestrowane (Spółka Rozwoju Turystyki Pomorza Przedniego Sp. z o.o.),
- Organizacja Turystyczna Wyspy Uznam Stowarzyszenie Zarejestrowane (UTG Usedom Tourismus Sp. z o.o.),
- Organizacja Turystyczna Wyspy Rugii (TZR Centrala Turystyczna Rugii),
- Organizacja Turystyczna Półwyspu Fischland-Darß-Zingst,
- Organizacja Turystyczna Pojezierza Meklemburskiego Stowarzyszenie Zarejestrowane,
- Organizacja Turystyczna Uckermark i Marketing Turystyczny Uckermark Sp. z o.o.,
- Spółka Rozwoju Gospodarki i Turystyki Barnim z o.o., Dział Turystyka.

Do tego dochodzi cały szereg stowarzyszeń turystycznych i informacji turystycznych. Jednak, istnieje tu niebezpieczeństwo, że to rozdrobnienie utrudni wspólną prezentację na zewnątrz.

Łączenie możliwości ponadregionalnego prezentowania się i usieciowienia winno zostać zainicjowane głównie przez organizacje turystyczne w ramach wzajemnej współpracy.

W tym zakresie funkcjonuje już dobra współpraca pomiędzy organizacjami turystycznymi Pomorza Przedniego i rejonu Uckermark.

Podsumowanie

Turystyka stała się ważnym czynnikiem gospodarki regionu.

Powiaty i gminy położone nad Bałtykiem korzystają przy tym szczególnie ze swojego dobrego położenia. Regiony położone dalej od Bałtyku muszą wiązać swoje działania i ściślej ze sobą współpracować.

W przyszłości należy dalej rozwijać i wykorzystywać możliwości współpracy i usieciowienia, w szczególności za pośrednictwem organizacji turystycznych.

4.9 Przyroda i środowisko

Przyroda, środowisko

Euroregion dysponuje atrakcyjnymi krajobrazami, różnorodnymi elementami krajobrazu, piękną przyrodą, stosunkowo zwartymi obszarami o niewielkiej gęstości struktury osadniczej, do tego dochodzi gęsty system obszarów chronionych.

Najważniejszymi dużymi obszarami chronionymi w regionie są:

Parki narodowe:

Dolina Dolnej Odry, Krajobraz Zatok Pomorza Przedniego, Jasmund, jezioro Müritz;

Rezerваты biosfery:

Południowo-wschodnia Rugia, Schorfheide – Chorin (rezerwat biosfery UNESCO);

Parki przyrody:

Uznam, Rugia, Park Przyrody Dolina Rzeki Piany, krajobraz jezior Feldberger Seenlandschaft, Szwajcaria Meklemburska i jezioro Kummerower, Puszcza Nossentiner/Schwinzer, Zalew Szczeciński, jeziora Marchii Wkrzańskiej, Barnim.

Do tego dochodzą w regionie obszary, które od czerwca 2011 r. mają status „Światowego dziedzictwa przyrody” - „Stare lasy bukowe Niemiec”.

Są to wybrane tereny leśne, skupione w pięciu obszarach chronionych, z których 3 położone są w Euroregionie POMERANIA:

- Park Narodowy Jasmund (Meklemburgia-Pomorze Przednie),
- Serrahn w Parku Narodowym Jeziora Müritz (Meklemburgia-Pomorze Przednie),
- Grumsin w rezerwacie biosfery UNESCO „Schorfheide-Chorin” (Brandenburgia).

Tereny obszarów chronionych uzupełniane są jeszcze przez wyznaczone obszary NATURA 2000, zarówno z dyrektywy ptasiej, jak i siedliskowej. Ich ochrona i rozwój stanowi wkład w zabezpieczenie różnorodności ekologicznej Euroregionu.

Podsumowanie

Bogactwo przyrodnicze Euroregionu cechuje duża ilość obszarów ekologicznie wartościowych, również o randze międzynarodowej.

Region przejmuje tym samym odpowiedzialność za zabezpieczenie i utrzymanie bogactwa przyrodniczego, mającego znaczenie również poza jego granicami.

4.10 Administracja, zaangażowanie obywatelskie i współpraca transgraniczna⁴²

W Kraju Związkowym Meklemburgia - Pomorze Przednie w roku 2011 w życie weszła ustawa o reformie administracyjnej na poziomie powiatów. Na mocy tej ustawy rozwiązano dotychczasowych 12 powiatów i utworzono na ich podstawie 6 nowych. Na obszarze Euroregionu POMERANIA powstały następujące 3 powiaty⁴³:

- Powiat Pomorze Przednie – Rugia,
- Powiat Pomorze Przednie – Greifswald,
- Powiat Pojezierze Meklemburskie.

W myśl założeń ustawy liczba mieszkańców w powiecie nie powinna być mniejsza niż 100.000, a odległość między każdą gminą a siedzibą administracji powiatowej nie powinna w linii prostej być większa niż 40 km, w wyjątkowych wypadkach - do 55km. Należy jednak stwierdzić, że w przypadku obszarów peryferyjnych odległość do następnego centrum jest większa.

Koncentracja administracji z uwagi na tendencje rozwoju demograficznego wymaga m.in. większego wsparcia zaangażowania obywatelskiego, również w celu zapewnienia dostępu do usług publicznych.

„Jedna trzecia obywateli Brandenburgii była w roku 2009 zaangażowana w wolontariat, czy to w klubach sportowych, w Ochotniczej Straży Pożarnej, czy w innych dziedzinach społecznych, kulturalnych czy też politycznych. Porównując dekady widać poza tym, że procent zaangażowanych obywateli rośnie. Szczególnie duże, przekraczające średnią zaangażowanie charakteryzuje ludzi młodych - do 30 roku życia oraz dużą grupę ludności w wieku 46 do 65 lat. Na obszarach wiejskich Brandenburgii, których procesy starzenia się społeczeństwa i malejącej liczby

---

⁴² Patrz również załącznik 8.

⁴³ Patrz również punkt 2.3 Koncepcji Rozwoju i Działania.

ludności dotyczą szczególnie, zaangażowanych jest nawet więcej mieszkańców niż wynosi średnia brandenburska.⁴⁴

Kraj Związkowy Meklemburgia - Pomorze Przednie oferuje coraz szerszą ofertę dokształcania umożliwiającą przygotowanie się do wolontariatu w ramach programu „Wolontariat wszystkich pokoleń”.

W opracowaniu przyszłej Koncepcji Rozwoju i Działania ważnym czynnikiem była identyfikacja i ocena wyników dotychczasowej współpracy transgranicznej. Znaczącym elementem osiągniętego do tej pory poziomu współpracy są tzw. działania „people-to-people” (spotkania ludzi), kontakty prywatne i samorządowe, powiązania i partnerstwa, które w ogóle umożliwiają realizację takich projektów. Funkcjonują długoletnie doświadczenia współpracy samorządowej m.in. w formie partnerstw miast. Powstała duża liczba polsko – niemieckich miejsc spotkań. Liczne „małe projekty” wspierają wymianę transgraniczną, głównie w dziedzinie sportu, edukacji i kultury.

Podsumowanie

Przemiany demograficzne prowadzą również do zmian w administracji. Konieczne są pomysły na to, jak przenieść określone zadania i kompetencje na niższe struktury administracyjne.

Starsze osoby coraz częściej potrzebują pomocy. Zaangażowanie obywatelskie, w szczególności w regionach wiejskich, zyskuje coraz większe znaczenie.

Współpraca transgraniczna, w szczególności samorządowa i na rzecz dzieci i młodzieży, umocniła się w minionych latach.

---

44 „Trzeci raport demograficzny kraju związkowego Brandenburgia” zgodnie z uchwałą parlamentu regionalnego z dnia 24 marca 2011 r. „Aktualizacji raportu o demografii”, 5/2941-B, stan na listopad 2011 r., str. 10.

5. Analiza SWOT i wypracowanie propozycji działań

W poniższej analizie SWOT, na podstawie przeanalizowanych danych i zjawisk z analizy socjoekonomicznej ustalono dla poszczególnych obszarów mocne i słabe strony, szanse i ryzyka. Z jednej strony pokazano istniejące jeszcze przeszkody –, a z drugiej - dające się wykorzystać potencjały.

Stanowią one podstawę do sformułowania propozycji działań, wypowiedzi o możliwościach rozwojowych i potencjałach zmiany w okresie od 2014 do 2020 w Euroregionie POMERANIA.

5.1 Rozwój demograficzny

Mocne strony	Słabe strony
• Coraz większa oczekiwana długość życia, możliwość dłuższej pracy zarobkowej przy odpowiedniej ofercie miejsc pracy. • Przesunięcie czasowe momentu zakończenia życia zawodowego.	• Utrzymujący się spadek liczby ludności (ujemny przyrost naturalny, straty migracyjne). • Niewielka gęstość zaludnienia (tendencje do wyludniania się obszarów wiejskich), za wyjątkiem miast i ich otoczenia. • Wyraźnie starsze społeczeństwo, obywatele bardziej zależni, nadmierne starzenie się społeczeństwa, głównie na obszarach wiejskich.
Szanse	Ryzyko
• Rosną szanse przyszłościowe młodzieży i kobiet. • Wykorzystanie zasobu doświadczeń starszych przedstawicieli społeczeństwa (np. w przedsiębiorstwach bądź usługach opiekuńczych). • Coraz silniejsze działania w zakresie dokształcania, nadal rośnie znaczenie kształcenia ustawicznego. • Wzrost liczby mieszkańców spowodowany powrotami, jeżeli zaistnieją odpowiednie perspektywy/oferty. • Większa gotowość do pracy w ramach wolontariatu.	• Zaostrzenie się sytuacji ekonomicznej z uwagi na starzenie się społeczeństwa i brak równowagi między świadczeniodawcami a świadczeniobiorcami w systemach zabezpieczenia społecznego, duże zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze. • Brak młodej i wykwalifikowanej siły roboczej. • Niedający się odwrócić spadek liczby ludności na niektórych obszarach cząstkowych. • Postępująca izolacja społeczna, częściowy brak sieci społecznych. • Znaczące zmiany w strukturze wiekowej i społecznej. • Wzrost zjawiska ubóstwa osób starszych w kontekście ich zarobkowych biografii.
Możliwe działania	
• Stworzenie atrakcyjnych warunków pracy, życia rodzinnego i spędzania czasu wolnego również w regionach wiejskich. • Tworzenie przyszłościowych warunków ramowych, które ograniczą emigrację i zainicjują powroty. • Tworzenie sieci społecznych.	

5.2 Edukacja, kształcenie, doszktałanie

Mocne strony	Słabe strony
• Zasadniczo dobry jakościowo poziom edukacji i wykształcenia społeczeństwa. • Rosnąca liczba maturzystów. • Rosnąca liczba studentów. • Szeroki wachlarz oferty edukacyjnej w regionie (szkoły ogólnokształcące, gimnazja, szkoły wyższe, uniwersytety).	• Spadek liczby uczniów. • Za wysoka liczba uczniów, którzy nie ukończyli żadnej szkoły bądź ukończyli tylko szkołę ogólnokształcącą najniższego poziomu (Hauptschule). • Coraz większe braki wiedzy u absolwentów szkół ogólnokształcących. • Utrudnione warunki dostępu uczniów z obszarów wiejskich do edukacji szkolnej na wyższych poziomach. • Kształcenie nieodpowiadające zapotrzebowaniu. • Zbyt mała oferta doszktałania dla małych i średnich przedsiębiorstw.
Szanse	Ryzyko
• Intensyfikacja działań edukacyjnych na wszystkich poziomach (szkoła, kształcenie zawodowe, szkoła wyższa, doszktałanie). • Zredukowanie liczby uczniów, którzy porzucili szkołę nie ukończywszy jej. • Wspieranie młodych ludzi w toku procesu orientacji zawodowej. • Utrzymanie w regionie osób z wyższym wykształceniem. • Wykorzystanie szkół wyższych i Uniwersytetu w Greifswaldzie jako „czynnika zatrzymującego i skłaniającego do pozostawania w regionie”. • Ścisła współpraca z placówkami edukacyjnymi i przedsiębiorstwami celem zapewnienia kształcenia zawodowego odpowiadającego potrzebom .	• Coraz bardziej niekorzystna sytuacja edukacyjna na obszarach wiejskich. • Za wysoka liczba zerwanych umów o kształcenie zawodowe, naukę zawodu. • Rozwarcie nożyc pomiędzy liczbą miejsc kształcenia zawodowego o odpowiedniej jakości a liczbą młodych ludzi, którzy dysponują niewystarczającym poziomem edukacji szkolnej, aby móc skorzystać z tych miejsc. • Niewielkie kompetencje interkulturowe, brak wystarczającego przedstawiania możliwości wynikających z różnic kulturowych.
Możliwe działania	
• Coraz większa konieczność do samodzielnego kształcenia następców w oparciu o zapotrzebowanie (kształcenie w samych przedsiębiorstwach). • Lepsze zarządzanie sytuacją przejścia młodych ludzi z edukacji szkolnej do kształcenia zawodowego. • Rosnąca rola szkół wyższych w odniesieniu do doszktałania, zapewnienie zdolności funkcjonowania na rynku pracy. • Intensyfikacja bilingualnego kształcenia językowego celem poprawy kompetencji językowych.	

5.3 Usługi publiczne

Techniczne usługi publiczne	
Mocne strony	Słabe strony
• Dobre połączenia ponadregionalne/dostępność (drogi kołowe i kolejowe). • Prawie na całym obszarze zapewnione zaopatrzenie w wodę pitną i utylizacja ścieków.	• Rozpoczynające się zwijanie sieci infrastruktury dostarczania mediów. • Zwijanie się komunikacji publicznej z uwagi na malejącą liczbę pasażerów. • Ograniczona oferta komunikacji publicznej w układzie skomunikowania poza granicami powiatów i krajów związkowych. • Rosnące koszty utrzymania infrastruktury przypadające na jednego mieszkańca.
Szanse	Ryzyko
• Rozbudowa i modernizacja linii kolejowych. • Tworzenie nowych form komunikacji publicznej. • Wspólne transgraniczne budowanie i użytkowanie potrzebnej jeszcze infrastruktury technicznej. • Szeroko zakrojona kooperacja (transgraniczna, ponad granicami jednej gminy).	• Problemy z odpowiednim stopniem wykorzystania i ekonomicznej zasadności funkcjonowania infrastruktury i sieci infrastrukturalnych. • Spadek liczby ludności utrudnia bądź podraża utrzymanie sieci komunikacji publicznej. • Dalsze zamykanie odcinków kolei regionalnych. • Odcięcie obszarów wiejskich od dróg komunikacyjnych.
Możliwe działania	
• Opracowanie i wdrożenie koncepcji jakościowego zapewnienia koniecznego poziomu zaopatrzenia w media. • Tworzenie transgranicznych zrzeszeń transportowych. • Dalsze rozwijanie współpracy służącej wspólnemu wykorzystaniu infrastruktury technicznej (również w układzie transgranicznym). • Opracowanie i wdrożenie masterplanów dla usług publicznych.	

Socjalne usługi publiczne	
Mocne strony	Słabe strony
• Wysoki stopień wykorzystania placówek opieki żłobkowej i przedszkolnej. • Dobry stopień wykorzystania placówek opieki nad osobami starszymi i potrzebującymi.	• Stosunkowo wysoka średnia wieku lekarzy, w szczególności lekarzy rodzinnych (problemy z obsadzeniem etatów lekarzy rodzinnych i lekarzy rodzinnych na obszarach wiejskich). • Coraz większy brak placówek medycznych na obszarach wiejskich.
Szanse	Ryzyko

• Rosnąca gotowość do podjęcia pracy w ramach wolontariatu. • Wykorzystanie infrastruktury socjalnej poprzez wspólne, włączając również transgraniczne, formy użytkowania. • Wykorzystanie istniejących na pograniczu polsko-niemieckich miejsc spotkań.	• Mniejsza niż potrzeby opieka medyczna w zakresie ambulatoryjnym. • Dłuższe drogi dojazdu do lekarzy i placówek dla dzieci. • Problemy z zapewnieniem odpowiedniej opieki z uwagi na likwidację infrastruktury, np. poprzez zamykanie placówek opiekuńczych. • Rosnące koszty utrzymywania w gotowości infrastruktury socjalnej. • Oferta usług opiekuńczych nie będzie mogła pokryć przyszłego zapotrzebowania.
Możliwe działania	
• Rozbudowa zastosowań telemedycyny. • Opracowanie koncepcji i wykorzystanie nowych form opieki zdrowotnej i socjalnej. • Ustabilizowanie oferty podstawowej struktury usług publicznych. • Koncentracja potencjału na zapewnieniu wymaganego poziomu zaopatrzenia. • Stworzenie odpowiednich do wieku i układu pokoleniowego ofert mieszkalnictwa, opieki i spędzania czasu wolnego.	

5.4 Rynek pracy, zatrudnienie

Mocne strony	Słabe strony
• W regionie istnieje potencjał ludności w wieku produkcyjnym. • Wysoki udział zatrudnienia w sektorze usług.	• Wysokie bezrobocie wśród młodzieży. • Malejąca liczba osób zatrudnionych na podstawie pełnych umów o pracę. • Wysoki procent długotrwale bezrobotnych. • Niższe wynagrodzenia niż w innych regionach.
Szanse	Ryzyko
• Stworzenie nowych miejsc pracy w innowacyjnych branżach oraz w ekonomice zdrowia i opieki. • Migracje postrzegane jako szanse. • Doksztalcanie zawodowe. • Transgraniczna współpraca w zakresie kształcenia i doksztalcania.	• Malejący potencjał kapitału ludzkiego w odniesieniu do osób o najwyższych kwalifikacjach zawodowych. • Możliwość wykorzystania bezrobotnych utrudniona z uwagi na to, iż brakuje im kwalifikacji. • Coraz mniejsza oferta zatrudnienia dla osób bez wykształcenia.
Możliwe działania	
• Transgraniczna współpraca na rzecz przyszłościowego kształcenia i doksztalcania i możliwości sprostania rosnącym wymaganiom jakościowym. • Większe wykorzystanie swobody przepływu siły roboczej. • Kształcenie ustawiczne – podstawowy warunek zapewnienia wymaganego potencjału	

specjalistów.

5.5 Nauka, badania, innowacje

Mocne strony	Słabe strony
• Historycznie ugruntowana struktura szkół wyższych. • Duża liczba placówek badawczych o różnych profilach i znaczeniu narodowym i międzynarodowym. • Wydajne placówki transferu technologii. • Dobre warunki do studiowania. • Jeszcze rosnąca liczba studentów.	• Różnice w potencjale naukowo-badawczym w układzie północ-południe. • W porównaniu do całych Niemiec niewielka liczba zgłoszonych patentów. • Deficyty dotyczące transgranicznego transferu wiedzy i innowacji.
Szanse	Ryzyko
• Współpraca szkół wyższych oraz przedsiębiorstw, transfer technologii. • Regionalna i transgraniczna współpraca szkół wyższych.	• Duża zależność od publicznych środków na badania i rozwój. • Emigracja absolwentów szkół wyższych.
Możliwe działania	
• Dalsza rozbudowa i usieciwienie centrów kompetencji i klastrów w głównych branżach. • Rozbudowa i intensyfikacja współpracy transgranicznej. • Dalszy rozwój i wykorzystanie oferty transferu technologii ze strony gospodarki w regionie. • Dalsza silniejsza współpraca placówek naukowych w Meklemburgii - Pomorzu Przednim, Brandenburgii i Zachodniopomorskiem.	

5.6 Rozwój gospodarczy

Mocne strony	Słabe strony
• Wzrost PKB. • Intensywniejsze powiązania gospodarki i współpraca przedsiębiorstw. • Pozytywne saldo podejmowania działalności gospodarczej. • Kompetencje gospodarki regionu w zakresie gospodarki morskiej, przemysłu papierniczego i chemicznego, energii odnawialnych, przemysłu żywności, turystyki i ekonomiki zdrowia.	• Duży procent mikro i małych przedsiębiorstw. • Niewielki udział przemysłu przetwórczego w kreacji wartości dodanej. • Jeszcze zbyt małe ukierunkowanie na branże przyszłościowe. • Prawie zupełny brak działalności badawczo-rozwojowej w samych przedsiębiorstwach, niski kapitał własny małych i średnich przedsiębiorstw.
Szanse	Ryzyko
• Zakładanie przedsiębiorstw o potencjale wzrostu, współpraca z istniejącymi placówkami naukowymi. • Rosnąca siła innowacji przedsiębiorstw (rola placówek naukowych). • Zwiększenie atrakcyjności małych i średnich przedsiębiorstw.	• Niewielkie ukierunkowanie na eksport. • Konflikty dotyczące form użytkowania pomiędzy ochroną przyrody a rozwojem gospodarczym. • Problemy przy zapewnieniu następców do prowadzenia przedsiębiorstw.

Możliwe działania
• Zwiększenie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a nauką.   • Dalsza rozbudowa sieci i regionalnych łańcuchów kreacji wartości dodanej.   • Powołanie do życia nowych ukierunkowanych na innowacje przedsiębiorstw.   • Rozszerzenie instrumentarium wspierania małych i średnich przedsiębiorstw.   • Zwiększenie udziału produktów innowacyjnych.   • Wzmocnienie działalności placówek transferu technologii.   • Dalsza rozbudowa działalności Centrów Usługowo-Doradczych.

5.7 Turystyka

Mocne strony	Słabe strony
• Silnie rozbudowany sektor turystyczny jako czynnik gospodarczy. • Wysoki udział potencjału przyrodniczego wysokiej jakości. • Dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna w głównych obszarach turystycznych.	• Częściowo zbyt krótki okres pobytu gości. • Częściowo izolowana oferta dotycząca małych obszarów. • Braki w serwisie. • Duża zależność od sezonu. • Niewielka oferta dla młodzieży i grupy wiekowej 65 +.
Szanse	Ryzyko
• Dalsze usieciowienie turystyczne regionu. • Dalsze uzupełnienie sieci szlaków turystycznych. • Wspólne pomysły na wydłużenie okresu pobytu turystów w regionie i na wydłużenie sezonu.	• Konflikty o formy użytkowania pomiędzy ochroną przyrody/środowiska a turystyką. • Dalsze oddzielanie się „stolic turystycznych” od „zaplecza”. • Przeciążenie niektórych obszarów – Bałtyk i jezioro Müritz. • Za dużo takich samych ofert. • Coraz większa konkurencja. • Duża liczba zrzeszeń, stowarzyszeń i punktów informacji turystycznej. • Rozdrobnienie sił zamiast ich łączenie.
Możliwe działania	
• Stworzenie nowych form stosunków powiązań i usieciowienia ponad granicami krajów związkowych (inicjatywy zrzeszeń turystycznych). • Usieciowienie różnorodnej oferty turystycznej (rowery, wędrowki piesze, woda), rozbudowa projektów łączonych. • Silniejsze wykorzystanie potencjału turystyki wodnej w połączeniu z ofertą transgraniczną. • Tworzenie dalszej oferty w ramach wydłużania sezonu. • Współpraca z ponadregionalnymi organizacjami marketingowymi. • Zagospodarowanie dalej położonych rynków źródłowych. • Większe wykorzystanie cech wyróżniających (np. „delta Odry”).	

- **Rozszerzenie oferty turystyki opartej o wyjątkowe przeżycia/doświadczenia.**

5.8 Przyroda i środowisko

Mocne strony	Słabe strony
• Bogactwo przyrodnicze, wysoki udział lasów oraz wiele wód stojących i płynących. • Dobry stan środowiska naturalnego, niewielkie obciążenia. • Duża różnorodność gatunkowa. • Wysokie znaczenie ochrony środowiska.	• Presja wywierana na środowisko przez różne formy rekreacji. • Jednostronne wykorzystanie powierzchni rolniczych do produkcji surowców odnawialnych.
Szanse	Ryzyko
• Wysoki poziom ochrony środowiska jako korzyść lokalizacyjna obszarów wiejskich. • Obszary przyrodnicze o znaczeniu ponadregionalnym i międzynarodowym (światowe dziedzictwo przyrody). • Potencjały przyrodnicze do zagospodarowania w formie ekonomii przyjaznej środowisku.	• Dalsze wykorzystanie terenów przez inne formy. • Zmiana wyglądu krajobrazu spowodowana lokalizacją farm wiatrowych i wielkoobszarowe wolnostojące instalacje fotowoltaiczne.
Możliwe działania	
• Dalsze przyjazne połączenia ochrony przyrody i turystyki. • Dalsze działania na rzecz akceptacji energii odnawialnych, wsparcie energetycznie samowystarczalnych wiosek. • Dalsze wdrażanie zarządzania wybrzeżem. • Projekty modelowe na rzecz zintegrowanego rozwoju wielkoprzestrzennych obszarów chronionych. • Dalsze działania na rzecz przewyżnienia zmian klimatycznych.	

5.9 Administracja, zaangażowanie obywatelskie i współpraca transgraniczna⁴⁵

Mocne strony	Słabe strony
• Dobry poziom pracy stowarzyszeń i zrzeszeń (między innymi sport, kultura). • Doświadczenia w transgranicznej wymianie dzieci i młodzieży (edukacja, sport, kultura). • Duża liczba miejsc spotkań po obu stronach.	• Stowarzyszenia nie funkcjonują na całym obszarze. • Brak młodzieży w stowarzyszeniach. • Deficyty językowe (w szczególności po stronie niemieckiej). • Nadal utrzymujące się uprzedzenia i stereotypy po obu stronach.

⁴⁵ Porównaj również załącznik 8.

• Organizacja i udział w wymianie różnych podmiotów (stowarzyszenia, organizacje pozarządowe, administracja). • Sprawdzone struktury współpracy, długoletnie doświadczenia we współpracy transgranicznej.	• Niewystarczająca wiedza o strukturach administracyjnych i kulturze działania administracji. • Euroregion jest w niewystarczający sposób bądź jedynie sporadycznie włączany w działania na wyższych poziomach politycznych.
Szanse	Ryzyko
• Wspieranie i pomoc dla wolontariatu. • Dalsza intensyfikacja współpracy w zakresie rozwoju gminnego i regionalnego (wraz z planowaniem). • Rozbudowa współpracy w dziedzinie infrastruktury technicznej (przede wszystkim ochrona przeciwpożarowa i przed klęskami żywiołowymi), infrastruktury socjalnej /opieki zdrowotnej). • Jeszcze silniejsze włączenie poziomu komunalnego, finansowe wsparcie działań.	• Zbyt duża dominacja podmiotów administracyjnych. • Odmiennie warunki prawne. • Zbyt duża koncentracja na europejskich środkach pomocowych (między innymi INTERREG). • Słabość finansów komunalnych, redukcja dotacji. • Zaawansowany wiek wielu członków stowarzyszeń.
Możliwe działania	
• Wykorzystanie możliwości komunalnych celem transgranicznego zapewnienia usług publicznych. • Dalsza intensyfikacja współpracy transgranicznej (edukacja, wymiana młodzieży, projekty naukowe i wiele innych). • Działania celem identyfikacji i wykorzystania wspólnego dziedzictwa (historycznego, kulturowego i innych). • Wsparcie wymiany kulturalnej i socjalnej (znaczenie Funduszu Małych Projektów). • Wsparcie dla wolontariatu. • Współpraca stowarzyszeń, transgraniczna wymiana doświadczeń. • Większe zaangażowanie stowarzyszeń, klubów, grup roboczych ze szkół do pracy nad programem miejsc spotkań i usieciowieniem tych miejsc.	

6. Potencjał rozwojowy Euroregionu POMERANIA na lata 2014 – 2020

Generalnie dominujące w Euroregionie POMERANIA potencjały rozwojowe to w szczególności:

- stosunkowo mało zużyty potencjał przyrodniczy i niewielkie obciążenia dla środowiska naturalnego,
- korzystne położenie geograficzne regionu, korzystne połączenia transportowe, zarówno w kierunku północ-południe jak i wschód-zachód,

- duża liczba szczególnie związanych z gospodarką placówek edukacyjnych o potencjale dla innowacyjności,
- zasoby wykwalifikowanej siły roboczej wraz z absolwentami uniwersytetów i szkół wyższych,
- dostępna i dająca się rozbudować infrastruktura dla przemysłu i funkcji turystycznych,
- korzystne uwarunkowania dla rozwoju ekonomiki zdrowia i turystyki,
- produkcja rolna i leśna w powiązaniu z przetwórstwem i uszlachetnianiem,
- doświadczenia regionu pogranicza.⁴⁶

Poniższe potencjały stanowią główny punkt odniesienia dla wdrażania planowanych głównych obszarów tematycznych:

- zawierające skuteczną formę realizacji Strategii „Europa 2020” i opierających się o nią priorytetów wynikających z projektów tekstów rozporządzeń,
- przyczyniające się do strukturalnego dostosowania gospodarki regionalnej,
- łagodzące konsekwencje przemian demograficznych i
- zachowujące istniejące bądź tworzące nowe trwałe miejsca pracy oraz
- zapewniające mieszkańcom i gościom wysoką jakość życia i możliwości spędzania czasu wolnego.

6.1 Połączenie nauki i gospodarki, innowacje i transfer technologii

Euroregion POMERANIA dysponuje szerokim, regionalnie zróżnicowanym potencjałem w zakresie nauki i badań naukowych, którego ukierunkowane wykorzystanie może być w przyszłości czynnikiem decydującym o lokalizacji przedsięwzięć z powodu wykorzystania wyników tych badań jako zastosowań praktycznych.

Najważniejsze potencjały w tym zakresie to przede wszystkim:

- istniejące w regionie znaczące potencjały badawcze zlokalizowane w Greifswaldzie, Stralsundzie, Neubrandenburgu i Eberswalde odpowiednio oddziałujące na swoje otoczenie; postęp osiągnięty w usieciowieniu nauki i gospodarki bądź bezpośrednia współpraca z małymi i średnimi przedsiębiorstwami oraz transgraniczne kooperacje naukowe;

Szczególnie interesujące są potencjały w zakresie biotechnologii, fizyki plazmy, medycyny molekularnej, telemedycyny, ekonomiki i zdrowia/Life Science, technologii teleinformatycznych, techniki energetycznej, energii odnawialnych, technologii ochrony środowiska, gospodarki żywnościowej i przemysłu drzewnego.

Miasto uniwersyteckie i hanzeatyckie Greifswald jest konkurencyjną lokalizacją naukową dla zorientowanych na przyszłość, wiodących kierunków badań i technologii, w szczególności w zakresie: technologii plazmy, Life Science i biotechnologii oraz zdrowia zwierząt. Poza tym, medycyna jako kierunek

---

⁴⁶ por. www.pomerania.net

prowadzony przez ten uniwersytet jest uznana ponadregionalnie, zarówno w odniesieniu do dydaktyki, jak i prowadzonych badań naukowych oraz opieki nad chorymi. Zaznaczające się zręby powiązań pomiędzy uniwersytetem a gospodarką - „usieciowienie nauki, badań i technologii” - sprawdziło się. Oznaką tego są sieci kooperacji, takie jak Centrum Biotechnologii, BioTechnikum, Instytut Maxa-Plancka Fizyki Plazmy, Instytut Leibniza do badań nad plazmą i Technologie Stowarzyszenie Zarejestrowane.

Wyższe szkoły w Neubrandenburgu i Eberswalde dysponują konkretnym doświadczeniem i potencjałem w zakresie transferu wiedzy i technologii. W Wyższej Szkole w Neubrandenburgu dotyczy to małych i średnich przedsiębiorstw pracujących w oparciu o technologię przetwarzania żywności, energie odnawialne oraz dotyczy to też pełnomocników do spraw transferu gospodarczego.

Wyższa Szkoła Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju w Eberswalde dysponuje dużymi kompetencjami w zakresie obróbki drewna i energii odnawialnych.

- obszar badawczy w Kraju Związkowym Brandenburgia realizuje strategię „Silni dla przyszłości – połączmy siły”; chodzi przy tym o wzmocnienie innowacji jako kluczowej funkcji skutecznego rozwoju ekonomicznego. Te powiązane działania ukierunkowane są na wspieranie zakładania przedsiębiorstw, innowacyjności i umiędzynarodowienia małych i średnich przedsiębiorstw;

Zainicjowane w Kraju Związkowym Brandenburgia tworzenie klastrów wzdłuż łańcuchów kreacji wartości dodanej koncentruje się w regionie Uckermark-Barnim na ekonomice zdrowia, turystyce, energetyce i technice energetycznej, przetwórstwie żywności, budowie konstrukcji metalowych i logistyce.

- postępy w transferze technologii osiągnięto poprzez wzmożoną działalność inwestycyjną na rzecz zachowania i rozbudowy infrastruktury dla przedsiębiorstw ukierunkowanych na innowację oraz poprzez działalność centrów technologicznych i placówek transferu technologii. Przykładem jest tutaj sieć Baltic Net PlasmaTec, Centrum Technologii Pomorza Przedniego, utworzone klastry oraz Wyższa Szkoła Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju w Eberswalde jako placówka transferu technologii;
- większe wykorzystanie energii odnawialnych w połączeniu z próbą utożsamiania Euroregionu POMERANIA z „Centrum Kompetencji” zastosowania bioenergii (biogazy, siła wiatru, energia słoneczna), rozpoczęte przekształcenia w energetyce w duchu redukcji emisji gazów cieplarnianych oraz większej przyjazności dla środowiska, oszczędzanie zasobów i zwiększenie wydajności ekonomicznej.

6.2 Ekonomia zdrowia, kooperacja regionalna i transgraniczna

Z uwagi na rozwój demograficzny, z jego różnorodnymi konsekwencjami dla regionalnej oferty infrastruktury, Euroregion staje przed nowymi wyzwaniami w zakresie zapewnienia opieki zdrowotnej, w szczególności na obszarach wiejskich o niewielkiej gęstości zaludnienia.

Od 2002 r. dofinansowywany jest środkami Unii Europejskiej projekt Telemedycyna. Szczególne sukcesy osiągnięto dotychczas w telepatologii i teleradiologii. Powstała silna działająca sieć polskich i niemieckich podmiotów.

- Wyniki członków Stowarzyszenia Pożytku Publicznego „Telemedycyna w Euroregionie POMERANIA Stowarzyszenie Zarejestrowane”, umożliwiły intensywniejszy dostęp do wiedzy naukowej i poprawę opieki medycznej na obszarach wiejskich. Ten polsko-niemiecki projekt modelowy stał się otwartą siecią dla różnych zastosowań telemedycyny w radiologii, patomorfologii, kardiologii i mammografii. W chwili obecnej sieć uzupełniana jest o dalsze dziedziny medycyny: telelaryngologię, teleokulistykę, zapobieganie udarom oraz teleurologię i teleneurochirurgię. W ten sposób częściowo kompensuje się brak lekarzy specjalistów, w szczególności na obszarach wiejskich i przyczynia się do poprawy opieki zdrowotnej.
- Zrzeszenie naukowe Community Medicine wykonuje wyjątkową pracę dotyczącą badań medycznych, służących szeroko zakrojonej prewencji w odniesieniu do nadwagi, chorób serca i układu krążenia, cukrzycy oraz czynników ryzyka dla zachorowalności na nowotwory. Przy pomocy studium zdrowotnego „Study of Health in Pomerania” udało się przeprowadzić największe na świecie badanie studyjne w oparciu o badania tomograficzne całego organizmu mieszkańców Pomorza Przedniego. W przyszłości badania takie zostaną rozszerzone o obszar Neubrandenburga i Pojezierza Meklemburskiego. Wyniki analizowane są na całym świecie i stanowią podstawę dalszych form transgranicznej kooperacji w opiece zdrowotnej.
- Klaster ekonomika zdrowia w Brandenburgii i Berlinie, jako kompleksowy łańcuch kreacji dodanej od momentu koncepcji poprzez udostępnienie produktu, opiekę medyczną, aż po prewencję i rehabilitację, stanowi dalszy filar transgranicznej kooperacji oraz przykład działań na rzecz zwiększenia jakości życia mieszkańców.

6.3 Potencjały rolnictwa i leśnictwa w powiązaniu z kształcaniem, uszlachetnianiem i promocją

Rolnictwo i leśnictwo w powiązaniu z produkcją żywności, rzemiosłem i przetwórstwem, to ważny potencjał dla obszarów wiejskich w regionie i ważne źródło dochodów z działalności, która w coraz większym stopniu nie jest związana z rolnictwem (na przykład pielęgnacja krajobrazu). Wytwarzanie i przetwarzanie produktów regionalnych, ich wspólna promocja i tworzenie łańcuchów przetwórstwa i uszlachetniania prowadzi do powstania regionalnych łańcuchów kreacji wartości dodanych.

Zaliczyć do nich można:

- silne, konkurencyjne gospodarstwa rolne w powiązaniu z kształtowaniem się łańcuchów kreacji wartości dodanej, na przykład żywność, handel, gastronomia;

- w ramach inicjatywy Leader stworzono projekty kooperacji, które łączą ze sobą możliwości promowania produktów regionalnych oraz oferty turystyki przyrodniczej i agroturystyki w ramach łańcuchów kreacji wartości dodanej;
- nowe formy gospodarowania:
  - stworzenie regionalnych linii produktowych żywności, optymalizacja procesów uprawy i przetwórstwa, których wynikiem są dodatkowe możliwości zarobkowania w gospodarstwach rolnych;
  - regionalny marketing produktów, na przykład większa sprzedaż poprzez małe, przypominające manufaktury sklepy przyzagrodowe, kawiarnie przyzagrodowe jako uzupełnienie łańcuchów kreacji wartości dodanej;
  - przejście kolejnych gospodarstw rolnych na produkcję ekologiczną;
  - ustanowienie marki regionalnej w powiązaniu z ofertą turystyczną, na przykład „Green Brandenburgia”, „Dobre życie w Brandenburgii”, „Marka Rugia”, „Dobre z dóbr pomorskich”, Region delikatesowy „Toskania Północy” (Uckermark);
- silna agroturystyka w powiązaniu z ekonomią, trwałym i zrównoważonym rolnictwem, kulturą, historią i pielęgnowaniem krajobrazu, (np. oferta „Urlop w zagrodzie”, „Urlop na wsi”), oferta tematyczna;
- oferta turystyczna w powiązaniu z łańcuchami kreacji wartości dodanej dotycząca specjalnych tematów, np. „Zdrowe odżywianie”, „Ochrona przyrody”, jako kolejna forma zapewnienia zatrudnienia;
- wykorzystanie gospodarki leśnej do przyjaznego dla środowiska produkowania energii i stworzenia trwałych, lokalnych struktur zaopatrzenia w energię.

6.4 Wykorzystanie potencjału przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego, trwała, zrównoważona i przyjazna przyrodzie turystyka

Euroregion POMERANIA dysponuje atrakcyjnym, zróżnicowanym, charakteryzującym się specyficznymi cechami i pięknym potencjałem przyrodniczym i krajobrazowym oraz ukierunkowaną, przyszłościową, konkurencyjną infrastrukturą będącą podstawą dalszego wzmocnienia turystyki jako branży wzrostowej.

Poniższe potencjały są bazowe i można je dalej rozbudowywać:

- ponadregionalne usieciwienie atrakcyjnych akwenów sportów wodnych i aktywna promocja oferty turystyki wodnej, m.in. „Błękitny raj”; wielkie jeziora Pojezierza Meklemburskiego wraz z federalną drogą wodną, stanowiącą połączenia Hawelą do Berlina i Łabą do Morza Północnego, a poprzez Pianę z Bałtykiem;

- transgraniczny klaster „Szlak wodny Berlin – Szczecin – Bałtyk z dostępnymi akwenami po stronie polskiej i niemieckiej”;
- infrastruktura turystyki wodnej usieciowiona transgranicznie;
- rozbudowana sieć infrastruktury dla sportu kajakowego i spływów wodnych, np. poszczególne odcinki rzek Piany, Zarow, Recknitz, Trebel, Uecker i Randow oraz w rejonie Uckermark, np. trasy kajakowe po polderach w Parku Narodowym Doliny Dolnej Odry z przewodnikiem, kanał Finow;
- potencjał inicjatywy WIN kanał Finow/jezioro Werbellinsee, ich połączenie z system wód Północnej Brandenburgii i Pojezierza Meklemburskiego i w powiązaniu z ofertą na lądzie (łódzie i rowery);
- potencjał Geoparku „Epoka lodowcowa nad brzegiem Odry“ z atrakcyjnymi centrami informacyjnymi w Ziethen i Moryniu (Polska) w połączeniu z interesującymi wystawami o występujących w regionie formach polodowcowych; możliwości włączenia dalszych obszarów polodowcowych do działań geoparku - „Dolina Dolnej Odry, przełom rzek Randow-Welse“, „Rynnowe jezioro Uckersee – Nizina rzeki Ucker“, „Jeziora Marchii Wkrzańskie wokół Templin, Boitzenburgu i Lychen“⁴⁷;
- silniejsze usieciowienie z geoparkiem „Pojezierze Meklemburskie“, rozciągającym się od Malchow na zachodzie po Brohmer Berge i jeziora Feldberger Seen na wschodzie, od Demmin na północy do Fürstenberg na południu;
- połączenie w sieci często już odwiedzanych placówek turystycznych i kulturalnych z nowymi atrakcyjnymi miejscami w zakresie przyrody/krajobrazu/kultury/techniki oraz ich merytoryczna współpraca;
- przyjazne przyrodzie wykorzystanie turystyczne wielkoobszarowych terenów chronionych o wyjątkowej wartości:

dostęp do miejsc o pięknym krajobrazie w połączeniu z edukacją ekologiczną i historią krajobrazu, m.in. Rezerwat Biosfery Schorfheide – Chorin, Park Narodowy Doliny Dolnej Odry, Park Narodowy Müritz, krajobraz jezior Feldberger Seenlandschaft Park Narodowy Jasmund;

- duża sieć ścieżek rowerowych, konnych i szlaków pieszych (patrz załącznik nr 8); turystyka rowerowa jest dla regionu ważnym segmentem, a turyści rowerowi stanowią ekonomicznie lukratywną grupę docelową, którą można zainteresować atrakcyjną siecią ścieżek rowerowych w połączeniu z ofertami ryczałtowymi i intermodalnymi (wynajem rowerów, przewóz bagażu, bed & bike);
- rozbudowa układów sieciowych z polami biwakowymi, możliwościami noclegowymi i ofertą zwiększającą atrakcyjność;

---

⁴⁷ Studium wykonalności dla przedsięwzięć o tematyce epoki lodowcowej w ramach Geoparku „Epoka lodowcowa nad brzegiem Odry”, grudzień 2007.

- turystyka techniczna i historyczna – intensywne wykorzystanie istniejących świadectw rozwoju technicznego i historycznego w regionie (wykorzystanie archiwów, muzeów tematycznych wraz z ich dalszą rozbudową).

6.5 Podwyższenie poziomu wykształcenia, intensyfikacja współpracy transgranicznej

Szczególne znaczenie mają dla przyszłości spójność społeczna i zwalczanie ubóstwa, większe inwestycje w edukację oraz „nauczanie ustawiczne”, poprzez stworzenie struktur kształcenia i dokształcania. Najważniejszymi potencjałami dla skutecznego wdrożenia tego wymogu są:

- istniejące placówki edukacyjne – przedszkola, szkoły podstawowe, szkoły ogólnokształcące i zawodowe – których zadaniem jest zapewnienie równych szans edukacyjnych we wszystkich obszarach cząstkowych mimo koniecznych procesów koncentracji związanych z dalszym spadkiem liczby uczniów i koniecznym przy tym zorientowaniu rozwoju sieci placówek szkolnych na układ miejscowości centralnych w hierarchii sieci osadniczej;
- mający swoją siedzibę na terenie Euroregionu POMERANIA Uniwersytet w Greifswaldzie, Wyższe Szkoły Zawodowe w Stralsundzie, Neubrandenburgu i Eberswalde, oferujące wysoką jakość studiów i ukierunkowujące swoją ofertę w coraz większym stopniu na wymogi gospodarki opartej na wiedzy, regionalnych kompetencjach branżowych i przyszłym zapotrzebowaniu na specjalistów;
- realizacja profilowanych inicjatyw edukacyjnych w regionach cząstkowych, takich jak np. inicjatywa edukacyjna Barnim z ofertą dla uczących się, jak i nauczających w zakresie edukacji wczesnodziecięcej, edukacji szkolnej, kształcenia i dokształcania pod hasłem „uczyć się przez całe życie” w powiązaniu z indywidualnymi projektami ukierunkowanymi na konkretne cele i działania:
  - zwiększenie jakości opieki przedszkolnej, celem redukcji problemów logopedycznych i opóźnień rozwojowych;
  - przejście z przedszkola do szkoły, zmniejszenie liczby powtarzających klasy i osób z odroczonym rozpoczęciem nauki w szkole poprzez większą współpracę między przedszkolami a szkołami;
  - nowy układ współpracy pomiędzy liceami a ośrodkami pomocy dla młodzieży celem lepszego doradztwa zawodowego, przekazywania kompetencji społecznych i zmniejszenia liczby młodych ludzi rzucających szkołę o 1/3;

te indywidualne projekty są uzupełniane poprzez neutralne, niezależne doradztwo edukacyjne na rzecz obywateli i przedsiębiorstw oraz poprzez dalsze sieci współpracy;

- budowa strategii rozwoju zasobów specjalistów, aby skutecznie podołać problemom związanym z zapewnieniem i pozyskaniem specjalistów (również spoza regionu), np. studium dotyczące specjalistów Berlin-Brandenburgia, strategia na rzecz specjalistów w Brandenburgii pod hasłem „kształcić -

zatrzymać – pozyskać”; ta ostatnia inicjatywa obejmuje projekty priorytetowe na rzecz optymalizacji współpracy szkół – szkół wyższych – gospodarki (poprawa poziomu wiedzy umożliwiającego podjęcie studiów, Inicjatywa Liceum, Edukacyjna lista sprawdzająca, coaching na rzecz podejmowania działalności gospodarczej, lokalne alianse na rzecz rodziny, poprawy mobilności młodzieży na obszarach wiejskich). Ta strategia dla specjalistów ukierunkowana jest również na uniknięcie jednoczesnego wystąpienia zjawiska braku specjalistów i bezrobocia, zachowanie zdolności funkcjonowania na rynku pracy i przejrzystego monitoringu procesów edukacyjnych;

- doświadczenia z federalnego projektu modelowego sieci „Uczących się regionów” Uckermark, Wschodnie Pomorze Przednie, Uecker-Randow, Greifswald, przy uwzględnieniu współpracy transgranicznej;
- zasoby i transgraniczne działania edukacyjne w odniesieniu zarówno do „podwójnych” placówek edukacyjnych, takich jak przedszkole w Löcknitz, Polsko-Niemieckie Gimnazjum w Löcknitz jak i do zjawiska rosnącej liczby polskich uczniów w Schwedt/nad Odrą;
- współpraca uniwersytetów i szkół wyższych, regularna wymiana naukowców i studentów:
  - Wyższa Szkoła Zawodowa w Neubrandenburgu z Uniwersytetem Technologicznym w zakresie kierunków studiów rolniczych, technologii żywności, technologii bioproduktów; z Politechniką Koszalińską na kierunkach studiów geodezja, technika miernicza i geoinformatyka;
  - Związek Szkół Wyższych Uniwersytet Humboldta - w Berlinie, Wyższa Szkoła Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju w Eberswalde, Uniwersytet w Szczecinie, Greifswaldzie, Poznaniu i Rostocku;
- regionalne i lokalne placówki, takie jak Dom Edukacji i Technologii w Schwedt/nad Odrą jako placówka edukacyjna o profilu inżynieryjno – technicznym, filia Wyższej Szkoły Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju Eberswalde w Schwedt/nad Odrą oraz filia Wyższej Szkoły BBW Berlin w Prenzlau jako placówki pierwszego kontaktu dla uczniów, przedsiębiorców i zatrudnionych.

6.6 Położenie geograficzne względem metropolii i centrów gospodarczych

Wykorzystanie potencjałów, które wynikają z bezpośredniej bliskości regionów metropolitalnych zyskuje dla rozwoju Euroregionu POMERANIA coraz większe znaczenie. Dotyczy to m.in.:

- niemieckiego obszaru pogranicza sąsiadującego z obszarem Szczecina w powiązaniu z tworzeniem dalszych warunków dla transgranicznego rozwoju funkcji Szczecina⁴⁸ z jednej strony, a z drugiej strony bliskość średniego centrum

---

48 Priorytety Rozwojowe Polskiej Części Szczecińskiego Regionu Metropolitalnego, Broszura, Szczecin 2011 r.

Schwedt/nad Odrą i polskich gmin pogranicza w kontekście wynikającej z tego możliwości przejęcia funkcji zapewnienia usług publicznych (transgraniczna opieka szpitalna, wspólne korzystanie z infrastruktury technicznej, wspólne kształcenie i wspieranie intensyfikacji kooperacji gospodarczych);

- powiatu Pojezierze Meklemburskie, który jest położony w centrum Berlin-Hamburg-Szczecin i w połowie drogi między Berlinem a Bałtykiem; ten region powinien zostać zaklasyfikowany, zgodnie ze strategiami działania Federacji / krajów związkowych w sprawie przyszłego rozwoju przestrzennego, do „dalszego metropolitalnego obszaru powiązań Berlin-Brandenburgia”; dla regionu wynikają z tego znaczące potencjały;
- regionu Uckermark-Barnim, który jest bezpośrednio częścią składową regionu metropolitalnego Berlin-Brandenburgia z ważnymi instrumentami partnerstwa ponadregionalnego jako podstawy wspólnych działań i partycypacji w atutach;
- możliwości zapewnienia specjalistów poprzez korzystanie z obowiązującej od 1 maja 2011 r. swobody przepływu siły roboczej i przewidzianego sposobu uznawania świadectw i dyplomów, przy szczególnym uwzględnieniu już obecnie znaczącego popytu na polskich specjalistów w opiece zdrowotnej czy zakładania firm w Euroregionie przez polskich obywateli.

6.7 Spójność społeczna i terytorialna

Świadomość, że m.in. cechy wspólne, dostępne potencjały po obu stronach Odry, ale też regionalne różnice i rozpoznane deficyty kryją w sobie potencjały wzrostu i rozwoju, determinuje działania Euroregionu POMERANIA.

Decydującymi potencjałami będzie również w przyszłości:

- dalsze rozwijanie i pielęgnowanie osobistych kontaktów, intensyfikacja współpracy w zakresie prywatnym i publicznym;
- wspólne formułowanie celów i priorytetów w regionie i dla regionu, dobrowolność i samodzielne zobowiązywanie się jako ważny czynnik skutecznej współpracy transgranicznej;
- przedstawianie korzyści wszystkim zaangażowanym podmiotom, współpraca projektowa (sytuacja win-win dla obu stron);
- udział i współdziałanie różnych podmiotów (np. instytucje publiczne, administracja, placówki edukacyjne i kulturalne, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, inicjatywy obywatelskie);
- ocena doświadczeń dotychczasowej współpracy (m.in. INTERREG);
- zapewnienie zaufania, dalsza likwidacja uprzedzeń i stereotypów po obu stronach, działania na rzecz większego zrozumienia drugiej strony;

- korzystanie z wymiany doświadczeń jak to jest żyć i pracować na pograniczu.

7. Główne obszary tematyczne współpracy transgranicznej w Euroregionie POMERANIA na lata 2014 – 2020

Przewidziane w projekcie rozporządzenia dotyczącego przepisów szczegółowych dla Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i dla celu innowacje we wzroście i zatrudnieniu⁴⁹ priorytety stanowią decydującą podstawę ustalenia głównych obszarów tematycznych dla Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2014 – 2020. Dotyczy to priorytetów zawartych w projekcie rozporządzenia:

- wzmocnienie badań naukowych, rozwoju technicznego i innowacji w powiązaniu z odnawialnymi energiami i większą wydajnością energetyczną;
- wspieranie trwałego i zrównoważonego rozwoju w transporcie i likwidacja wąskich gardeł w najważniejszych strukturach sieciowych;
- edukacja i kształcenie ustawiczne poprzez tworzenie oferty kształcenia i dokształcania w powiązaniu ze wspieraniem zatrudnienia i mobilności siły roboczej oraz
- rozbudowa i zachowanie infrastruktury społecznej i opieki zdrowotnej.

Poza tym, osiągnięte w okresie programowania 2007 - 2013 wyniki i wypracowane potencjały rozwojowe pozwalają wskazać następujące główne obszary tematyczne:

- I** Wspieranie badań rozwoju technologicznego i innowacji.
- II** Większa wydajność w transporcie i komunikacji oraz poprawa dostępności regionalnych centrów turystycznych i gospodarczych.
- III** Poprawa i zapewnienie usług publicznych przy uwzględnieniu przemian demograficznych.
- IV** Wspieranie w zakresie zatrudnienia/podnoszenia kwalifikacji, administracji publicznej, kultury, sportu, spraw społecznych, społeczeństwa obywatelskiego i kształcenia ustawicznego.

Poprzez wdrożenie tych głównych obszarów tematycznych zamierza się osiągnąć „aktywizację potencjału terytorialnego poprzez strategię rozwoju bazującą na zapotrzebowaniu zidentyfikowanemu na poziomie lokalnym i regionalnym...”⁵⁰.

---

49 Propozycja rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie szczegółowych przepisów dla Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i celu „Innowacje na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia” oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 z 6 grudnia 2011 r. Komisja Europejskiej (2011) 614.

50 Agenda terytorialna Unii Europejskiej na rzecz zintegrowanej, trwałej i zrównoważonej Europy różnorodnych regionów, wersja ostateczna (wersja 1,9), 30 marca 2011 r., strona 3.

7.1 Obszar tematyczny I: Wspieranie badań rozwoju technologicznego i innowacji

Decydujące znaczenie dla tego obszaru tematycznego wywodzącego się ze Strategii Unii Europejskiej „Europa 2020” i dla istniejących potencjałów ma:

- dalszy rozwój infrastruktury badań i innowacji, wspieranie centrów kompetencji;
- wspieranie inwestycji naukowych i proinwestycyjnych w przedsiębiorstwach, koncyptowanie produktów i usług, transfer technologii, usieciowienie, klastry, innowacje społeczne i zastosowania publiczne;
- wspieranie badań stosowanych i technologicznych, działania na rzecz wczesnej walidacji produktów.

Regionalne przedsiębiorstwa stoją przed wyzwaniem polegającym na sprostaniu coraz ostrzejszej konkurencji krajowej oraz międzynarodowej, konieczności dostosowań strukturalnych i równoległe do tego poradzenia sobie z przemianami demograficznymi.

Konkurencyjność jest ściśle związana ze zdolnością do innowacji przedsiębiorstw regionalnych. Podstawowe znaczenie ma wykorzystanie nowych technologii rozwoju i produkcji wyrobów znajdujących popyt na rynku oraz usług podobnych. Placówki badawcze i szkolnictwa wyższego oferują swoim potencjałem badawczo-rozwojowym możliwości aktywowania tych potencjałów, w ścisłej współpracy z gospodarką poprzez transfer technologii i kooperację.

Wyniki przedstawionej analizy SWOT pokazują, iż Euroregion dysponuje znaczącym potencjałem badawczo-rozwojowym o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym w postaci tutejszych szkół wyższych i placówek badawczych.

Placówki naukowo - badawcze ze swoim interdyscyplinarnym podejściem do badań oferują różnorodne możliwości wypróbowania w praktyce gospodarczej wyników badań, monitorowania tych procesów bądź dokonania wdrożenia bezpośrednio na miejscu.

Świadoma transformacja wyników badań naukowych do wykorzystania w praktyce stanowi dla regionu, w którym dominuje struktura małych i średnich przedsiębiorstw, ważne uwarunkowanie ku temu, aby pozostać bądź stać się konkurencyjnym.

Jednocześnie powstają różnorodne możliwości tworzenia nowych przedsiębiorstw bądź wyłaniania odrębnych z już istniejących. Związany z tym jest również wzrost atrakcyjności regionu dla absolwentów i pracowników naukowo-badawczych.

Zmniejszenie uzależnienia od konwencjonalnych nośników energii, lepsze wykorzystanie potencjału energii odnawialnych w połączeniu z redukcją emisji i jednoczesną ochroną klimatu będą również w przyszłości podstawowymi zadaniami Euroregionu. Obie strony dysponują odpowiednim potencjałem. Rozbudować można jeszcze transgraniczny podział pracy i kooperację.

7.1.1 Transgraniczna kooperacja uniwersytetów i szkół wyższych, wspieranie sieci

Poprzez ukierunkowaną współpracę uniwersytetów i szkół wyższych w układzie transgranicznym można rozszerzyć istniejące kompetencje przede wszystkim w obszarach przyszłościowych. Transgraniczne kooperacje badawcze mają przyczynić się do tego, aby istniejący w Euroregionie potencjał innowacji był jeszcze bardziej intensywnie wykorzystywany w procesach gospodarczych.

Główne elementy:

- dalsza rozbudowa i utrwalenie kooperacji pomiędzy szkołami wyższymi i uniwersytetami w Euroregionie poprzez regularną wymianę naukowców, współpracowników i studentów, wsparcie poprzez współtworzenie regionalnej struktury szkolnictwa wyższego oraz sieci szkół wyższych, tworzenie nowych wspólnych punktów zamiejscowych;
- dalsza budowa i rozbudowa transgranicznej kooperacji naukowej, wspólne opracowanie głównych przyszłościowych tematów badawczych dla Euroregionu (między innymi w dziedzinach: medycyna, nauki o rolnictwie, przetwórstwo żywności, materiałoznawstwo);
- tworzenie dalszych transgranicznych i ponadsektorowych sieci medycznych, między innymi w dziedzinie medycyny reprodukcyjnej i okulistyki;
- współpraca pomiędzy Uniwersytetem imienia Ernsta-Moritza-Arndta w Greifswaldzie, Kliniką Uniwersytecką w Greifswaldzie, Pomorskim Uniwersytetem Medycznym w Szczecinie, grupą EMC w Zachodniopomorskiem, BioConValley, NFZ i regionalnymi kasami chorych;
- dalsza rozbudowa regionalnych i transgranicznych kooperacji i sieci, placówek ekonomiki zdrowia (Brandenburgia, Meklemburgia - Pomorze Przednie, Zachodniopomorskie);
- organizacja praktycznej współpracy pomiędzy szkołami wyższymi i innymi partnerami, w szczególności w zakresie energii odnawialnych, leśnictwa, obróbki drewna, wspierania zastosowań czystych, przyjaznych klimatowi technologii unikania emisji dwutlenku węgla i na rzecz wzrostu efektywności energetycznej w regionalnych sektorach gospodarki;

między innymi we współpracy z Centrum Kompetencji Eberswalde, Wyższą Szkołą Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju w Eberswalde (placówka transferu technologii).

7.1.2 Wspieranie transferu wiedzy i technologii, wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw

Kluczową funkcję dla dalszego wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy zajmują transfer wiedzy i technologii, dalsza rozbudowa współpracy i usieciowienia wraz z działaniami transgranicznymi na rzecz zapewnienia przyszłości małych i średnich przedsiębiorstw.

Główne elementy:

- współpraca transgraniczna uniwersytetów, szkół wyższych, placówek badawczych oraz małych i średnich przedsiębiorstw na rzecz łatwiejszego dostępu do informacji o innowacjach na rzecz wdrażania istniejących już wyników prac badawczych w formie produktów przyjmowanych przez rynek;
- ukierunkowane tworzenie i rozbudowa sieci transferu wiedzy i technologii jako łącznik pomiędzy szkołami wyższymi (np. Greifswald, Stralsund, Szczecin, Koszalin) celem zwiększenia zdolności innowacyjnej małych i średnich przedsiębiorstw oraz zapewnienia podaży młodych ludzi z wyższym wykształceniem w oparciu o regionalne szkoły wyższe;
- dalszy rozwój istniejących centrów kompetencji wspierających i doradzających przedsiębiorstwom i samorządom, pomoc przy rozpoznawaniu źródeł pozyskania wsparcia finansowego na działalność innowacyjną i koncipowanie produktów przedsiębiorstwa poprzez centra technologii i innowacji (między innymi Centrum Technologii Pomorza Przedniego);
- wspieranie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez pomoc przy wprowadzaniu innowacyjnych technologii (np. technologia plazmy, nowe materiały) do procesów produkcji i wspieranie młodych przedsięwzięć w szczególności poprzez zwiększenie stopnia oddziaływania placówek transferu technologii;
- wspieranie i intensyfikacja transgranicznej wymiany doświadczeń pomiędzy podmiotami gospodarczymi (upowszechnienie przykładów najlepszej praktyki);
- poprawa dostępu małych i średnich przedsiębiorstw do rynków ponadregionalnych poprzez usieciowienie istniejących struktur i działania w branżowych centrach kompetencji oraz klastrach;
- pomoc i wsparcie dla inicjatyw zakładania nowych przedsiębiorstw, wykorzystanie możliwości wsparcia, jakie dają izby i zrzeszenia;
- wspieranie zakładania przedsiębiorstw w układzie transgranicznym bądź zakładania transgranicznych oddziałów w Euroregionie POMERANIA;
- wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw przez Centra Usługowo – Doradcze (CUD) Euroregionu, wsparcie rozwoju poprzez targi, jako branżowe fora promocji produktów, możliwości nawiązywania kooperacji i informowania o posiadanym know – how;

- rozbudowa i stabilizacja centrum transferu dla branży teleinformatycznej w regionie celem połączenia ze sobą naukowego know – how i potencjału gospodarczego (potencjalny podmiot Wyższa Szkoła Zawodowa w Stralsundzie).

7.1.3 Wspieranie inteligentnych rozwiązań skutecznego wytwarzania i wykorzystywania energii oraz zmniejszenia emisji dwutlenku węgla

Euroregion POMERANIA dysponuje różnorodnymi szansami na trwałą i zrównoważoną produkcję i wykorzystanie surowców i energii odnawialnych. Region dysponuje rolniczymi produktami ubocznymi i drewnem jako biomasą do pozyskiwania energii, potencjałem energii wiatrowej oraz energią słoneczną.

Na terenie Euroregionu już istnieją bądź są tworzone regionalne łańcuchy kreacji wartości dodanej składające się z placówek badawczych, centrów kompetencji, placówek transferu, sieci producentów urządzeń, użytkowników i firm serwisowych.

Główne elementy:

- dalszy rozwój technologii do wykorzystania energii odnawialnych (wykorzystanie energii wiatru, słonecznej i geotermii), włączenie ich do systemu energetycznego oraz wspieranie rozwoju nowoczesnych technologii magazynowania;
- tworzenie, wypróbowywanie i zastosowanie procesów energetycznego i materiałowego wykorzystania surowców odnawialnych (między innymi biomasa rolna i leśna, biomasa mokra, zagospodarowanie mokradła, wykorzystanie roślin energetycznych – Wyższa Szkoła Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju w Eberswalde, Wyższa Szkoła w Neubrandenburgu);
- wspieranie transgranicznych projektów na rzecz rozwoju i wykorzystania energii odnawialnych i alternatywnych technologii produkcji energii;
- transgraniczna współpraca na rzecz zwiększenia stopnia zdecentralizowanych form wykorzystywania energii odnawialnych; wspieranie transgranicznej wymiany doświadczeń na temat zastosowań energetycznych, korzystanie z doświadczeń istniejących wspólnot i wiosek bioenergetycznych, polsko-niemiecka wspólnota energetyczna;
- wspieranie popularyzacji i informacji o wykorzystaniu energii odnawialnych i technologiach pozwalających oszczędzać energię, wykorzystanie i zwiększenie skuteczności istniejących, ukierunkowanych na energetykę centrów kompetencji (Krajowe Centrum Energii Odnawialnych Meklemburgii - Pomorza Przedniego/LEEA) i sieci między innymi poprzez opracowanie koncepcji i narzędzi komunikowania się;
- dalsze ograniczenie emisji dwutlenku węgla poprzez wspierające warunki ramowe, między innymi w powiązaniu z termomodernizacją budynków i zmniejszaniem ilości spalin oraz z wypróbowywaniem odpowiednich surowców odnawialnych.

7.2 Obszar tematyczny II: Lepsze parametry i poprawa dostępności regionalnych centrów gospodarczych i turystycznych

Dla intensyfikacji współpracy transgranicznej i wzmocnienia rozwoju gospodarczego Euroregion, który w coraz większym stopniu staje się wspólnym obszarem gospodarczym, potrzebuje zarówno dobrych połączeń zewnętrznych, jak i gwarancji rozwoju wspierającej sieci transportu i komunikacji oraz atrakcyjnej oferty komunikacyjnej wewnątrz regionu.

Dalsza rozbudowa i utrzymanie sieci transportowej powinny być ukierunkowane na wskaźniki związane z dostępnością centrów turystycznych i gospodarczych oraz na zagwarantowanie mobilności mieszkańców jako jednego z elementów świadczenia usług publicznych. Tym samym, ważnymi kryteriami stają się zatrudnienie i osiągalne efekty gospodarcze.

Centralne znaczenie ma komunikacja publiczna jako przyjazna środowisku alternatywa do zmotoryzowanej komunikacji indywidualnej i do zapewnienia mobilności obywatelom nieposiadającym własnego pojazdu.

Dalsza poprawa warunków na drogach wodnych ma znaczenie dla rozwoju gospodarki i turystyki. Stanowi również uzupełnienie infrastruktury turystyki wodnej, zarówno na wodach przybrzeżnych, jak i na śródlądziu. W odniesieniu do rozwoju na śródlądziu, celem jest utworzenie dużego akwenu turystyki wodnej i jego powiązanie z pomorskim krajobrazem rzeczonym.

7.2.1 Wspieranie dalszych połączeń zewnętrznych i dostępności wewnętrznej

Główna potrzeba działań koncentruje się zarówno na zapewnieniu oferty, jak i na skutecznej rozbudowie sieci tak, aby można było zagwarantować dobrą dostępność miejscowości centralnych, w hierarchii sieci osadniczej, centrów gospodarczych i celów turystycznych.

Wydajna komunikacja wewnątrz regionu w układzie sieci dróg i ścieżek rowerowych stanowi podstawowy warunek zapewnienia dobrej jakości życia oraz rozwoju gospodarczego.

Główne elementy:

- kontynuacja procesu DPERON (Polsko-Niemiecki Obszar Rozwojowy Odry/Nisy Łużyckiej):
  - poprawa połączeń z siecią TEN-T (transeuropejskie sieci transportowe);
  - ukierunkowana rozbudowa bądź poprawa oferty transgranicznych połączeń komunikacyjnych, w szczególności usprawnienie połączenia kolejowego Berlin – Szczecin na odcinku Angermünde – Szczecin jako podstawa dla dalszych działań na kierunku Gdańsk – Kaliningrad;
  - ponowne uruchomienie połączenia kolejowego Berlin - Ducherow – Karnin – Świnoujście poprzez odbudowę torowiska i mostu w Karnin, a tym samym skrócenie czasu przejazdu na trasie Berlin – Uznam;

- likwidacja istniejących dysproporcji w odniesieniu do jakości komunikacji kolejowej i indywidualnego transportu zmotoryzowanego, zarówno w układzie transgranicznym, jak i wewnątrz krajowym i regionalnym;
- stworzenie brakujących jeszcze wydajnych połączeń wschód – zachód;
- podwyższenie jakości komunikacji celem lepszej dostępności centrów gospodarczych i turystycznych, między innymi:
  - połączenie miasta Schwedt/nad Odrą jako lokalizacji przemysłu i regionalnego bieguna wzrostu do autostrady federalnej A11 poprzez drogi federalne B2 i B198 oraz do polskiej sieci dróg poprzez nową przeprawę przez Odrę;
  - dalszy rozwój drogi federalnej B96n w kierunku autostrady A20 jako poprawa połączenia centrów turystycznych na Rugii oraz portu Sassnitz/Mukran z ponadregionalną siecią dróg;
- uzupełnienie i rozbudowa połączeń drogowych na obszarze pogranicza (między innymi na wyspie Uznam);
- rozbudowa dróg wodnych śródlądowych i infrastruktury ważnych portów rzecznych oraz infrastruktury na wybrzeżu Pomorza Przedniego.

7.2.2 Wspieranie rozwoju i wykorzystanie transgranicznej drogowej i kolejowej komunikacji publicznej

W aglomeracjach oraz na coraz bardziej wyludniających się obszarach wiejskich oferta komunikacji publicznej stanowi ważny element jakości życia, rozwoju gospodarczego i atrakcyjności turystycznej.

W szczególności na obszarach wiejskich należy zorganizować ofertę minimalną w oparciu o nowe formy obsługi, ponieważ zasadność ekonomiczna dotychczasowej oferty osiąga swoje granice.

Korzystanie z oferty usług transportowych drogowej i kolejowej komunikacji publicznej jako przyjaznej środowisku alternatywy dla zmotoryzowanego transportu indywidualnego zależy zdecydowanie od atrakcyjności samej oferty.

Główne elementy:

- dostosowanie struktury systemu komunikacji publicznej drogowej i kolejowej do warunków regionalnych i lokalnych celem umożliwienia obywatelom przemieszczania się, a tym samym możliwości brania udziału w życiu społecznym i zawodowym:
  - ukierunkowanie komunikacji publicznej na komfortowe, szybkie linie na głównych osiach – zgodnie z popytem;
  - rozwój i rozbudowa dalszych rozwiązań dla obszarów o niewielkiej gęstości zaludnienia i zamieszkałych przez coraz większą liczbę osób starszych przy uwzględnieniu wymogów ekonomicznych, np. autobus na telefon, taksówka

zbiorcza, wspólne korzystanie z jednego pojazdu, autobus na zakupy/do urzędu, autobus do przewozu osób i towarów;

- zapewnienie dostosowanych do siebie pod kątem przebiegu tras i czasu przejazdów połączeń komunikacji publicznej drogowej i kolejowej;
  - zapewnienie warunków dla parkowania samochodów osobowych w bezpośrednim obszarze oddziaływania komunikacji publicznej bądź zabezpieczone wiaty na rowery przy przystankach;
- poprawa informowania obywateli/użytkowników o komunikacji publicznej:
- zapewnienie sprawdzonej informacji o połączeniach i aktualnej sytuacji na drogach kolejowych i kołowych;
  - regionalnie ukierunkowane informacje o rozkładach jazdy poszczególnych oferentów (odjazdy, możliwe przesiadki), na obszarze bezpośredniego pogranicza dwujęzycznie (po polsku i niemiecku);
- dalszy rozwój połączeń transgranicznych w oparciu o jednolite cenniki:
- stworzenie stabilnych rozwiązań finansowania transgranicznej komunikacji publicznej;
  - porównanie technicznych warunków ramowych i standardów jakości celem wypracowania rozwiązań krótko-, średnio- i długookresowych.

7.2.3 Rozbudowa i uzupełnienie infrastruktury w lokalizacjach turystycznych oraz ich regionalne i transgraniczne usieciowienie

Z uwagi na bliskość obszarów metropolitalnych i centrów gospodarczych Euroregion POMERANIA oferuje mieszkańcom tych regionów atrakcyjne cele urlopowe (wraz z podróżami rekreacyjnymi i krótkimi pobytami).

Istnieje szansa wypracowania sobie jeszcze bardziej wyraźnego profilu w turystycznym segmencie turystyki przyrodniczej i wodnej w powiązaniu z turystyką rowerową, pieszą, konną, kempingami, turystyką miejską i kulturową oraz turystyką wellness i zdrowotną.

W tym celu konieczna jest dalsza rozbudowa infrastruktury.

Główne elementy:

- wzmocnienie współpracy i usieciowienie miejsc spotkań przy jednoczesnym ich tematycznym ukierunkowaniu, rozbudowa centrow informacyjnych, punktowa rozbudowa i rozwój tematycznej oferty łączącej celem wydłużenia okresu pobytu w regionie (między innymi „WaldWelten Eberswalde/Świat lasów Eberswalde“, szkoły w lesie);

- atrakcyjne pokazanie historii poprzez zamki i założenia parkowe o historycznych strukturach, rozbudowa sieci w powiązaniu z trasami typu parki, ogrody, muzea, trasa architektury gotyckiej;
- rozbudowa infrastruktury dla turystyki przyrodniczej (między innymi Park Przyrody Barnim/ Hobrechtsfelde, Park Narodowy Doliny Dolnej Odry);
- dalsze rozszerzenie współpracy pomiędzy geoparkiem „Kraina Polodowcowa nad brzegiem Odry” a podmiotami geoparku na terenie Pojezierza Meklemburskiego; połączenie ponadregionalnych tras polodowcowych na Pojezierzu Meklemburskim z „Marchijską trasą polodowcową”; dalsze uzupełnienie oferty turystycznej związanej z epokami lodowcowymi (między innymi wystawy);
- dalszy rozwój turystyki rowerowej jako głównego segmentu turystycznego w Euroregionie w powiązaniu z ofertą ryczałtową i łączoną dostosowaną dla poszczególnych grup docelowych wraz z możliwościami noclegowymi (Bed & Bike):
  - remont, utrzymanie dobrze rozbudowanej sieci ścieżek rowerowych wraz z zamknięciem luk bądź punktowa dalsza rozbudowa i budowa nowych mostków dla rowerzystów na miejsce już istniejących;
  - wyposażenie w infrastrukturę towarzyszącą (oznakowanie możliwości garażowania rowerów, stacje akumulatorowe dla rowerów elektrycznych);
  - stworzenie i udostępnienie materiału kartograficznego;
- rozbudowa już istniejących tras w Euroregionie poprzez zamknięcie luk i utworzenie sieci ścieżek w układzie powiązań transgranicznych oraz możliwe połączenia z „Via Baltica” na północy, ścieżką Świętej Anny w centralnych Niemczech bądź szlakiem Jakubowym w Saksonii Anhaltzkiej;
- zmieniające się trendy w zachowaniu podróżnych wymagają reakcji przedsiębiorstw turystycznych. W związku z coraz większym udziałem starszych turystów w powiązaniu ze swoistym nowym układem sezonowych szczytów turystycznych, skróceniem czasu podróży i rosnącymi wymaganiami stawianymi jakości i zróżnicowaniu oferty:
  - oferta tematyczna, taka jak krajobraz polodowcowy, technika kolejowa i technika lotnicza w powiązaniu z ofertą uzupełniającą;
  - turystyka konna – uzupełnienie systemu szlaków do wędrówek konnych i ich powiązanie ze sobą wewnątrz Euroregionu;
  - rozwój turystyki religijnej, militarnej, kulturowej (również wodnej), technicznej;
- poprawa regionalnej i transgranicznej współpracy organizacji i stowarzyszeń turystycznych, podnoszenie kwalifikacji, zintensyfikowanie marketingu turystycznego, stworzenie wspólnych strategii marketingowych;

- profesjonalizacja i promocja priorytetów turystycznych, takich jak np. Park Narodowy Doliny Dolnej Odry, geopark „Kraina Polodowcowa nad Brzegiem Odry”, region nagrody EDEN, przygoda na rzece „Park Przyrody Dolina Piany”, sieć „Pomorskie Krajobrazy Rzeczne”;
- stworzenie specjalnych struktur promocji turystyki wodnej/turystyki wodnej wycieczkowej, stworzenie marki dla pałaców i dworców, stworzenie współpracy marketingowej z regionem Południowego Bałtyku;
- poprawa sposobu zajmowania się gośćmi na miejscu.

7.2.4 Rozbudowa i usieciowienie dróg wodnych, na których znajduje się infrastruktura turystyczna

Potencjał wzrostu w turystyce w Euroregionie jest zdeterminowany w dużym stopniu przez dalszą rozbudowę oferty turystyki wodnej i jej usieciowienie z ofertą lądową. Podstawowym warunkiem jest to, czy dany akwen nadaje się do uprawiania turystyki wodnej. W miarę potrzeb należy budować infrastrukturę od strony wody, to znaczy pomosty cumownicze dla łodzi, funkcjonujące stopnie wodne, miejsca magazynowania dla łodzi albo możliwości przenoszenia łodzi, kiedy wymagają tego warunki. Chodzi o stworzenie stabilnej, długookresowej oferty turystyki wodnej.

Zarówno po stronie polskiej, jak i niemieckiej, atrakcyjne turystycznie akweny graniczą ze sobą bezpośrednio. Obszar turystyczny Ruppiner Gewässer, Oranienburger Gewässer, Piana, Zalew Szczeciński, Warta, Parsęta i Drawa powinny być połączone z co prawda już istniejącymi, ale w chwili obecnej niespełniającymi odpowiednich wymogów, drogami wodnymi Haweli, Langer Trödel, kanału Finow, drogi wodnej Odry-Haweli i Odry wraz z Pojezierzem Meklemburskim. Usieciowienie tych akwenów turystyki wodnej poprzez stworzenie możliwości nieprzerywanego pływania z jednego akwenu do drugiego pomogłoby stworzyć obszar turystyki wodnej atrakcyjny dla regionów metropolitalnych Hamburga, Berlina i Szczecina. Tak wielki akwen mógłby jako „błękitny raj” przybrać znaczenie europejskie.

Należy kontynuować dotychczasowe, skuteczne działania w tej dziedzinie.

Główne elementy:

- stworzenie połączenia wschód-zachód między Pojezierzem Meklemburskim a Zalewem Szczecińskim na północy akwenu poprzez Pianę i jezioro Malchiner See, w szczególności poprzez zagwarantowanie transportu łodzi lądem z Malchin do Waren nad jeziorem Müritz;
- stworzenie połączenia wschód-zachód pomiędzy Pojezierzem Meklemburskim a Zalewem Szczecińskim na południu akwenu poprzez zapewnienie funkcjonowania kanału Finow jako drogi wodnej zawsze dostępnej dla turystów wodniaków;
- ponowna eksploatacja drogi wodnej „Langer Trödel” między kanałem Odry, Haweli i Liebenwalde i związane z tym połączenie z rzeką Hawelą (odcinek „Langen Trödels” na obszarze wsparcia Pomeranii);

- Odra, Dolina Dolnej Odry – stworzenie pasa obiektów infrastruktury turystycznej i możliwości edukacji ekologicznej wzdłuż Odry (między innymi poznawanie biotopów oraz gatunków zwierząt i roślin);
- rozwój infrastruktury dla turystów wodniaków w innych rejonach, takich jak jezioro Tollensee, rzeki Trebel i Recknitz;
- dostosowanie zasad funkcjonowania śluz do potrzeb turystyki poprzez odpowiednie działania, które sprawią, że eksploatacja śluz będzie przyjazna dla użytkowników;
- stworzenie i eksploatacja internetowej i interaktywnej platformy informacyjnej o poszczególnych wodach tego dużego akwenu;
- uzupełnienie oferty turystyki wodnej przez „ofertę lądową”, w tym połączenie spływów wodnych i rajdów rowerowych;
- budowa i utrzymanie pól biwakowych, priorytetowo blisko terenów zagospodarowanych już turystycznie;
- wykorzystanie obiektów dawnych odpraw granicznych dla celów turystyki wodnej;
- zastosowanie systemów informacji i sterowania potokami turystów wodnych celem ochrony obszarów szczególnie wrażliwych przyrodniczo oraz
- zapewnienie ukierunkowanej oferty tras turystycznych z przewodnikiem.

Dalsza rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury turystyki wodnej na wybrzeżu Bałtyku wraz z wodami zalewów pozostanie w przyszłych latach ogromnym wyzwaniem.

W uzupełnieniu do oferty turystyki wodnej, w oparciu o własną bądź wypożyczoną łódź, dla atrakcyjności obszaru turystycznego coraz większe znaczenie będzie miała żegluga pasażerska. W tej dziedzinie można też znaleźć kompromis z postulatami ochrony przyrody i wymogami ochrony środowiska, wykorzystując w coraz większym stopniu przyjazne środowisku napędy, na przykład energię słoneczną.

7.3 Obszar tematyczny III: Poprawa i zapewnienie usług publicznych przy uwzględnieniu przemian demograficznych

Rozwój demograficzny w Euroregionie zmieni do 2030 roku społeczeństwo jako takie i wymaga jednocześnie podjęcia odpowiednio wcześniej przygotowań do sprostania jego konsekwencjom, które w przyszłości będą coraz silniejsze.

Pokazane w analizie SWOT demograficzne tendencje rozwojowe w Euroregionie (porównaj rozdział 5.1) wyraźnie pokazują skorelowane z malejącą liczbą ludności wyzwania stojące przed problematyką rozwoju regionu w przyszłości.

W szczególności obszary wiejskie w jeszcze większym stopniu cechowała będzie malejąca liczba ludności i gęstość zaludnienia.

Jednocześnie, poszczególne obszary różnią się od siebie w strategiach przewyższania konsekwencji przemian demograficznych, chociażby z uwagi na odmienny potencjał gospodarczy i rozwojowy.

W dostępnych strategiach rozwojowych i dokumentach planistycznych dla regionów cząstkowych, w ramach postulatu tworzenia równoważnych warunków życia podkreśla się, iż należy zapewnić jak najwyższą jakość usług publicznych z szeroką i efektywną kosztowo infrastrukturą. Na obszarach wiejskich należy zapewnić przynajmniej właściwe usługi podstawowe, bądź dostęp i dostępność publiczną placówek i oferty związanej z usługami publicznymi.

Na tym tle, chodzi o to, aby podjąć procesom przemian demograficznych w oparciu o podwójną strategię, którą można scharakteryzować jako przeciwdziałanie i dostosowanie. Oznacza to z jednej strony działania i projekty wspierające zatrudnienie i podnoszenie kwalifikacji, z drugiej strony należy przewidując dostosować usługi publiczne przy jednoczesnym zapewnieniu równoważnej jakości życia na poszczególnych obszarach.

Działania zaliczane do grupy przeciwdziałających to w szczególności:

- możliwość uzyskania dochodów zabezpieczających egzystencję, zwiększenie liczby miejsc pracy zapewniających byt;
- atrakcyjna oferta kształcenia i studiowania o wysokiej jakości;
- zapewnienie wysokiej jakości oferty edukacyjnej blisko miejsca zamieszkania a jednocześnie w elastycznej formie;
- zapewnienie przyjaznych rodzinie struktur pod kątem łączenia życia rodzinnego i zawodowego, sytuacji mieszkaniowej i otoczenia miejsca zamieszkania, oferty opieki nad dziećmi (opieka żłobkowa, w wieku przedszkolnym całodzienna opieka świetlicowa), oferta spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży⁵¹;
- koncentracja na przyszłościowych priorytetach przestrzennych przy zagwarantowaniu akceptowalnej dostępności.

7.3.1 Koncepcje strategiczne i modele trwałego zapewnienia usług publicznych

Patrząc na konieczność dostosowania się do tendencji rozwojowych działania winny koncentrować się na:

- nowym przemyśleniu strategii minimalnych standardów i instrumentów celem zapewnienia równoważnych warunków życia, strategii i rozwiązań celem zapewnienia podstawowych usług publicznych w gminach wiejskich w powiązaniu z zapewnieniem pozostałych usług publicznych;
- dostosowaniu infrastruktury do spadku liczby ludności i do zmieniającej się struktury popytu w szczególności do zmieniających się potrzeb starzejącego się

---

⁵¹ Model Moro „Region metropolitalny centralnych Niemiec (dawniej trójkął saskoński) – temat przekrojowy region przyjazny rodzinom, zeszyt informacyjny MORO 3/3, 01/2010, strona 9/ 10.

społeczeństwa przy jednoczesnym zabezpieczeniu oferty usług publicznych przyjaznej rodzinie i dzieciom;

- zapewnieniu ekonomicznego funkcjonowania placówek infrastruktury społecznej i technicznej (wielkość obciążenia i zapotrzebowania, optymalizacja sieci komunikacji publicznej bądź rozwiązania alternatywne);
- zrównoważone i długotrwałe projekty, które będą wspierać osiedlanie się po stronie niemieckiej polskich współobywateli (struktury przyjazne rodzinie).

Główne elementy:

- stworzenie projektów modelowych „przeciwdziałania” i nowe opracowanie standardów dla usług publicznych na obszarach wiejskich celem wzmocnienia atrakcyjności i tożsamości regionu, pozyskania młodych rodzin, które będą mieszkać na obszarach wiejskich, intensyfikacji dialogu międzypokoleniowego, tworzenia odpowiednich sieci;
- naukowe monitorowanie masterplanów w zakresie usług publicznych w regionie modelowym Zalewu Szczecińskiego i innych regionach przez Wyższą Szkołę Zawodową w Neubrandenburgu, z priorytetem w zakresie scenariuszy dostosowania, podstawą powinny być analizy dostępności zapotrzebowania i oceny konsekwencji przemian;
- wykorzystanie doświadczeń regionalnych strategii zapewnienia usług publicznych w powiecie Uckermark we współpracy z podmiotami zarządzającymi publiczną, prywatną (jak i pożytku publicznego) infrastrukturą wykonywania tych usług celem stworzenia alternatywnych strategii dostosowawczych i celem przeciwdziałania redukcji oferty bądź jej ograniczenia do minimum w szczególności poprzez łączenie placówek infrastruktury w miejscowościach centralnych:
  - życie w zaawansowanym wieku – życie samodzielne w oparciu o samodzielne decyzje, na przykład usługi opiekuńcze, mieszkania dostosowane do wieku;
  - przyszłość dla edukacji i opieki jako podstawowy warunek socjalny w układzie różnych kooperacji, na przykład przedszkola i szkoły;
  - wyzwania stojące przed infrastrukturą techniczną oraz alternatywne, samowystarczalne rozwiązania dla wyodrębnionych obszarów osadniczych, na przykład sieci wodno-kanalizacyjne, zdecentralizowane zaopatrzenie w energię;
  - zapewnienie bezpieczeństwa publicznego na poziomie komunalnym w warunkach spadku liczby ludności, na przykład ochrona przeciwpożarowa, ochrona przed klęskami żywiołowymi, ratownictwo, porządek i bezpieczeństwo.

7.3.2 Zabezpieczenie opieki medycznej na obszarach wiejskich

Popyt na świadczenia medyczne i lekarskie bądź opiekę społeczną maleje zdecydowanie wolniej niż liczba ludności, ponieważ zmiana struktury wiekowej powoduje w pewnym zakresie zwiększone zapotrzebowanie. Już w chwili obecnej pacjenci muszą niekiedy przebyć długą drogę, aby uzyskać poradę lekarza w miejscowości centralnej w hierarchii sieci osadniczej. Dlatego opieka zdrowotna oraz wtórna prewencja w rozumieniu wychodzenia naprzeciw potrzebom mieszkańców to zadania o coraz większym znaczeniu.

Główne elementy:

- oceniając doświadczenia z regionów modelowych należy w ramach wszelkich masterplanów przypisywać opiece zdrowotnej szczególne znaczenie. Chodzi głównie o:
  - planowanie regionalnie zróżnicowane w oparciu o małe obszary;
  - zróżnicowaną analizę stanu istniejącego według założonych kryteriów lokalizacji gabinetów lekarzy rodzinnych i specjalistów;
  - ustalenie liczby kontaktów z lekarzem w zależności od struktury wiekowej i wybranych grup lekarzy specjalistów;
  - ustalenie dostępności lokalizacji gabinetu lekarza rodzinnego;
  - ustalenie priorytetowych lokalizacji o bardzo wysokim znaczeniu dla zapewnienia usług publicznych, które musi cechować dobra dostępność;
  - stworzenie rozwiązań na rzecz usieciowienia w układzie okolicznych miast i gmin, pozyskiwanie polskich lekarzy specjalistów, tworzenie przychodni, w której przyjmowałiby lekarze rodzeni i lekarze specjaliści w miejscowościach centralnych w hierarchii sieci osadniczej;
  - sprawdzenie dalszych możliwości wykorzystania świadczeń w kraju sąsiada;
- dalsza rozbudowa telemedycyny pod egidą stowarzyszenia „Telemedycyna w Euroregionie POMERANIA Stowarzyszenie Zarejestrowane”. Ocena wyników i doświadczeń bieżącego projektu INTERREG IVA pod kątem kontynuacji współpracy transgranicznej placówek medycznych:
  - dalsze wykorzystanie inwestycji materialnych, takich jak na przykład zakup sprzętu medycznego (Centrum Leczenia Chorób Serca w Bernau koło Berlina), bądź urządzeń mobilnych (Spółka Życie i Zdowie z o.o. w Eberswalde);
  - włączenie dalszych polskich i niemieckich placówek medycznych do sieci;
  - gromadzenie ważnych dla opieki medycznej danych ewidencyjnych dotyczących pacjentów, zapewnienie wysokiego poziomu jakości, ewaluacja funkcjonowania, w szczególności w zakresie telemonitoringu we współpracy z Uniwersytetem imienia Ernsta-Moritza-Arnda w Greifswaldzie Wydział Medyczny i Uniwersytetem Medycznym w Warszawie;
- stworzenie transgranicznej i ponadsektorowej sieci medycznej⁵² na przykładzie teleokulistyki i medycyny reprodukcyjnej, między innymi celem przyczynienia się

---

⁵² Planowane sieci mają opierać się na dotychczasowych projektach regionalnych, w sposób znaczący poszerzyć stopień oddziaływania i zwiększyć intensywność struktur transgranicznej i ponadsektorowej opieki medycznej; chodzi

do zapewnienia funkcjonowania usług publicznych poprzez oferowanie ich również w kraju sąsiada (nagłe przypadki, profilaktyka, usprawnienie rozliczania świadczeń w układzie kasy chorych/NFZ);

- rozszerzenie badań nad podstawowymi danymi o stanie zdrowia ludności (SHID) i o czynnikach ryzyka, takich jak nadwaga, konsumpcja alkoholu i tytoniu, wybrane schorzenia jako podstawa trwałej prewencji i opieki nad chorymi;
- udostępnienie miejsc praktyk dla studentów medycyny, pośredniczenie w zatrudnianiu lekarzy, stworzenie standardów opieki medycznej i osiągnięcie efektów synergii w zarządzaniu zdrowiem i jakością;
- transgraniczne koncepcje i działania na rzecz zapewnienia i pozyskania specjalistów pracujących w ambulatoryjnych i stacjonarnych placówkach opiekuńczych, celem dostosowania się w Euroregionie do tendencji demograficznych:
  - intensywne, interdyscyplinarne, transgraniczne powiązania między polskimi a niemieckimi partnerami;
  - próby transgranicznych rozwiązań likwidacji deficytów w zakresie opieki medycznej i nad osobami chorymi i starszymi;
  - stworzenie kooperacyjnej koncepcji studiów akademickich (transnarodowe studia licencjackie dla osób pracujących w dziedzinie opieki medycznej i nad osobami starszymi);
  - identyfikacja specyficznych dla danego kraju zakresów jakości w zawodach związanych z opieką nad osobami starszymi i chorymi i ustalenie na tej podstawie zapotrzebowania na kadrę;
- wspieranie działań na rzecz integracji osób niepełnosprawnych i z problemami społecznymi, w szczególności poprzez dostęp bez barier, integrację na rynku pracy i włączenie do działań lokalnych;
- region modelowy dla stworzenia wspólnej działalności pogotowia ratunkowego oraz centrali dla służb ratunkowych;
- kontynuacja skutecznej polsko-niemieckiej współpracy transgranicznej sieci „Prewencja Uzależnień w Euroregionie POMERANIA”;
- tworzenie przychodni lekarzy specjalistów i ich transgraniczne usieciowienie z innymi placówkami medycznymi;
- tworzenie multifunkcyjnych centrów opieki (między innymi z punktami pierwszej pomocy medycznej, pośredniczeniem w usługach, miejscem spotkań obywateli).

7.3.3 Koncepcje alternatywnych strategii dostosowawczych dotyczących usług publicznych

---

o przeprowadzenie analizy kosztów i korzyści świadczeniodawców i pacjentów, ustalenie parametrów epidemiologicznych, ocenę korzyści wynikających z poszczególnych interwencji.

Spadek liczby ludności prowadzi do nowej sytuacji w dziedzinie transportu, infrastruktury zaopatrzenia i utylizacji. Często w tych nowych warunkach obiekty infrastrukturalne zaopatrzenia i utylizacji są przekalibrowane. Na bezpośrednim pograniczu Euroregionu POMERANIA istnieje szansa znalezienia rozwiązań polegających na bardziej intensywnym, transgranicznym wykorzystaniu tej infrastruktury.

Główne elementy:

- stworzenie rozwiązań dla lokalnej infrastruktury pozyskiwania energii oraz zaopatrzenia w media na obszarach wiejskich, tworzenie rozwiązań wyspowych na obszarach wiejskich celem stabilizacji zaopatrzenia i utylizacji; integracja alternatywnych technologii oczyszczania ścieków, takich jak roślinne oczyszczalnie ścieków⁵³;
- wspieranie współpracy przedsiębiorstw zaopatrzenia w media i utylizacji celem transgranicznego rozwiązania zadań z zakresu zaopatrzenia w media i utylizacji pod kątem ekonomii i ekologii, wspieranie wykorzystania infrastruktury zaopatrzenia w wodę, utylizacji ścieków, gospodarki odpadami przy zachowaniu wymogów z zakresu prawa ochrony środowiska i standardów unijnych;
- stworzenie przykładowych rozwiązań wspólnego korzystania z istniejących mocy przerobowych w zakresie kultury, edukacji, gospodarki mieszkaniowej na pograniczu z uzyskaniem odpowiednich efektów synergii:
  - działania na rzecz lepszego, wyższego stopnia wykorzystania placówek społecznych i kulturalnych jako elementu usług publicznych;
  - dowartościowanie infrastruktury placówek edukacyjnych i związanych z edukacją miejsc spędzania czasu wolnego oraz zagwarantowanie swobodnego dostępu do placówek edukacyjnych na obszarach wiejskich;
  - stworzenie sieci bibliotek, w szczególności celem zapewnienia odpowiedniej oferty dla mieszkańców obszarów wiejskich;
- opracowanie zintegrowanych rozwiązań dla transportu i komunikacji na obszarach wiejskich z uwzględnieniem doświadczeń płynących z nowych struktur ofertowych w Euroregionie:
  - połączenie planowania rozwoju szkół i oferty komunikacji publicznej (80% użytkowników komunikacji publicznej na obszarach wiejskich to uczniowie);
  - rozpowszechnianie alternatywnych rozwiązań, takich jak autobusy i taksówki na telefon, tworzenie grup przejazdowych, autobusy na imprezy (do teatru, na koncert);
- działania na rzecz poprawy jakości i dostępu do technik teleinformatycznych;

---

⁵³ Przy pomocy innowacyjnych interfejsów można posłużyć się przyłączeniem systemów lokalnych do istniejących sieci strukturalnych, tereny w powiatach Uckermark i Pomorze Przednie o niewielkiej gęstości zaludnienia mogą służyć jako regiony modelowe do wypróbowania autarkicznych rozwiązań energetycznych.

7.4 Obszar tematyczny IV: Wsparcie w zakresie zatrudnienia, edukacji/podnoszenia kwalifikacji, administracji publicznej, kultury, sportu, spraw społecznych, społeczeństwa obywatelskiego i ustawicznego nauczania

Istniejące na obszarze pogranicza zadania i problemy wymagają rozwiązań i działań, których efekty można z reguły osiągnąć szybciej, efektywniej i skuteczniej poprzez ścisłą współpracę.

Zapewnienie wysokiego standardu edukacji, w szczególności przy uwzględnieniu częściowo niewystarczającego standardu edukacyjnego młodzieży, jest ważnym uwarunkowaniem dla atrakcyjności Euroregionu, w szczególności jako lokalizacji gospodarczej i naukowej.

To transgranicznemu rynkowi pracy przypada przy uwzględnieniu rozwoju potencjału siły roboczej (odchodzący na emeryturę starsi pracownicy, rosnący popyt na wysoko wykwalifikowanych pracowników) coraz większe znaczenie. Tym samym, treścią nauki i dokształcania stawiane są wymagania, których spełnienie umożliwić ma transgraniczne zatrudnienie.

Procesowi temu musi towarzyszyć ukierunkowana współpraca w edukacji wraz z kształceniem językowym.

Uwzględniając fakt, iż osobiste kontakty między sąsiadami stanowią ważną podstawę udanej współpracy należy również w przyszłości wspierać działania w zakresie kultury, sztuki, sportu, wymiany młodzieży, zintensyfikować należy inicjatywy stowarzyszeń, zrzeszeń i organizacji pozarządowych.

7.4.1 Działania na rzecz merytorycznego kształtowania i wdrożenia zadań w zakresie edukacji i podnoszenia kwalifikacji

Merytoryczne kształtowanie i wdrożenie zadań z zakresu edukacji i podnoszenia kwalifikacji wymaga ukierunkowanej współpracy w systemie edukacyjnym.

Poprawa kształcenia językowego połączona ze zmniejszaniem bariery językowej na pograniczu ułatwia wejście i pozostanie na rynku pracy, w szczególności w układzie transgranicznym.

Fakty te muszą znaleźć swoje odzwierciedlenie w dużo większym niż do tej pory zakresie od edukacji przedszkolnej poprzez szkolną, kształcenie zawodowe, aż po studia wyższe.

Skuteczne wykorzystanie możliwości transgranicznego rynku pracy wymaga poprawy edukacji interkulturowej z zakresu wiedzy o kulturze, historii i mentalności sąsiada.

Stałe dokształcanie zatrudnionych, dostosowanie do warunków postępu technicznego i technologicznego w przedsiębiorstwach zapewnia konkurencyjność przedsiębiorstw. Transgraniczna współpraca w tym zakresie przyczynia się do tego, aby w sumie lepiej wykorzystywać istniejący w tym zakresie potencjał w obu częściach Euroregionu.

Główne elementy:

- rozbudowa współpracy w edukacji szkolnej, wymiana doświadczeń celem trwałej poprawy kształcenia, w szczególności w przedmiotach: matematyka, informatyka, nauki przyrodnicze, technika – opracowanie wspólnych projektów dotyczących nauczania ww. przedmiotów;
- stworzenie i wdrożenie transgranicznych, międzynarodowych kierunków studiów oraz innowacyjnych kierunków studiów podyplomowych („kształcenie ustawiczne”);
  - koncepcja wspólnych międzynarodowych kierunków studiów, polsko-niemieckie studia magisterskie (między innymi geoinformatyka i geodezja);
  - intensyfikacja wymiany pracowników naukowych, dydaktycznych i studentów (między innymi udostępnianie miejsc praktyk, wprowadzenie oferty studiów podyplomowych, kształcenie językowe);
  - stworzenie i rozbudowa oferty studiów dla osób pracujących ze szczególnym uwzględnieniem fachowców w poszczególnych zawodach;
- stworzenie transgranicznej koncepcji edukacyjnej/kierunków studiów dla personelu medyczno-opiekuńczego i jej wypróbowanie, sprawdzenie przy uwzględnieniu wymogów przemian demograficznych, budowa sieci;
- dowartościowanie placówek edukacyjnych poprzez intensywne działania, wyposażanie, placówki towarzyszące, finansowe wspieranie placówek edukacyjnych, projekty w zakresie edukacji szkolnej i pozaszkolnej w oparciu o koncepcję transgraniczną;
- opracowanie wspólnych projektów i działań celem wspierania kompetencji językowych, współpraca przy wdrażaniu oferty na rzecz poprawy kompetencji językowych:
  - koncepcja i wdrożenie modeli edukacyjnych na rzecz ukierunkowanej, stałej nauki języka – polski i niemiecki od przedszkola (wczesnodziecięca nauka języka) do matury;
  - koncepcja innowacyjnych materiałów dydaktycznych i placówek (laboratoria językowe) celem ustawicznej nauki języka – polski i niemiecki od przedszkola do matury (z merytorycznym odniesieniem do pogranicza);
  - stworzenie transgranicznej sieci (zrzeszenia) dwujęzycznych polsko-niemieckich przedszkoli;
- rozbudowa współpracy niemieckich uniwersytetów ludowych z polskimi samorządami, przeprowadzanie kursów języka polskiego i niemieckiego celem likwidacji bariery językowej, nauka w tandemach, przeprowadzanie warsztatów celem ewaluacji wyników kształcenia językowego;

- kooperacja między przedsiębiorstwami i placówkami edukacyjnymi celem identyfikacji zapotrzebowania na dostosowaną do potrzeb przedsiębiorstw ofertę dokształcania;
- wspieranie ofert dokształcania, które koncentrują się w szczególności na tematach przyszłościowych, uwzględnienie potencjału sąsiada;
- transgraniczna współpraca w zakresie wczesnej orientacji zawodowej dzieci i młodzieży;
- usieciowienie regionalnych rynków pracy i usług edukacyjnych celem poprawy możliwości partycypacji na rynku pracy i w życiu zawodowym w Euroregionie (prezentacja warunków uznawania dyplomów, sylabusy zawodów, zestawienie możliwości kształcenia i dokształcania i wiele innych);
- poprawa dostępności do potencjału edukacyjnego w państwie sąsiedzkim, wspólne transgraniczne podnoszenie kwalifikacji;
- wprowadzenie e-learningu w przypadku gminnej oferty edukacyjnej celem poprawy sytuacji na obszarach wiejskich.

7.4.2 Zapewnienie specjalistów i wspieranie transgranicznego rynku pracy

W przyszłych latach poza zapewnieniem specjalistów, jednym z głównych zadań będzie również ich pozyskiwanie. Chodzi tu o pozyskanie fachowców spoza regionu, bądź poprawę wyników cyklu kształcenia, między innymi poprzez redukcję liczby uczniów, którzy porzucili szkoły, skuteczne kształcenie zawodowe i zatrzymanie w regionie absolwentów uniwersytetów i szkół wyższych.

Równolegle do powyższego należy w sposób ukierunkowany korzystać ze stworzonych możliwości intensywnego transgranicznego rynku pracy. Przy pomocy transgranicznej oferty informacji i doradztwa należy zlikwidować istniejące jeszcze przeszkody i deficyty.

Główne elementy:

- działania na rzecz transgranicznej porównywalności świadectw i uznawania kwalifikacji;
- poprawa przejrzystości i przepustowości transgranicznego rynku pracy, doradztwo i informacje na rzecz pracodawców, pracobiorców, uczniów zawodu i pośredników pracy (między innymi wymiana doświadczeń z Euroregionem **Viadrina**);
- opracowanie elastycznych i ukierunkowanych na zapotrzebowanie koncepcji dokształcania i podnoszenia kwalifikacji dla małych i średnich przedsiębiorstw, przeprowadzanie transgranicznych treningów i działań z zakresu podnoszenia kwalifikacji z uwzględnieniem potrzeb małych i średnich przedsiębiorstw;

- opracowanie studiów wykonalności celem sprawdzenia konieczności i możliwości stworzenia dalszych filii bądź pozyskania nowych placówek edukacyjnych;
- zainicjowanie transgranicznych projektów zabezpieczenia specjalistów i ich pozyskiwania.

7.4.3 Wspieranie zaangażowania obywatelskiego

W ramach realizacji celów wspólnotowych w odniesieniu do większego zaangażowania ludzi niepracujących w świat życia zawodowego, zwalczania alienacji społecznej i ubóstwa oraz celem aktywnego włączenia grup osób nieuprzywilejowanych, takich jak osoby niepełnosprawne, solidarność międzypokoleniowa i zaangażowanie obywatelskie uzyskują w starzejącym się społeczeństwie coraz większe znaczenie. Dotyczy to opieki nad osobami starszymi, wspieranie obywateli w ciężkiej sytuacji życiowej oraz angażowanie się na rzecz innych grup społecznych.

Główne elementy:

- wspieranie innowacyjnych działań i transgranicznych akcji na rzecz rozwiązywania problemów społecznych poprzez wymianę informacji i doświadczeń i pokazywanie wyników uzyskanych sprawdzonymi metodami;
- wzmocnienie zaangażowania obywatelskiego celem wsparcia organizacji społecznych oraz wykorzystywania różnych form wsparcia wraz z grupami samopomocy:
  - dalsza opieka w przedszkolach i szkołach (popołudnia z odczytami, opieka w zakresie nauki języków);
  - pośrednictwo bezpłatnej oferty edukacyjnej;
  - służby wspierające rodziny chorych pacjentów, starszych i niepełnosprawnych obywateli;
  - wspieranie wspólnot mieszkaniowych starszych obywateli bądź tzw. domów wielopokoleniowych;
  - przyczynianie się do zapewnienia mobilności osób starszych zamieszkałych na obszarach wiejskich;
- zintensyfikowane działania na rzecz zaangażowania osób niepełnosprawnych w lokalne działania,
- wymiana informacji i doświadczeń pomiędzy specjalistami w zakresie socjopedagogiki/ multiplikatorami w dziedzinie pracy z dziećmi i młodzieżą;
- wspieranie działań na rzecz tworzenia tożsamości transgranicznej (między innymi informacje i wymiana na temat wspólnej historii i kultury).

7.4.4 Działania na rzecz transgranicznej ochrony przyrody i środowiska

W Euroregionie funkcjonuje wiele obszarów przyrodniczych o znaczeniu ogólnoeuropejskim wymagających ochrony. Stworzenie i realizacja transgranicznych koncepcji na rzecz ochrony i poprawy jakości ekologicznej tych obszarów stanowi wspólne zadanie dla całego pogranicza. Jednocześnie należy opracować wspólne koncepcje, których celem jest przyjazne dla przyrody rolnictwo i turystyka, bądź rozwój już istniejących takich koncepcji.

Zachowanie jakości przyrodniczej rzeki Odry, w szczególności ujścia Odry przy jednoczesnym zapewnieniu koniecznego zagospodarowania ekonomicznego jest ważnym zadaniem po obu brzegach rzeki.

Jakość wód Bałtyku jako wspólnego biotopu należy utrzymać poprzez ukierunkowane zarządzanie wybrzeżami, ochronę przed awariami przemysłowymi, zmniejszanie zrzuć substancji szkodliwych do wód morskich.

Główne elementy:

- dalszy transgraniczny rozwój i uzgadnianie koncepcji zapewnienia na pograniczu ochrony przyrody i środowiska;
- badania w zakresie Zintegrowanego Zarządzania Strefą Wybrzeża (Odra) w regionie ujścia Odry, zaangażowanie regionalnych podmiotów grup społecznych i administracji;
- uzgadnianie wspólnych badań i działań między innymi na rzecz ekologicznej sanacji leśnych ekosystemów i możliwego ich wykorzystania w turystyce przyrodniczej;
- opracowanie i wdrożenie koncepcji wspólnej i trwałej edukacji ekologicznej w Euroregionie, wykorzystanie możliwości jakie dają duże obszary chronione:
  - zorganizowanie różnych form edukacji ekologicznej (grupy robocze, grupy projektowe, dni projektów, objazdowe wystawy, konkursy);
  - współpraca z siecią edukacji ekologicznej Zalewu Szczecińskiego, zintensyfikowanie wymiany doświadczeń i public relations;
  - opracowanie projektów edukacji ekologicznej w kooperacji z placówkami naukowymi i edukacyjnymi na obszarze wsparcia, opracowanie i wdrożenie wiążących standardów jakościowych;
  - połączenie turystyki i edukacji ekologicznej;
  - włączenie do edukacji ekologicznej stowarzyszeń i zrzeszeń;
- transgraniczne kształcenie i podnoszenie kwalifikacji przewodników po obszarach przyrodniczych i krajobrazowych we współpracujących ze sobą obszarach chronionych.

7.4.5 Usieciowienie współpracy samorządowej oraz transgranicznej wymiany kulturalnej i sportowej, wspieranie działań zrzeszeń, stowarzyszeń i organizacji pozarządowych

Wiele do tej pory osiągniętych wyników bazuje na inicjatywach gmin, grup interesów i zaangażowanych jednostek w Euroregionie. Działania te będą w przyszłości również ważne dla umocnienia i dalszego rozwoju współpracy transgranicznej.

Główne elementy:

- dalsze kształtowanie współpracy międzygminnej i partnerstw miast i gmin na pograniczu („życie tymi partnerstwami”), uzgodnienie działań o kontekście ekonomicznym, społecznym i kulturalnym, prezentacja wyników poprzez intensyfikację współpracy z mediami celem zwiększenia stopnia utożsamiania się z Euroregionem POMERANIA;
- działania na rzecz dalszego włączenia mieszkańców do aktywności związanych z rozwojem regionalnym i wspierania zasady oddolności w procesach trwałego i zrównoważonego rozwoju;
- intensyfikacja i rozbudowa transgranicznych działań socjokulturowych oraz kontaktów i współpracy między takimi placówkami jak muzea, archiwa, biblioteki;
- działania na rzecz zachowania wspólnego dziedzictwa historycznego i kulturowego, zajmowanie się historią, wspólne koncepcje wystawiennicze (między innymi transgraniczne centra edukacji kulturowo-historycznej, archiwa zajmujące się wspólną historią regionalną i poszczególnych miast, jeżeli to konieczne również budowa nowych placówek);
- wspólne dokształcanie pracowników administracji publicznej (dalsze uświadomienie pracowników na współpracę transgraniczną, ich trening, wymiana doświadczeń);
- wspieranie współpracy organów samorządowych oraz podmiotów zajmujących się publicznie i prywatnie kulturą, stowarzyszeń i organizacji pozarządowych zajmujących się transgraniczną wymianą kulturową i sportową;
- dalsze wspieranie transgranicznych spotkań dzieci i młodzieży w zakresie organizacji czasu wolnego (sport, kultura);
- wyposażenie i trwałe wykorzystanie miejsc spotkań o indywidualnej tematyce (między innymi miejsca spotkań wielopokoleniowych, miejsca spotkań tematycznych), rozbudowa sieci „polsko-niemieckich miejsc spotkań”.

7.4.6 Wspieranie współpracy transgranicznej w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i prewencji

Zadania, takie jak transgraniczna ochrona przed klęskami żywiołowymi, zwalczanie przestępczości oraz wspólna prewencja będą również w przyszłości do rozwiązania

po obu stronach granicy. Ich skuteczne zwalczanie będzie musiało być, z uwagi na coraz wyższy wiek ludności i brak następców, oparte o nowe koncepcje i oferty.

Główne elementy:

- dalsza wspólna rozbudowa transgranicznej ochrony przeciwpowodziowej i przed klęskami żywiołowymi (prewencyjna ochrona przed klęskami żywiołowymi, unikanie awarii przemysłowych, harmonizacja zakresu wyposażenia), stworzenie wspólnego systemu zarządzania kryzysowego (rzeczowo i osobowo);
- modelowe testowanie rozwiązań dostosowawczych celem wyrównania braków kadrowych w ochotniczych strażach pożarnych i ochotniczych służbach zwalczania konsekwencji klęsk żywiołowych z uwagi na spadek liczby ludności i niekorzystną strukturę wiekową;
- wspieranie i dofinansowanie transgranicznych sieci przeciwdziałania uzależnieniom (między innymi również poprzez wzmocnienie kompetencji rodziny, wspieranie rodzin z problemami);
- budowa systemu partnerstwa na rzecz bezpieczeństwa.

8. Wspieranie, finansowanie, perspektywy

Dla wypracowanych obszarów tematycznych i głównych obszarów działania na rzecz dalszego trwałego i zrównoważonego terytorialnego i transgranicznego rozwoju Euroregionu POMERANIA należy sprawdzić i wykorzystywać wszystkie stojące w przyszłości do dyspozycji możliwości uzyskania wsparcia i dofinansowania na poziomie Unii Europejskiej, federacji i krajów związkowych.

8.1 Polityka spójności Unii Europejskiej na lata 2014-2020

Od czerwca 2011 roku znane są propozycje siedmioletnich ram finansowych na lata 2014-2020. Propozycje te są mocno związane ze Strategią „Europa 2020” (następczynią „strategii lizbońskiej”).

Poniżej tabela pokazuje zestawienie planowanego podziału środków finansowych w oparciu o obecny stan wiedzy.

Tabela 8: Planowane ramy finansowe Unii Europejskiej na lata 2014-2020 – wieloletnie ramy finansowe

Działy	Zaplanowane środki finansowe
Polityka spójności	336 mld euro
Z tego:	
• Fundusz Spójności	68,7 mld euro
• Fundusze strukturalne	267,3 mld euro
Z tego	

Działy	Zaplanowane środki finansowe
Regiony mniej rozwinięte (cel 1)	
Regiony przejściowe (nowa kategoria)	162,6 mld euro
Regiony bardziej rozwinięte (cel 2)	39 mld euro
Współpraca terytorialna (INTERREG, cel 3)	53,1 mld euro
Specjalna alokacja dla regionów szczególnie peryferyjnych i o niskiej gęstości zaludnienia	11,7 mld euro ⁵⁴
	0,926 mld euro
Connecting Europe Facility (inwestycje na rzecz ważnych europejskich tras komunikacyjnych i energetycznych oraz sieci cyfrowych)	40 mld euro (plus dodatkowe 10 mld euro w Funduszu Spójności jako dotacje celowe)
Inne działy polityki (rolnictwo, badania, polityka zagraniczna i in.)	649 mld euro
Z tego:	
• Badania i innowacje („Horyzont 2020“)	80 mld euro
	1.025 mld euro⁵⁵

Całkowity budżet na lata 2007-2013 wynosił 975 mld euro.

Przy propozycji w wysokości 11,7 mld euro (3% całego budżetu) w przyszłym okresie programowania do dyspozycji byłoby więcej środków INTERREGU niż w bieżącym okresie programowania (w chwili obecnej 7,7 mld euro, bądź 2% całego budżetu).

Przewidziany jest następujący podział tych środków:⁵⁶

- współpraca transgraniczna (gałąź A) 8,596 mld euro (73,24%),
- współpraca transnarodowa (gałąź B) 2,431 mld euro (20,78%),
- współpraca międzyregionalna (gałąź C) 0,700 mld euro (5,98%).

W październiku 2011 Unia Europejska przedstawiła projekty rozporządzeń dotyczące polityki spójności na lata 2014-2020:

- rozporządzenie nadrzędne, w którym ustalone są wspólne regulacje dla Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR),

⁵⁴ Przewidziany jest następujący podział tych środków:

8,6 mld euro na współpracę transgraniczną,
2,4 mld euro na współpracę transnarodową,
0,7 mld euro na współpracę międzyregionalną.

⁵⁵ W cenach z roku 2011.

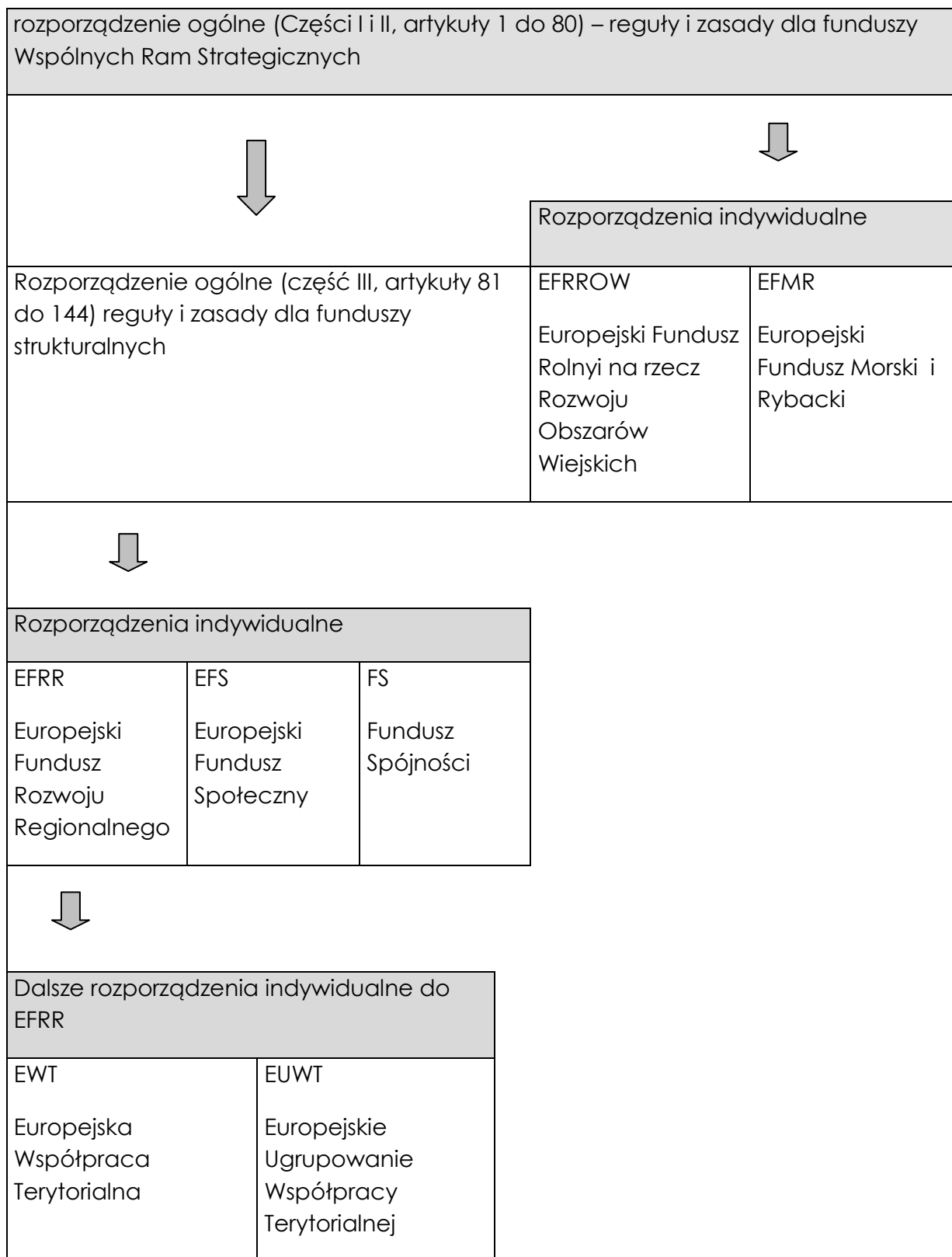
⁵⁶ Projekt Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie przepisów szczegółowych wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska Współpraca Terytorialna”. Komisja Europejska (2011) 611 ostateczna, 06.10.2011 r. strona 6.

- trzy rozporządzenia specjalne dla EFRR, EFS i Funduszu Spójności oraz
- dwa rozporządzenia dotyczące celu Europejska Współpraca Terytorialna (EWT) i Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej (EUWT).

Wspólne Ramy Strategiczne (WRS) przedłożone w marcu 2012 r. zastępują w chwili obecnej rozdzielone pakiety strategicznych dyrektyw dla polityki spójności, polityki rozwoju obszarów wiejskich oraz polityki morskiej i rybackiej.

Rysunek 8: Zestawienie funduszy i instrumentów Wspólnych Ram Strategicznych⁵⁷

⁵⁷ Źródło: rolna polityka rozwojowa od 2014 roku – ocena propozycji rozporządzeń Komisji Europejskiej z października 2011 roku, sprawozdania robocze z vTI – ekonomia rolnictwa 08/2011, wydawnictwo: Regina Grajewski, strona 5, rysunek 1.

Polityka spójności opiera się na dalszych rozporządzeniach:

- **Conecting Europe Facility** – Europejski Instrument Finansowania Sieci Transeuropejskich w Dziedzinie Energii, Transportu, Telekomunikacji;
- Program Unii Europejskiej na rzecz przemian i innowacji społecznych;
- Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji (2014-2020).

Przedłożenia Komisji Europejskiej:

- zawierają wspólne rozporządzenie nadrzędne dla wszystkich funduszy,
- dążą do tematycznej koncentracji,
- umożliwiają wspólne finansowanie z wielu funduszy,
- w ograniczonym zakresie dają możliwość łączenia funduszy strukturalnych z innymi instrumentami Unii Europejskiej oraz
- osiągnięcie strategicznych celów etapowych czynią warunkiem wsparcia finansowego Unii Europejskiej.

Ostateczne regulacje dotyczące okresu programowania 2014-2020 będą znane po podjęciu decyzji przez Radę i Parlament oraz po następującej po tym fazie programowania.

8.2 Planowane zmiany w przyszłych strategiach dofinansowania

Projekty rozporządzeń zawierają zmiany przyszłych strategii wsparcia. Konsekwencje tych zmian dla krajów związkowych Brandenburgia i Meklemburgia - Pomorze Przednie oraz dla niemieckiej części Euroregionu POMERANIA mają znaczenie nie do przecenienia,

- wyznaczenie trzech kategorii regionów:
  - regiony rozwinięte (PKB większe niż 90%⁵⁸),
  - regiony przejściowe (PKB większe niż 75% i mniejsze niż 90%),
  - mniej rozwinięte regiony (PKB mniejsze niż 75%),
- regulacje w regionach przejściowych dotyczące dofinansowania z EFRR i EFS:
  - utrzymanie dotychczasowych stawek dofinansowania ze środków Unii Europejskiej w wysokości 75% dofinansowania z EFRR i EFS,
  - utrzymanie dwóch trzecich dotychczasowej alokacji środków,
- podział środków pomiędzy EFRR i EFS w regionach przejściowych:
  - 40% środków należy przewidzieć na EFS (zmniejszy się to po odliczeniu środków z programu federalnego EFS, jeżeli chodzi o EFRR prawdopodobnie nie będzie programu federalnego),
- regulacje w regionach przejściowych dla dofinansowania z funduszu rolnego:

---

58 PKB w % dane pokazują pomiar unijnego per capita w trzyletnich okresach referencyjnych.

- maksymalna stawka dofinansowania ma w przyszłości wynosić jedynie 50%,
- tematyczna koncentracja środków w EFRR:
  - 60% wszystkich środków EFRR należy wykorzystać na cele „wzmocnienie nauki, rozwoju technicznego i innowacji”, „wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw”, „wspieranie dążeń do zmniejszenia emisji dwutlenku węgla” (na ten cel przeznaczona ma zostać kwota przynajmniej 20% środków) oraz
  - 5% środków ma być wydatkowanych na trwały i zrównoważony rozwój miast,
- tematyczna koncentracja środków w EFS:
  - 20% środków należy przewidzieć w priorytecie „wspieranie integracji społecznej i zwalczania ubóstwa”,
  - 70% środków ma zostać skoncentrowanych na maksymalnie czterech tzw. priorytetach inwestycyjnych,
- koncentracja środków w funduszu rolnym:
  - 25% środków należy przewidzieć na „działania na rzecz ograniczenia przemian klimatycznych i na rzecz dostosowania do ich konsekwencji z punktu widzenia rolnictwa”,
- wydatki na podatek VAT mają być niekwalifikowalne, co stanowi automatyczne zmniejszenie kwoty dofinansowania,
- w przypadku planowanych działań i projektów można wykorzystywać środki z kilku funduszy (finansowanie z wielu funduszy) a realizacja może następować w ramach kilku priorytetów.

8.3 Oczekiwane konsekwencje dla Euroregionu POMERANIA

Rozwój Euroregionu POMERANIA i osiągnięte dotychczas wyniki zawdzięcza się w szczególności wykorzystaniu różnorodnych możliwości dofinansowania oferowanych przez Unię Europejską.

Możliwości finansowania i realizacji planowanych działań w przyszłym okresie programowania należy rozpatrywać w ścisłym kontekście realizacji zadań komunalnych i finansowej sytuacji samorządów.

Nie ma wątpliwości, że wiele powiatów i gmin ma problemy finansowe. Część z nich funkcjonuje w oparciu o koncepcje ograniczeń budżetowych (restrykcyjna ingerencja w wydatki gmin). Wśród powiatów w Euroregionie POMERANIA jedynie powiat Barnim ma w chwili obecnej zrównoważony budżet.

W gminach należy zwrócić uwagę między innymi na następujące problemy:

- zmniejszenie wpływów, w szczególności z podatków,

- zwiększenie wydatków z uwagi na nałożenie dodatkowych zadań bez odpowiedniego wyrównania finansowego,
- malejąca działalność inwestycyjna, inwestycje w przyszłość zostały zaniechane,
- częściowo nie da się już sfinansować koniecznych prac utrzymaniowych,
- w coraz większym stopniu przejadane są rezerwy bądź już ich nie ma,
- dla projektów, które otrzymały w przeszłości dofinansowanie trzeba zagwarantować tzw. trwałość (zachowanie/zapewnienie utrzymania określonych funkcji w okresie związania z celami projektu).

Należy powiedzieć, iż finansowanie poniżej progu 85% przez większość gmin byłoby nie do zaakceptowania.

W takich warunkach wiele gmin będzie miało ogromne problemy z wygospodarowaniem środków na większy wkład własny i finansowanie zaliczkowe środków przyznanych na projekty w okresie lat 2014-2020. Możliwość wykorzystania środków pomocowych jest bardzo zagrożona. Tym samym dofinansowanie nie będzie oznaczało planowanego wsparcia.

Inni beneficjenci (między innymi organizacje pozarządowe, zrzeszenia, stowarzyszenia) już w bieżącym okresie programowania nie były w stanie częściowo zgromadzić wymaganego wkładu własnego i zapewnić odpowiedniego prefinansowania.

Poza samorządami to ci potencjalni beneficjenci są jednak ważnymi partnerami koncipowania i realizowania transgranicznych projektów, w szczególności projektów dofinansowanych z Funduszu Małych Projektów.

Rozwój regionalny jest ważnym elementem rozwoju danego kraju związkowego. Jeżeli zaistnieją ww. warunki kraje związkowe będą musiały pomyśleć o dofinansowaniu projektów z własnego poziomu.

Patrząc na powyższe problemy należy wychodzić z założenia, iż w najbliższym okresie programowania może dojść do zmniejszenia intensywności wykorzystania środków pomocowych. Nie można wykluczyć sytuacji, w których zakładana kontynuacja projektów bądź ich konieczne usieciowienie i ustabilizowanie osiągniętych wyników będą zagrożone.

Może to oznaczać, że cały szereg zasad harmonijnego, zrównoważonego, efektywnego i trwałego rozwoju nie będzie już realizowanych. Dotyczy to między innymi:

- szans na możliwie najlepsze wykorzystanie terytorialnego potencjału niezależnie od lokalizacji;
- szanse rozwojowe nie będą w miarę możliwości przykrojone do indywidualnych cech poszczególnych obszarów, a tym samym nie ma mowy o przyczynianiu się do spójności terytorialnej w ujęciu miejscowym.

Naszkieowane problemy wymagają między innymi dalszych przemyśleń co do koncepcji dofinansowania, dostosowania reguł i form wdrażania programu. Chodzi o następujące problemy:

- utrzymanie dofinansowania w wysokości co najmniej 85%;
- sprawdzenie możliwości dofinansowania przez dany kraj związkowy;

- uproszczenie realizacji projektu w kontekście złej sytuacji budżetów;
- wprowadzenie możliwości rozliczania kosztów w ramach systematycznych ryczałtów oraz finansowanie mniejszych przedsięwzięć w formie statych kwot;⁵⁹
- zredukowanie wymogów biurokratycznych, uproszczenie reguł kontrolnych , „jedna instytucja zarządzająca w jednym regionie”;
- koncepcja dwuetapowej procedury aplikacyjnej, najpierw złożenie deklaracji zainteresowania (mniejsze nakłady finansowe niż w przypadku natychmiastowej aplikacji);
- udział innych podmiotów, w szczególności reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, gospodarkę i sferę nauki oraz udział podmiotów prywatnych np. w projektach transgranicznych dotyczących rozwoju gospodarczego, ułatwienie udziału podmiotów prywatnych i tworzenia partnerstw publiczno-prywatnych (prowadzenie systemów z technikami finansowymi na wzór JEREMIE i JESSICA)⁶⁰.
- elastyczne ukierunkowanie procedur dofinansowania, skrócenie czasu pomiędzy rozliczeniem kosztów a wypłatą dotacji;
- rozszerzenie reguły „n+2” do „n+3” (czas regulaminowy)⁶¹.

Aktywizacja potencjału terytorialnego poprzez wspólne strategie rozwojowe i priorytety działania oparte na wiedzy o lokalnych i regionalnych potrzebach, łączenie sił i środków, to dodatkowe możliwości rozwoju wpierające spójność terytorialną i realizację wspólnego celu. Jest to ważny warunek tego, aby regionalne i lokalne podmioty mogły zgromadzić przewidziane wyższe udziały własne w finansowaniu i sprostać w tych skomplikowanych warunkach budżetowych procedurze prefinansowania, tak aby można było skutecznie zrealizować wybrane przedsięwzięcia.

Wymaga to sprawdzenia przedłożonych Unii Europejskiej propozycji różnych gremiów dotyczących rozwiązania wyżej wymienionych problemów i podjęcia odpowiednich decyzji. Jednocześnie, ważniejszą staje się kombinacja różnych narodowych i regionalnych programów, tak aby zabezpieczyć całość finansowania, bądź aby zredukować udział własny samorządów.

---

59 Sprawozdanie o celu 3: wyzwanie dla współpracy terytorialnej – przyszły program współpracy transgranicznej, transnarodowej i międzyregionalnej (2010/2155) INI ().

60 Sprawozdanie o celu 3: wyzwanie dla współpracy terytorialnej – przyszły program współpracy transgranicznej, transnarodowej i międzyregionalnej (2010/2155) INI ().

Komisja Rozwoju z dnia 11.04.2011, strona 13.

JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas) to wspólna inicjatywa Komisji Europejskiej, Europejskiego Banku Inwestycyjnego i Banku Rozwoju Rady Europy. Daje ona państwom członkowskim i regionom większe wsparcie w przypadku inwestycji w trwałe i zrównoważony rozwój miast i w projekty renowacji w miastach;

JEREMIE (Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises) to wspólna inicjatywa Komisji Europejskiej, Europejskiego Banku Inwestycyjnego i Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego. Celem jest ułatwienie mikro, małym i średnim przedsiębiorstwom dostępu do finansowania, w szczególności poprzez dostęp do kapitału obciążonego ryzykiem, pożyczek i poręczeń oraz poprzez udzielanie mikro kredytów i inne nowoczesne formy finansowania.

61 patrz: Metropolitalne regiony graniczne – sprawozdanie końcowe z przedsięwzięcia modelowego gospodarki przestrzennej (MORO) „ponadregionalne partnerstwa na transgranicznych obszarach powiązań” Federalne Ministerstwo Transportu Budownictwa i Urbanistyki, luty 2011; strona 98-100.

9. Podsumowanie

Niniejsza Koncepcja Rozwoju i Działania pokazuje z jednej strony, iż w minionych latach miało miejsce dalsze ustabilizowanie współpracy transgranicznej, a z drugiej strony, że nadal istnieje gotowość i potrzeba dalszej współpracy. Skutecznie zrealizowane projekty, współpraca i sieci są wyrazem osiągniętego stanu partnerstwa, wzajemnego zaufania i wspólnej koncepcji celów.

Przyszła współpraca transgraniczna będzie utrudniona z uwagi na coraz większą słabość finansów samorządowych po obu stronach granicy. Być może sytuacja ta będzie miała negatywny wpływ na współpracę i działalność inwestycyjną również przy wykorzystaniu możliwości dofinansowania.

Dalsza stabilizacja współpracy w Euroregionie POMERANIA przy coraz mniejszych środkach finansowych i innych środkach dofinansowania zewnętrznego stanowi dla wszystkich zaangażowanych podmiotów wyzwanie na przyszłość.

Należy przy tym przeciwdziałać zagrożeniu polegającemu na tym, iż po zakończeniu wspólnych projektów dofinansowanych w bieżącym okresie programowania współpraca i kooperacja będą zanikać bądź ustanać.

Niezależnie od możliwych źródeł finansowania, potencjały i zasoby stabilizacji oraz dalszego rozwoju transgranicznej współpracy postrzegać należy głównie w:

- kształceniu, edukacji i doksztalcaniu;
- współpracy naukowo-badawczej i gospodarczej;
- transgranicznym rynku pracy;
- turystyce, głównie turystyce wodnej oraz
- stałemu transgranicznemu przekazywaniu informacji i wiedzy.

Oceny zawarte w analizie SWOT pokazują, iż współpraca transgraniczna kryje w sobie większe szanse niż ryzyka. Identyfikacja oraz wykorzystanie szans i mocnych stron nadal jednak w decydujący sposób zależą od regionalnych i lokalnych podmiotów. Ważną rolę w tych uwarunkowaniach odgrywają również dalsze „podmioty kluczowe”.

W przyszłym okresie rozwojowym, na podstawie sformułowanych ocen i celów Koncepcji Rozwoju i Działania należy w szczególności:

- formułować strategiczne priorytety,
- wypracowywać wspólne projekty kluczowe i priorytetowe oraz
- tworzyć i stabilizować projekty sieciowe.

Tym samym, w przyszłości należy dążyć do koncentracji zasobów środków finansowych i istniejącego personelu.

10. Załączniki

Patrz załączniki w niemieckiej wersji językowej

11. Bibliografia

Patrz załączniki w niemieckiej wersji językowej

AKTUALIZACJA TRANSGRANICZNEJ STRATEGII ROZWOJU EUROREGIONU POMERANIA NA LATA 2014-2020 CZĘŚĆ POLSKA

Wspólny Region - Wspólne Cele

INTERREG IV A
2007-2013

Współfinansowane przez Unię Europejską
(Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego)

Spis treści

Wstęp	7
I. Cel opracowania i stan wyjściowy aktualizacji transgranicznej strategii rozwoju Euroregionu Pomerania na lata 2014 – 2020. Część polska.	8
1. Cele i metoda aktualizacji transgranicznej SRE Pomerania - część polska	9
1.1. Cele	9
1.2. Metodyka prac	11
2. Polska część obszaru Euroregionu Pomerania – charakterystyka i wnioski ze szczegółowej analizy sytuacji społeczno - gospodarczej.	16
2.1. Demografia	20
2.2. Edukacja	24
2.3. Rynek pracy i zatrudnienie - aktywność ekonomiczna ludności.....	28
2.4. Wiedza, nauka, badania naukowe.	31
2.5. Gospodarka i przedsiębiorczość.	33
2.6. Turystyka.	34
2.7. Zarządzanie i finansowanie rozwoju, aktywność obywatelska i współpraca transgraniczna.	36
2.8. Usługi publiczne – infrastruktura społeczna i techniczna.	38
II. Analiza SWOT: wypracowanie kierunków działania polskiej części Euroregionu Pomerania.	40
1. Analiza problemowa	41
1.1 Demografia.	41
1.2 Edukacja, wykształcenie, doksztalcanie.	43
1.3 Usługi publiczne	45
1.4 Rynek pracy i zatrudnienie.....	47
1.5 Rozwój gospodarczy.	49
1.6 Turystyka.	51
1.7 Samorządność, aktywność obywatelska i współpraca transgraniczna.....	53
2. Analiza SWOT w ujęciu syntetyzującym: ocena potencjału współpracy transgranicznej polskiej części Euroregionu Pomerania.	55
3. Synteza przeprowadzonych prac analitycznych i konsultacyjnych.	57

III. Wyniki Programu Operacyjnego Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” – „Współpraca transgraniczna krajów związkowych Meklemburgia – Pomorze Przednie / Brandenburgia oraz Rzeczypospolitej Polskiej (województwo zachodniopomorskie) na okres programowania 2007 – 2013 i ramy programowania na lata 2014 -2020.	62
1. Wspieranie działań na rzecz infrastruktury służącej współpracy transgranicznej i poprawie stanu środowiska na obszarze pogranicza.	64
1.1 Przykład współpracy transgranicznej – priorytet I.	65
2. Wspieranie transgranicznych kontaktów gospodarczych i zacieśnienie współpracy gospodarczo- naukowej.	66
2.1 Przykład współpracy transgranicznej – priorytet II.	66
3. Transgraniczny rozwój zasobów ludzkich oraz wsparcie współpracy transgranicznej w zakresie ochrony zdrowia, kultury i edukacji.	67
3.1 Przykład współpracy transgranicznej – priorytet III.	68
4. Uwarunkowania wynikające z nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020.	69
4.1 Perspektywa nowego budżetu Unii Europejskiej, planowanego na lata 2014-2020.	70
4.2 Finansowanie projektów współpracy transgranicznej.	71
IV. Główne pola tematyczne: priorytety współpracy transgranicznej w ramach Euroregionu Pomerania: 2014 – 2020.	72
1. Wizja i priorytety rozwoju działalności Euroregionu.	72
2. Pole/Priorytet I: Wsparcie edukacji, badań, rozwoju technologicznego, innowacji i zatrudnienia.	73
2.1. Geneza i cel pola tematycznego	73
2.2. Obszary aktywności pola tematycznego.	74
2.3. Przykłady projektów które zostały zgłoszone w trakcie prac nad strategią.	75
3. Pole /Priorytet II: Poprawa dostępności regionalnych centrów gospodarczych i turystycznych.	77
3.1. Geneza i cel pola tematycznego	77
3.2. Obszary aktywności	78
3.3. Przykłady projektów, które zostały zgłoszone w trakcie prac nad strategią.	80
4. Pole/Priorytet III: Dostosowanie usług publicznych do zmian demograficznych.	82
4.1. Geneza i cel pola tematycznego	82
4.2. Obszary aktywności	83
4.3. Przykłady projektów które zostały zgłoszone w trakcie prac nad strategią.	84

5. Pole/Priorytet IV: Wsparcie społeczeństwa obywatelskiego, administracji publicznej, kultury, sportu, spraw społecznych i kształcenia ustawicznego.	85
5.1. Geneza i cel pola tematycznego.	85
5.2. Obszary aktywności	86
5.3. Przykłady projektów które zostały zgłoszone w trakcie prac nad strategią.....	87
6. Kierunki działań Euroregionu Pomerania – realizacja wizji i priorytetów rozwoju	88
7. Kluczowe projekty dla rozwoju współpracy transgranicznej.	92
7.1. Centrum Nauki Pomerania/Gryf.	93
7.2. Centrum kompetencji współpracy transgranicznej Euroregionu Pomerania.	93
7.3. Dom Pomorski.....	94
7.4. Promowanie talentów Euroregionu - Stypendia Gryfa.....	94
7.5. Pozyskanie przedsiębiorców i mieszkańców spoza Euroregionu – START-UP POMERANIA, 60 PLUS.....	95
7.6. Transgraniczny Region Metropolitalny Szczecina (TRMS) i inne transgraniczne obszary funkcjonalne Euroregionu Pomerania.	95
7.7. Wykorzystanie nowych technologii dla obniżenia kosztów zaopatrzenia energetycznego i emisji CO2	96
7.8. Sieci tematyczne imprez cyklicznych	96
Posumowanie prac nad ATSR Pomerania	97

Spis tabel

Tabela 1.2-1 Zestawienie spotkań konsultacyjnych przeprowadzonych z partnerem niemieckim.....	12
Tabela 1.2-2 Konsultacje z zespołem roboczym Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania	13
Tabela 2.1-3 Wskaźnik obciążenia demograficznego – liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. do 1m w wieku przedprodukcyjnym.....	20
Tabela 2.1-4 Przyrost naturalny – wskaźnik na 1000 mieszkańców w powiatach województwa zachodniopomorskiego.....	21
Tabela 2.1-5 Saldo migracji w powiatach województwa zachodniopomorskiego.....	22
Tabela 2.1-6 Prognoza liczby mieszkańców w powiatach województwa zachodniopomorskiego.....	23
Tabela 2.1-7 Ludność w wieku od 5 do 12 lat w powiatach województwa zachodniopomorskiego.....	24
Tabela 2.1-8 Ludność w wieku od 13 do 15 lat. w powiatach województwa zachodniopomorskiego.....	25
Tabela 2.2-9 Liczba uczniów w szkołach podstawowych w powiatach województwa zachodniopomorskiego.	26
Tabela 2.2-10 Dofinansowanie oświaty i wychowania z budżetów gmin w zł w powiatach województwa zachodniopomorskiego.....	27
Tabela 2.3-11 Pracujący w głównym miejscu pracy w województwie zachodniopomorskim w podmiotach gospodarczych zatrudniających powyżej 9 pracowników, w powiatach województwa zachodniopomorskiego.	30
Tabela 2.4-12 Wskaźnik ilości studentów na 10 tys mieszkańców.....	31
Tabela 2.4-13 Uczestnicy studiów doktoranckich.....	32
Tabela 2.4-14 Profesorowie ogółem.....	32
Tabela 2.5-15 Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w województwie zachodniopomorskim.....	33
Tabela 2.6-16 Liczba udzielonych noclegów w województwie zachodniopomorskim.....	34
Tabela 2.7-17 Nadwyżka operacyjna w budżetach gmin w powiatach województwa zachodniopomorskiego..	36
Tabela 2.7-18 Udział zobowiązań ogółem w dochodach w gminach powiatów w województwie zachodniopomorskim.....	37
Tabela 2.7-19 Potencjał społeczności lokalnych.....	59

Spis rycin

Ryc. 1 Delimitacja geograficzna – położenie i zasięg terytorialny Euroregionu Pomerania (źródło: EHK s.8)	7
Ryc. 2 Priorytety SRE Pomerania w koncepcji celów strategicznych Strategii Europa 2020. Opracowanie własne.....	10
Ryc. 3 Schemat metodyki prac nad strategią. Opracowanie własne.....	15
Ryc. 5 Podział administracyjny województwa zachodniopomorskiego (źródło: GUS, Rocznik Statystyczny Województwa Zachodniopomorskiego,2011, http://www.stat.gov.pl/szczec/69_1468_PLK_HTML.htm).....	18
Ryc. 6 Topografia polskiej części Euroregionu POMERANIA (źródło: opr. własne na podstawie mapy zamieszczonej w EHK).....	19
Ryc. 7 Polska część Euroregionu POMERANIA (gr. naniesiono kolorem czarnym) – Potencjalny kształt ponadregionalnej infrastruktury transportowej (Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS. na podstawie RPIT w obszarze „Partnerstwa Odry”,2010).....	38
Ryc. 8 Mapa obszaru wsparcia. Źródło: Raport roczny 2011. Delimitacja geograficzna obszaru wsparcia Program Operacyjny Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” – „Współpraca transgraniczna krajów związkowych Meklemburgia – Pomorze Przednie / Brandenburgia oraz Rzeczypospolitej Polskiej (województwo zachodniopomorskie) na okres programowania 2007 – 2013.....	63
Ryc. 4 Macierz priorytetów rozwoju na lata 2014-2020. Opracowanie własne.....	72
Ryc. 9 Kluczowe projekty dla rozwoju współpracy trans granicznej. Opracowanie własne	92

Aktualizacja transgranicznej strategii rozwoju Euroregionu Pomerania na lata 2014-2020.

Strategia na zamówienie Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania, z siedzibą w Szczecinie.

Autor: STOWARZYSZENIE ROZWOJU GOSPODARCZEGO GMIN, Szczecin.

Wstęp

Aktualizacja Transgranicznej Strategii Rozwoju Euroregionu POMERANIA – CZĘŚĆ POLSKA (dalej nazywana: ATSR POMERANIA) została przygotowana na zlecenie Zarządu Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu POMERANIA. Dotychczasowa strategia - Transgraniczna koncepcja działań i rozwoju Euroregionu POMERANIA na lata 2007-2013 – (EHK), kończy swoją misję.

Perspektywa kolejnego okresu programowania Unii Europejskiej (2014-2020), która stanowić będzie odpowiedź na nowe, trudne wyzwania polityki rozwoju UE, wymaga nowego, świeżego spojrzenia na problematykę współpracy transgranicznej w ramach Euroregionu POMERANIA.

Aktualizacja jest ukierunkowana na podjęcie efektywnych działań, wspierających rozwój Euroregionu POMERANIA, będzie merytoryczną podstawą do programowania w celu wykorzystania funduszy strukturalnych UE.

Opracowanie ATSR POMERANIA oparto o proces konsultacji, w ramach których uczestniczyli członkowie Euroregionu, służby marszałkowskie, organizacje pozarządowe, rektorzy uczelni i inne podmioty aktywnie uczestniczące we współpracy transgranicznej.

Ryc. 1 Delimitacja geograficzna – położenie i zasięg terytorialny Euroregionu Pomerania (źródło: EHK s.8)

I. Cel opracowania i stan wyjściowy aktualizacji transgranicznej strategii rozwoju Euroregionu Pomerania na lata 2014 – 2020. Część polska.

Euroregion POMERANIA jest regionem granicznym, którego idea zrodziła się na początku 1992r. jako odpowiedź na wysuniętą przez stronę niemiecką koncepcję tzw. Regionu Odry (1991), nazywaną później Planem Stolpe'go.

W latach 1992-1995 prowadzone były przede wszystkim rozmowy dwustronne, z udziałem gmin polskich i niemieckich. Przedstawiciele gmin szwedzkich i duńskich uczestniczyli w kontaktach w charakterze obserwatorów, bowiem ani strona szwedzka ani duńska nie wiązała z koncepcją euroregionu, szerszych planów, poza stymulowaniem turystyki i stabilizacją warunków dla uprawiania rybołówstwa.

Dwustronną, polsko-niemiecką Umowę o utworzeniu Euroregionu Pomerania podpisano 15 grudnia 1995 r. - na Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie, a trzy lata później szwedzka Skania stała się jednak trzecim partnerem Euroregionu (26.02.1998).

Pierwszy kompleksowy plan rozwoju, budowany w układzie euroregionalnego partnerstwa powstał w pięć lat po powołaniu Euroregionu POMERANIA. Podpisanie "Transgranicznej Koncepcji Rozwoju i Działania Euroregionu Pomerania na lata 2000-2006" nastąpiło w końcu lutego 2000r.

Koncepcja ta została w sierpniu roku 2006 zastąpiona kolejną, zaktualizowaną wersją, zatytułowaną „Transgraniczna koncepcja działań i rozwoju Euroregionu POMERANIA na lata 2007-2013 (EHK).

Aktualizacja EHK (koncepcji działań i rozwoju na lata 2007 – 2013), wskazuje zasadnicze cele i obszary działań interesariuszy współpracy transgranicznej na lata 2014 - 2020.

1. Cele i metoda aktualizacji transgranicznej SRE Pomerania - część polska

1.1. Cele

Celem aktualizacji EHK (poprzez wypracowanie ATSRE POMERANIA) jest uwzględnienie aktualnych kierunków polityki spójności UE, krajowej polityki regionalnej (KSR), zaktualizowanych w roku 2010r. kluczowych dla rozwoju regionu - Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego (do roku 2020) i Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego i sukcesywnie modyfikowanych planów rozwoju gmin - członków Euroregionów POMERANIA.

Punktem wyjścia EHK na lata 2007- 2013 było następujące założenie: „Europa odnowi podstawy swojej konkurencyjności, zwiększy potencjały wzrostu i produktywność oraz wzmocni spójność społeczną stawiając przede wszystkim na wiedzę, innowację i poprawę zasobów ludzkich“ (EHK, s.102).

W wytycznych polityki spójności na lata 2007 - 2013 podkreślano trzy priorytety zgodne ze zaktualizowaną Lizbońską Strategią dla Wzrostu i Zatrudnienia:

- poprawa atrakcyjności państw członkowskich oraz ich regionów i miast przez poprawę ich dostępności, zapewnienie stosownej jakości i poziomu usług oraz zachowanie potencjałów środowiska;
- promocja innowacyjności i ducha przedsiębiorczości oraz wzrostu gospodarczego w gospodarce opartej na wiedzy przez rozbudowę zdolności badawczych i innowacyjnych, również przy wykorzystaniu nowych technologii informatycznych i komunikacyjnych;
- stworzenie większej ilości i lepszych miejsc pracy przez umożliwienie ludziom zatrudnienia lub prowadzenia działalności gospodarczej, poprawę zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw oraz wzrost inwestycji w kapitał ludzki (EHK, s.103).

Dotychczasowa strategia działania Euroregionu POMERANIA (EHK), sformułowana na podstawie współpracy Euroregionu, sporządzonej analizy SWOT i oceny ówczesnych wytycznych UE (oraz wynikających z tego zmodyfikowanych założeń poprzednich dokumentów programowych tego Euroregionu) wskazywała sześć głównych obszarów działań- pól tematycznych:

- I. Rozwój i modernizacja gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem MŚP – rozwój turystyki jako znaku rozpoznawczego regionu;
- II. Wsparcie nauki, technologii, edukacji i podnoszenia kwalifikacji, przy intensyfikacji współpracy multi dyscyplinarnej pomiędzy gospodarką a placówkami badawczymi;

- III. Transgraniczny rozwój infrastruktury komunikacyjnej i poprawa regionalnych połączeń transportowych;
- IV. Zachowanie i odtworzenie bogactwa przyrodniczego w Euroregionie oraz poprawa ochrony środowiska;
- V. Dywersyfikacja rozwoju obszarów wiejskich;
- VI. Dalszy rozwój transnarodowej koordynacji i współpracy regionalnej w obszarze społecznym, kulturalnym i technicznym.

Aktualne kierunki polityki rozwoju Unii Europejskiej definiuje Strategia Europa 2020, **dążąca do wzrostu gospodarczego**, który będzie:

- inteligentny, dzięki bardziej efektywnym inwestycjom w edukację, badania naukowe i innowacje;
- zrównoważony, dzięki zdecydowanemu przesunięciu w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i konkurencyjnego przemysłu;
- sprzyjający włączeniu społecznemu, ze szczególnym naciskiem na tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczanie ubóstwa.

Strategia Europa 2020 koncentruje się na dalekosiężnych celach w dziedzinie zatrudnienia, badań naukowych, edukacji, ograniczenia ubóstwa oraz w zakresie klimatu i energii, a przy tym – jako pierwsza w historii UE – ustanawia system zarządzania gospodarczego, który ma ułatwić koordynowanie działań politycznych na szczeblu unijnym i krajowym.

Ryc. 2 Priorytety SRE Pomerania w koncepcji celów strategicznych Strategii Europa 2020. Opracowanie własne.

Zmiana w podejściu do wyznaczania i wdrażania celów rozwojowych jest wewnątrz UE widoczna, co implikuje aktualizację planowania działań rozwojowych, szczególnie takich podmiotów jak euroregiony.

Proces aktualizacji strategii ATSRE POMERANIA pozwolił na zdefiniowanie wskazanych powyżej priorytetów jej realizacji wpisujących się w cele Strategii Europa 2020.

1.2. Metodyka prac

Praca nad ATSRE POMERANIA polegała na aktualizacji analiz, treści oraz ustaleń merytorycznych EHK, i objęła uaktualnienie charakterystyki społeczno-gospodarczej polskiej części Euroregionu, a przede wszystkim analizę jego obecnego potencjału rozwojowego.

Metodykę pracy dobrano do przedmiotu opracowania odnoszącego się do działań rozwojowych różnorodnych interesariuszy, aktywnych na polu współpracy transgranicznej. Zastosowano planowanie oparte o proces szerokich konsultacji i badanie ankietowe.

Badanie ankietowe w trakcie prac zespołów roboczych SRGG oraz Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania nad przygotowaniem ATSR POMERANIA wykorzystano do konsultacji:

- a) priorytetów rozwoju Euroregionu POMERANIA – część polska,
- b) propozycji działań i projektów, które powinny być realizowane w ramach wdrażania strategii.

Narzędzie badań bezpośrednich jakim jest kwestionariusz ankiety skierowany został do przedstawicieli JST, będących członkami Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania. Zastosowanie kwestionariusza ankiety wynikało z potrzeby uporządkowania procesu konsultacji wypracowanych priorytetów rozwoju Euroregionu POMERANIA oraz zebrania materiału do ich ewentualnych modyfikacji. Dlatego też, za cel badawczy przyjęto: konsultację priorytetów rozwoju Euroregionu Pomerania oraz poznanie propozycji dotyczących realizacji projektów o charakterze lokalnym i ponadlokalnym w okresie programowania strategii 2014-2020.

Konstrukcję kwestionariusza zbudowano z czterech części adekwatnych do (odpowiadających meritum) konsultowanych, czterech określonych priorytetów. Tym samym kwestionariusz składał się z czterech części:

- 1. WSPARCIE EDUKACJI, BADAŃ, ROZWOJU TECHNOLOGICZNEGO, INNOWACJI I ZATRUDNIENIA;**
- 2. POPRAWA DOSTĘPNOŚCI REGIONALNYCH CENTRÓW GOSPODRCZYCH I TURYSTYCZNYCH,**
- 3. DOSTOSOWANIE USŁUG PUBLICZNYCH DO ZMIAN DEMOGRAFICZNYCH;**
- 4. WSPARCIE SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO, ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ, KULTURY, SPORTU I SPRAW SPOŁECZNYCH PRZEZ CAŁE ŻYCIE.**

W trakcie prac z zespołem roboczym Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania z zamiarem jak najdalej idących uproszczeń skal oceny priorytetów zdecydowano, że respondenci będą posługiwali się trójstopniową skalą oceny: oznaczając wskazane priorytety jako bardzo ważny obszar projektowy, ważny obszar projektowy oraz obszar projektowy o niewielkim znaczeniu.

Przedstawiciele JST, członkowie Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania stanowili grupę docelową badania. Badanie zrealizowano podczas spotkań konsultacyjnych w następujących miejscowościach:

- kwiecień 2012 – Koszalin
- maj 2012 – Wolin,
- czerwiec 2012 – Szczecin
- czerwiec 2012 – Czaplinek/ Siemczyno
- lipiec 2012 - Barlinek

Badanie skierowano do członków Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania. Otrzymano zwrotnie 15 kwestionariuszy, co stanowi zwrot na poziomie 14%. Do przygotowania wyników badania włączono wszystkie pozyskane ankiety. Spotkania konsultacyjne w ramach budowania ATSR POMERANIA podzielono na następujące typy spotkań:

- Spotkania konsultacyjne z partnerem niemieckim – wykonawcą strategii dotyczącej części niemieckiej Euroregionu POMERANIA,
- Spotkania konsultacyjne z zespołem roboczym Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania,
- Spotkania konsultacyjne z przedstawicielami głównych interesariuszy współpracy transgranicznej
- Spotkania konsultacyjne z przedstawicielami JST
- Spotkania konsultacyjne z partnerem niemieckim przeprowadzono we wszystkich fazach prac nad projektem. Terminy spotkań i ich tematykę zestawiono w tabeli poniżej.

Tabela 1.2-1 Zestawienie spotkań konsultacyjnych przeprowadzonych z partnerem niemieckim.

Termin spotkania	Tematyka spotkania konsultacyjnego
marzec – maj 2012r.	- Omówienie harmonogramów realizacyjnych, - Omówienie metodyki SWOT, - Przegląd dotychczasowej strategii, omówienie specyfiki społeczno – gospodarczej poszczególnych części Euroregionu POMERANIA, - Omówienie celów i potrzeby budowania nowej strategii oraz korzyści jakie mogą otrzymać partnerzy polscy i niemieccy z transgranicznej współpracy regionalnej.
czerwiec - sierpień 2012r.	- Uzgodnienia co do struktury strategii oraz wspólnych spisów treści dokumentu strategii części polskiej i niemieckiej, - Analiza zebranych danych na temat części: niemieckiej oraz polskiej, dotyczących : demografii, edukacji, usług publicznych, rozwoju gospodarczego, Kapitału ludzkiego (społeczeństwa obywatelskiego), współpracy transgranicznej, - Ocena projektów rozporządzeń dotyczących współpracy terytorialnej; - Konsultacje metodyki oceny sytuacji z wykorzystaniem narzędzi SRGG – Dynamicznej Analizy SWOT, - Prezentacje zgromadzonych danych nt. pogranicza przez partnerów projektu, - Przegląd zebranych materiałów – danych statystycznych,
wrzesień – listopad 2012 r.	- Włączenie w opracowanie strategii danych dotyczących finansów jst. - Warsztat: wspólnie przeprowadzona analiza SWOT z wykorzystaniem metodyki SRGG - SWOT – dynamiczny. - Warsztat: wspólne definiowanie rekomendacji wynikających z analizy SWOT dla aktualizacji strategii.

Konsultacje z zespołem roboczym Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania przeprowadzono pięciokrotnie. Zestawienie terminów i tematyki konsultacji zebrano w tabeli.

Tabela 1.2-2 Konsultacje z zespołem roboczym Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania.

Termin spotkania	Tematyka spotkania konsultacyjnego
marzec 2012	- Ocena poprzedniej strategii (EHK) oraz wyznaczenie możliwych elementów do wykorzystania bieżącego, - Poprawa konkurencyjności regionu – koncepcje projektów flagowych, - Propozycja zakresu gromadzonych danych do analizy porównawczej części polskiej i niemieckiej Euroregionu Pomerania.
marzec 2012	Udział w konferencji inauguracyjnej rozpoczęcie prac nad strategią z udziałem członków polskich i niemieckich Stowarzyszenia Euroregionu Pomerania.
kwiecień 2012	- Ustalenia dotyczące przebiegu spotkań konsultacyjnych wyznaczonych priorytetów z członkami Polskiego Stowarzyszenia Gmin Euroregionu Pomerania, - Prezentacja rekomendacji dla działań współpracy euroregionalnej, - Prezentacja narzędzia badawczego – ankiety konsultacyjnej priorytetów strategii oraz modyfikacje, - Wyznaczenie obszarów objętych konsultacjami priorytetów oraz następujących miejsc spotkań: Szczecin, Koszalin, Barlinek, Wolin, Czaplinek.
czerwiec 2012	Spotkanie w Urzędzie Miasta Szczecin – zespół ds. rozwoju Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM),- - Konsultacje priorytetów ATSR POMERANIA: - transgranicznego rynku pracy, - turystyki, kapitału społecznego, - funkcji kulturalnych Szczecina oraz SOM, - wzmocnienia kompetencji transgranicznych, - Kreowania narzędzi do badania pogranicza, - Rozwoju net-working'u kompetencyjnego (współpracy przedsiębiorców).
czerwiec 2012	- Prezentacja priorytetów strategii rozwoju Euroregionu Pomerania na zarządzie Stowarzyszenia Pomerania, - Prezentacja danych dot. sytuacji społeczno-gospodarczej Euroregionu POMERANIA oraz analiza SWOT Euroregionu z członkami Polskiego Zarządu Euroregionu Pomerania, - Prezentacja : Zintegrowane programy rozwoju obszarów funkcjonalnych.
lipiec 2012	Warsztaty z pracownikami Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania odpowiedzialnymi za współpracę z członkami Stowarzyszenia. Zdefiniowanie barier współpracy: 1. Bariera językowa. 2. Dom euroregionalny (Pomerania House) – system naboru liderów i ich kształcenia, wsparcie na poziomie pomocy technicznej, finansowej, technologicznej, zaplecze dla domu, Centrum Usług Publicznych. 3. Zaplecze noclegowe dla spotkań partnerów 4. Promocja, informacja, komunikacja 5. Prefinansowanie, czas rozliczania, współfinansowanie 6. Wizerunek stowarzyszenia i potencjał biura 7. Współpraca biura z członkami 8. Zróżnicowanie regionu, kultura, mentalność 9. Brak wystarczających informacji o sytuacji sąsiada 10. Platforma wymiany doświadczeń (targi) 11. Dobre przykłady (platforma Web) 12. Zróżnicowany potencjał partnerów 13. Wsparcie dla przedsiębiorców działających na pograniczu (Centra Usług Doradczych [CUD])

	14. Sytuacja makroekonomiczna. 15. Migracje. 16. Przyrost naturalny. 17. Tożsamość euroregionalna. 18. Różnice interesów między partnerami. 19. Rozdrobienie projektów.

Konsultacje prac nad przygotowaniem części polskiej ATSR POMERANIA na lata 2014 – 2020, przeprowadzone z członkami Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania, przebiegały w następujących terminach oraz miejscach:

- W kwietniu 2012r., w Koszalinie, gdzie udział wzięli przedstawiciele miasta i powiatu Koszalin, powiatów Białogard, Świdwin, Kołobrzeg, Stawno, Szczecinek.
- W maju 2012r., w Wolinie, gdzie udział wzięli przedstawiciele samorządów z powiatów Kamień Pomorski, Gryfice, Świnoujście.
- W czerwcu 2012r., w Szczecinie, gdzie udział wzięli przedstawiciele JST powiatów: Stargard Szczeciński, Police, Gryfino, Goleniów i Miasta Szczecin.
- W czerwcu 2012r., w Czaplunku / Siemczyno, gdzie udział wzięli przedstawiciele JST z powiatów Wałcz, Drawsko, Choszczno, Szczecinek .
- W lipcu 2012r., w Barlinku gdzie udział wzięli przedstawiciele samorządów z powiatu Myślibórz, Pyrzyce, Choszczno, Gryfino.
- W sierpniu i we wrześniu 2012r., w Szczecinie odbyła się seria spotkań ze specjalistami w zakresie planowania przestrzennego i regionalnego, rektorami uczelni, publicystami piszącymi nt. pogranicza, liderami projektów transgranicznych, pracownikami Centrów Usług Doradczych.

Program w/w spotkań obejmował prezentacje, zawierające następujące zagadnienia:

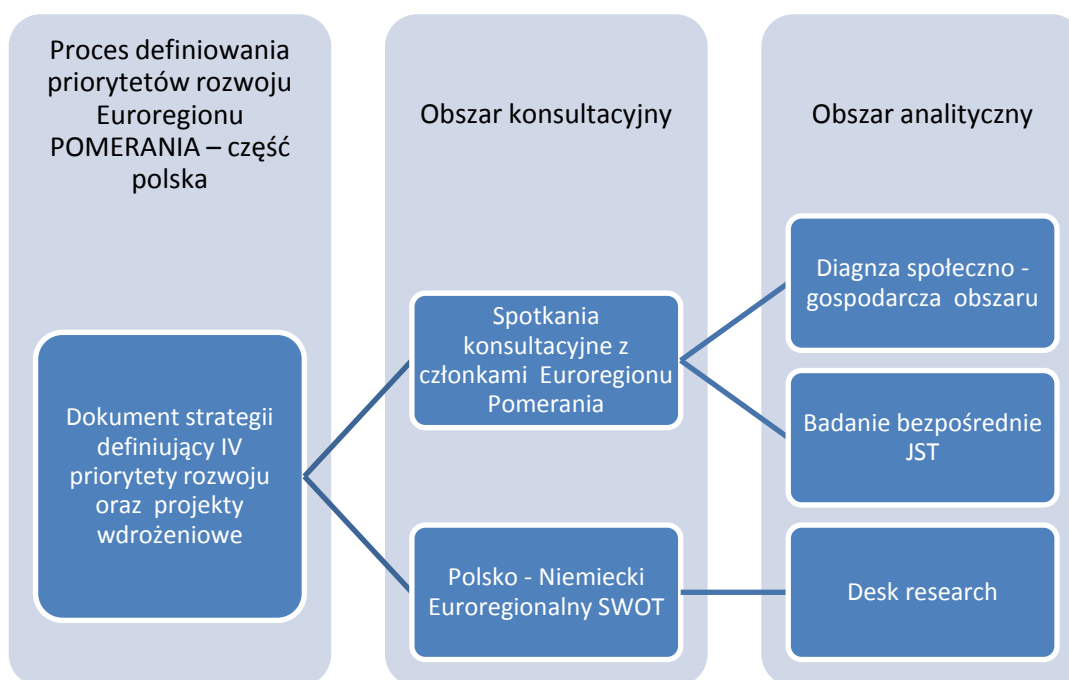
- Podsumowanie realizacji strategii Rozwoju Euroregionu Pomerania w latach 2007-2012 oraz wykorzystanie środków Programu INTERREG IVA,
- Prezentację danych dot. sytuacji społeczno- gospodarczej polskiej i niemieckiej części Euroregionu POMERANIA,
- Trendy rozwoju metodyki zintegrowanych programów rozwoju obszarów funkcjonalnych,
- Nowe podejście do programowania rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej w latach 2014 – 2020,
- Omówienie oraz dystrybucję kwestionariusza ankiety konsultacji priorytetów rozwoju Euroregionu POMERANIA oraz propozycji działań, projektów, które powinny być realizowane w ramach wdrażania strategii o charakterze lokalnym oraz ponadlokalnym.

Podsumowaniem analizy sytuacji społecznoekonomicznej było przeprowadzenie analizy SWOT dla kluczowych dla współpracy transgranicznej obszarów. Osobną analizę SWOT przeprowadzono dla kompleksowej oceny potencjału współpracy transgranicznej w Euroregionie Pomerania. Przeprowadzenie analizy SWOT uzgodniono z partnerami niemieckimi i stanowi ona element integrujący dokumenty opracowane przez obu partnerów.

W pracach nad ATSR POMERANIA przeprowadzono również kwerendę źródłową. Przeanalizowano obowiązujące (oraz zaktualizowane) dokumenty planowania strategicznego na poziomie wspólnotowym, krajowym, międzyregionalnym, regionalnym, a także raporty dotyczące realizacji programu INTERREG IV (za 2010 i pierwsze półrocze 2011).

Określenie działań korzystnych dla rozwoju Euroregionu POMERANIA nastąpiło poprzez formułowanie głównych pól tematycznych - priorytetów działania na lata 2014-2020.

Działania – projekty i zamierzenia – usystematyzowano podług określonych wspólnie z partnerem niemieckim, czterech pól tematycznych, wyodrębniając początkowo dla każdego z nich trzy płaszczyzny oddziaływania: lokalną, ponadlokalną i strategiczną. Na końcowym etapie prac nad ATSR POMERANIA zrezygnowano z tego płaszczyznowego rozróżniania projektów, na rzecz budowy otwartej listy projektów kluczowych oraz przedstawienia przykładowych projektów, oddzielnie dla każdego z czterech pól tematycznych.

Ryc. 3 Schemat metodyki prac nad strategią. Opracowanie własne.

2. Polska część obszaru Euroregionu Pomerania – charakterystyka i wnioski ze szczegółowej analizy sytuacji społeczno - gospodarczej.

UWARUNKOWANIA PRZEDMIOTU I ZAKRESU SPORZĄDZONEJ CHARAKTERYSTYKI

Merytorycznie istotnymi założeniami ATSR POMERANIA, implikującymi zakres i sposób przeprowadzenia charakterystyki polskiej części są:

- kompleksowe podejście do rozwoju, szczególnie obszarów lokalnych,
- integracja wszystkich dostępnych lokalnie zasobów,
- komplementarność wobec sektorowych programów rozwoju, czy też planów strategicznych poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego (JST).

Strategie pojedynczych JST często uzależnione są od środków, które są w ich dyspozycji, specyficznych kompetencji i właściwego im terytorium administracyjnego. Wiele kluczowych dla rozwoju lokalnego procesów rozgrywa się na obszarach funkcjonalnych, przekraczających granice administracyjne. Rynek pracy, rynek edukacyjny, rynek usług dla ludności i firm - to tylko część takich przykładów.

Drugim poziomem pryncypiów jest przyjęcie założenia, że o potencjale rozwoju obszaru w głównej mierze decydują:

- atrakcyjność obszaru dla mieszkańców;
- atrakcyjność obszaru dla aktywności ekonomicznej;
- atrakcyjność obszaru dla przyjezdnych;

Potencjał ludzki, konkurencyjność lokalnej gospodarki i atrakcyjność usług dla mieszkańców innych obszarów, to główne czynniki, które wyznaczają możliwości rozwoju całego obszaru, bez względu na to, czy patrzymy z punktu widzenia jednej z gmin obszaru czy powiatu.

Aktualnie wyczerpują się zasoby (tradycyjne sektory działalności gospodarczej, niewykorzystane zasoby ludzkie, wolne tereny i obiekty), które były główną podstawą rozwoju lokalnego i regionalnego w ostatnich dwudziestu latach w Polsce. Wzrost dochodów budżetowych w efekcie sprzedaży majątku i koniunktury gospodarczej był podstawą zaciągania kredytów na projekty własne i te współfinansowane ze środków zewnętrznych. Zwiększanie się zakresu zadań samorządów, zmiany gospodarcze, starzenie się społeczności lokalnych i spadek liczby mieszkańców to perspektywa z jaką muszą się zmierzyć polskie samorządy w najbliższej przyszłości w naszym regionie.

Zmiany demograficzne wynikające ze spadku przyrostu naturalnego i niekorzystnych tendencji migracyjnych z jednej strony są przyczyną, a z drugiej skutkiem zmian kulturowych, ustrojowych oraz strukturalnych zmian, które zachodzą w gospodarce. **To potencjał ludzki staje się coraz bardziej kluczowym czynnikiem rozwoju.**

Szczególnie młodzi, dobrze wykształceni mieszkańcy to nie tylko gwarancja bieżącego popytu na usługi (publiczne i rynkowe) i atrakcyjna oferta dla przedsiębiorców, ale to również gwarancja stabilnej przyszłości dla miast i obszarów, które muszą pozyskiwać i zatrzymywać atrakcyjną ofertą ludzi wchodzących w dorosłe życie.

Zakładanie rodziny, inwestowanie w nieruchomości, dzieci to perspektywa rozwoju w długim okresie czasu.

Przyszłe dochody podatkowe, dochody ze sprzedaży usług publicznych, przychody z różnych subwencji zależne są coraz bardziej od ilościowego i jakościowego czynnika ludzkiego. Co ważniejsze, warunkują one nie tylko możliwość utrzymywania w przyszłości rozbudowywanej coraz bardziej, oraz kosztownej w utrzymaniu infrastruktury technicznej, ale przede wszystkim są źródłem finansowania dalszego rozwoju.

By zrównoważyć tendencje zachodzące w demografii potrzebne są jakościowe zmiany konkurencyjności gospodarki i taki wzrost podatków by gwarantować finansowanie potrzeb samorządów.

W takiej sytuacji monitorowanie zmian demograficznych, zmian w usługach, zmian w gospodarce, napływu turystów, staje się kluczowym elementem zarządzania rozwojem lokalnym.

Metodycznie istotnym założeniem ATSR POMERANIA, implikującym ukształtowanie zbioru danych do analiz i wnioskowania, jest uznanie, że w polska części Euroregionu Pomerania to całe województwo zachodniopomorskie. Uzasadnieniem takiego podejścia jest fakt, że w skład polskiej części Euroregionu POMERANIA według stanu na czerwiec 2012 wchodzi:

Miasta: Białogard, Chociwel, Darłowo, Dziwnów, Golczewo, Kołobrzeg, Koszalin, Mieszkowice, Sławno Stargard Szczeciński, Szczecinek, Szczecin, Świnoujście, Węgorzyno.

Gminy Miejsko – Wiejskie: Barlinek, Biały Bór, Bobolice, Borne Sulinowo, Cedynia, Chojna, Choszczno, Czaplonek, Dębno, Dobra Nowogardzka, Dobrzany, Drawsko Pomorskie, Goleniów, Gryfino, Ińsko, Kalisz Pomorski, Kamień Pomorski, Karlino, Lipiany, Łobez, Maszewo, Międzyzdroje, Mirosławiec, Moryń, Myślibórz, Nowe Warpno, Nowogard, Pełczyce, Płoty, Polanów, Police, Pyrzyce, Resko, Suchań, Trzcińsko Zdrój, Trzebiatów, Wolin, Złocieniec.

Ryc. 4 Podział administracyjny województwa zachodniopomorskiego (źródło: GUS, Rocznik Statystyczny Województwa Zachodniopomorskiego, 2011, http://www.stat.gov.pl/szczec/69_1468_PLK_HTML.htm)

Gminy wiejskie: Banie, Będzino, Białogard, Bielice, Bierzwnik, Biesiekierz, Boleszkowice, Dobra, Dygowo, Gościno, Grzmiąca, Karnice, Kobylanka, Kołbaskowo, Kołobrzeg, Krzęcin, Mielno, Nowogródek Pomorski, Osina, Ostrowice, Postomino, Przybiernów, Przelewice, Radowo Małe, Rewal, Rymań, Stawoborze, Stare Czarnowo, Stargard Szczeciński, Szczecinek, Tychowo, Ustronie Morskie, Wałcz, Widuchowa, Wierzchowo.

Powiaty: Powiat Drawski, Powiat Gryficki, Powiat Goleniowski, Powiat Gryfiński, Powiat Kamieński, Powiat Białogardzki, Powiat Kołobrzegi, Powiat Koszaliński, Powiat Łobeski, Powiat Myśliborski, Powiat Stargardzki, Powiat Wałecki, Powiat Policki.

Ryc. 5 Topografia polskiej części Euroregionu POMERANIA (źródło: opr. własne na podstawie mapy zamieszczonej w EHK).

Jak wykazano, praktycznie całe województwo zachodniopomorskie jest częścią euroregionu, zatem charakterystyka polskiej części euroregionu sprowadza się do charakterystyki województwa zachodniopomorskiego i wskutek tego bazuje na danych statystycznych obrazujących wielkości i zjawiska aktualnie właściwe dla województwa zachodniopomorskiego. Po uzgodnieniach z partnerami niemieckimi przyjęto, że podstawowym okresem dla analizy były lata 2000 – 2010. W przypadku braku danych analizowane były krótsze okresy.

Demografia ze względu na powolne tempo zmian analizowana jest w okresie 1995 - 2010, a prognoza demograficzna obejmuje okres do 2030 roku. Prezentowane dane są danymi dla gmin na terenie powiatów w granicach z 2010 roku.

2.1. Demografia

Liczba ludności.

Ogólna liczba ludności Województwa Zachodniopomorskiego zmniejszyła się w latach 1995 - 2010 o niecałe 30 tysięcy mieszkańców. W związku ze spadkiem liczby mieszkańców w całej Polsce udział liczby mieszkańców województwa w ludności kraju pozostał na podobnym poziomie.

Struktura wieku.

Poważniejsze zmiany nastąpiły w strukturze wieku mieszkańców województwa. Liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się w okresie 1995-2010 o 70 tysięcy, co oznacza spadek o 35 % w tej kategorii wieku.

W tym samym czasie liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym zwiększyła się około 80 tysięcy (7 %), ale w odniesieniu do liczby ludności w wieku produkcyjnym w kraju udział województwa nieznacznie się zmniejszył.

Liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym zwiększyła się natomiast o 60 tysięcy (30%). Jak poważne są to zmiany struktury wieku mieszkańców województwa obrazują zmiany współczynnika obciążenia demograficznego.

Tabela 2.1-3 Wskaźnik obciążenia demograficznego – liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym do 1m w wieku przedprodukcyjnym.

	1995	2000	2006	2010	Dynamika 2010/1995
Powiat białogardzki	42,0	48,9	61,0	71,3	1,7
Powiat choszczeński	38,7	46,8	61,3	73,8	1,9
Powiat drawski	37,8	46,1	61,1	74,8	2,0
Powiat goleniowski	38,8	46,3	56,4	68,1	1,8
Powiat gryficki	39,2	47,8	59,4	70,4	1,8
Powiat gryfiński	36,1	44,4	56,3	69,1	1,9
Powiat kamieński	39,0	49,4	65,9	82,6	2,1
Powiat kołobrzesci	37,0	49,3	68,9	84,5	2,3
Powiat koszaliński	34,3	40,3	51,0	60,5	1,8
Powiat łobeski	0,0	0,0	67,4	79,0	1,2
Powiat myśliborski	40,7	49,1	63,8	76,6	1,9
Powiat policki	25,0	31,9	41,7	51,4	2,1
Powiat pyrzycki	40,9	49,8	63,6	76,7	1,9
Powiat sławieński	38,9	46,7	58,4	71,6	1,8
Powiat stargardzki	38,0	48,5	62,7	76,0	2,0
Powiat szczecinecki	39,3	48,7	63,9	76,9	2,0
Powiat świdwiński	39,2	48,3	63,3	76,1	1,9
Powiat watecki	37,0	45,0	58,0	71,6	1,9
Powiat m. Koszalin	44,2	67,8	100,7	123,5	2,8
Powiat m. Szczecin	60,3	81,1	104,8	120,0	2,0
Powiat m. Świnoujście	40,0	61,0	92,7	118,8	3,0
Średnia	39,3	49,9	65,7	79,7	

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS.

Średnia wskaźnika obciążenia demograficznego (tj. liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym do liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym) dla powiatów w województwie wzrosła z 39,3 w roku 1995 do 79,7 w roku 2010. Tylko w województwa opolskie i śląskie miały wyższą dynamikę wzrostu tego wskaźnika w analizowanym okresie, co oznacza szybszy niż w innych regionach proces starzenia się społeczności naszego województwa. Wewnątrz województwa w powiatach grodzkich poziom współczynnika zbliżył się w 2010 roku do 120 % , co oznacza, że liczba osób w wieku poprodukcyjnym przekracza już liczbę młodych mieszkańców miast.

Przyrost naturalny.

Przyrost naturalny mierzony na tysiąc mieszkańców województwa obniżył się w okresie 1995-2010 z poziomu 2,8 do poziomu 0,48 i był to najwyższy spadek wartości tego wskaźnika wśród wszystkich polskich województw. W roku 1995 tylko Szczecin notował ujemną wartość wskaźnika przyrostu naturalnego. W roku 2010 już pięć powiatów miało ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego.

Tabela 2.1-4 Przyrost naturalny – wskaźnik na 1000 mieszkańców w powiatach województwa zachodniopomorskiego.

	1995	2000	2006	2010	Dynamika 2010/1995
Powiat białogardzki	3,46	0,95	0,48	1,81	0,52
Powiat choszczeński	5,22	1,17	1,52	0,44	0,08
Powiat drawski	3,82	2,34	0,50	0,75	0,20
Powiat goleniowski	4,62	3,29	1,58	2,03	0,44
Powiat gryficki	3,78	2,54	1,51	0,71	0,19
Powiat gryfiński	3,22	2,43	1,98	0,86	0,27
Powiat kamieński	2,44	0,44	0,25	-0,50	-0,21
Powiat kołobrzeski	4,84	3,26	1,35	1,04	0,21
Powiat koszaliński	5,72	3,39	1,76	1,43	0,25
Powiat myśliborski	3,55	1,20	0,34	1,79	0,51
Powiat policki	4,94	3,21	4,20	4,90	0,99
Powiat pyrzycki	4,12	2,36	1,65	0,55	0,13
Powiat sławieński	5,06	2,99	1,91	1,03	0,20
Powiat stargardzki	4,12	2,62	1,25	1,10	0,27
Powiat szczecinecki	4,95	0,99	0,35	-0,08	-0,02
Powiat świdwiński	4,59	1,79	0,57	-1,27	-0,28
Powiat wątecki	4,74	1,75	0,81	0,85	0,18
Powiat m. Koszalin	1,98	0,16	0,01	0,32	0,16
Powiat m. Szczecin	-0,82	-1,59	-1,67	-1,01	1,23
Powiat m. Świnoujście	1,06	-0,92	-1,32	-1,42	-1,34
Średnia	3,77	1,72	0,95	0,77	
Suma	75,42	34,37	19,02	15,33	

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS.

Ujemne wartości omawianego wskaźnika przyrostu naturalnego wynikają w dużej mierze z niskiego poziomu wskaźnika dzietności który wynosił dla województwa 1,4, zaś minimalnym poziomem pozwalającym na odtworzenie liczby mieszkańców jest 2,14. Współczynnik ten określa liczbę urodzonych dzieci przypadających na jedną kobietę w wieku prokreacyjnym (15-49 lat).

Migracje.

Ujemne saldo migracji jest główną przyczyną spadku liczby mieszkańców województwa. W okresie 1995 -2010 roku województwo miało negatywne saldo migracji. Największe ubytki dotyczyły młodych i prokreacyjnych grup wiekowych. Oznacza to obniżenie potencjału demograficznego w kolejnych latach.

Migracje powodowały również różnicowanie sytuacji wewnątrz województwa, gdy większość powiatów miała ujemne saldo migracji, 3 do 5 powiatów rocznie notowało przyrost liczby mieszkańców w efekcie migracji. Dotyczyło to głównie powiatów leżących w pobliżu dużych ośrodków miejskich i odbywało się kosztem powiatów położonych w głębi województwa zachodniopomorskiego.

Należy zaznaczyć że młode kobiety częściej niż młodzi mężczyźni decydują się na zmianę miejsca zamieszkania, co jeszcze bardziej ogranicza możliwość wzrostu przyrostu naturalnego w przyszłości na terenach wiejskich i małych miasteczkach.

Tabela 2.1-5 Saldo migracji w powiatach województwa zachodniopomorskiego.

	1995	2000	2006	2010	Różnica 1995/2000
Powiat białogardzki	-30	-60	-36	-155	-125
Powiat choszczeński	-251	-111	-295	-153	98
Powiat drawski	-209	-195	-248	-175	34
Powiat goleniowski	-186	18	164	205	391
Powiat gryficki	-160	-168	-159	-69	91
Powiat gryfiński	-2	-46	-151	-174	-172
Powiat kamieński	-62	-22	-118	-73	-11
Powiat kołobrzeski	207	32	35	69	-138
Powiat koszaliński	-13	53	115	269	282
Powiat myśliborski	-114	-176	-176	-222	-108
Powiat policki	549	445	1035	948	399
Powiat pyrzycki	-223	-132	-156	-178	45
Powiat sławieński	-220	-124	-209	-106	114
Powiat stargardzki	-233	-152	-288	-165	68
Powiat szczecinecki	41	46	-167	-147	-188
Powiat świdwiński	-135	-219	-323	-204	-69
Powiat wałecki	-79	-238	-315	-121	-42
Powiat łobeski	bd	bd	-129	-175	-175
Powiat m. Koszalin	-68	-30	-305	-73	-5
Powiat m. Szczecin	-53	515	-61	-290	-237
Powiat m. Świnoujście	27	-46	-15	52	25
Suma	-1214	-610	-1802	-937	

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS.

Prognoza demograficzna.

W latach 2015 – 2030 według prognozy GUS liczba mieszkańców województwa zachodniopomorskiego zmniejszy się o ponad 66 tysięcy mieszkańców.

W tym czasie dadzą się jeszcze bardziej odczuć skutki obniżenia przyrostu naturalnego i negatywnych skutków migracji. Poważne zmiany będą dotyczyć podstawowej grupy ludności jaką są mieszkańcy w wieku produkcyjnym. Ich liczba obniży się w województwie o 167 tysięcy. O kolejne 40 tysięcy zmniejszy się liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. O blisko 140 tysięcy zwiększy się natomiast liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 2.1-6 Prognoza liczby mieszkańców w powiatach województwa zachodniopomorskiego.

	2015	2020	2025	2030
Powiat białogardzki	48276	48173	47779	46964
Powiat choszczeński	47751	46148	44174	41785
Powiat drawski	55833	54243	52300	49867
Powiat goleniowski	82394	83576	84152	84094
Powiat gryficki	60222	59517	58351	56688
Powiat gryfiński	82902	82247	80964	79001
Powiat kamieński	47206	46581	45599	44222
Powiat kołobrzeski	76721	76193	75106	73447
Powiat koszaliński	66994	67777	67932	67497
Powiat myśliborski	66632	65939	64810	63182
Powiat policki	76866	81990	86203	89785
Powiat pyrzycki	38872	37921	36645	35043
Powiat sławieński	57127	56758	55952	54621
Powiat stargardzki	117830	116546	114575	111689
Powiat szczecinecki	77209	76741	75572	73686
Powiat świdwiński	45820	43870	41599	38949
Powiat walecki	52609	51256	49529	47326
Powiat łobeski	37444	36693	35638	34277
Powiat m. Koszalin	104239	102439	100274	97516
Powiat m. Szczecin	403070	400268	396155	390443
Powiat m. Świnoujście	40893	41083	41151	40917
Suma	1686910	1675959	1654460	1620999

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS, na podstawie prognozy GUS.

Prognozowane zmiany demograficzne oznaczają dalszą zmianę współczynnika obciążenia demograficznego do poziomu 150%. Oznacza to, że osób w wieku poprodukcyjnym będzie o 50% więcej od młodych ludzi w wieku przedprodukcyjnym. W niektórych powiatach wskaźnik obciążenia przekroczy 180%, co wynika z ujemnych sald migracji i dalszego spadku liczby urodzeń, o kolejne 50% w stosunku do obecnego i tak już niskiego poziomu.

Zmiany demograficzne, w kolejnych latach coraz bardziej będą decydować o możliwościach rozwojowych województwa i poszczególnych jego obszarów. Już obecnie zmniejszenie liczby młodych mieszkańców wymusza zmiany w systemie wychowania i oświaty. W przyszłości zmiany demograficzne będą coraz bardziej odczuwalne na rynku pracy, w sposób istotny będą zmieniać możliwości świadczenia kolejnych usług publicznych, a w konsekwencji coraz bardziej wpływać będą na stan finansów poszczególnych gmin i powiatów.

2.2. Edukacja

Zmiany liczby dzieci i młodzieży w wieku szkolnym.

Wraz z ogólnymi zmianami demograficznymi w latach 1995 - 2010 nastąpiły zmiany liczby dzieci i młodzieży w rocznikach szkolnych. Największe spadki w poszczególnych powiatach nastąpiły w grupie wiekowej 5-12 lat. Liczba dzieci w tej grupie wiekowej w województwie zmniejszyła się, z 220 tysięcy, do niecałych 130 tysięcy.

W niektórych powiatach liczba dzieci w wieku 5-12 lat zmniejszyła się prawie o połowę i nawet w powiecie polickim, który notował wzrost ogólnej liczby mieszkańców nastąpił spadek o 25%.

Tabela 2.1-7 Ludność w wieku od 5 do 12 lat w powiatach województwa zachodniopomorskiego.

	1995	2000	2006	2010	Dynamika 1995/2010
Powiat białogardzki	6871	5849	4667	3937	0,57
Powiat choszczeński	7411	6268	4644	4045	0,55
Powiat drawski	8693	7105	5420	4714	0,54
Powiat goleniowski	10864	9554	7609	6975	0,64
Powiat gryficki	10658	8833	5687	5032	0,47
Powiat gryfiński	11513	9843	7847	6828	0,59
Powiat kamieński	6830	5491	3985	3593	0,53
Powiat kołobrzeski	9850	8118	6630	5925	0,60
Powiat koszaliński	9308	7952	6474	5573	0,60
Powiat myśliborski	9487	7804	6022	5428	0,57
Powiat policki	7998	6553	6196	6001	0,75
Powiat pyrzycki	5542	4792	3688	3205	0,58
Powiat sławieński	8200	7172	5603	4735	0,58
Powiat stargardzki	19696	16250	10697	9425	0,48
Powiat szczecinecki	11090	9729	7193	6179	0,56
Powiat świdwiński	7456	6143	4387	3783	0,51
Powiat wałecki	7882	6666	5148	4603	0,58
Powiat łobeski	bd	bd	3541	3145	0,89
Powiat m. Koszalin	12613	9432	7325	6782	0,54
Powiat m. Szczecin	43148	34428	27966	25701	0,60
Powiat m. Świnoujście	4809	3922	2891	2453	0,51
Suma	219919	181904	143620	128062	

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS.

W grupie młodzieży w wieku 13 -15 lat w województwie nastąpił spadek z ponad 92 tysięcy do 56 tysięcy. Największe spadki miały miejsce w powiatach grodzkich (prawie 50%).

Tabela 2.1-8 Ludność w wieku od 13 do 15 lat. w powiatach województwa zachodniopomorskiego.

	1995	2000	2006	2010	Dynamika 1995/2010
Powiat białogardzki	2721	2525	2132	1844	0,68
Powiat choszczeński	2918	2892	2277	1784	0,61
Powiat drawski	3481	3286	2570	2067	0,59
Powiat goleniowski	4506	4132	3400	2983	0,66
Powiat gryficki	4219	3888	2652	2253	0,53
Powiat gryfiński	4737	4375	3645	3047	0,64
Powiat kamieński	2677	2499	2012	1563	0,58
Powiat kołobrzeski	4069	3824	3028	2662	0,65
Powiat koszaliński	3546	3459	2957	2559	0,72
Powiat myśliborski	3983	3604	2883	2357	0,59
Powiat policki	3446	3251	2519	2526	0,73
Powiat pyrzycki	2293	2049	1759	1438	0,63
Powiat sławieński	3348	2964	2692	2239	0,67
Powiat stargardzki	8032	7306	5000	4115	0,51
Powiat szczecinecki	4449	4304	3616	2935	0,66
Powiat świdwiński	3025	2859	2223	1759	0,58
Powiat wątecki	3191	2881	2441	1973	0,62
Powiat łobeski	bd	bd	1681	1392	0,83
Powiat m. Koszalin	6015	4892	3375	2841	0,47
Powiat m. Szczecin	19526	16265	12489	10739	0,55
Powiat m. Świnoujście	2211	1843	1399	1146	0,52
Suma	92393	83098	66750	56222	

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS.

W grupie wiekowej młodzieży licealnej nastąpił spadek z ponad 90 tysięcy w roku 2000 do 64 tysięcy w roku 2010. **Najmniej niekorzystne zmiany nastąpiły w grupie dzieci w wieku 0-4 lata**, gdzie po spadku z 110 tysięcy w roku 1995 do 78 tysięcy w roku 2005, w kolejnych pięciu latach nastąpił wzrost, do 87 tysięcy dzieci.

Szkoły i uczniowie.

W roku szkolnym 1999/ 2000 wprowadzono reformę systemu oświaty i szkoły podstawowe mają od tego roku sześć klas. Dla porównywalności danych do analizy przyjęto lata 2000 – 2010 .

Tabela 2.2-9 Liczba uczniów w szkołach podstawowych w powiatach województwa zachodniopomorskiego.

	2000	2006	2010	Dynamika 2010/2000
Powiat białogardzki	4618	3751	2997	0,65
Powiat drawski	5446	4212	3450	0,63
Powiat kołobrzeski	6612	5275	4379	0,66
Powiat koszaliński	5902	4645	3778	0,64
Powiat sławieński	5495	4273	3555	0,65
Powiat szczecinecki	7724	5682	4624	0,60
Powiat świdwiński	4918	3526	2829	0,58
Powiat walecki	5142	3949	3432	0,67
Powiat m. Koszalin	7856	6107	5444	0,69
Powiat choszczeński	4904	3586	2919	0,60
Powiat gryficki	6842	4382	3697	0,54
Powiat myśliborski	6087	4650	4004	0,66
Powiat pyrzycki	3686	2851	2356	0,64
Powiat stargardzki	12676	8025	6901	0,54
Powiat łobeski	bd	2722	2295	0,84
Powiat m. Szczecin	27262	22022	19368	0,71
Powiat goleniowski	7315	5716	5136	0,70
Powiat gryfiński	7729	5996	5010	0,65
Powiat kamieński	4380	3055	2540	0,58
Powiat policki	4758	4075	3607	0,76
Powiat m. Świnoujście	3077	2275	1801	0,59
Suma	142429	110775	94122	

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS. (Dane w pełni dostępne od roku 2000)

Spadek liczby dzieci przełożył się na spadek liczby uczniów w szkołach podstawowych w województwie z ponad 142 tysięcy w roku 2000 do ponad 94 tysięcy w roku 2009, a liczba szkół podstawowych zmniejszyła się w tym czasie z 600 do 470. O półtora tysiąca zmniejszyła się też liczba oddziałów szkolnych w tym czasie.

Zmniejszenie liczby uczniów szkół podstawowych powodowało podobny proces zmian w szkołach gimnazjalnych i średnich.

Finanse oświaty.

System finansowania oświaty opiera się na przekazywanej z budżetu państwa samorządom subwencji, która jest naliczana na ucznia.

Samorzady wielokrotnie zwracały uwagę, że wzrost subwencji nie rekompensuje w pełni wzrostu wynagrodzeń nauczycieli i wzrostu kosztów materialnych związanych z prowadzeniem szkół. Zmniejszenie się liczby uczniów dodatkowo obniża pulę środków na finansowanie oświaty.

Tabela 2.2-10 Dofinansowanie oświaty i wychowania z budżetów gmin w zł w powiatach województwa zachodniopomorskiego.

	2006	2010	Dynamika 2010/2006
Powiat białogardzki	14488493	18270079	1,3
Powiat choszczeński	10592589	21875750	2,1
Powiat drawski	22343863	21377639	1,0
Powiat goleniowski	21697133	39245314	1,8
Powiat gryficki	14102701	20587683	1,5
Powiat gryfiński	24774077	42118929	1,7
Powiat kamieński	19085204	31356588	1,6
Powiat kołobrzeski	22185883	37260990	1,7
Powiat koszaliński	18652414	29691491	1,6
Powiat myśliborski	20053430	37787251	1,9
Powiat policki	23277289	30859553	1,3
Powiat pyrzycki	10699153	14372686	1,3
Powiat sławieński	19540493	25394715	1,3
Powiat stargardzki	23478258	38747324	1,7
Powiat szczecinecki	14764399	18356483	1,2
Powiat świdwiński	14878187	17791988	1,2
Powiat walecki	14423823	24970089	1,7
Powiat łobeski	13860029	20119252	1,5
Powiat m. Koszalin	28960137	47149860	1,6
Powiat m. Szczecin	103482285	156558154	1,5
Powiat m. Świnoujście	10536440	11836929	1,1
Suma	465876280	705728748	

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS. (dane za rok 2000 – niedostępne w Regionalnej Bazie Danych GUS)

Powoduje to konieczność angażowania na finansowanie oświaty i wychowania coraz większych środków własnych samorządów.

Trzeba podkreślić również, że oświata stanowi największą część wydatków samorządów. Finansowanie oświaty, w sposób zasadniczy wpływa więc na kondycję finansów samorządu. Konieczność przeznaczenia dodatkowych środków na oświatę pozbawia samorzady realizacji innych zadań.

W roku 2006 gminy w województwie przeznaczyły ze środków własnych na oświatę i wychowanie 465 milionów złotych, a w roku 2010 ta kwota przekroczyła 705 milionów. W sytuacji, gdy liczba uczniów zmniejszała się w poszczególnych powiatach, uczniów w szkołach o 30- 40 %, gminy musiały zwiększyć dofinansowanie oświaty od 20 do 80%. W powiecie choszczeńskim wzrost ten przekroczył nawet 100%. Jedynie w powiecie drawskim udało się utrzymać poziom dofinansowania na podobnym poziomie.

To zestawienie pokazuje jak niekorzystne zmiany demograficzne przekładają się na sytuację finansową samorządów. Jeżeli potwierdzą się prognozy demograficzne przygotowane przez GUS i nastąpi dalszy spadek liczby uczniów, to finansowanie oświaty nie będzie możliwe przy zachowaniu obecnych mechanizmów finansowania i prowadzenia zadań oświatowych.

Samorzady niezależnie od zmian systemu finansowania muszą zmienić technologię kształcenia. Nie można likwidować kolejnych szkół, ponieważ już dziś coraz większe obszary są ich pozbawione. Należy szukać metod pozwalających na elastyczne formy kształcenia, kształcenie na dystans, większe zaangażowanie sektora pozarządowego, integrację kształcenia średniego na większych obszarach funkcjonalnych.

2.3. Rynek pracy i zatrudnienie - aktywność ekonomiczna ludności.

Zmiany demograficzne na rynku pracy.

Przez ubiegłe piętnaście lat na rynek pracy Województwa Zachodniopomorskiego wchodziły roczniki (mieszkańców) znacznie liczniejsze od tych, które rynek pracy opuszczały.

Ocenę sytuacji historycznej na rynku pracy można dokonać obserwując wartości historyczne i obecną wartość współczynnika: różnicy liczby mieszkańców w wieku 20-24 lat i liczby mieszkańców w wieku 60-64 lat.

Można szacować, że w wyniku zmian demograficznych na rynkach pracy województwa w efekcie wymiany pokoleń w latach 1995 - 2010 znalazło się o 320 tysięcy więcej potencjalnych pracowników. W sytuacji gdy lokalne rynki pracy nie oferowały podobnego wzrostu liczby miejsc pracy tworzyło to poważne problemy społeczne takie jak:

- niedobór ofert pracy dla młodych mieszkańców;
- płućki rynek pracy dla kobiet;
- bezrobocie wśród młodzieży;
- presję migracyjną.

Naturalną konsekwencją tej sytuacji było przemieszczanie się ludzi młodych do większych ośrodków miejskich regionu i emigracja poza województwo. W ostatnich latach następuje jednak zasadnicza zmiana sytuacji. Na rynek pracy wchodzi coraz mniej liczne roczniki mieszkańców urodzonych w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, a w wiek emerytalny wchodzi coraz bardziej liczne roczniki bumu powojennego. Gdy jeszcze w poprzednich pięciu latach (2005- 2010) „nadwyżka” wchodzących na rynek pracy w województwie przekraczała 90 tysięcy, to w kolejnych pięciu latach (2010 – 2015) będzie wynosiła ona tylko 14 tysięcy. Powiaty grodzkie notują już obecnie ujemne saldo zmian na rynku pracy. Niestety w kolejnych latach sytuacja się jeszcze pogorszy. Emigracja młodych ludzi i spadek wskaźnika dzietności w ostatnich latach będzie skutkować pogłębieniem się niekorzystnej sytuacji w kolejnych kilkunastu latach.

Sytuacja pogorszy się w kolejnych okresach pięcioletnich, gdy w wiek produkcyjny będą wchodzić obecni 15-19 latkowie i 10-14 latkowie. Wnioskowanie nt. możliwych zmian w kolejnych latach można przeprowadzić obserwując wartości kolejnych wskaźników dla roku 2010:

- różnica liczby mieszkańców w wieku 15-19 i liczby mieszkańców w wieku 55-59 ;
- różnica liczby mieszkańców w wieku 10-14 i liczby mieszkańców w wieku 50-54.

Bilans obecnych mieszkańców w wieku 15-19 i 55 – 59 to perspektywa „niedoboru” ponad 30 tysięcy potencjalnych pracowników w latach 2015-2020.

Bilans obecnych mieszkańców w wieku 50-54 i 10-14 to perspektywa „niedoboru” kolejnych prawie 50 tysięcy potencjalnych pracowników w latach 2020-2025. Szczecin w kolejnych trzech okresach pięcioletnich będzie notował zmniejszenie własnych zasobów siły roboczej na poziomie 35 tysięcy. Podobne tendencje zmian można zaobserwować w mniejszych miastach i na obszarach wiejskich.

To zestawienie nie upoważnia jeszcze do wyciągania zbyt daleko idących wniosków. Należy dokonać pogłębionej analizy zjawiska badając skutki migracji, konkurencyjność poszczególnych rynków pracy i różnice jakości życia. Można już dziś jednak przewidywać, że sytuacja w największych miastach Polskich o najatrakcyjniejszych rynkach pracy zwiększy jeszcze bardziej odpływ zdolnych młodych mieszkańców z małych miast i obszarów wiejskich. To te ostatnie mogą być najbardziej dotknięte skutkami zmian demograficznych.

Mamy już wystarczająco dużo sygnałów, że dalszy stabilny rozwój gospodarczy regionu nie będzie możliwy wyłącznie w efekcie poprawy koniunktury gospodarczej.

Ekonomiści coraz częściej mówią, że fundamentalne znaczenie dla wyjścia z obecnego kryzysu gospodarczego mają zmiany czynników demograficznych, a nie tylko koniunktura gospodarcza. Coraz bardziej oczywista staje się teza, że rozwijać będą się te obszary, które potrafią zatrzymać i przyciągnąć młodych mieszkańców.

Miejsca pracy.

Liczba pracujących w głównym miejscu pracy (w zakładach zatrudniających powyżej 9 pracowników) w Województwie Zachodniopomorskim zmniejszyła się według danych GUS z 347 tysięcy w roku 2000 do blisko 330 tysięcy pracujących w roku 2010.

Najmniejsze kilkuprocentowe spadki zanotowały powiaty wokół dużych miast, a największe 20-25% powiaty w głębi województwa.

W efekcie spadków Województwo Zachodniopomorskie obniżyło swój udział w liczbie pracujących w głównym miejscu pracy w kraju i tylko Województwo Opolskie zanotowało większy spadek wskaźnika.

Tabela 2.3-11 Pracujący w głównym miejscu pracy w województwie zachodniopomorskim w podmiotach gospodarczych zatrudniających powyżej 9 pracowników, w powiatach województwa zachodniopomorskiego.

	2000	2006	2010	Dynamika 2010/2000
Powiat białogardzki	8170	7984	8123	0,99
Powiat choszczeński	6837	6163	6395	0,94
Powiat drawski	8403	8839	9397	1,12
Powiat goleniowski	15331	13464	14858	0,97
Powiat gryficki	8974	8354	9331	1,04
Powiat gryfiński	13790	11250	11230	0,81
Powiat kamieński	6037	5552	5841	0,97
Powiat kołobrzeski	15841	14277	15591	0,98
Powiat koszaliński	7400	7442	7966	1,08
Powiat myśliborski	11963	11775	12135	1,01
Powiat policki	12714	12168	13673	1,08
Powiat pyrzycki	5661	4860	5434	0,96
Powiat sławieński	7085	7623	7584	1,07
Powiat stargardzki	22449	17164	19250	0,86
Powiat szczecinecki	13994	12809	13394	0,96
Powiat świdwiński	7572	7136	6907	0,91
Powiat walecki	9449	8104	8726	0,92
Powiat łobeski	bd	5092	5290	1,04
Powiat m. Koszalin	30179	27457	31918	1,06
Powiat m. Szczecin	125266	112590	108969	0,87
Powiat m. Świnoujście	9929	7201	7598	0,77
Suma	347044	317304	329610	

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS.

Bezrobocie.

W okresie 2000 – 2010 liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Województwie Zachodniopomorskim spadła ze 150 tysięcy do 110 tysięcy i zmiana ta była zgodna z ogólnymi tendencjami krajowymi.

Niepokojącym zjawiskiem jest to, że pomimo spadku bezrobocia nadal pogłębiają się różnice pomiędzy powiatami w województwie.

Innym niekorzystnym zjawiskiem jest wyższy poziom bezrobocia ludzi młodych. Będzie to skutkowało zwiększoną presją migracyjną młodych wykwalifikowanych mieszkańców i zagrożeniem trwałego wykluczenia z rynku pracy mieszkańców o niskich kwalifikacjach.

Podobne zjawisko dotyczy wyższego poziomu bezrobocia kobiet niż mężczyzn. Emigracja wykształconych młodych kobiet z małych miast i terenów wiejskich pogorszy i tak już trudną sytuację demograficzną na tych terenach.

2.4. Wiedza, nauka, badania naukowe.

Ranga ośrodków akademickich w regionie będzie miała duży wpływ na zdolność zatrzymania w województwie najbardziej dynamicznych młodych ludzi. W latach 2006 – 2010 w województwie zachodniopomorskim liczba studentów zmniejszyła się z 460 studentów na 10 tysięcy mieszkańców do 416 studentów na 10 tysięcy mieszkańców, co stanowiło spadek liczby studentów o 15 % i był jednym z najwyższych spadków w kraju po woj. Lubuskim oraz Świętokrzyskim i Warmińsko Mazurskim

W tym czasie, w całym kraju zanotowano spadek liczby studentów jednak był to spadek najczęściej nie przekraczający 5%, a w Województwie Małopolskim, Opolskim i Pomorskim odnotowano wzrost liczby studentów na 10 tysięcy mieszkańców.

Tabela 2.4-12 Wskaźnik ilości studentów na 10 tys mieszkańców.

	2006	2010	Dynamika 2010/2006
łódzkie	524	452	0,86
Mazowieckie	676	614	0,91
Małopolskie	621	635	1,02
Śląskie	435	391	0,90
Lubelskie	490	466	0,95
Podkarpackie	362	345	0,95
Podlaskie	444	441	0,99
Świętokrzyskie	430	357	0,83
Lubuskie	361	258	0,71
Wielkopolskie	511	476	0,93
Zachodniopomorskie	490	416	0,85
Dolnośląskie	587	577	0,98
Opolskie	353	392	1,11
Kujawsko-Pomorskie	419	403	0,96
Pomorskie	464	471	1,02
Warmińsko-Mazurskie	422	344	0,82

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS.

Pozytywnym zjawiskiem jest wzrost liczby uczestników studiów doktoranckich z 920 w roku 2000 do ponad tysiąca w 2010 roku ale ten wynik lokuje województwo w drugiej połowie stawki krajowej. Podobna jest sytuacja województwa jeżeli chodzi o liczbę pracowników akademickich z tytułem profesora.

Tabela 2.4-13 Uczestnicy studiów doktoranckich

	2000	2006	2010	Dynamika 2010/2000
Łódzkie	1619	1824	2754	1,70
Mazowieckie	4786	8448	9686	2,02
Małopolskie	4420	4117	5342	1,21
Śląskie	2604	2751	3202	1,23
Lubelskie	2439	2643	2521	1,03
Podkarpackie	62	158	370	5,97
Podlaskie	40	251	509	12,73
Świętokrzyskie	30	46	123	4,10
Lubuskie	0	92	116	1,26
Wielkopolskie	3044	3093	3107	1,02
Zachodniopomorskie	920	890	1115	1,21
Dolnośląskie	2452	3355	3924	1,60
Opolskie	397	329	373	0,94
Kujawsko-Pomorskie	550	899	1149	2,09
Pomorskie	1030	1587	2040	1,98
Warmińsko-Mazurskie	795	195	430	0,54

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS.

Wzrost liczby profesorów z 697 na 1041 lokuje województwo na 10 pozycji w kraju. Dla utrzymania konkurencyjności województwa konieczne jest wzmocnienie ośrodków akademickich w przyszłości. Trudne jest pozyskanie zaawansowanej technologicznie działalności gospodarczej bez silnych ośrodków badawczych i wysoko wykwalifikowanych zasobów siły roboczej.

Tabela 2.4-14 Profesorowie ogółem.

	2000	2006	2010	Dynamika 2010/2000
Łódzkie	1133	1767	1850	1,63
Mazowieckie	3432	4353	4575	1,33
Małopolskie	1665	2448	2667	1,60
Śląskie	1332	2021	2128	1,60
Lubelskie	895	1236	1365	1,53
Podkarpackie	350	704	735	2,10
Podlaskie	479	611	655	1,37
Świętokrzyskie	433	491	499	1,15
Lubuskie	260	330	339	1,30
Wielkopolskie	1617	2127	2315	1,43
Zachodniopomorskie	697	907	1041	1,49
Dolnośląskie	1340	1821	1999	1,49
Opolskie	293	402	442	1,51
Kujawsko-Pomorskie	696	1093	1159	1,67
Pomorskie	895	1191	1327	1,48
Warmińsko-Mazurskie	453	686	698	1,54

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS.

2.5. Gospodarka i przedsiębiorczość.

W latach 2000 - 2010 liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej wzrosła w Województwie Zachodniopomorskim z 180 tysięcy do ponad 220 tysięcy. Był to jeden z najwyższych wzrostów wśród województw, co doprowadziło do wzrostu udziału podmiotów zachodniopomorskich w ich ogólnej liczbie w kraju i lokuje województwo na ósmej pozycji.

Tabela 2.5-15 Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w województwie zachodniopomorskim.

	2000	2006	2010	Dynamika 2010/2000
Powiat białogardzki	3552	4736	5021	1,41
Powiat choszczeński	3333	3610	4135	1,24
Powiat drawski	4713	5922	5994	1,27
Powiat goleniowski	6918	7938	8758	1,27
Powiat gryficki	7686	7325	7948	1,03
Powiat gryfiński	7092	7827	8491	1,20
Powiat kamieński	5874	6607	7212	1,23
Powiat kołobrzeski	10603	13571	13551	1,28
Powiat koszaliński	5279	6502	6962	1,32
Powiat myśliborski	5272	6012	6708	1,27
Powiat policki	6148	7672	9310	1,51
Powiat pyrzycki	2697	3451	3759	1,39
Powiat sławieński	4699	5871	6298	1,34
Powiat stargardzki	11795	11292	12251	1,04
Powiat szczecinecki	6036	8098	8471	1,40
Powiat świdwiński	3011	4287	4581	1,52
Powiat wałecki	4759	6080	6035	1,27
Powiat łobeski	bd	3006	3353	1,12
Powiat m. Koszalin	15289	18392	18815	1,23
Powiat m. Szczecin	59355	64593	65761	1,11
Powiat m. Świnoujście	5891	6686	6990	1,19
Suma	180002	209478	220404	

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS.

Pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na tysiąc mieszkańców w 2010 Województwo Zachodniopomorskie notuje najwyższy poziom w kraju.

Również liczba nowo rejestrowanych podmiotów na 10 tysięcy mieszkańców osiąga w Zachodniopomorskim najwyższy poziom w kraju, ale niepokoić musi najniższa w kraju dynamika tego wskaźnika. W województwie najwyższe wzrosty liczby podmiotów zanotowały powiaty o wysokim bezrobociu - białogardzki, świdwiński, szczecinecki, drawski.

Najwyższy poziom przedsiębiorczości notują powiaty miejskie i nadmorskie, najniższy choszczeński, pyrzycki. Powiększa się w miarę upływu czasu różnica pomiędzy najbardziej i najmniej przedsiębiorczymi obszarami.

2.6. Turystyka.

Turystyka jest jednym z kluczowych produktów Województwa Zachodniopomorskiego. Region ma największą w kraju liczbę miejsc noclegowych i jest wśród trzech pierwszych województw w kraju pod względem liczby całorocznych miejsc noclegowych. Niestety, w okresie w ostatnich latach w regionie tylko nieznacznie przybyło całorocznych miejsc noclegowych, a nawet ubyło kilka procent miejsc noclegowych ogółem. Była to najniższa dynamika przyrostu całorocznych miejsc noclegowych i najwyższy spadek miejsc noclegowych ogółem w kraju. Najwyższą dynamikę przyrostu całorocznych miejsc noclegowych zanotowało Województwo Pomorskie, które ma najbardziej zbliżony do Województwa Zachodniopomorskiego profil produktu turystycznego.

W okresie wzrostu 2006 -2010 dynamika wzrostu liczby korzystających z miejsc noclegowych w województwie była poniżej średniej dla kraju. Województwo Zachodniopomorskie było czwartym regionem pod względem liczby korzystających z miejsc hotelowych ogółem i trzecim pod względem ilości korzystających z miejsc noclegowych turystów zagranicznych.

Tabela 2.6-16 Liczba udzielonych noclegów w województwie zachodniopomorskim.

	2006	2010	Dynamika 2010/2006
Powiat białogardzki	18525	17 902	0,97
Powiat choszczeński	8671	21 747	2,51
Powiat drawski	82676	87 934	1,06
Powiat goleniowski	24699	50588	2,0
Powiat gryficki	1082263	1 112 892	1,03
Powiat gryfiński	64777	68 260	1,05
Powiat kamieński	1401708	1 087 532	0,78
Powiat kołobrzeski	2655221	3 211 567	1,21
Powiat koszaliński	826342	881 701	1,07
Powiat myśliborski	41340	49 088	1,19
Powiat policki	44348	68 358	1,54
Powiat pyrzycki	5459	595	0,11
Powiat sławieński	946656	947 577	1,00
Powiat stargardzki	97649	68 868	0,71
Powiat szczecinecki	61517	48 534	0,79
Powiat świdwiński	37381	77 881	2,08
Powiat wątecki	93135	84 775	0,91
Powiat łobeski	bd	2 124	bd
Powiat m. Koszalin	48339	66 991	1,39
Powiat m. Szczecin	630841	722 996	1,15
Powiat m. Świnoujście	944128	938 661	0,99
Suma	9 115 675	9 616 571	1,05

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS.

Na ponad 9,5 milionów rocznie udzielanych noclegów ogółem, na turystów zagranicznych przypadają 2 miliony udzielonych noclegów.

Specyfika regionalnego produktu turystycznego wynikająca z przewagi odwiedzających region turystów, którzy pozostawali na dłuższe – turnusowe pobyty sprawiła, że w zestawieniu udzielonych noclegów województwo znajduje się na czele krajowego rankingu.

Specyfika regionalnego produktu turystycznego ma też konsekwencję w rozkładzie terytorialnym aktywności turystycznej w województwie. Osiemdziesiąt procent miejsc noclegowych całorocznych znajduje się w pasie nadmorskim, 10 % miejsc całorocznych miejsc noclegowych przypada na Miasto Szczecin. Pozostała część regionu dysponuje dziesięcioma procentami całorocznych miejsc noclegowych. Koncentracja miejsc noclegowych ogółem jest jeszcze bardziej wyraźna. W pasie nadmorskim znajduje się 90 % miejsc noclegowych ogółem całego województwa.

Analiza dowodzi, że turystyka koncentruje się w pasie nadmorskim i nie spełnia oczekiwanej roli dla wnętrza regionu. Pojezierze pomimo swych atutów nie przyciąga odpowiedniej ilości inwestycji i odwiedzających. Również ośrodki miejskie nie są liczącym się w kraju kierunkiem turystycznym.

2.7. Zarządzanie i finansowanie rozwoju, aktywność obywatelska i współpraca transgraniczna.

Dochody budżetów gmin na mieszkańca gmin województwa zachodniopomorskiego wzrosły w okresie 2000 – 2010 o 100%. Był to najniższy wśród województw poziom wzrostu, co spowodowało, że wartość tego wskaźnika spadła dla Województwa Zachodniopomorskiego poniżej średniej krajowej. Powyżej średniej krajowej rosły natomiast dochody własne budżetów gmin Województwa Zachodniopomorskiego i plasowały gminy województwa na piątym miejscu wśród województw w kraju.

Dochody budżetów gmin i ich struktura uległy w ostatnich latach istotnym zmianom.

Główne czynniki oddziaływające na te zmiany to:

- spadek koniunktury gospodarczej po 2008 roku;
- wzrost wydatków inwestycyjnych współfinansowanych ze środków unijnych;
- wzrost kosztów energii i kosztów zatrudnienia;
- wzrost zadłużenia.

W okresie 2008 - 2010 nastąpił spadek tempa wzrostu (7%) dochodów budżetów gmin w województwie, do którego przyczyniły się głównie spadki dochodów z tytułu podatków PIT (12%) , CIT (27%) i PCC (19%). Dochody własne utrzymywały się na podobnym poziomie dzięki wzrostowi dochodów z tytułu podatku od nieruchomości (PN) o 13%.

Tabela 2.7-17 Nadwyżka operacyjna w budżetach gmin w powiatach województwa zachodniopomorskiego.

	2007*	2010	Dynamika 2010/2007
Powiat białogardzki	1362201,55	1932435,84	1,42
Powiat choszczeński	1462948,98	1124960,25	0,77
Powiat drawski	2255573,39	1863483,04	0,83
Powiat goleniowski	2783428,32	3746263,53	1,35
Powiat gryficki	4023518,24	2500391,42	0,62
Powiat gryfiński	360126,82	5677400,39	15,77
Powiat kamieński	1889114,93	113883,42	0,06
Powiat kołobrzeski	-744633,68	2336570,02	-3,14
Powiat koszaliński	3534456,44	6982092,56	1,98
Powiat myśliborski	-50323,22	-3498913,02	69,53
Powiat policki	3590090,23	236584,22	0,07
Powiat pyrzycki	-199307,37	196940,33	-0,99
Powiat sławieński	2048031,29	-834814,97	-0,41
Powiat stargardzki	5144611,97	1302870,54	0,25
Powiat szczecinecki	5183982,25	7041042,15	1,36
Powiat świdwiński	2800629,44	4251402,07	1,52
Powiat wałecki	1893780,98	-644221,94	-0,34
Powiat łobeski	1658282,03	2189718,89	1,32
Powiat m. Koszalin	48531335,29	8404977,32	0,17
Powiat m. Szczecin	197953000,9	107481398,1	0,54
Powiat m. Świnoujście	25157002,22	26302698,15	1,05
Suma	310637851	178707162,3	

Źródło*: Opracowanie własne, na podstawie danych Ministerstwa Finansów (2007-2010). Dane nie są dostępne dla roku 2006.

O 16% wzrosły wydatki bieżące gmin województwa, co wynikało z wzrostu kosztów energii i zatrudnienia, oraz wzrostu wydatków związanych z nowo wybudowaną infrastrukturą. Powodowało to obniżenie się poziomu nadwyżki operacyjnej w budżetach gmin województwa w okresie 2007 – 2010 o ponad 130 milionów złotych.

Najszybciej rosły wydatki inwestycyjne, w efekcie realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych. Przy braku wystarczających środków własnych, konieczność współfinansowania projektów unijnych prowadziła do sięgania po instrumenty dłużne, wzrostu zobowiązań i kosztów związanych z ich obsługą.

Tabela 2.7-18 Udział zobowiązań ogółem w dochodach w gminach powiatów w województwie zachodniopomorskim.

	2007*	2010	Dynamika 2010/2007
Powiat białogardzki	0,10	0,34	340,55
Powiat choszczeński	0,05	0,23	442,62
Powiat drawski	0,15	0,23	146,11
Powiat goleniowski	0,19	0,29	149,51
Powiat gryficki	0,02	0,06	288,25
Powiat gryfiński	0,32	0,27	81,69
Powiat kamieński	0,35	0,48	137,69
Powiat kołobrzeski	0,14	0,17	119,11
Powiat koszaliński	0,03	0,11	318,07
Powiat myśliborski	0,28	0,50	182,21
Powiat policki	0,03	0,03	100,17
Powiat pyrzycki	0,40	0,41	102,39
Powiat sławieński	0,16	0,34	208,15
Powiat stargardzki	0,16	0,42	259,23
Powiat szczecinecki	0,19	0,25	133,49
Powiat świdwiński	0,10	0,19	185,30
Powiat walecki	bd	0,40	bd
Powiat łobeski	0,13	0,28	209,71
Powiat m. Koszalin	0,14	0,37	260,50
Powiat m. Szczecin	0,19	0,37	196,94
Powiat m. Świnoujście	0,31	0,32	103,22
Średnia	0,17	0,29	198,25

Źródło*: Opracowanie własne, na podstawie danych Ministerstwa Finansów (2007-2010). Dane nie są dostępne dla roku 2006

W kolejnych latach należy spodziewać się dalszego wzrostu wydatków bieżących samorządów. Będzie to wynikać ze zwiększenia wydatków na utrzymanie nowo zbudowanej infrastruktury i spłaty zobowiązań zaciągniętych na jej finansowanie. Źródłem finansowania tych wydatków może być nadwyżka dochodów nad wydatkami bieżącymi i dalszy wzrost zadłużenia.

Obniżanie się wyniku operacyjnego budżetów i zbliżanie poziomu zadłużenia samorządów do ustawowego limitu może stać się poważną przyczyną ograniczenia dostępności środków unijnych w kolejnym okresie programowania.

2.8. Usługi publiczne – infrastruktura społeczna i techniczna.

Infrastruktura techniczna

Na 100km² terytorium województwa zachodniopomorskiego znajduje się średnio 59,2 km dróg publicznych o utwardzonej nawierzchni (Polska= 87,6km), w tym 53,8 o ulepszonej nawierzchni (Polska=79,9km) oraz 5,3km eksploatowanych linii kolejowych (Polska=6,5km).

Ryc. 6 Polska część Euroregionu POMERANIA (gr. naniesiono kolorem czarnym) – Potencjalny kształt ponadregionalnej infrastruktury transportowej (Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Regionalnej Bazy Danych GUS. na podstawie RPIT w obszarze „Partnerstwa Odry”,2010)

Na terytorium województwa zachodniopomorskiego znajduje się 121,5km dróg ekspresowych i 21,6 km autostrad. 8,5% dróg to drogi krajowe, 15,6% wojewódzkie, 52,5 powiatowe a drogi gminne stanowią 23,4% łącznej długości sieci dróg publicznych województwa.

Nasylenie infrastrukturą techniczną województwa zachodniopomorskie jest niższe, niż przeciętnie w polskich województwach a dysproporcje w relacji do województw najsilniej nasyconych infrastrukturą techniczną są znaczne i mają wyraźny, wykazany w badaniach wpływ na utrzymujący się niski poziom przedsiębiorczości i ocenę jakość życia.

Infrastruktura społeczna, w tym kulturalna

W województwie zachodniopomorskim znajdują się następujące obiekty infrastruktury społecznej: 23 uczelnie wyższe (łącznie nieco ponad 71 tys. studentów), 379 biblioteki publiczne (wraz z filiami), 12 teatrów i instytucji muzycznych, 27 muzeów i oddziałów muzealnych, 18 kin, 7 galerii, 701 klubów sportowych. Sieć instytucji kulturalnych województwa zachodniopomorskiego jest zdominowana przez małe gminne ośrodki kultury, mające swoje siedziby nie w zabytkowych obiektach lecz współcześnie przystosowanych budynkach. Ośrodki kultury, w szczególności muzea miejskie mają za zadanie prezentować dzieje miasta, dzielnicy lub wyodrębnionego obiektu zabytkowego w mieście. Są to muzea specjalistyczne (archeologiczne), bądź o profilu ogólnym (np. Muzeum Narodowe w Szczecinie)¹. Infrastruktura społeczna usług zdrowia zapewnia 47,4 łóżek szpitalnych/10000 mieszkańców (nieco więcej niż przeciętna w kraju) oraz opiekę w 69 placówkach pomocy społecznej oferujących 5167 miejsc. Nasycenie infrastrukturą społeczną jest lepsze niż infrastrukturą techniczną tym nie mniej generalnie odbiega in minus od przeciętnego dla polskich województw.

Ujmując zasoby mieszkaniowe w kategorii „infrastruktura społeczna” należy zaznaczyć, że w województwie zachodniopomorskim na koniec 2010 r. wyniosły one 604,1 tys. mieszkań i stanowiły 4,5% ogółu mieszkań w kraju. W mieszkaniach stanowiących ten zasób znajdowało się 2231,9 tys. izb o powierzchni użytkowej 40555,4 tys. m². Z ogólnej liczby zasobów mieszkaniowych 73,5% lokali mieszkaniowych i 68,3% powierzchni użytkowej zlokalizowanych było w miastach. Przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie w końcu 2010 r. wyniosła 2,80.

W miastach omawiany wskaźnik wyniósł 2,62, a na wsi – 3,30. W przekroju terytorialnym najmniej zaludnione mieszkania odnotowano w m. Świnoujściu, gdzie liczba osób na 1 mieszkanie wyniosła 2,22, w m. Szczecinie – 2,50, powiecie kołobrzeskim 2,51 i m. Koszalinie – 2,55. Najwięcej osób przypadało na 1 mieszkanie w powiecie koszalińskim – 3,29. Według danych zebranych w trakcie Spisu Powszechnego 2011 w Polsce średnio przypada 2,55 osób na jedno mieszkanie.

Przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 osobę w województwie zachodniopomorskim wyniosła w 2010 r. 24,0 m². (Polska=24m²)

Standard zasobów mieszkaniowych charakteryzuje dostęp do sieci i urządzeń: mieszkań wyposażonych w wodociąg jest 98,8%, nieco mniej w ustęp (92,8%), łazienkę (91,4%) i centralne ogrzewanie (82,6%), natomiast instalacja gazowa podłączona jest do 64,3% ogółu mieszkań. Mieszkania na zachodniopomorskiej wsi są gorzej wyposażone niż w miastach – zaledwie 17,6% mieszkań na obszarach wiejskich ma aktualnie zapewniony dostęp do gazu z sieci.

Charakterystyka sporządzona na podstawie danych² GUS za rok 2010 oraz specjalistycznej³ publikacji US w Szczecinie

¹ Według badania „Infrastruktura kulturalna regionu zachodniopomorskiego”: <http://www.zywicki.org/index.html>

² http://www.stat.gov.pl/wademecum/wademecum_zachodniopomorskie/portret_wojewodztwa/wojewodztwo_zachodniopomorskie.pdf

³ *Gospodarka mieszkaniowa w województwie zachodniopomorskim*, GUS 2010, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/szczec/ASSETS_gospodarka_mieszkaniowa_2010.pdf

II. Analiza SWOT: wypracowanie kierunków działania polskiej części Euroregionu Pomerania.

Analiza SWOT po uzgodnieniach polskich i niemieckich partnerów została przeprowadzona w oparciu o tą samą metodę i zakres analizowanych obszarów:

- demografia;
- edukacja;
- usługi publiczne;
- rynek pracy i zatrudnienie;
- konkurencyjność gospodarki;
- turystyka;
- samorządność i aktywność obywatelska.

Dla każdego obszaru problemowego zdefiniowane zostały kluczowe czynniki oddziaływające na sytuację w tym obszarze.

Podsumowaniem analiz obszarów problemowych była kompleksowa ocena potencjału współpracy transgranicznej w Euroregionie Pomerania. **Kompleksowe analizy SWOT przeprowadziły zarządy obu partnerów Euroregionu.** Wyniki przeprowadzonych analiz dyskutowano na dwustronnych spotkaniach zespołów pracujących nad strategią po polskiej i niemieckiej stronie i były one podstawą definiowania kluczowych dla rozwoju współpracy transgranicznej problemów.

Samą ocenę SWOT przeprowadzono poprzez pozycjonowanie wybranych wcześniej czynników na układzie współrzędnych.

Oś odciętych (OX) pozwalała pozycjonować analizowane czynniki pod względem ich słabej lub mocnej pozycji według następujących ocen:

- bardzo słaba pozycja czynnika;
- słaba pozycja czynnika;
- neutralna pozycja czynnika;
- silna pozycja czynnika;
- bardzo silna pozycja czynnika.

Oś rzędnych (OY) określała czy dany czynnik stanowi szansę czy zagrożenie dla poprawy sytuacji w przyszłości według następujących ocen:

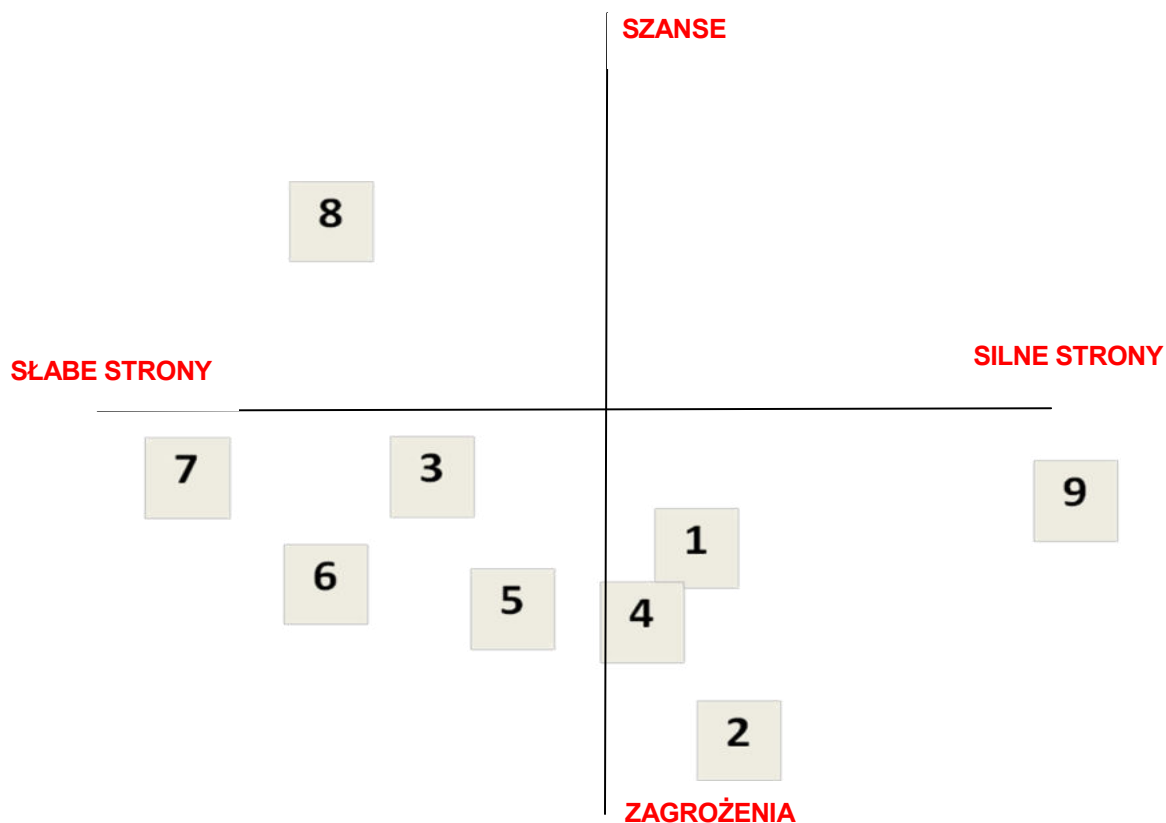
- duże zagrożenie pogorszeniem sytuacji w efekcie zmian zachodzących w otoczeniu;
- zagrożenie pogorszeniem sytuacji w efekcie zmian zachodzących w otoczeniu;
- neutralna pozycja czynnika w efekcie zmian zachodzących w otoczeniu;
- szansa poprawy sytuacji w efekcie zmian zachodzących w otoczeniu;
- duża szansa poprawy sytuacji w efekcie zmian zachodzących w otoczeniu;

Analiza rozkładu kluczowych czynników względem osi i pozycji innych czynników była podstawą:

- identyfikacji źródeł słabych i silnych stron;
- rozpoznania przyczyn szans i zagrożeń;
- definiowania kluczowych problemów i działań mogące poprawić konkurencyjność w ramach analizowanego obszaru.

1. Analiza problemowa

1.1 Demografia.

Kluczowe czynniki oceny uwarunkowania potencjału demograficznego:

1. liczba mieszkańców
2. struktura wieku społeczności
3. przyrost naturalny
4. migracje
5. udział mieszkańców w wieku 25- 34 w ogólnej liczbie mieszkańców
6. dzietność
7. trwałość związków małżeńskich
8. aktywność społeczna mieszkańców
9. aktywność ekonomiczna mieszkańców

Źródła słabych i silnych stron

Głównymi przyczynami słabości potencjału demograficznego są:

- niski poziom dzietności,
- odpływ młodych ludzi z terenów wiejskich i małych miasteczek do głównych miast w regionie i poza województwo,
- niezadawalający poziom angażowania się mieszkańców w lokalne życie społeczne,

Silną stroną potencjału ludzkiego regionu jest wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców.

Przyczyny szans i zagrożeń

Głównym zagrożeniem na przyszłość jest „starzenie” się mieszkańców regionu wynikające z odpływu młodych mieszkańców i spadku poziomu dzietności.

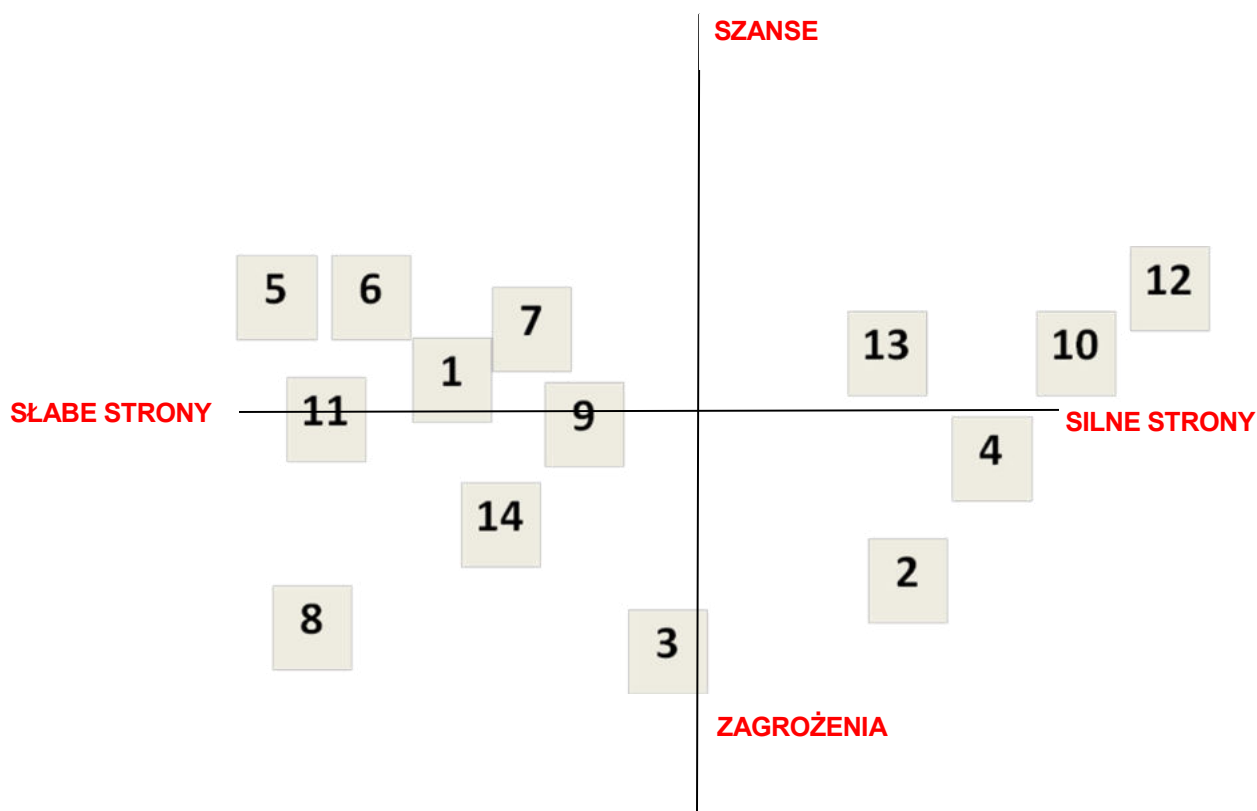
Największe szanse wzrostu potencjału demograficznego regionu mogą wynikać z rozwoju ekonomii społecznej i wzrostu aktywności społecznej mieszkańców. Włączanie się młodych mieszkańców w lokalne życie wiąże ich z regionem, co przyczyni się do obniżenia ilości wyjazdów i daje szansę na pracę.

Kluczowy problem i działania mogące poprawić konkurencyjność w ramach analizowanego obszaru

Wzrost potencjału demograficznego regionu można uzyskać poprzez:

- podniesienie atrakcyjności regionu dla młodych mieszkańców,
- wspieranie wzrostu aktywności społecznej i ekonomicznej mieszkańców,
- rozszerzenie programów wsparcia dla rodzin z dziećmi.

1.2 Edukacja, wykształcenie, doksztalcanie.

Kluczowe czynniki oceny konkurencyjności edukacji.

1. dostępność opieki przedszkolnej,
2. jakość i dostępność kształcenia szkół podstawowych,
3. jakość i dostępność kształcenia szkół gimnazjalnych,
4. jakość i dostępność kształcenia szkół ogólnokształcących,
5. jakość i dopasowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy,
6. kształcenie umiejętności niezbędnych na współczesnym rynku pracy,
7. poziom kwalifikacji kadry nauczycielskiej,
8. finansowanie systemu edukacji,
9. kreowanie postaw społecznych w procesie edukacji,
10. programy pracy z uczniami zdolnymi,
11. programy pracy z uczniami trudnymi,
12. nauka języków obcych,
13. programy stypendialne dla uczniów zdolnych,
14. stypendia socjalne.

Źródła słabych i silnych stron

Główną słabą stroną systemu edukacji w regionie są finanse. Spadek liczby uczniów i co się z tym wiąże spadek dochodów z tytułu subwencji oświatowej powoduje konieczność coraz większego angażowania środków własnych w edukację. Drugą istotną słabością systemu edukacji w regionie jest niedopasowanie kształcenia zawodowego do nowych potrzeb rynku pracy. Silną stroną jest rozwój kształcenia dwujęzycznego w szkołach w pobliżu granicy.

Przyczyny szans i zagrożeń

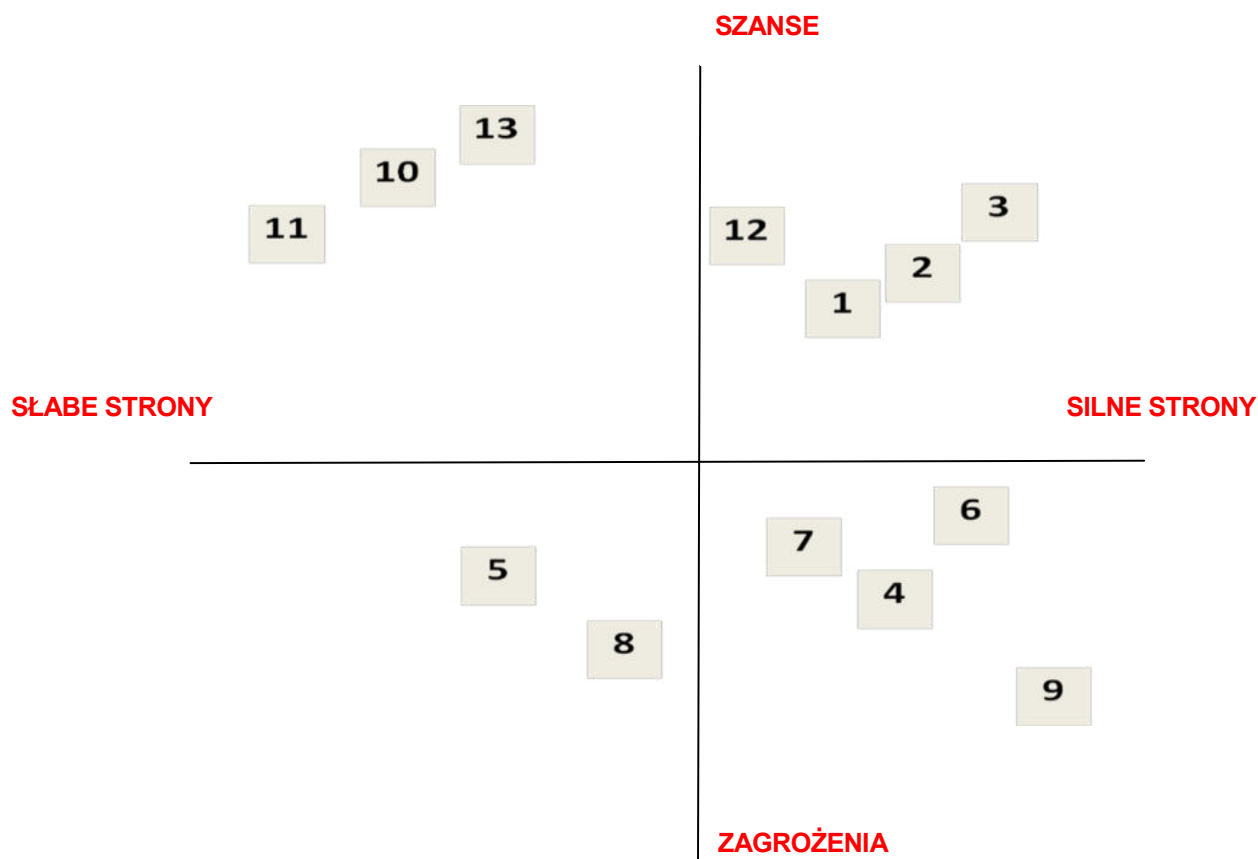
Największe szanse poprawy jakości kształcenia w regionie mogą wynikać z dopasowania kształcenia do potrzeb rynku pracy i rozwoju kształcenia dwujęzycznego w zawodach związanych z transgranicznym rynkiem pracy. Zagrożenia mogą wynikać głównie z problemów z finansowaniem oświaty i dostępnością i jakością kształcenia gimnazjalnego szczególnie na obszarach wiejskich.

Kluczowy problem i działania mogące poprawić konkurencyjność w ramach analizowanego obszaru

Poprawę konkurencyjności systemu edukacji w regionie można uzyskać poprzez:

- lepsze dopasowanie oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy,
- rozwijanie ścieżek karier zawodowych transgranicznego rynku pracy,
- rozszerzanie kształcenia dwujęzyczne na wszystkich poziomach edukacji,
- rozszerzanie oferty kształcenia ustawicznego w zawodach związanych z transgranicznym rynkiem pracy,
- zapewnienie dostępności do wszystkich poziomów edukacji dla mieszkańców całego regionu a w szczególności dla młodzieży z terenów wiejskich,
- rozwijanie aktywności społecznej uczniów

1.3 Usługi publiczne

Kluczowe czynniki oceny konkurencyjności usług publicznych.

1. stan infrastruktury technicznej,
2. dostępność usług publicznych,
3. jakość usług publicznych,
4. rynek usług publicznych,
5. koszty usług publicznych,
6. dostępność wykwalifikowanej kadry,
7. zdolność finansowania usług publicznych przez użytkowników,
8. zdolność finansowania usług publicznych z budżetu jst,
9. zdolność finansowania inwestycji,
10. wykorzystanie nowych technologii w świadczeniu usług publicznych,
11. współpraca z partnerami społecznymi w świadczeniu usług,
12. współpraca z partnerami komercyjnymi w świadczeniu usług,
13. współpraca z innymi jst w świadczeniu usług publicznych.

Źródła słabych i silnych stron

Słabą stroną systemu usług publicznych w regionie jest:

- niewystarczający poziom współdziałania samorządów z innymi partnerami przy realizacji usług publicznych,
- wzrastające koszty świadczenia usług publicznych dla mieszkańców i samorządów,
- niewystarczający poziom wdrażania nowych technologii poprawiających efektywności i obniżających koszty świadczenia usług,

Mocną stroną systemu usług publicznych w regionie jest wzrost inwestycji i wynikająca z tego poprawa stanu infrastruktury oraz jakości usług publicznych w regionie.

Przyczyny szans i zagrożeń

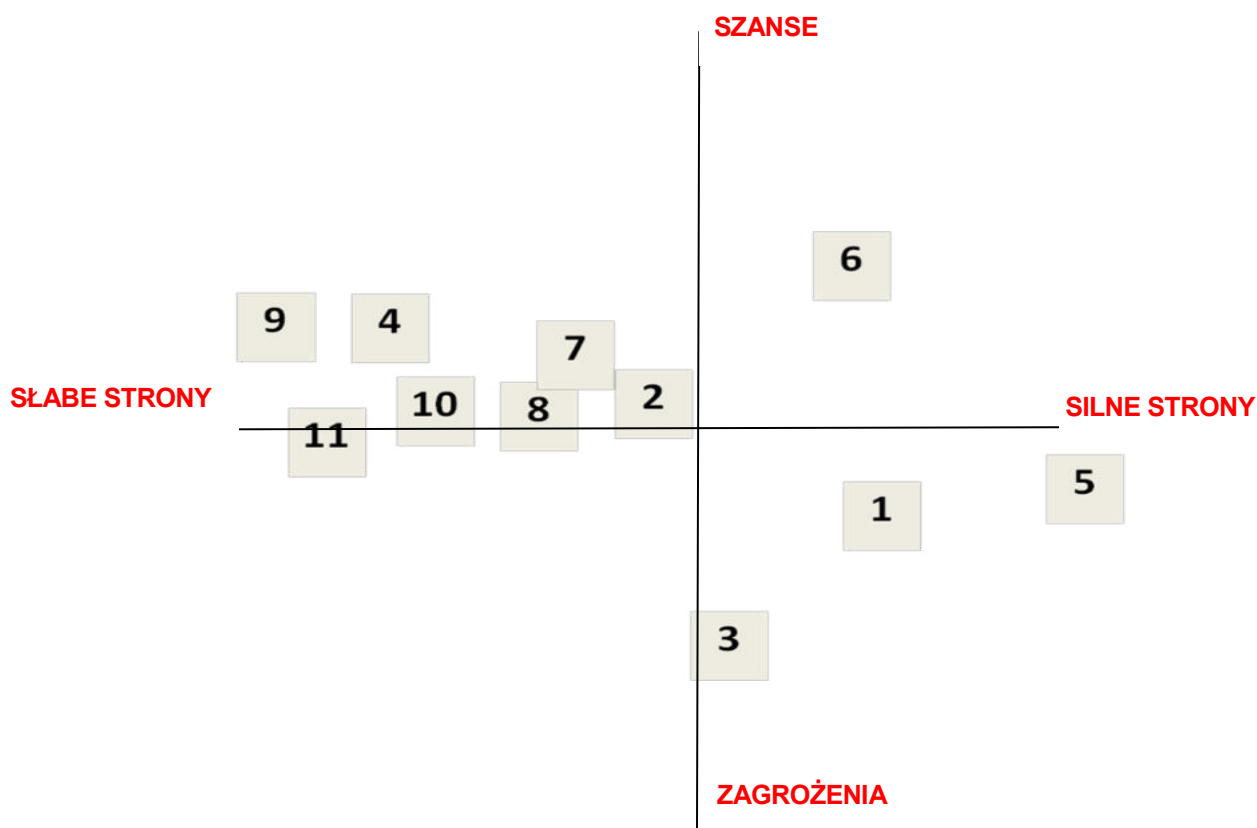
Szanse poprawy systemu usług publicznych mogą przede wszystkim wynikać ze zwiększenia współdziałania samorządów z innymi partnerami w realizacji zadań publicznych. Największe zagrożenia dla poprawy jakości i dostępności usług publicznych wynikają z pogarszającej się sytuacji finansowej samorządów.

Kluczowy problem i działania mogące poprawić konkurencyjność w ramach analizowanego obszaru.

Poprawę systemu świadczenia usług publicznych można uzyskać poprzez:

- dopasowanie oferty usług publicznych do zmieniającej się sytuacji demograficznej i zmian popytu na usługi publiczne,
- wspieranie organizacji i rozwoju partnerstw samorządów i lokalnych interesariuszy w świadczeniu usług publicznych,
- promowanie nowych technologii dopasowujących świadczenie usług do zmian demograficznych,
- wdrażanie technologii obniżających koszty świadczenia usług publicznych,
- promowanie wśród uczniów i młodych mieszkańców karier zawodowych związanych z usługami publicznymi,

1.4 Rynek pracy i zatrudnienie.

Kluczowe czynniki oceny konkurencyjności rynku pracy.

1. podaż siły roboczej,
2. popyt na siłę roboczą
3. dostępność wykwalifikowanej siły roboczej
4. oferta kształcenia zawodowego
5. poziom wynagrodzeń,
6. poziom bezrobocia,
7. programy i regulacje rynku pracy poziom bezrobocia,
8. koszty zatrudnienia,
9. dopasowanie kwalifikacji pracowników do potrzeb rynku pracy,
10. podaż miejsc pracy dla kobiet,
11. oferta rynku pracy dla młodych pracowników.

Źródła słabych i silnych stron

Słabą stroną rynku pracy regionu jest niewystarczające dopasowanie kwalifikacji pracowników do potrzeb rynku pracy i oferta rynku pracy dla młodych pracowników.

Silną stroną rynku pracy w regionie jest poziom wynagrodzeń, co może przyczynić się do zatrzymania odpływu i pozyskania nowych pracowników.

Przyczyny szans i zagrożeń

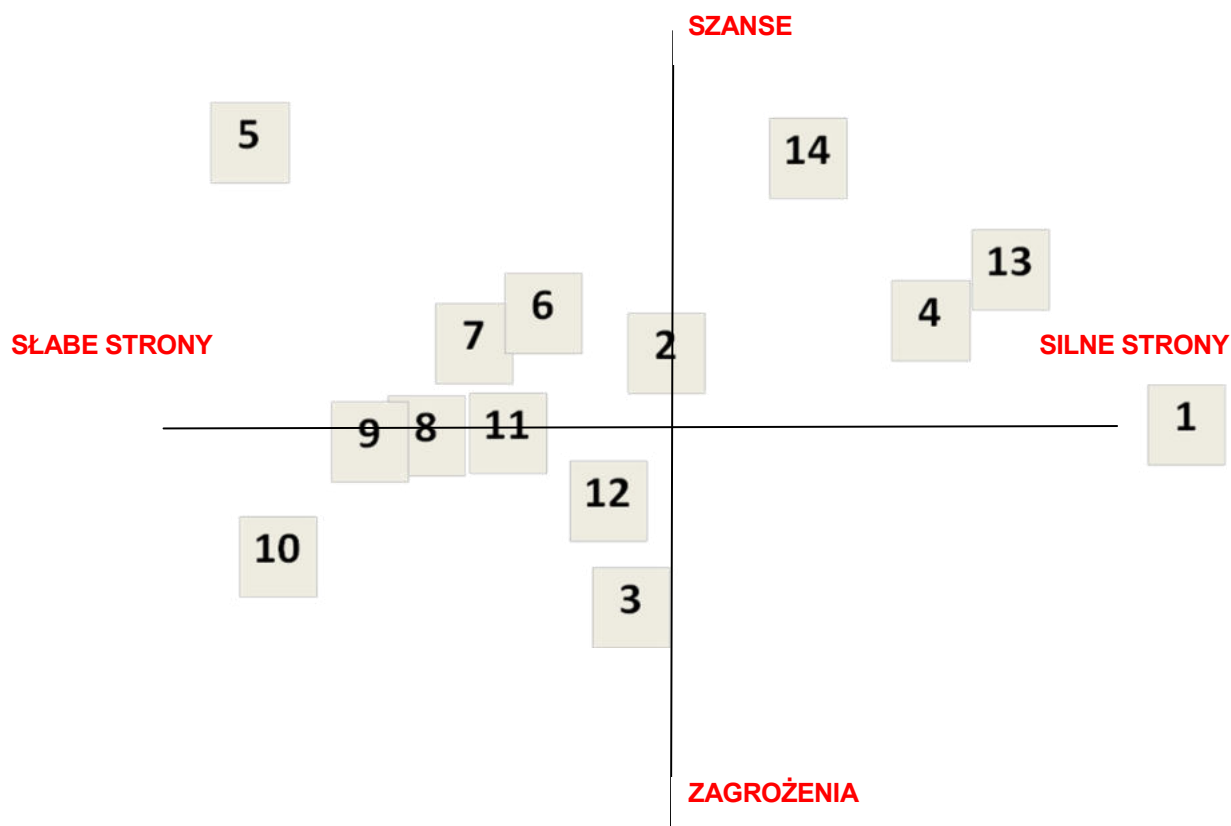
Przyczyną zagrożeń dla rozwoju rynku pracy w regionie może być deficyt wykwalifikowanych specjalistów. Szansą może okazać się spadek bezrobocia wynikający z zmniejszenia się liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Kluczowy problem i działania mogące poprawić konkurencyjność w ramach analizowanego obszaru.

Poprawę konkurencyjności rynku pracy w regionie można uzyskać poprzez :

- podniesienie atrakcyjności rynku pracy regionu dla młodych pracowników,
- kreowanie nowych form i kierunków aktywności zawodowej kobiet,
- podnoszenie poziomu i dostępności kształcenia zawodowego,
- promowanie nowych kierunków karier zawodowych tworzonych przez rozwój wolontariatu, ekonomii społecznej i transgranicznego rynku pracy.

1.5 Rozwój gospodarczy.

Kluczowe czynniki oceny konkurencyjności rozwoju gospodarczego.

1. przedsiębiorczość mieszkańców,
2. dywersyfikacja branżowa gospodarki regionu,
3. efektywność gospodarki,
4. dostępność terenów i powierzchni dla nowych firm,
5. infrastruktura instytucjonalna wsparcia dla firm,
6. finansowanie rozwoju firm,
7. konkurencyjność produktów firm regionu,
8. regulacje finansowe wspierające rozwój firm,
9. programy rozwoju siły roboczej,
10. współpraca firm w regionie – sieciowanie,
11. wsparcie marketingowe dla firm regionu,
12. potencjał firm z siedzibą w regionie,
13. dostępność transportowa,
14. dostępność teleinformacyjna.

Źródła słabych i silnych stron

Słabą stroną konkurencyjności gospodarki regionu jest niewystarczający poziom rozwoju infrastruktury instytucjonalnej wspierającej zakładanie, finansowanie, wspieranie rozwoju nowych firm w regionie. Znacząco osłabia potencjał gospodarki regionu niski poziom współdziałania firm w regionie.

Mocnymi stronami gospodarki regionu są wysoka przedsiębiorczość mieszkańców.

Przyczyny szans i zagrożeń

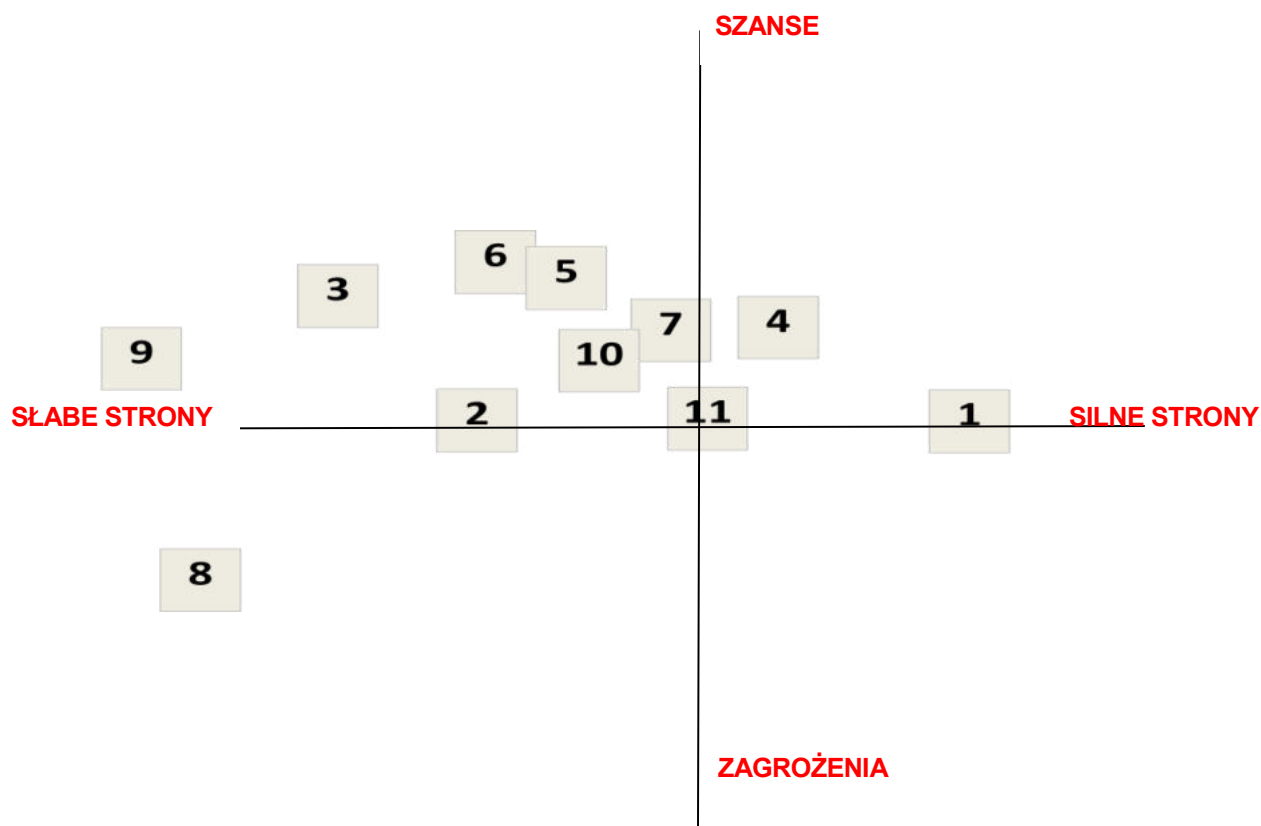
Przyczyną zagrożeń dla rozwoju gospodarczego w regionie może być niska efektywność firm i niewystarczający poziom współpracy pomiędzy firmami, i dostępność wykwalifikowanych pracowników. Szanse rozwojowe mogą wynikać z rozwoju infrastruktury instytucjonalnej i rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej.

Kluczowy problem i działania mogące poprawić konkurencyjność w ramach analizowanego obszaru.

Poprawę konkurencyjności gospodarki w regionie można uzyskać poprzez :

- kreowanie przedsiębiorczości w procesie edukacji dzieci i młodzieży,
- wspieranie rozwoju nowych firm zakładanych przez mieszkańców,
- pozyskanie dla regionu nowych mieszkańców i inwestorów podejmujących działalność gospodarczą,
- rozwój wszystkich rodzajów usług dla rozwoju firm lokalnych takich jak:
  - zakładanie firm,
  - finansowanie firm,
  - sieciowanie firm,
  - kreowanie nowych produktów,
  - kształcenie specjalistów, wchodzenie na nowe rynki.

1.6 Turystyka.

Kluczowe czynniki oceny konkurencyjności rynku turystycznego.

1. środowisko naturalne,
2. warunki klimatyczne,
3. różnorodność i atrakcyjność produktów turystycznych,
4. infrastruktura turystyczna,
5. dostępność komunikacyjna,
6. jakość usług turystycznych,
7. marka regionu,
8. sieciowanie produktów turystycznych,
9. sezonowość oferty turystycznej,
10. poziom kwalifikacji siły roboczej,
11. promocja produktu turystycznego regionu.

Źródła słabych i silnych stron.

Silną stroną konkurencyjności turystyki regionu jest poziom rozwoju infrastruktury noclegowej, duża ilość odwiedzających region oraz znaczące ilości udzielonych noclegów w sezonie letnim. Słabością regionu jest koncentracja aktywności turystycznej w pasie nadmorskim i niewykorzystanie potencjału turystycznego Pojezierza. Słabą stroną jest również sezonowość aktywności turystycznej w regionie i niski poziom sieciowania oferty turystycznej.

Silną stroną konkurencyjności turystyki regionu jest wysoki poziom rozwoju infrastruktury noclegowej, duża ilość osób odwiedzających region i duża liczba udzielonych noclegów w sezonie letnim.

Przyczyny szans i zagrożeń

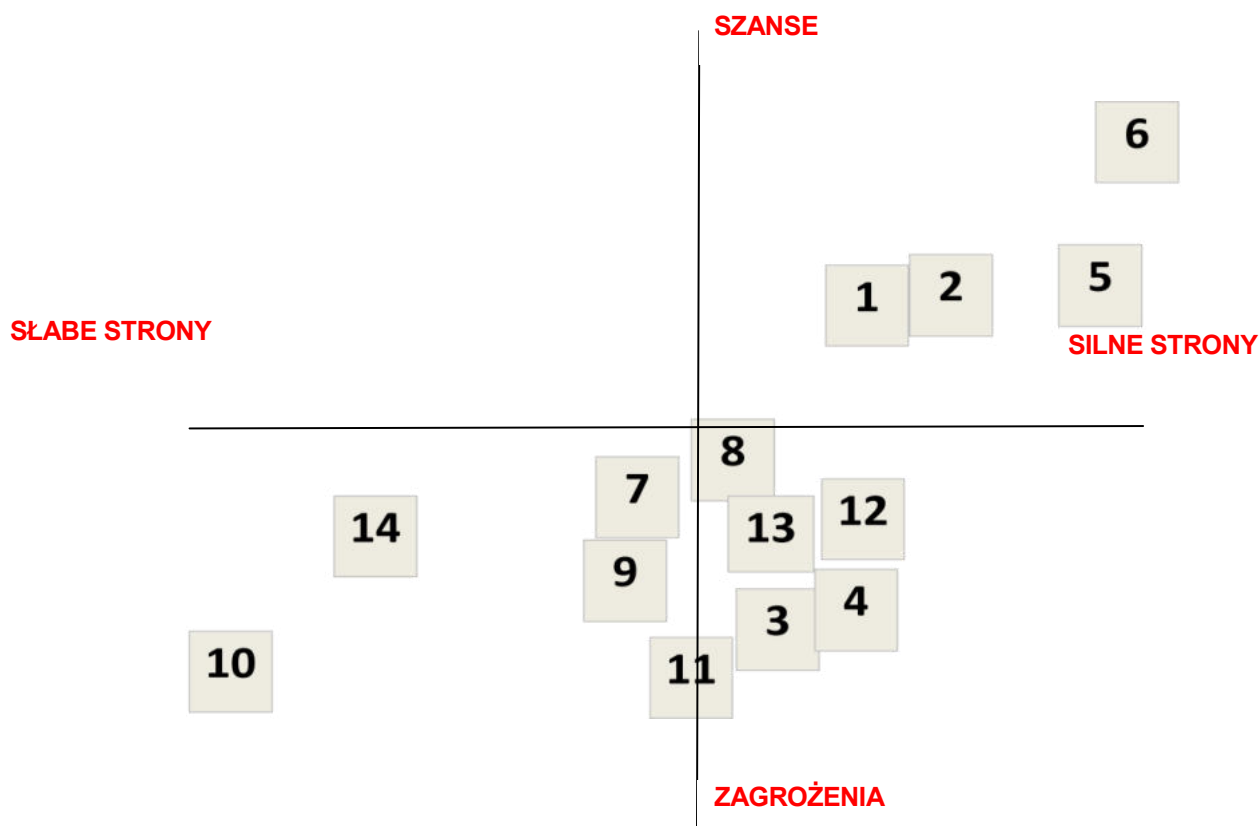
Przyczyną zagrożeń dla rozwoju gospodarczego w regionie może być niewystarczający poziom współpracy firm i instytucji w branży turystycznej, a w efekcie niski poziom integracji oferty turystycznej. Szanse rozwojowe mogą wynikać z poprawy dostępności komunikacyjnej, z rozwoju produktu turystycznego jego specyfiki oraz poprawy jego jakości.

Kluczowy problem i działania mogące poprawić konkurencyjność w ramach analizowanego obszaru.

Poprawę konkurencyjności turystyki w regionie można uzyskać poprzez :

- rozwój całorocznej oferty turystycznej,
- rozwój specyficznych produktów turystycznych Pojezierza,
- integrację kluczowych produktów turystycznych regionu: pasa nadmorskiego, pojezierza,
- wspólny marketing na wybranych rynkach turystycznych.

1.7 Samorządność, aktywność obywatelska i współpraca transgraniczna.

Kluczowe czynniki oceny konkurencyjności.

1. potencjał instytucjonalny jst,
2. potencjał profesjonalny jst,
3. zdolność finansowania inwestycji,
4. zdolność finansowania usług,
5. jakość usług publicznych,
6. stan infrastruktury technicznej niezbędnej do świadczenia usług,
7. koszty świadczenia usług,
8. dochody własne jst,
9. zdolność kreowania nadwyżki operacyjnej,
10. finansowanie zadań zleconych,
11. rynek usług publicznych,
12. poziom zadłużenia,
13. koszty obsługi zadłużenia,
14. zdolność kredytowa jst.

Źródła słabych i silnych stron.

Silną stroną samorządności regionu jest wysoki poziom usług publicznych w regionie i modernizacja infrastruktury technicznej. Słabością jest konieczność dofinansowywania zadań zleconych ze środków własnych samorządów oraz obniżanie się zdolności kredytowej samorządów.

Silną stroną samorządności w regionie jest osiągnięcie wysokiego poziomu usług publicznych i zmodernizowana infrastruktura techniczna.

Przyczyny szans i zagrożeń

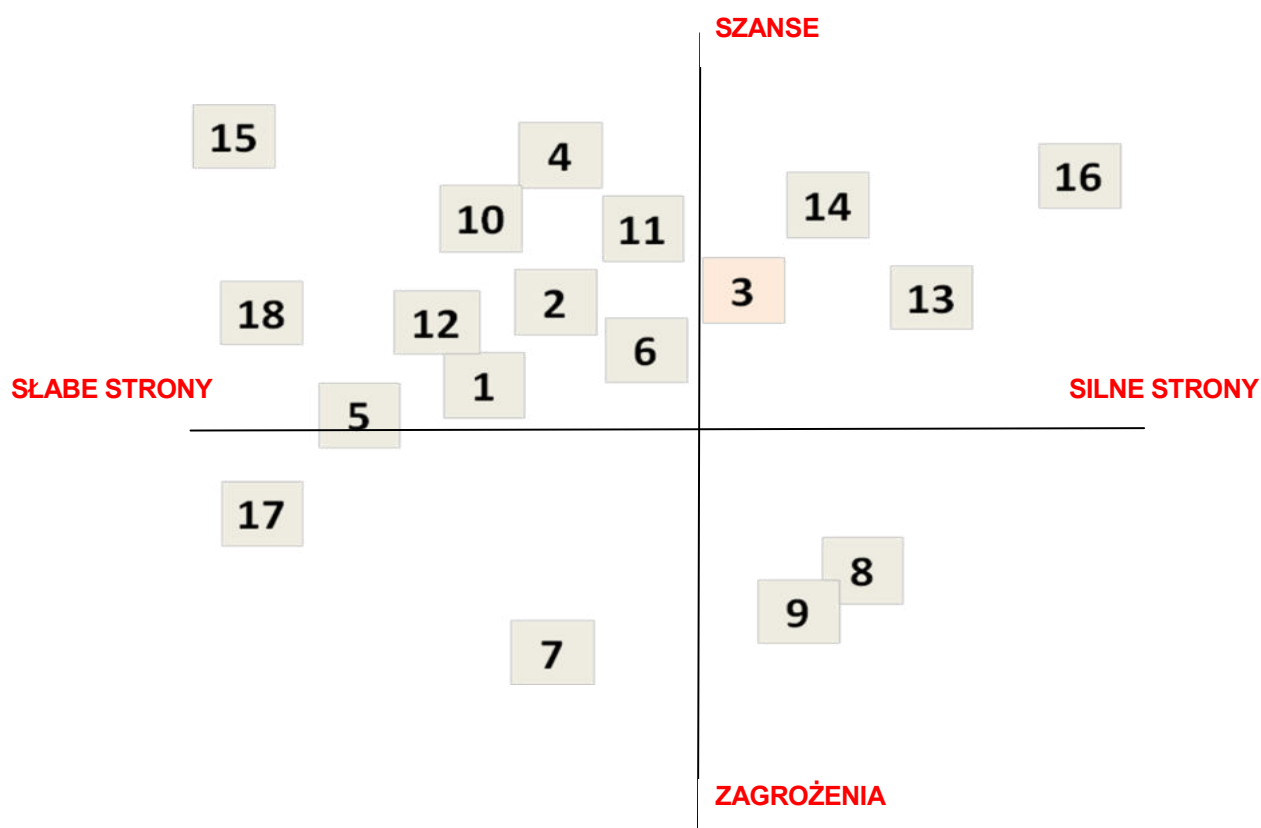
Przyczyną zagrożeń dla samorządności jest pogarszająca się sytuacja finansowa – finansowanie inwestycji, obsługa kosztów zadłużenia, finansowanie zadań zleconych. Szanse rozwojowe mogą wynikać z lepszego wykorzystania potencjału profesjonalnego, instytucjonalnego i zmodernizowanej infrastruktury dla poprawy jakości usług publicznych.

Kluczowy problem i działania mogące poprawić konkurencyjność w ramach analizowanego obszaru.

Poprawę rozwoju samorządności w regionie można uzyskać poprzez :

- promowanie technologii poprawiających efektywność funkcjonalną i finansową świadczenia usług publicznych,
- rozwój potencjału instytucjonalnego poprzez wykorzystanie w większym wymiarze partnerstw z interesariuszami w świadczeniu usług publicznych.

2. Analiza SWOT w ujęciu syntetyzującym: ocena potencjału współpracy transgranicznej polskiej części Euroregionu Pomerania.

Kluczowe czynniki oceny konkurencyjności euroregionu.

1. Współpraca w dziedzinie edukacji i kształcenia zawodowego,
2. Integracja Euroregionalnego rynku pracy,
3. Integracja Euroregionalnego rynku usług,
4. Dostępność do usług społecznych po stronie sąsiada,
5. Integracja rynku usług komunalnych,
6. Integracja infrastruktury i usług transportowych,
7. Potencjał demograficzny,
8. Dostępność środków finansowych na przygotowanie i realizację projektów rozwoju,
9. Zdolność do zapewnienia trwałości realizowanych projektów rozwoju,
10. Umiejętności językowe, zdolność do komunikowania się mieszkańców Euroregionu,
11. Akceptacja kultury sąsiadów, znajomość historii i mentalności sąsiadów,
12. Instytucjonalizacja partnerstw transgranicznych,
13. Zdolność do współpracy transgranicznej JST,
14. Zdolność OP do współpracy transgranicznej;
15. Dostępność informacji nt sytuacji sąsiadów i rozwój platform informacyjnych,
16. Integracja i dostępność Euroregionalnego rynku nieruchomości,
17. Integracja planowania przestrzennego i strategicznego,
18. Wsparcie wspólnych inicjatyw gospodarczych.

Źródła słabych i silnych stron

Słabe strony współpracy transgranicznej wynikają głównie z:

- niskiego poziomu wiedzy o sytuacji sąsiada,
- niewystarczającego poziomu współdziałania w procesie programowania rozwoju obszaru,
- niewystarczającego wsparcia dla wspólnych inicjatyw gospodarczych,
- zbytniego rozproszenia projektów współpracy i niewystarczającego poziomu instytucjonalizacji współpracy transgranicznej,

Mocne strony wynikają ze wzrostu potencjału do współpracy transgranicznej po stronie samorządów i organizacji pozarządowych, integracji i rozwoju wspólnego rynku nieruchomości. Pozytywne znaczenie dla rozwoju współpracy transgranicznej ma również dostępność środków finansowych na współpracę z partnerami niemieckimi.

Przyczyny szans i zagrożeń

Główne przyczyny zagrożeń dla współpracy transgranicznej wynikają z negatywnych tendencji demograficznych i problemów finansowych potencjalnych beneficjentów projektów transgranicznych. Zagrożeniem dla rozwoju współpracy transgranicznej jest również zbyt niski poziom współdziałania w programowaniu rozwoju obu części Euroregionu.

Szans w rozwoju współpracy na pograniczu można oczekiwać dzięki poprawie stanu wiedzy o niemieckich sąsiadach, zwiększeniu możliwości korzystania z usług po drugiej stronie granicy, wzrostowi znajomości i akceptacji kultury sąsiadów i poprawie umiejętności komunikowania się mieszkańców obu części Euroregionu.

Kluczowy problem i działania mogące poprawić konkurencyjność w ramach analizowanego obszaru.

Rozwój współpracy transgranicznej może nastąpić głównie dzięki :

- wspieraniu potencjału profesjonalnego i instytucjonalnego beneficjentów współpracy transgranicznej,
- rozwojowi platform informacyjnych i umiejętności komunikacyjnych partnerów,
- poznawaniu dziedzictwa kulturowego i budowaniu tożsamości Euroregionu Pomerania,
- wsparciu dla możliwości finansowania projektów transgranicznych,
- wspieraniu integracji rynków usług i rynku pracy Euroregionu,
- tworzeniu sieci współpracy wielostronnej,
- wymianie doświadczeń we wdrażaniu nowych technologii w usługach publicznych.

3. Synteza przeprowadzonych prac analitycznych i konsultacyjnych.

W efekcie przeprowadzonych:

- badań ankietowych członków Stowarzyszenia;
- konsultacji z kluczowymi interesariuszami współpracy transgranicznej;
- analizy danych statystycznych nt. zmian sytuacji społecznoekonomicznej;
- przeprowadzonych analiz SWOT;

można wskazać problemy, które będą miały zasadniczy wpływ na potencjał rozwoju lokalnego i regionalnego oraz warunkować będą możliwości rozwoju współpracy transgranicznej Euroregionie Pomerania w kolejnych latach.

Główne problemy zmieniające możliwości rozwoju poszczególnych części województwa i całego regionu to:

- niekorzystne tendencje demograficzne w regionie i poszczególnych jego częściach;
- koncentracja inwestycji prywatnych i zróżnicowanie aktywności gospodarczej pomiędzy terenami wiejskimi, pasem nadmorskim i głównymi obszarami miejskimi województwa;
- kurczenie się lokalnych rynków pracy;
- wzrost inwestycji publicznych realizowanych przez samorzady w całym regionie;
- wzrost aktywności ekonomicznej i społecznej mieszkańców;
- zmiany popytu na usługi publiczne w efekcie zmian demograficznych;
- pogarszanie się sytuacji finansowej samorządów w efekcie wzrostu wydatków inwestycyjnych i bieżących oraz stagnacji dochodów.

Spadek liczby mieszkańców województwa wynika z obniżania się poziomu przyrostu naturalnego i wzrostu ujemnego salda migracji. Ujemne saldo migracji wynikało przede wszystkim z odpływu młodych mieszkańców powiatów z przewagą obszarów wiejskich i było przyczyną obniżenia przyrostu naturalnego na tych obszarach w kolejnych latach.

Jedną z głównych przyczyn odpływu młodych mieszkańców, jest brak wystarczającej ilości atrakcyjnych ofert pracy na lokalnych rynkach pracy, gdyż inwestycje komercyjne i aktywność ekonomiczna koncentrują się w dużych ośrodkach miejskich lub ich bezpośredniej bliskości i pasie nadmorskim.

Na terenie całego województwa obserwować można wzrost aktywności społecznej i ekonomicznej mieszkańców. Wzrost liczby lokalnych podmiotów gospodarczych i organizacji pozarządowych jest szansą na oparcie w przyszłości rozwoju lokalnego i regionalnego w większym wymiarze o zasoby endogeniczne.

Spadek liczby młodych mieszkańców regionu coraz silniej wpływa na zmiany popytu na usługi publiczne. Dotychczas najsilniej odczuły to przedszkola i szkoły.

Obecnie spadek liczby studentów jest jednym z głównych problemów szkół wyższych w województwie. W kolejnych latach spadek podaży wchodzącej na rynek pracy młodej siły roboczej będzie powodował napięcia na regionalnych rynkach pracy. Podaż atrakcyjnych miejsc pracy w dużych ośrodkach miejskich może spowodować kolejny wzrost odpływu młodych mieszkańców z terenów wiejskich województwa.

Obniżenie potencjału demograficznego wpływa również na osłabienie sytuacji finansowej samorządów. Najsilniej i najwcześniej odczują to mniejsze samorządy. Utrzymanie się tych tendencji w dłuższej perspektywie może doprowadzić do osłabienia potencjału gmin wiejskich i miasteczek leżących wewnątrz województwa, a w konsekwencji zmiany struktury osadniczej regionu.

Rozmiar rozwarstwienia regionu obrazują rozkłady wskaźnika potencjału społeczności powiatów województwa dla wybranych parametrów. Wskaźniki są ilorazem udziału analizowanego parametru powiatu w sumie tego parametru w województwie do udziału liczby ludności powiatu do liczby ludności w województwie .

Wskaźniki wyrażone są w układzie procentowym. Wartość wskaźnika powyżej 100 oznacza że udział (U) danego parametru w powiecie w sumie tego parametru w województwie przewyższa udział liczby mieszkańców powiatu w województwie. Innymi słowy oznacza, że potencjał w analizowanym obszarze przewyższa potencjał ludzki powiatu.

Tabela 2.7-19 Potencjał społeczności lokalnych.

	(U) powierzchni mieszkań oddanych do (U) ludność (%)	(U) CIT do (U) ludności (%)	(U) PCC do (U) ludności (%)	(U) PIT do (U) ludności (%)	(U) pracujący w gł miejscu pracy do (U) ludności (%)	(U) zarejestrowanych podmiotów gosp nar (U) ludności	(U) zarejestrowanych OP (U) ludność (%)
Powiat białogardzki	54,45	41,13	49,13	60,37	86,58	80,03	84,87
Powiat choszczeński	27,47	24,72	53,68	54,87	66,26	64,07	115,07
Powiat drawski	58,04	25,89	54,88	59,55	84,16	80,28	110,72
Powiat goleniowski	116,24	129,13	108,64	74,03	95,04	83,78	74,61
Powiat gryficki	37,25	30,03	51,85	64,07	79,13	100,80	70,49
Powiat gryfiński	54,34	111,64	62,94	64,05	69,73	78,84	98,01
Powiat kamieński	223,35	37,99	88,87	67,41	62,94	116,21	106,12
Powiat kołobrzegi	181,20	62,08	122,81	98,07	103,68	134,76	109,15
Powiat koszaliński	220,71	33,69	80,93	65,14	63,53	83,03	96,36
Powiat myśliborski	60,71	53,56	59,69	61,28	93,07	76,94	84,64
Powiat policki	343,20	87,54	145,30	134,19	99,79	101,61	83,09
Powiat pyrzycki	49,14	50,94	44,31	51,64	70,18	72,60	92,91
Powiat sławieński	81,75	36,94	65,60	52,62	68,04	84,50	110,29
Powiat stargardzki	96,90	57,47	79,01	71,49	82,88	78,88	68,26
Powiat szczecinecki	50,61	42,91	63,87	69,69	89,47	84,62	113,84
Powiat świdwiński	41,08	31,11	41,65	59,65	73,60	73,00	87,08
Powiat watecki	67,40	82,88	50,72	63,70	82,97	85,81	92,98
Powiat łobeski	44,52	47,63	45,04	47,81	71,70	67,96	77,62
Powiat m. Koszalin	97,47	183,80	176,99	156,72	151,88	133,89	141,59
Powiat m. Szczecin	83,38	193,28	134,96	166,21	138,00	124,54	113,05
Powiat m. Świnoujście	124,83	106,75	263,52	127,24	95,75	131,74	82,74
Mediana	67,40	50,94	63,87	64,07	82,97	83,78	92,98
Max - min	315,72	168,56	221,87	118,40	88,94	70,69	73,32

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych Regionalnej Bazy Danych GUS.

Przeciwdziałanie procesowi niekorzystnych zmian wymaga zaangażowania kompetencji i zasobów jakie ma polityka regionalna i Marszałek Województwa.

Na te wyzwania odpowiadają nie przyjęte jeszcze, ale będące w ostatecznej fazie konsultacji projekty nowych programów wspólnotowych na lata 2014- 2020. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego oparty będzie o zintegrowane podejście do rozwoju obszarów funkcjonalnych.

Dla coraz większej liczby usług publicznych i rynkowych, sieci infrastruktury, rynków pracy obszar pojedynczej gminy nie daje warunków na efektywne zarządzanie. Programowanie rozwoju w ramach większych obszarów skupiających masę krytyczną tak po stronie podaży jak i popytu będzie szansą na poprawę efektywności i zwiększenie jakości usług dla mieszkańców, przyjezdnych i przedsiębiorców.

Niewystarczający napływ inwestorów do małych miasteczek i obszarów wiejskich powoduje oparcie programów rozwoju na zasobach lokalnych społeczności. Konieczne będą programy, gdzie w większym niż dotychczas wymiarze samorządy współdziałać będą z lokalnymi przedsiębiorcami i organizacjami mieszkańców.

Zintegrowane podejście, którego potrzebę silnie akcentowali członkowie Stowarzyszenia , oznacza również konieczność współpracy samorządów różnych poziomów. Łączenie kompetencji i zasobów pozwoli na kompleksowe rozwiązywanie problemów.

Programy rozwoju obszarów funkcjonalnych w dużej mierze oparte będą na potencjale obsługujących te tereny ośrodków miejskich i wzmocnieniu powiązań funkcjonalnych pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi. Koncentracja środków na realizację trzech priorytetów:

- rozwój małych i średnich przedsiębiorstw;
- badania i innowacje;
- energoefektywność i alternatywne źródła energii;

pozwole na wdrożenie nowych technologii w świadczeniu usług publicznych, obniżenie zużycia energii, rozwój lokalnych rynków pracy.

Przygotowanie i realizacja projektów opartych na zintegrowanym podejściu rozwoju obszarów funkcjonalnych i wpisujących się w nowe priorytety programów unijnych na lata 2014 – 2020 wymaga:

- pomocy technicznej dla beneficjentów nie dysponujących odpowiednim potencjałem profesjonalnym i instytucjonalnym;
- nowych rozwiązań instytucjonalnych ułatwiających dostęp do współpracy transgranicznej wszystkich potencjalnych beneficjentów;
- wsparcia realizacji kluczowych projektów ze środków będących w dyspozycji wszystkich szczebli samorządów.

Diagnoza sytuacji obejmowała procesy zachodzące po polskiej stronie Euroregionu Pomerania. Dla zdefiniowania wniosków właściwych dla całego obszaru euroregionu obejmującego jego polską i niemiecką część przeprowadzono konsultacje z niemieckimi partnerami i dokonano porównania danych statystycznych obrazujących zmiany sytuacji społecznoekonomicznej.

Porównanie zmian demograficznych zachodzących po polskiej i niemieckiej stronie pokazuje podobne tendencje. **Po stronie niemieckiej proces zmian demograficznych rozpoczął się wcześniej i doprowadził do bardziej niekorzystnej sytuacji w porównaniu z obecnym stanem sytuacji na terenie gmin polskich.**

Od kilku lat samorządy niemieckiej części euroregionu wdrażają nowe technologie świadczenia usług publicznych. W efekcie zmian ustrojowych i porozumień samorządów wdrażane są nowe rozwiązania administracyjne.

Realizacja projektów transgranicznych i wykorzystanie doświadczeń niemieckich może pomóc polskim samorządom do zmierzenia się z wyzwaniami jakie stają przed nimi w najbliższych latach.

Główne problemy rozwoju współpracy transgranicznej wskazane w badaniach i zgłoszone w trakcie konsultacji to:

- niezadowalający poziom wiedzy o sytuacji sąsiada;
- bariera komunikacyjna wynikająca ze słabej znajomości języka lub barier kulturowych i mentalnych;
- zróżnicowany poziom potencjału instytucjonalnego i profesjonalnego potencjalnych beneficjentów;
- obniżenie zdolności refinansowania i współfinansowania nowych projektów;
- wzrost liczby realizowanych projektów transgranicznych i liczby uczestniczących w nich po obu stronach partnerów;
- rozdrobnienie projektów realizowanych w ramach współpracy transgranicznej.

Pomimo wzrostu liczby realizowanych w ramach współpracy transgranicznej projektów i zwiększenia się ilości zaangażowanych partnerów instytucjonalnych oraz mieszkańców obu stron Euroregionu Pomerania w konsultacjach podkreślano problem niewystarczającej wiedzy o sytuacji z drugiej strony granicy. Efektem wzrostu ilości projektów jest niestety zbyt ich rozdrobnienie.

Wiele małych samorządów i lokalnych organizacji pozarządowych nie ma specjalistów zdolnych do przygotowania i realizacji projektów transgranicznych. Te postulaty stały się przesłanką do:

- wypracowania odpowiedniego programu wsparcia dla członków i beneficjentów współpracy transgranicznej ze strony biura Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania;
- zdefiniowania kluczowych projektów dla rozwoju współpracy transgranicznej i integracji obu części Euroregionu Pomerania;
- wdrożenia projektów dopasowujących świadczenie usług publicznych do zmian zachodzących w Euroregionie Pomerania.

Przykładami działań wychodzących naprzeciw tym oczekiwaniom mogą być usługi Centrum Kompetencji Współpracy Transgranicznej, wypracowanie modelu świadczenia usług w obszarach wyludniających się, sieciowanie projektów lokalnych, fundusze pożyczkowe i granty na współfinansowanie projektów transgranicznych.

Rozdział III. Wyniki Programu Operacyjnego Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” – „Współpraca transgraniczna krajów związkowych Meklemburgia – Pomorze Przednie / Brandenburgia oraz Rzeczypospolitej Polskiej (województwo zachodniopomorskie) na okres programowania 2007 – 2013 i ramy programowania na lata 2014 -2020.

Wyniki wdrażania Programu Operacyjnego Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” – „Współpraca transgraniczna krajów związkowych Meklemburgia – Pomorze Przednie / Brandenburgia oraz Rzeczypospolitej Polskiej (województwo zachodniopomorskie) na okres programowania 2007 – 2013 (INTERREG IV A) zebrano i zsyntetyzowano na podstawie informacji zawartych w Rocznym Raporcie Wdrożeniowym 2011 (Raport, 2011) oraz na podstawie Raportu ewaluacji wskaźników Programu i systemów monitorowania za lata 2007 – 2011 (Raport ewaluacji).

Od rozpoczęcia Programu do 31 grudnia 2011 roku Komitet Monitorujący do dofinansowania wybrał 66 projektów, prowadząc do prawie 100% zaangażowania środków Programu. 60 projektów otrzymało w tym czasie umowy/decyzje o przyznaniu wsparcia, dzięki czemu osiągnięty został szczególnie wysoki poziom finansowego zaangażowania Programu, wynoszący ponad 91% (Raport, 2011, s.12).

Wykorzystanie środków w poszczególnych osiach priorytetowych wskazuje na stosunkowo jednorodny obraz obciążenia priorytetów projektami.

Ryc. 7 Mapa obszaru wsparcia. Źródło: Raport roczny 2011. Delimitacja geograficzna obszaru wsparcia Program Operacyjny Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” – „Współpraca transgraniczna krajów związkowych Meklemburgia – Pomorze Przednie / Brandenburgia oraz Rzeczypospolitej Polskiej (województwo zachodniopomorskie) na okres programowania 2007 – 2013.

W Programie Operacyjnym wyznaczone zostały **4 następujące osie priorytetowe:**

1. wspieranie działań na rzecz infrastruktury służącej współpracy transgranicznej i poprawie stanu środowiska na obszarze pogranicza
2. wspieranie transgranicznych powiązań gospodarczych i zacieśnienie współpracy gospodarczo- naukowej
3. transgraniczny rozwój zasobów ludzkich oraz wspieranie współpracy transgranicznej w zakresie ochrony zdrowia, kultury i edukacji
4. pomoc techniczna.

1. Wspieranie działań na rzecz infrastruktury służącej współpracy transgranicznej i poprawie stanu środowiska na obszarze pogranicza.

Na dzień 31.12.2011 roku Komitet Monitorujący zatwierdził do dofinansowania 24 projekty, mające na celu wspieranie transgranicznej infrastruktury i ochrony środowiska, poprzez realizację następujących działań głównych:

- poprawa transgranicznych połączeń komunikacyjnych (drogi, linie kolejowe, drogi wodne, ścieżki rowerowe),
- wsparcie transgranicznej struktury gospodarczej,
- działania na rzecz poprawy jakości wody, ochrony środowiska, krajobrazu, klimatu, ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko oraz ryzyka związanego ze środowiskiem naturalnym.

Na poziomie Priorytetu 1 prognozuje się, iż realizowane projekty pozwolą w dużej mierze osiągnąć cele kwantyfikowane, a częściowo nawet je przekroczyć. W szczególności należy podkreślić oczekiwane rezultaty w przypadku celów związanych z projektami inwestycyjnymi generującymi zatrudnienie (osiągnięcie celów: 167%), generujące zatrudnienie projektów turystycznych (200%) i projektów w zakresie dziedzictwa przyrodniczego (140%) (Raport ewaluacji, str. 34).

Z kolei planowana liczba wspólnych działań w zakresie gospodarki ściekami, sortowania odpadów, względnie ich ograniczania oraz liczba partnerów w projektach dotyczących ochrony środowiska nie zostaną prawdopodobnie osiągnięte. Niemożliwa do osiągnięcia jest również ilość projektów dotyczących poprawy infrastruktury komunikacyjnej, jak również ochrony środowiska i zapobiegania katastrofom, ze względu na wysokie koszty całościowe poszczególnych projektów.

1.1 Przykład współpracy transgranicznej – priorytet I.

Wspólny projekt z wykorzystaniem potencjału epoki lodowcowej dla geoturystyki w polsko – niemieckim geoparku „Kraina polodowcowa nad Odrą”. Wystawa w budynku młyna, budowa alei spacerowej i rekonstrukcja baszty w Trzcińsku-Zdrój oraz hala wystawowa w Stolzenhagen”.

Partnerem wiodącym tego projektu jest gmina Trzcińsko-Zdrój, a partnerem niemieckim Ogród Geologiczny Stolzenhagen“ (INT-09-0051). Projekt realizowany jest wspólnie od 2011r. (planowane zakończenie w 2013) i koncentruje się na infrastrukturze dla geoturystyki oraz zachowaniu kultury na obszarze pogranicza. Gmina Trzcińsko-Zdrój wyremontowała już młyn wodny na rzece Rurzyca.

Po gruntownym remoncie budynku w sali wystawienniczej ma powstać ekspozycja znalezisk geologicznych z epoki lodowcowej, małe muzeum regionalne i pomieszczenie spotkań młodzieży i turystów z Polski i Niemiec.

Zrekonstruowane koło młyńskie przeniesie odwiedzających w zamierzczłe czasy rzemiosła agrarnego, a młyn stanie się jednym z centrów geoparku i będzie spełniać podobne funkcje, jak obiekt w Moryniu -w przyszłości organizowane tam będą nie tylko konferencje i polsko-niemieckie wydarzenia, ale przede wszystkim działania edukacyjne dla młodzieży z obu krajów dotyczące historii i kultury regionu. Obiekt będzie atrakcyjny architektonicznie – projekt przewiduje pomieszczenie ze szklaną posadzką, pod którą przepływa rzeka Rurzyca.

Projekt przewiduje również odbudowę baszty zachodniej murów obronnych, które otaczają miasto Trzcińsko-Zdrój (baszta zapadła się w latach 70-tych XX wieku). Będzie ona spełniać funkcje wieży widokowej – umożliwi podziwianie krajobrazów polodowcowych. Trzecim przedsięwzięciem po stronie polskiej jest budowa alei wzdłuż murów obronnych oraz stworzenie punktów edukacji i wypoczynku. Poza tym powstaną również inne elementy małej architektury (w formie kamieni pojawiających się na ścieżkach i tablic informacyjnych), które podkreślą poszczególne części geoparku. Wszystkie budynki i budowle będą oświetlone w sposób ukazujący piękno naturalnego krajobrazu i geoparku.

Niemiecki partner projektu planuje wzniesienie budynku przeznaczonego na geoturystyczne wystawy i organizację warsztatów. W budynku znajdzie się pomieszczenie, w którym zostanie zorganizowana ekspozycja zgromadzonych obiektów związanych z procesem kształtowania się wzniesień w epoce lodowcowej. Budynek ten będzie służył celom edukacyjnym, pomieści również biura stowarzyszenia. Przewiduje się wspólne prelekcje, pokazy filmów i prezentacje multimedialne. W innym pomieszczeniu ma powstać warsztat obróbki kamienia i przygotowania preparatów – skamielin. Planowane jest też stworzenie specjalnego magazynu kamienia.

Partnerzy projektu są zgodni co do tego, że wyjątkowe walory lokalizacji i pozostałości ostatniej epoki lodowcowej to doskonałe podstawy do wspólnego projektu, mającego na celu turystyczny rozwój transgranicznego regionu (a w tym wsparcie geoturystyki).⁴

---

⁴ (Raport, 2011, str. 23-24)

2. Wspieranie transgranicznych kontaktów gospodarczych i zacieśnienie współpracy gospodarczo- naukowej.

Do końca 2011 roku pozytywną decyzję Komitetu Monitorującego otrzymało 18 projektów, służących transgranicznej poprawie konkurencyjności gospodarki i nauki poprzez realizację poniższych działań głównych:

- wspieranie polsko- niemieckich kontaktów gospodarczych i sieci współpracy gospodarczej,
- działania na rzecz transgranicznego marketingu turystycznego i pozyskiwania inwestorów,
- wspieranie transgranicznej współpracy i sieci ośrodków naukowych, badawczych i technologicznych celem ułatwienia dostępu do wiedzy i transferu technologicznego.

Poza projektami współpracy naukowej, których poziom realizacji celów wyniesie prawdopodobnie 60%, w Priorytecie 2 widoczne są wartości powyżej średniej w osiągnięciu zaplanowanych wskaźników. Przykładowo zainicjowana polsko-niemiecka współpraca gospodarcza powinna osiągnąć realizację celu kwantyfikowanego na poziomie 372%, liczba podmiotów gospodarczych i MŚP - 307%, wspólne targi i działania marketingowe - 447%, liczba partnerów w ramach sieci kooperacyjnej, pozyskanych w wyniku projektu - 808%, a liczba działań zainicjowanych w ramach sieci kooperacyjnej - 268% (Raport ewaluacji, str. 35).

Z analizy projektów wynika, iż ich realizacja w zdecydowanie większym stopniu niż zakładano w Programie, przyczyni się do wsparcia polsko-niemieckiej współpracy gospodarczej w regionie.

2.1 Przykład współpracy transgranicznej – priorytet II.

Opracowanie transgranicznego systemu wspomagania procesów decyzyjnych dla zdalnej i modelowej oceny biomasy drzewnej w lasach obszaru wsparcia POMERANIA (Forseen POMERANIA)“ (INT-09-0039).

Ten zaplanowany na 3 lata projekt „leśny” rozpoczął się w maju 2011 r. i ma przyczynić się do zapewnienia trwałej i przyjaznej środowisku produkcji drewna i energii na obszarach leśnych. Partnerem Wiodącym Projektu jest Krajowe Centrum Kompetencji Leśnictwa Eberswalde (LFE). Projekt jest realizowany wspólnie z dwoma partnerami z Meklemburgii-Pomorza Przedniego (Ministerstwo Rolnictwa, Środowiska i Ochrony Konsumentów oraz Lasy Państwowe) oraz trzema partnerami z Polski (Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Szczecinie, Nadleśnictwo Drawno i Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu). W projekcie tym zatrudnionych jest 14 pracowników naukowych i technicznych, którzy przy pomocy nowoczesnych zdalnych metod, takich jak zdjęcia lotnicze i satelitarne oraz pomiar laserowy, tworzą i wypróbowują nowe procedury. W Euroregionie POMERANIA, w którym powierzchnia lasów wynosi prawie milion hektarów, zagospodarowanie lasów oraz wykorzystanie drewna i obróbka drewna są znaczącymi źródłami generowania dochodów. Wyniki projektu będą miały znaczenie dla regionalnych i ponadregionalnych decydentów (planowanie gospodarcze, rozwój infrastruktury), właścicieli lasów, przemysłu drzewnego, nauki (nadzór nad środowiskiem), urzędów,

przedsiębiorstw gospodarki leśnej i obróbki drewna oraz dla gospodarki leśnej i polityki ochrony przyrody pogranicza Polski i Niemiec.⁵

3. Transgraniczny rozwój zasobów ludzkich oraz wsparcie współpracy transgranicznej w zakresie ochrony zdrowia, kultury i edukacji.

W ramach Priorytetu 3 Komitet Monitorujący zatwierdził do wsparcia 24 projekty, przyczyniające się do pogłębiania terytorialnej integracji mieszkańców. Cele Priorytetu realizowane są w ramach następujących działań:

- wspólne projekty w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych, wydawania świadectw i uprawnień zawodowych w polsko-niemieckim obszarze wsparcia, edukacji ekologicznej,
- wspieranie współpracy jednostek samorządu terytorialnego oraz prywatnych ośrodków kulturalnych, stowarzyszeń i innych instytucji działających na rzecz rozwijania kontaktów transgranicznych i integracji społecznej,
- Fundusz Małych Projektów (FMP).

W Priorytecie 3 należy podkreślić osiągnięcie celów w następujących zakresach: wspólne projekty społeczne (360%), liczba osób biorących udział lub objętych projektami społecznymi (1901%) oraz liczba uczestników projektów Funduszu Małych Projektów (429%) (Raport ewaluacji, str. 38).

Mimo że wskaźnik określający liczbę projektów edukacyjnych i związanych z podwyższeniem kwalifikacji zostanie prawdopodobnie osiągnięty na poziomie 110%, z pewnością nie uda się osiągnąć celu związanego z liczbą uczestników tych projektów.

Znaczący deficyt odnotowano również w ramach realizacji celu dotyczącego liczby osób biorących udział w projektach nauki języka. Ponadto w tym Priorytecie nie zostanie najprawdopodobniej osiągnięta zaplanowana liczba projektów na rzecz przezwyciężenia bariery językowej. Istnieje jednak możliwość, iż realizacja działań wewnątrz zatwierdzonych projektów, a w szczególności Funduszu Małych Projektów, pozwoli na osiągnięcie wyższego poziomu zaplanowanych celów.

---

⁵ (Raport, 2011, str. 26-27)

3.1 Przykład współpracy transgranicznej – priorytet III.

Festiwal filmowy dokumentART – przekraczanie granic (INT-09-0011).

Projekt polega na wspólnym przygotowaniu, organizowaniu, finansowaniu i cyklicznej, corocznej realizacji festiwalu filmowego, odbywającego się po obu stronach granicy w latach 2011-2013. Istota projektu polega na pełnej dwustronności: udziale polskich i niemieckich filmów oraz polskich i niemieckich uczestników festiwalu, którego program prezentowany jest przed polską i niemiecką publicznością.

W ramach projektu powołano polsko-niemiecki zespół organizacyjny, który sporządza wspólny plan działań współpracy przy transgranicznym festiwalu. Projekt przewiduje stworzenie koncepcji marketingowej dla obu miejsc, w których odbywa się festiwal, jak również przygotowanie wspólnych materiałów promocyjnych oraz strony internetowej w trzech językach: polskim, niemieckim i angielskim, na której dostępne są materiały i formularze zgłoszeniowe. O udziale zgłoszonych filmów w konkursie i ramowym programie festiwalu decyduje pięcioosobowa Komisja Programowa, w której skład wchodzi zarówno Polacy, jak i Niemcy (filmowcy, naukowcy zajmujący się filmem i kulturą).

Głównym elementem festiwalu jest konkurs. Zgłaszane mogą być europejskie produkcje z zakresu filmów dokumentalnych, które są nie starsze, niż 2 lata i nie dłuższe niż 60 minut. Co roku wybiera się około 30 do 40 filmów, które streszczane są w 10 programach po 2 godziny każdy i które pokazywane są w ciągu 4 dni. Emisje są publiczne i tłumaczone na oba języki.⁶

Projekt: „Przekraczać granice...” [Projekt w ramach Funduszu Małych Projektów]

Wnioskodawca: Dom Pomocy Społecznej w Resku. Partner: Warsztaty Bugenhagena w ewangelickim domu opieki Bethanien.

Projekt ma na celu działania ukierunkowane na wzajemne zrozumienie, wspólne przewyciężanie stereotypów i ogólną akceptację ludzi z niepełnosprawnością. W ramach realizacji projektu „Przekraczać granice...” odbyły się dwa spotkania podopiecznych i terapeutów z domu pomocy społecznej w Resku z podopiecznymi i terapeutami z ewangelickiego domu pomocy Bethanien.

W ramach projektu zorganizowano warsztaty terapeutyczne (np. ozdoby w technice decoupage, warsztaty malarstwa, rzeźby, plecenia koszy i ceramiki). Odbyła się również wizyta studyjna i wspólna polsko-niemiecka wycieczka kajakowa. Zakres zadań był dostosowany do indywidualnych możliwości i umiejętności uczestników projektu.

---

⁶ (Raport, 2011, str. 29-30 i 32)

4. Uwarunkowania wynikające z nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020.

Finansowanie realizacji ATSR POMERANIA, uwarunkowania finansowania projektów podejmowanych przez Euroregion w nowej perspektywie budżetowej Unii Europejskiej 2014-2020

Finansowanie realizacji tej strategii i dotychczas osiągnięte rezultaty są zależne od dostępności i efektywnego wykorzystania różnych możliwości finansowania rozwoju, oferowanych przez Unię Europejską. Korzystanie z pomocy finansowej Unii Europejskiej, niezależnie od merytorycznych podstaw (cel wsparcia i „ścieżka” poprzez program operacyjny regionalny, krajowy, transgraniczny, międzyregionalny) wymaga zapewnienia przez projektodawcę tzw. wkładu własnego, na wymaganym poziomie (obecnie min. 15%)

Przyjmując, że projekty w ramach ATSR POMERANIA cechuje podobny potencjał do wywoływania efektu dodatkowości, jak projekty realizowane dzięki wsparciu z RPO WZ 2007-2013, to trzeba uwzględnić poziom efektu dodatkowości tej strategii rządu 55gr środków publicznych krajowych /1zł wywołanego wsparcia UE (szacunek na podstawie danych Raportu Końcowego Wpływ realizacji RPO WZ na strategię Województwa Zachodniopomorskiego, s.6). Zgodnie z przedstawionymi w Raporcie deklaracjami beneficjentów tego programu, średnio 1 złotówka otrzymanego dofinansowania wygenerowała 0,67 zł w kolejnych inwestycjach oraz średnio 0,27 zł w projektach o charakterze nie inwestycyjnym (Raport, s. 7).

Daje to perspektywę, a raczej pozwala prognozować potencjał finansowy ATSR POMERANIA, zarówno co do potrzeb jak i co do skali finansowego oddziaływania (np. efektu dodatkowości, efektów mnożnikowych, inwestycyjnego i nieinwestycyjnego), pod warunkiem jednak, że podmioty [głównie JST] – potencjalni beneficjenci – projektodawcy, zachowają lub rozwiną zdolność do współfinansowania rozwoju Euroregionu (finansowej partycypacji w wydatkach, co najmniej na poziomie koniecznego wkładu własnego). Obserwacja zjawisk w przestrzeni finansowo-gospodarczych procesów, wywołanych głębokim kryzysem finansów publicznych, na które nakładają się coraz wyraźniej skutki kryzysu finansowego i gospodarczego, który dotknął Europę, skłaniać będą do większej roztropności przy podejmowaniu nowych projektów.

Wiele gmin i powiatów już boryka się z problemami finansowymi, które nawarstwione, mogą na długo wykluczyć inwestycyjną aktywność takich JST. Potrzebne jest zatem konkretne wsparcie, działające na rzecz stabilizacji i zrównoważenia budżetów JST, bez którego podejmowanie pro-rozwojowych projektów zestawionych w ATSR POMERANIA będzie trudne, a z czasem nawet niemożliwe. JST, borykając się ze spadkiem przychodów i wzrostem wydatków, a konfrontowane z problemem depopulacji, nie powinny być zmuszane do rozstrzygnięcia dylematów równoważenia budżetu kosztem „zawieszenia” dążeń do zrównoważonego rozwoju.

W okresie od roku 2007 do końca I połowy 2011 roku w województwie zachodniopomorskim wydano 26 376,2 mln z krajowych środków publicznych na realizację projektów, z czego najwięcej, bo 208,1 mln zł (55,3%), ze środków JST (Raport, s.207). Trudno byłoby uzasadnić tezę, że możliwe jest utrzymania dotychczasowej dynamiki wydatków, w tym wydatków inwestycyjnych.

Tym samym, dla finansowania ATSR POMERANIA szczególnie ważne będzie nastawienie na:

kontynuowanie już realizowanych przedsięwzięć (projektów) oraz wzbogacanie i rozwijanie skutecznie wdrożonych inicjatyw;
podejmowanie projektów służących wzmocnieniu oddziaływania (zwiększeniu kręgu odbiorców) rezultatów i produktów wcześniej zrealizowanych projektów, w tym poprzez marketing;
obniżanie ryzyka nowych projektów, w tym finansowego poprzez wzmocnienie zdolności do analizy C/B, analizy ryzyka itp.

4.1 Perspektywa nowego budżetu Unii Europejskiej, planowanego na lata 2014-2020.

Perspektywa nowego budżetu stwarza jednak wieloletnie warunki dla kontynuowania i rozwijania współpracy terytorialnej, w oparciu o nieco zmienione (zmodyfikowane) zasady, których przyjęcie stanowi rezultat długiej, wewnątrzunijnej dyskusji nad reformą polityki spójności.

W latach 2014-2020 Europejska Współpraca Terytorialna [EWT] będzie stanowić jeden z dwóch celów polityki spójności, spodziewać się należy wzrostu wydatków UE na realizację przedsięwzięć w ramach EWT. Dotychczasowe opublikowane preliminarze przewidują kwotę około 11,7 mld Euro, co stanowi 3,48% planowanego budżetu polityki spójności (w perspektywie finansowej 2007-2013 na EWT przeznaczano 2,75%). Podstawą do rozpoczęcia planowania tej kolejnej perspektywy dla lat 2014-2020 stał się Czwarty Raport Kohezyjny (2007r.).

Następnie, w związku z wprowadzeniem przez Traktat z Lizbony nowego terytorialnego wymiaru spójności (obok dotychczas ujętych dwóch wymiarów: gospodarczego i społecznego), Komisja Europejska przyjęła Zieloną Księgę w sprawie spójności terytorialnej (2008r.). Fundamentem zmian polityki rozwojowej jest przygotowana przez Komisję Europejską Strategia Europa 2020 (2010r.), która po raz pierwszy uzewnętrznia nowy kontekst polityki spójności, uformowany wskutek kryzysu finansowego i załamania się wzrostu gospodarczego.

Strategia Europa 2020, zawiera trzy wzajemnie powiązane priorytety rozwoju, które promują gospodarkę opartą na innowacjach i wiedzy (smart growth), w bardziej efektywny i ekologiczny sposób wykorzystującą naturalne zasoby (sustainable growth) i zapewniającą wysoki odsetek zatrudnienia (inclusive growth), aby w ten sposób doprowadzić do spójności społecznej i terytorialnej.

W listopadzie 2010 r. został upubliczniony Piąty Raport Kohezyjny ukazujący, jak można poprawić skuteczność i oddziaływanie polityki spójności, aby można było zwiększyć jej wartość dodaną dla Europy. Kierunki i opcje przedstawione w tym raporcie stały się podstawą do kolejnej dyskusji nad przyszłością polityki spójności (2011r.), rezultatem której jest przedstawiony przez Komisję Europejską (6.10.2011r.) pakiet legislacyjny dla polityki spójności, realizującej założenia planu Europa 2020.

Dialog dotyczący tego pakietu (negocjacje zasad polityki spójności) wciąż trwa. Projekty 4 rozporządzeń⁷ wspólnotowych wśród których znajduje się rozporządzenie

⁷ Chodzi o rozporządzenia regulujące zasady wsparcia środkami Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności oraz EWT, których projekty Komisja Europejska upubliczniła stosownym komunikatem z dnia 29 czerwca 2011 r.: http://ec.europa.eu/budget/biblio/documents/fin_fw1420/fin_fw1420_en.cfm

określające zasady finansowania współpracy terytorialnej (EWT), regulujących kwestie formalno-prawne, w tym tzw. kwalifikowalność wydatków i krąg potencjalnych beneficjentów finansowego wsparcia UE, jak dotąd nie zostały w całości uzgodnione.

W grudniu 2012 r. państwa członkowskie omówiły artykuły rozporządzenia EWT dotąd nie objęte kompromisem, które dotyczą współpracy instytucji spoza UE w programach transnarodowych i międzyregionalnych EWT oraz wkładów środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) do programów współpracy transgranicznej programów zewnętrznych.

Dyskusja jest nadal prowadzona przez kolejną prezydencję (Irlandia, 2013), sfinalizowanie uzgodnień zaplanowano na II kwartał 2013r. Równolegle toczą się konsultacje krajowe EWT, w tym z euroregionami.

Jak informuje MRR **nowa perspektywa stwarza możliwość zachowania dotychczasowych, najważniejszych zasad**, korzystnie kształtujących możliwości stabilnego finansowania rozwoju zaplanowanego w ATRS POMERANIA: **maksymalnego dofinansowania na poziomie 85% kosztów projektu i kwalifikowalności VAT**; jak również wprowadzenia nowych, pomocnych w elastycznym zarządzaniu finansowaniem pro-rozwojowymi przedsięwzięciami euroregionów (np. zastąpienie zasady n+2, zasadą n+3).

4.2 Finansowanie projektów współpracy transgranicznej.

Źródła finansowania planowanych przedsięwzięć (projektów) w ramach współpracy transgranicznej to przede wszystkim:

- Program Europejskiej Współpracy Terytorialnej - Interreg VA 2013-2020,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego,
- Fundacja Współpracy Polsko – Niemieckiej,
- Polsko – Niemiecka Współpraca Młodzieży w Meklemburgii - Pomorzu Przednim i w Zachodniopomorskim.

Rozszerzenie dostępności do projektów współpracy transgranicznej dla lokalnych beneficjentów wymaga działań, które umożliwią dostęp do środków na współfinansowanie projektów transgranicznych i prefinansowanie projektów transgranicznych.

Główni partnerzy odpowiedzialni za rozwój regionalny winni rozważyć możliwość powołania:

- Funduszu grantowego na współfinansowanie projektów współpracy transgranicznej;

Celem wsparcia realizacji projektów, do których realizacji nie mogą przystąpić członkowie SGPEP z powodów finansowych, władze stowarzyszenia rozpoczęły prace nad stworzeniem funduszu pożyczkowego na finansowanie projektów współpracy transgranicznej.

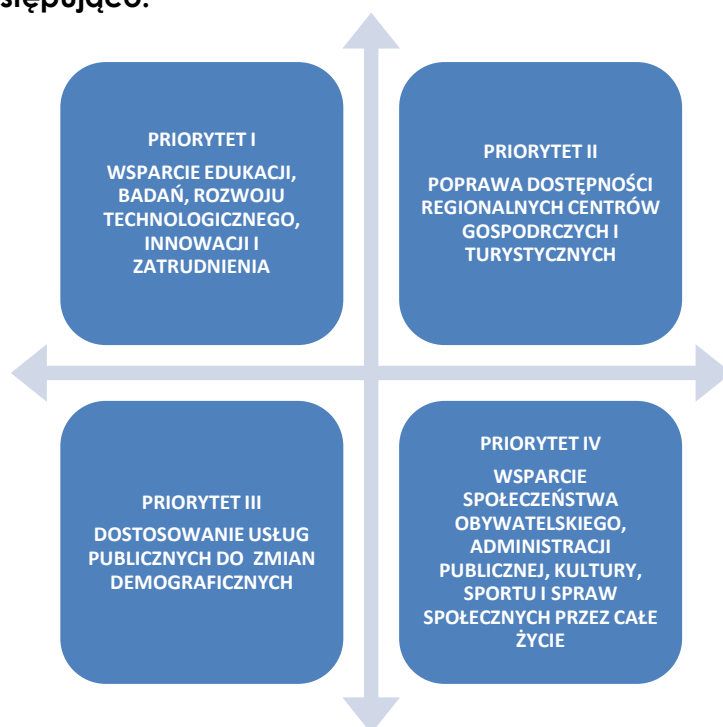
Rozdział IV. Główne pola tematyczne: priorytety współpracy transgranicznej w ramach Euroregionu Pomerania: 2014 – 2020.

1. Wizja i priorytety rozwoju działalności Euroregionu

Przeprowadzone prace zgodnie z założoną i przyjętą metodyką w obszarach analitycznym oraz konsultacyjnym pozwoliły na wytyczenie kierunku rozwoju Euroregionu Pomerania oraz określenia jego wizji i misji. Uwzględniają one aktualne potrzeby i szanse rozwoju polsko - niemieckiej współpracy transgranicznej. Dlatego też, **wizję zdefiniowano jak poniżej:**

Euroregion Pomerania jest wspólnotą samorządów i mieszkańców, dążącą do zrównoważonego rozwoju regionu przez trangraniczną współpracę obywateli, przedsiębiorców, instytucji publicznych. Współdziałanie partnerów oparte jest o wspólnotę miejsca, kultury, historii i prowadzi do kreowania tożsamości Euroregionu rozpoznawalnej w Europie.

Zadaniem strategii jest ukierunkowanie działalności Euroregionu Pomerania i wyznaczenie drogi realizacji zdefiniowanej wizji poprzez osiągnięcie założonych priorytetów rozwoju Euroregionu Pomerania. Priorytety zostały zdefiniowane na podstawie przeprowadzonych analiz w porozumieniu zarządów polskiego i niemieckiego Euroregionu Pomerania. **Priorytety Rozwoju na lata 2014 – 2020 zdefiniowano następująco:**

Ryc. 8 Macierz priorytetów rozwoju na lata 2014-2020. Opracowanie własne.

2. Pole/Priorytet I: Wsparcie edukacji, badań, rozwoju technologicznego, innowacji i zatrudnienia.

2.1. Geneza i cel pola tematycznego

Aktywność zawodowa obywateli jest podstawą stabilności społecznej i ekonomicznej na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym. Aktywność zawodowa jest jednym z głównych motorów rozwoju osobistego, wyznacznikiem pozycji społecznej, podstawą stabilności ekonomicznej jednostki, rodziny i społeczności. Podatki nakładane na uzyskiwane z działalności zawodowej mieszkańców dochody są źródłem dochodów finansów publicznych na poziomie lokalnym i krajowym.

W efekcie zmian strukturalnych w gospodarce zasadniczym zmianom ulegają formy aktywności zawodowej mieszkańców regionu.

Likwidacja wielu regionalnych zakładów przemysłowych, przejmowanie zakładów lokalnych przez duże korporacje, wprowadzanie do działalności gospodarczej nowych rozwiązań organizacyjnych i technologicznych, wchodzenie do regionu dużych firm sieciowych, nowe formy świadczeń socjalnych dla pracowników.

Procesy te doprowadziły do:

- większej elastyczności form zatrudnienia,
- większej płynności rynku pracy,
- kurczenia się lokalnych rynków pracy,
- niewystarczającej oferty rynku pracy dla:
  - ✓ młodych pracowników,
  - ✓ kobiet,
  - ✓ pracowników powyżej pięćdziesiątego roku życia.

Wykorzystanie edukacji i badań, potencjału współpracy ośrodków akademickich, wdrożenia nowych technologii, nowych rozwiązań organizacyjnych w działalności gospodarczej, rozwoju ekonomii społecznej dla wzrostu zatrudnienia i podniesienia atrakcyjności regionalnego rynku pracy oraz wzrostu konkurencyjności regionalnych zasobów siły roboczej jest głównym celem działań realizowanych w ramach tego priorytetu.

2.2. Obszary aktywności pola tematycznego

Edukacja i programy kształcenia zawodowego dla wspólnego rynku pracy:

- przedszkola dwujęzyczne;
- kształcenie dwujęzyczne;
- współpraca szkół zawodowych.

Promowanie edukacji, nauki poprzez nowoczesne formy poznania, zabawy, integracji;

Promowanie talentów:

- stypendia dla młodych naukowców prowadzących prace badawcze na pograniczu;
- stypendia dla studentów kształcących się kierunkach związanych z projektami transgranicznymi;
- nagrody dla liderów społecznych realizujących projekty transgraniczne;
- granty dla młodych przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na Euroregionalnym rynku.

Wspieranie transferu technologii do małych i średnich firm w Euroregionie;

Współpraca ośrodków akademickich:

- wspólne projekty badawcze procesów zmian (i ich skutków) zachodzących na obszarze Euroregionu;
- wymiana studentów i młodych naukowców;
- wykorzystanie zasobów naturalnych Euroregionu dla rozwoju gospodarczego;
- komercjalizacja nowych technologii dla potrzeb gospodarki Euroregionu;
- kształcenie specjalistów dla transgranicznego rynku pracy.

Wykorzystanie nowych technologii i alternatywnych źródeł energii dla:

- podniesienia konkurencyjności firm;
- poprawy jakości życia mieszkańców;
- poprawy funkcjonalności i energoefektywności obiektów użyteczności publicznej, budynków komercyjnych i mieszkalnych;
- wspieranie wykorzystywania alternatywnych źródeł energii i redukcji emisji CO₂.

Tworzenie i rozwój centrów kompetencji w obszarach kluczowych dla rozwoju i integracji Euroregionu:

- centrum kompetencji współpracy transgranicznej Euroregionu Pomerania;
- centrum kompetencji językowych.

Wspieranie innowacyjnych form zatrudnienia na rynku pracy:

- Praca na dystans;
- Zatrudnienie osób starszych;
- Elastyczne formy pracy dla kobiet;
- Aktywizacja zawodowa dla młodych.

Rozwój ekonomii społecznej;

Integracja kształcenia zawodowego dla potrzeb Euroregionalnego rynku pracy;

Dopasowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy;

Rozwój platform informacyjnych i umiejętności komunikacyjnych partnerów współpracy transgranicznej;

Podnoszenie kwalifikacji pracowników poprzez umiejętności wykorzystania nowych technologii w ich pracy zawodowej.

2.3. Przykłady projektów które zostały zgłoszone w trakcie prac nad strategią

- Centrum nauki Gryf – nowoczesne centrum upowszechniania osiągnięć naukowych, promowania nauki poprzez zabawę wśród dzieci i młodzieży.
- Organizacja i budowa zintegrowanego systemu edukacji dwujęzycznej: nauka języka od przedszkola, kształcenie dwujęzyczne w szkołach podstawowych i gimnazjach.
- Pomoc w organizacji wymian szkolnych młodzieży, wspólne programy edukacyjne, praktyki i kursy.
- Edukacja i kultura.
- Rozwój oferty ośrodków edukacji ekologicznej (Projekt o charakterze inwestycyjnym; promocyjnym, informacyjnym; partnerstwo ze stowarzyszeniami: Verein der Freunde und Förderer des Nationalparks Jasmund e.V., Eberswalder Informations- Centrum Holz- und Erneuerbare Energien e.V. "E.I.C.H.E. e.V.).
- Powiatowe inkubatory aktywności: wolontariatu, NGO i MSP.
- Promowanie dwujęzyczności na każdym szczeblu edukacyjnym poprzez zintegrowany system edukacji dwujęzycznej: nauka języka od przedszkola, kształcenie dwujęzyczne w szkołach podstawowych i gimnazjach.
- Opracowanie systemów informacji gospodarczej.
- Wsparcie na rzecz przedsiębiorstw. Poprzez pomoc w organizacji targów i giełd kooperacyjnych.
- Organizacja kompleksowego promowania talentów Euroregionu POMERANIA- Stypendia Gryfa:
  - ✓ Młodzi Naukowcy;
  - ✓ Studenci, motywacja do studiów magisterskich;
  - ✓ Uczniowie;
  - ✓ Liderzy społeczni;
  - ✓ Młodzi przedsiębiorcy;
- Promowanie idei i wspieranie działań na rzecz utworzenia Centrum Nauki Pomerania/Gryf;
- Organizacja i wdrożenie projektu „START-UP POMERANIA”: pozyskanie młodych przedsiębiorców i mieszkańców spoza Euroregionu POMERANIA-część polska, wskutek udostępnienia pomieszczeń z obsługą dogodną dla prowadzenia działalności gospodarczej, stypendiów umożliwiających kontynuowanie nauki lub pracy naukowej oraz mieszkań.
- Utworzenie Centrum Kompetencji Współpracy Transgranicznej - międzynarodowego centrum wiedzy i kompetencji oraz badań naukowych nad rozwojem w warunkach transgranicznych. Projekt przewiduje tworzenie CKWT etapami (sukcesywne rozwijanie), na drodze realizacji kolejnych sub-projektów;

- Pomoc techniczna dla interesariuszy w przygotowaniu i realizacji projektów transgranicznych; coaching strategiczny (pomoc strategiczna, asysta w identyfikacji i definiowaniu projektów, wsparcie w realizacji przedsięwzięć),
- Ośrodek Badań, Studiów i Analiz dla kompleksowego monitorowania sytuacji w Euroregionie POMERANIA oraz analizy procesów zachodzących na pograniczach zjednoczonej Europy jak również re-konsolidacji wizualnej (krajobrazowej i urbanistycznej) polskiej części Euroregionu i wsparcia efektywności energetycznej;
- Upowszechnianie informacji nt. sytuacji w Euroregionie kreowanie platformy informacyjnej i komunikacyjnej w Euroregionie POMERANIA;
- Re-konsolidacja krajobrazowa i urbanistyczna;
- Regionalne wzorniki rozwiązań architektonicznych i detali typowych dla Pomieranii;
- Projekty powtarzalne (typowe) dla zagospodarowania przestrzeni publicznych (standardy architektoniczne, design, wzornictwo oparte na regionalnych wzorcach);
- Konceptcje rozwiązań urbanistycznych, ruralistycznych - dla różnych typów jednostek osadniczych;
- Powtarzalne projekty i rozwiązania dla energetyki alternatywnej, dla domu i zagrody, obiektów publicznych, komercyjnych, mieszkaniowych (w tym pomoc techniczna);
- Centrum Transgranicznego Wolontariatu (specjalistyczne centrum kształcenia i treningu dla współpracy transgranicznej);
- Wdrożenie i upowszechnienie nowych systemów świadczenia usług publicznych z udziałem NGO's;
- TRANS THINK_TANK: Kreowanie międzynarodowej współpracy transgranicznej;
- „MORO – KLIMA”- projekt dotyczący zmian klimatycznych i wpływu tych zmian na planowanie przestrzenne;
- Modelowy region energetyczny Meklemburgia Pomorze Przednie – Województwo Zachodniopomorskie – projekt stanowiący przedłużenie prac projektu „MORO – KLIMA”.

3. Pole /Priorytet II: Poprawa dostępności regionalnych centrów gospodarczych i turystycznych.

3.1. Geneza i cel pola tematycznego

W epoce globalizacji centra produkcji i usług coraz bardziej oddalają się od rynków zbytu. Małe miasta i obszary wiejskie są w coraz trudniejszym położeniu i nadal tracą na atrakcyjności wobec mieszkańców i inwestorów w porównaniu z dużymi ośrodkami miejskimi.

Likwidacja wielu lokalnych zakładów przemysłowych i koncentracja aktywności ekonomicznej w dużych ośrodkach miejskich sprawia, że młodzi specjaliści migrują z regionów do dużych miast, a inwestorzy rzadziej podejmują nowe działalności na obszarach wiejskich i w małych miasteczkach.

Deindustrializacja małych ośrodków miejskich oznacza niższe wzrosty w stosunku do dużych ośrodków miejskich lub spadki:

- dochodów i kapitałów lokalnych firm;
- kurczenie się lokalnych rynków pracy;
- dochodów mieszkańców z aktywności ekonomicznej;
- wielkości popytu lokalnych rynków konsumpcyjnych;
- dochodów budżetów JST.

Prowadzi to do obniżenia roli małych ośrodków miejskich w regionie i może spowodować zmianę struktury osiedleńczej regionu. Proces ten oznacza też, że mieszkańcy małych miast i obszarów wiejskich muszą przemieszczać się codziennie do dużych ośrodków miejskich, by korzystać z ich rynków usług i rynków pracy. **Poprawa dostępności komunikacyjnej miast, które tworzą regionalną sieć centrów obsługi będzie miała bezpośredni wpływ na poprawę warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej w całym Euroregionie.**

Ważne jest by poprawiała się dostępność komunikacyjna takich ośrodków z zewnątrz regionu, jak i wewnątrz obszarów obsługi.

Poprawa dostępności spowoduje, że korzyści odniosą również mieszkańcy dużych ośrodków miejskich korzystający z oferty turystycznej regionu.

Mówiąc o poprawie dostępności komunikacyjnej należy rozumieć rozbudowę różnych rodzajów dróg transportowych i modernizację infrastruktury technicznej, rozwój i integrację regionalnego systemu usług transportowych oraz rozwój różnych form infrastruktury i usług teleinformatycznych.

Poprawa dostępności nie jest celem samym w sobie, ma prowadzić do:

- rozwoju powiązań funkcjonalnych miasto - wieś niosących obustronne korzyści mieszkańcom miast korzystającym z oferty turystycznej regionu i mieszkańcom mniejszych ośrodków miejskich i obszarów wiejskich korzystających z usług i rynków pracy miast;
- wzrostu konkurencyjności produktów gospodarczych i turystycznych oferowanych w Euroregionie i na zewnątrz Euroregionu;
- wzrostu dochodów mieszkańców regionu;
- wzrostu zdolności konsumpcyjnej Euroregionu i atrakcyjności regionu dla inwestorów;
- wzmocnienia samowystarczalności ekonomicznej regionu.

3.2. Obszary aktywności

Identyfikacja i rozwój kluczowych dla obsługi mieszkańców regionu sieci centrów usług;

- wyznaczenie obszarów funkcjonalnych i centrów usług gwarantujących efektywne realizowanie usług dla mieszkańców regionu;
- poprawa jakości przestrzeni publicznej centrów obsługi;
- promowanie centrów usług jako miejsc spotkań;
- poprawa konkurencyjności produktów i usług oferowanych w regionalnych centrach usług.

Identyfikacja obszarów współpracy ośrodków miejskich i obszarów wiejskich Euroregionu i rozwijanie programów współdziałania miasto – wieś;

- rozwijanie oferty terenów wiejskich dla mieszkańców miast;
- rozwijanie oferty miejskiej dla mieszkańców obszarów wiejskich;
- promowanie oferty miejskiej i wiejskiej Euroregionu.

Poprawa dostępności regionalnych centrów usług z zewnątrz obszarów funkcjonalnych;

- rozwijanie sieci teleinformatycznych i platform informacyjnych udostępniających informację i usługi Euroregionu na zewnątrz;
- rozwijanie infrastruktury i połączeń transportowych z :
  - siecią autostrad;
  - portami;
  - lotniskami;
  - głównymi ośrodkami miejskimi na zewnątrz Euroregionu.

Poprawa dostępności regionalnych centrów usług wewnątrz obszarów funkcjonalnych;

- rozwój lokalnych dróg transportowych;
- rozwój usług transportowych pomiędzy obszarem obsługi i centrami usług;
- promowanie nowych rozwiązań poprawiających dostępność komunikacyjną obszarów wiejskich.

Rozwój infrastruktury i usług teleinformatycznych podnoszących jakość życia w Euroregionie oraz konkurencyjność oferowanych produktów i usług.

Rozwój i integracja produktu turystycznego Euroregionu;

- rozwój dróg transportowych kluczowych dla rozwoju turystyki w Euroregionie:
  - szlaki i przystanie wodne;
  - centra obsługi i trasy rowerowe;
  - wyłączone z regularnej eksploatacji połączenia kolejowe;
- integracja produktów turystycznych i promocja na zewnątrz:
  - tworzenie kalendarza i promowanie lokalnych produktów turystycznych Euroregionu;
  - tworzenie internetowych platform informacyjnych dla obsługi produktów turystycznych;
- wyniesienie do rangi produktów turystycznych lokalnych festynów, spotkań kulturalnych, zawodów sportowych:
  - tworzenie systemu obsługi przyjezdnych na lokalnych imprezach turystycznych;
  - rozwijanie dwujęzycznej obsługi lokalnych imprez turystycznych;
  - promowanie „transgranicznego” wolontariatu dla obsługi lokalnych imprez turystycznych.

Rozwijanie sieci współpracy firm Euroregionu i doradztwa dla MSP prowadzących działalność na pograniczu w ramach sieci CUD.

Rozwój infrastruktury instytucjonalnej wspierającej zakładanie, finansowanie, wspieranie rozwoju nowych firm w obszarach funkcjonalnych Euroregionu.

Wspólne promowanie lokalizacji, produktów i usług Euroregionu na rynkach zewnętrznych;

- identyfikacja kluczowych rynków zewnętrznych dla produktów Euroregionu;
- wspólne kampanie promocyjne produktów Euroregionu na rynkach w Polsce, w Niemczech i innych krajach;
- promowanie Euroregionu Pomerania jako miejsca nauki, pracy, zamieszkania dla mieszkańców innych regionów Polski i Niemiec oraz innych krajów;
- wspólne kampanie pozyskiwania inwestorów dla obszarów transgranicznych;
- wzmacnianie rozwoju sieci oferujących kluczowe dla Euroregionu produkty;
- inicjowanie współpracy potencjalnych partnerów w Euroregionie;
- rozwój klastrów wokół kluczowych dla euroregionu produktów;
- rozwój współpracy organizacji turystycznych Euroregionu.

3.3. Przykłady projektów, które zostały zgłoszone w trakcie prac nad strategią

- Tworzenie infrastruktury instytucjonalnej wspierającej zakładanie, finansowanie, wspieranie rozwoju nowych firm w regionie;
- Pomoc w tworzeniu nowej bazy turystycznej poprzez wykorzystaniem (adaptację) istniejących budynków i budowli, przy wspieraniu sieciowania usług turystycznych. Wsparcie adresowane do lokalnych organizacji społecznych, jst, podmiotów gospodarczych, gestorów bazy turystycznej.
- Wsparcie działań mających na celu budowanie tożsamości lokalnej w oparciu o historię miejsca, dziedzictwo kulturalne zamieszkiwanego terenu i historyczne tradycje zamieszkiwanej przez lokalną społeczność obszaru. Zamierzeniem jest odtworzenie i utrwalenie relacji przestrzeń-instytucje-ludzie-historia.
- Wspieranie lokalnych imprez, związanych z miejscową tradycją, kulturą i sportem, o skali adekwatnej do potrzeb i możliwości lokalnych społeczności zainteresowanych transgranicznym oddziaływaniem swoich imprez.
- Pomoc w zwiększaniu dostępności do atrakcji turystycznych poprzez udostępnienie wzorców działań promocyjnych, marketingowych opartych o nowoczesne technologie medialne, sprawdzone mechanizmy regionalnych kampanii medialnych.
- Wsparcie dla działań promocyjnych w obszarze transgranicznym (wspólne, dwujęzyczne wydawnictwa tradycyjne i elektroniczne różnego rodzaju i o różnej tematyce).
- Tworzenie wspólnych produktów turystycznych Euroregionu POMERANIA, np. budowa polsko – niemieckiego produktu turystycznego – szlak jezior z budową małej infrastruktury (Projekt o charakterze inwestycyjnym, promocyjnym; partnerstwo z Powiatem Mecklenburgische Seenplatte).
- Lokalne produkty turystyczne budujące tożsamość regionalną/euro-regionalną.
- Tworzenie wspólnej oferty turystycznej Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego.
- Tworzenie wspólnej oferty turystycznej, polegającej na wspieraniu i promocji w szczególności wspólnych polsko-niemieckich projektów turystycznych realizowanych na obszarze Euroregionu Pomerania.
- Projekt :Rozwój i integracja specyficznych produktów turystycznych „Pojezierzy” w poszczególnych obszarów polskiej części Euroregionu - wspólna promocji produktów turystycznych, integracja systemu informacji turystycznej, kreowanie specyficznych produktów turystycznych pojezierzy, wsparcie rozwoju bazy i infrastruktury turystycznej, ułatwienie dostępu do oferty turystycznej pojezierzy zarówno dla mieszkańców Euroregionu w części polskiej i niemieckiej, jak i dostępu do oferty turystycznej pojezierzy dla osób, instytucji spoza obszaru Euroregionu.
- Rozwój i integracja szlaków turystycznych;

- Rozwój oferty infrastruktury turystycznej na obszarach rzecznych, zalewowych
- Opracowanie i budowa szlaków turystycznych;
- Rozwój systemu kolei metropolitalnej SOM;
- Wsparcie dla tworzenia produktów turystycznych tworzonych na bazie dziedzictwa technicznej kultury materialnej: kolej, dreżyny, kuźnie, gorzelnie,
- Wsparcie nowych usług czasu wolnego na terenach wiejskich dla mieszkańców miast np.: "Rymańskie spotkania jeździeckie"
- Rozwój systemu ścieżek rowerowych (tras rowerowych), tras konnych na obszarze Euroregionu Pomerania;
- Integracja euroregionu w oparciu o istniejące i odtwarzane związki miast i wsi („urban/rural linkage”): wykorzystanie transgranicznego potencjału Szczecina i obszaru metropolitalnego (i innych ośrodków miejskich) dla rozwoju (całego) euroregionu; zamierzenie obejmuje następujące działania:
  - ✓ Tworzenie centrów aktywności kulturalnej, centrów edukacji i centrów nowych technologii w miastach Euroregionu POMERANIA- część polska, poprzez wykorzystanie istniejącej a nie w pełni użytkowanej infrastruktury (budynki) dla integracji aktywności różnorodnych podmiotów {3 w 1}.
  - ✓ Tworzenie „Miejsca spotkań” - centrów usług publicznych, wolontariatu i działalności społecznej;
  - ✓ Rozwój oferty usług obszarów wiejskich dla mieszkańców miast, poprzez udostępnienie dziedzictwa kulturowego wsi, organizację wiejskich Targów Eko-Żywności, Eko-catering dla szkół, rozwijaniu programu „Zielone szkoły” oraz rozszerzenie promocji w miastach imprez/wydarzeń kulturalnych i sportowych, mających miejsce na wsi.
- „Pałace, rezydencje dworskie, założenia parkowe” – projekt, którego celem jest opracowanie wspólnej mapy dziedzictwa Meklemburgii Pomorza Przedniego i Pomorza Zachodniego.

4. Pole/Priorytet III: Dostosowanie usług publicznych do zmian demograficznych.

4.1. Geneza i cel pola tematycznego

Choć spadek liczby mieszkańców polskiej części Euroregionu w ostatnich latach był niewielki to oznacza on zmianę tendencji demograficznych które mogą mieć duży wpływ na przyszłe możliwości rozwoju regionu. Główną przyczyną zmian potencjału demograficznego jest:

- spadek przyrostu naturalnego w efekcie spadku poziomu dzietności;
- niekorzystne tendencje migracyjne w regionie;
- ujemne saldo migracji młodych mieszkańców w relacji z innymi regionami;
- odpływ młodych mieszkańców z obszarów wiejskich i małych miasteczek do większych ośrodków miejskich;
- odpływ mieszkańców o wysokich dochodach z miast do stref podmiejskich;
- wzrost długości życia mieszkańców regionu;

Zmiany demograficzne wpływają na zmiany popytu na usługi publiczne w poszczególnych sektorach usług i obszarach regionu poprzez:

- spadek zapotrzebowania na usługi przedszkolne i edukacyjne;
- wzrost ilościowy i zmiany jakościowe popytu na usługi zdrowotne;
- zmiany gęstości zaludnienia na niektórych obszarach regionu powodując konieczność zmiany technologii świadczenia usług ;

Zmiany demograficzne w kolejnych latach wpłyną na:

- wzrost liczby mieszkańców odchodzących z rynku pracy w wiek emerytalny;
- spadek liczby młodych mieszkańców wchodzących na rynek pracy;
- spadek liczby osób w wieku produkcyjnym;
- wzmocnienie procesów emigracyjnych z obszarów wiejskich i małych miast wynikające z różnic atrakcyjności rynków pracy w dużych ośrodkach miejskich;
- deficyty wysokiej klasy specjalistów na terenach wiejskich;

W kolejnych latach konieczne będzie dostosowanie oferty usług publicznych do zmieniającego się popytu.

Celem działań podejmowanych w ramach tego priorytetu jest rozpoznanie konsekwencji zmian demograficznych i wspieranie nowych rozwiązań w zapewnieniu dostępu do jednakowego zakresu i odpowiedniej jakości usług publicznych wszystkim mieszkańcom regionu.

4.2. Obszary aktywności

Rozpoznanie i ocena skutków zmian demograficznych Euroregionu dla:

- ✓ zapotrzebowania na usługi publiczne;
- ✓ niezbędnej infrastruktury publicznej;
- ✓ zmian na rynku pracy i możliwości rozwoju gospodarki;
- ✓ zmian stanu finansów jednostek samorządowych.

Wspieranie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych w świadczeniu usług publicznych:

- ✓ tworzenie partnerstw samorządów i integracja rynków usług publicznych w obszarach funkcjonalnych;
- ✓ tworzenie wielofunkcyjnych punktów dostępowych do usług publicznych na obszarach wyludniających się;
- ✓ współdziałanie z partnerami komercyjnymi i organizacjami pozarządowymi w świadczeniu usług publicznych.

Wykorzystanie nowych technologii:

- ✓ dla poprawy jakości świadczenia usług publicznych na obszarach dotkniętych skutkami zmian demograficznych;
  - edukacja i kształcenie zawodowe;
  - opieka zdrowotna i usługi medyczne;
- ✓ dla poprawy dostępności, funkcjonalności, efektywności infrastruktury technicznej w szczególności na obszarach wyludniających się;
  - świadczeniu usług (np. teleedukacja, telemedycyna) na dystans;
- ✓ dla poprawy funkcjonalności i efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej.

Rozwój siły roboczej dla nowej struktury usług publicznych:

- ✓ kreowanie ścieżek karier zawodowych dla nowych specjalności wymaganych dla transformacji usług publicznych;
- ✓ promowanie nowych ścieżek karier zawodowych wśród uczniów;
- ✓ kształcenie zawodowe dla nowych specjalności.

4.3. Przykłady projektów które zostały zgłoszone w trakcie prac nad strategią.

- Promowanie i wspieranie wykorzystania nowych technologii w świadczeniu usług publicznych
- Budownictwo mieszkaniowe z wykorzystaniem efektywnych energetycznie technologii
- Rewitalizacja obszarów historycznych
- Poprawa efektywności systemów komunikacji
- Wspólne centra kryzysowe
- Poprawa bezpieczeństwa – infrastruktura przeciwpożarowa
- Poprawa jakości wód podziemnych
- Zagospodarowanie terenów nadwodnych (Odra, Zalew Szczeciński)
- Wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie odnawialnych źródeł energii w obiektach użyteczności publicznej (Projekt o charakterze inwestycyjnym, partnerstwo z Powiatem Barnim)
- Budowa eko – euro – strategii w zakresie polsko – niemieckich działań na rzecz wykorzystania technologii efektywnych energetycznie i odnawialnych źródeł energii (Projekt o charakterze doradczym, informacyjnym, promocyjnym, partnerstwo z Powiatem Barnim)
- Budowa międzynarodowego centrum zarządzania kryzysowego (Projekt o charakterze inwestycyjnym; partnerstwo z Powiatem Rugia)
- Budowa polsko – niemieckiego domu pomocy społecznej- standaryzacja usług na rzecz opieki społecznej. (Projekt o charakterze inwestycyjnym; partnerstwo z Powiatem Mecklenburgische Seenplatte)Poprawa i stworzenie nowej bazy turystycznej
- Organizacja zbiorowej komunikacji transgranicznej (kolej, linie autobusowe) uwzględniającej potrzeby osób sędziwych lub niepełnosprawnych
- Poprawa dostępności komunikacyjnej miast – ośrodków rozwoju (organizacja stałych połączeń pomiędzy miastami komunikacją zbiorową: kolej i linie autobusowe)
- Organizacja i wdrożenie projektu „50: Rezyduj w Pomeranii” mającego na celu wykorzystanie osadniczych atutów Euroregionu POMERANIA – część polska dla przyciągnięcia nowych mieszkańców: rentierów, osób wykonujących wolne zawody, seniorów, eko-aktywistów itd. Trzy sub-projekty:
  - ✓ Promocja realizacji miejskiego mieszkalnictwa wspomaganego dla seniorów;
  - ✓ Pomoc organizacyjna i logistyczna dla osadnictwa na terenach wiejskich;
  - ✓ Promocja idei „citta-slow” wśród gmin miejskich Euroregionu POMERANIA- część polska, wsparcie techniczne dla miast pragnących wdrożyć rozwiązania i usługi cechujące miasta zgrupowane w ruchu „citta-slow”
- Organizacja i wdrożenie programu budowania tożsamości i rozpoznawalnej marki Euroregionu POMERANIA
- Opracowanie i wdrożenie modelowego centrum usług publicznych: centrum aktywności społecznej dla wyludniających się obszarów wiejskich; model powinien uwzględniać potrzebę udostępnienia podstawowego pakietu usług publicznych w jednym miejscu - publicznej przestrzeni dla kontaktów lokalnej społeczności i realizacji jej potrzeb (miejsca oznaczone w sposób jednoznacznie rozpoznawalny, np. "GRYFIK" i wyposażonych w personel i urządzenia).

5. Pole/Priorytet IV: Wsparcie społeczeństwa obywatelskiego, administracji publicznej, kultury, sportu, spraw społecznych i kształcenia ustawicznego.

5.1. Geneza i cel pola tematycznego.

W efekcie realizacji programu współpracy transgranicznej w Euroregionie Pomerania w poprzednich latach wielu różnych partnerów realizowało wiele projektów w różnych obszarach wspólnych interesów. W ocenie samych beneficjentów podkreślono, że można było zauważyć duże zróżnicowanie potencjałów współpracy wewnątrz poszczególnych grup beneficjentów, a jeszcze większe zróżnicowanie pomiędzy różnymi grupami beneficjentów.

Po obu stronach granicy są samorządy, które wyspecjalizowały się w realizacji projektów transgranicznych. Mają one wysokiej klasy specjalistów, kontakty i sprawdzonych partnerów po drugiej stronie sąsiada. Ale są też samorządy które nie wykorzystują możliwości współpracy transgranicznej w odpowiednim wymiarze. W jeszcze większym wymiarze problemy te dotyczą innych instytucji publicznych, a przede wszystkim lokalnych organizacji pozarządowych.

Mieszkańcy zamieszkujący obie części granicy Euroregionu nie są rdzennymi mieszkańcami Pomorza. Ich przodkowie zostali osadzeni na tych terenach w efekcie zmian spowodowanych w Europie po II wojnie światowej. Po obu stronach granicy nie zakończył się jeszcze proces „wrastania” mieszkańców w tę ziemię. Bariery rozwoju współpracy transgranicznej Euroregionu najczęściej wynikają z:

- nieumiejętności współpracy,
- niewiedzy nt. sytuacji po drugiej stronie granicy,
- braku odpowiednich specjalistów;
- nieznamość języka,
- brak wspólnej tożsamości Euroregionu;
- niewystarczającej znajomości kultury sąsiadów;
- nieznamość historii terenów sąsiednich;
- trudności związanych z finansowaniem i rozliczanie projektów.

Podstawowym poziomem współpracy transgranicznej jest wymiar lokalny. Współpraca bilateralna lub projekty wielostronne z udziałem partnerów po obu stronach granicy są **kluczowym ogniwem współpracy transgranicznej.**

By realizować cel jakim jest rozwój współpracy transgranicznej należy promować projekty przyczyniające się do:

- promowania wspólnej tożsamości Euroregionu;
- wzrostu instytucjonalnego potencjalnych beneficjentów programu współpracy transgranicznej;
- ułatwienia dostępu do źródeł finansowania projektów transgranicznych;
- zwiększenia ilości i kwalifikacji specjalistów przygotowujących i realizujących projekty współpracy transgranicznej;

- wykorzystania regionalnych zasobów naturalnych i ochrony środowiska Euroregionu;
- wzrostu aktywności społecznej mieszkańców Euroregionu i włączenia większej ilości instytucji i mieszkańców Euroregionu Pomerania we współpracę transgraniczną;

5.2. Obszary aktywności

Wspieranie lokalnych inicjatyw dwustronnej współpracy transgranicznej na poziomie lokalnym;

- pomoc w definiowaniu i przygotowaniu potencjalnych projektów współpracy transgranicznej;
- pomoc w identyfikowaniu potencjalnych partnerów;
- pomoc w realizacji projektów lokalnych;
- pomoc w finansowaniu projektów współpracy transgranicznej.

Sieciowanie programów współpracy w obszarach kluczowych dla współpracy transgranicznej.

Włączanie lokalnych projektów współpracy transgranicznej do rocznych programów imprez Euroregionu - Kalendarze Imprez Euroregionu; tworzenie rocznych kalendarzy imprez euroregionalnych dla różnych kategorii imprez ;

- kulturalnych;
- sportowych;
- turystycznych;
- edukacyjnych;
- gospodarczych.

Tworzenie modeli wspólnej bazy dla realizacji projektów sieciowych w oparciu o;

- jednorodne nazewnictwo, wizualizację;
- wspólny kalendarz roczny wszystkich imprez w Euroregionie;
- wspólny marketing i logistyka imprez;
- przygotowani do animowania projektów specjaliści w subregionach;
- wspólną bazę techniczną dla organizacji imprez w ramach poszczególnych cykli.

Kształcenie specjalistów projektów współpracy transgranicznej:

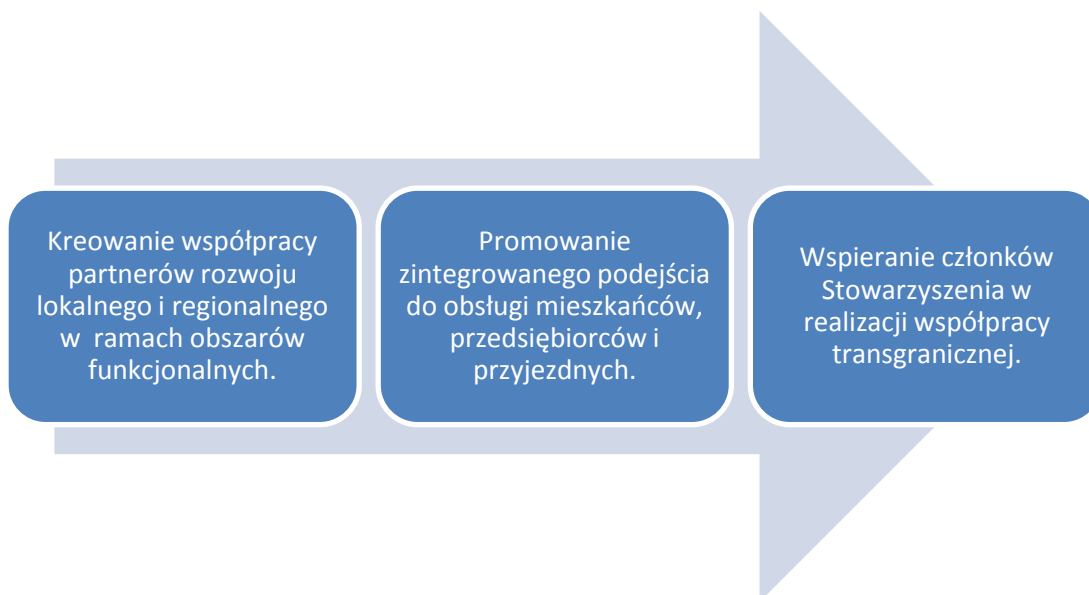
- wspieranie różnych form kształcenia specjalistów niezbędnych na transgranicznym rynku pracy;
- kształcenie liderów lokalnych w przygotowaniu i realizacji projektów transgranicznych;
- promowanie rozwoju wolontariatu transgranicznego;
- kształcenie i kreowanie sieci animatorów projektów lokalnych;
- promowanie specjalności transgranicznego rynku pracy wśród uczniów i młodzieży.

5.3. Przykłady projektów które zostały zgłoszone w trakcie prac nad strategią

- Organizacja wspólnych imprez (np. warsztatów) polskich i niemieckich organizacji pozarządowych
- Wspieranie wymiany produkcji kulturalnej (wystawy, koncerty, spektakle itp.)
- Rozszerzanie kręgu uczestników współpracy transgranicznej poprzez kooperację pomiędzy szkołami specjalnymi;
- Poprawa komunikacji społecznej;
- Wspieranie cyklicznych (regularnych) tematycznych spotkań mieszkańców oraz wymiany młodzieży i innych tego rodzaju projektów.
- Organizacja sąsiedzkich „Dni integracji europejskiej”
- Organizacja cyklicznego „Agro” Festynu w Tychowie
- Zapobieganie wykluczeniu społecznemu na obszarach wyludniających się;
- Infrastruktura kulturalna Euroregionu;
- Poznanie kultury sąsiadów (tak blisko a tak daleko)
- Turniej Piłkarski „SYRENA”
- Międzynarodowe wydarzenia kulturalne i sportowe, m.in. Festiwal Młodzieży Euroregionu Pomerania, Festiwal filmowy Młodzi i Film, Integracja TY i JA, Ulica smaków, Hanza Jazz Festival, Międzynarodowy Bieg Wenedów
- Dni Muzyki Europejskiej w Tychowie
- Organizacja sieciowania projektów lokalnych (udostępnienie know-how, logistyki, dwujęzycznego „opakowania” produktu), w taki sposób, by wytworzyć możliwie różnorodny zestaw (pakiet) wydarzeń sygnowanych marką „Pomerania/Gryf”:
  - ✓ Imprezy sportowe: Puchar Euroregionu Pomerania; Puchar Gryfa;
  - ✓ Koncerty, imprezy muzyczne: Muzyczna Pomerania;
  - ✓ Wydarzenia kulturalne: Kultura na Pograniczu;
  - ✓ Osobowości Artystyczne Pomeranii (marka)
  - ✓ Produkty/ oferty turystyczne: Szlakami Gryfa;
- Utworzenie funduszu regionalnego dla wspierania finansowania projektów transgranicznych, na dwóch poziomach: ułatwienie w gromadzeniu wkładu własnego, ułatwienie finansowania realizacji projektu:
  - ✓ Fundusz wkładów własnych;
  - ✓ Dla JST;
  - ✓ Dla NGO;
  - ✓ Fundusz pożyczkowy dla prefinansowania projektów.

6. Kierunki działań Euroregionu Pomerania – realizacja wizji i priorytetów rozwoju

Realizacja wizji nakłada na Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pomerania następujące **kierunki działań**.

Kreowanie współpracy partnerów rozwoju lokalnego i regionalnego w ramach obszarów funkcjonalnych.

Programowanie rozwoju i zapewnienie odpowiedniego zakresu oraz jakości usług dla mieszkańców przedsiębiorców i przyjezdnych jest podstawowym zadaniem samorządów. Nowe technologie, które można wykorzystać w świadczeniu usług tworzą nowe możliwości rozszerzania zakresu usług i podnoszenia ich jakości. Równocześnie, zmiany demograficzne i zmiany sieci osiedleńcze regionu tworzą nowe wyzwania przed samorządami w nadchodzących latach. Efektywne wykonywanie przez samorzady swoich zadań wymaga koncentracji środków niezbędnych do ich świadczenia i zgromadzenia odpowiedniej ilości odbiorców usług dla osiągnięcia masy krytycznej popytu na poszczególne usługi.

Obszar pojedynczej gminy, a nawet powiatu nie zawsze umożliwi uzyskanie takich warunków. Współpraca samorządów na obszarach funkcjonalnych, gdzie:

- można zorganizować zespoły specjalistów o odpowiednich kwalifikacjach;
- zapewnić odpowiednie środki techniczne dla realizacji zadań;
- zgromadzić odpowiednie środki finansowe umożliwiające świadczenie usług w pełnym zakresie.

Jest to w nadchodzącym okresie jednym z podstawowych wyzwań stojących przed samorządami w Polsce.

Programy współpracy transgranicznej nie zapewniają odpowiednich środków dla realizacji tego wyzwania. Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pomerania współdziałać będzie w tym zakresie z innymi partnerami, a w szczególności z władzami wojewódzkimi.

Kreowanie subregionalnych centrów usług, rozwijanie funkcjonalnych powiązań miasto wieś, definiowanie obszarów funkcjonalnych dla świadczenia poszczególnych usług wymaga przede wszystkim kompetencji i zasobów którymi dysponuje Marszałek Województwa:

- odpowiednich regulacji w dokumentach stanowiących politykę regionalną;
- środków z programów unijnych które mogą być przeznaczone na kluczowe dla rozwoju współpracy w obszarach funkcjonalnych programy i projekty.

Wzmacnianie Stowarzyszenie poprzez wykorzystanie doświadczeń partnerów w Euroregionie Pomerania i innych euroregionach będzie promować rozwiązania w praktyce stosowane już w Europie. Obszary funkcjonalne mogą przekraczać granice:

- gmin;
- powiatów;
- województw;
- państw;

Współdziałanie samorządów w ramach obszarów funkcjonalnych wymaga nowych rozwiązań organizacyjnych, finansowych, technologicznych. Tworzenie wspólnych sieci szkół, rozwijanie wspólnych systemów usług komunalnych, integrowanie systemów transportu, integracja funkcji obsługi klientów jak i samych samorządów to przykłady działań realizowane już w praktyce przez partnerów w Euroregionie i innych podobnych obszarach nadgranicznych w Europie.

Dla rozwijania podobnych działań w Polskiej części Euroregionu Pomerania Stowarzyszenie rozwinie działalność Centrum Kompetencji Współpracy Transgranicznej. Centrum poprzez pomoc w nawiązywaniu kontaktów, wizyty studyjne, upowszechnianie dobrych praktyk, szkolenia i pomoc techniczną wspierać będzie członków integrację i współdziałanie samorządów różnych szczebli. Centrum będzie wspierać tworzenie zespołów specjalistów swoich członków we wszystkich obszarach funkcjonalnych województwa.

Promowanie zintegrowanego podejścia do obsługi mieszkańców, przedsiębiorców i przyjezdnych

Promowanie zintegrowanego podejścia do obsługi mieszkańców, przedsiębiorców i przyjezdnych.

Wzrost oczekiwań co do zakresu i jakości usług udostępnianych mieszkańcom, przedsiębiorcom i przyjezdnym powoduje konieczność koncentracji wszystkich dostępnych lokalnie zasobów i kompleksowego podejścia do :

- modernizacji, rozbudowy infrastruktury;
- zmian technologii i organizacji świadczonych usług.

Na terenie całego regionu, na obszarach miejskich i wiejskich należy podejmować wszelkie możliwe działania by zapewnić mieszkańcom dostęp do pełnego zakresu usług. Zmiany demograficzne i odpływ młodych mieszkańców z terenów wiejskich i małych miasteczek do dużych ośrodków wiejskich sprawia że nie można utrzymać dotychczasowych metod świadczenia usług publicznych.

Zmniejszanie się liczby mieszkańców i niedobór specjalistów z odpowiednimi kwalifikacjami prowadzi do zamykania kolejnych szkół, świetlic środowiskowych, ośrodków kultury. Oznacza to, że zmniejsza się zakres usług dostępnych dla mieszkańców terenów wiejskich, a to powoduje kolejne wyjazdy młodych. By przeciwdziałać się takim tendencjom należy wypracować metody:

- tworzenia wielofunkcyjnych centrów usług na terenach wiejskich;
- rozwoju miejskich centrów usług publicznych i rynkowych dla obsługi otaczających miasta terenów.

Działania te poprzez podniesienie jakości życia mieszkańców i poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej przyczynią się do pozyskania nowych i zmniejszenia odpływu młodych mieszkańców tych terenów. Stowarzyszenie będzie projekt Dom Pomorski w ramach którego ma powstać sieć wielofunkcyjnych centrów obsługi mieszkańców wsi. Centrum obsługi mieszkańców będzie miejscem spotkań i miejscem dostępu do różnych usług potrzebnych do normalnego funkcjonowania mieszkańcom wsi. Centra połączone w sieć współpracy samorządów różnych szczebli będą dysponować odpowiednim potencjałem profesjonalnym, technicznym i finansowym dla sprawnego funkcjonowania.

Centra będą nowatorskim rozwiązaniem które może być wykorzystane przez inne samorzady i staną się rozpoznawalnym na zewnątrz elementem tożsamości Euroregionu Pomerania.

Wspieranie członków Stowarzyszenia w realizacji współpracy transgranicznej.

Rozwój współpracy transgranicznej i integracja Euroregionu Pomerania w dużej mierze zależy od potencjału samorządów członków Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania. Stowarzyszenie prowadzi będzie szeroki zakres działań wzmacniających potencjał profesjonalny i instytucjonalny członków w przygotowaniu, realizacji i rozliczaniu projektów współpracy transgranicznej. Pomoc obejmować będzie :

- pomoc w finansowaniu projektów.
- pomoc techniczną i doradztwo.
- rozwijanie sieci projektów, wspólne działania informacyjne, promocyjne.

Głównym problemem w finansowaniu projektów współpracy transgranicznej jest zapewnienie wkładu własnego i możliwość rozliczenia projektu dopiero po jego zakończeniu. Stowarzyszenie podejmować będzie działania zmierzające do powstania funduszy umożliwiających prefinansowanie projektów i pokrycie wkładu własnego. Wzrost liczby realizowanych projektów i rozszerzenie się kręgu interesariuszy współpracy transgranicznej prowadzi do rozdrobienia realizowanych projektów. Stowarzyszenie podejmie działania zmierzające do sieciowania realizowanych przez beneficjentów projektów i współdziałania w zakresie działań wspólnych dla wszystkich projektów:

- wspólny kalendarz roczny imprez;
- wspólne elementy logistyki;
- dwujęzyczna obsługa imprez;
- działalność informacyjna i promocja imprez.

Dla sprawnej realizacji projektów samorzady potrzebują specjalistów, którzy przygotowują i zrealizują projekty. Stowarzyszenie poprzez działania Centrum Kompetencji Współpracy Transgranicznej rozwinie zakres stałych usług doradczych i szkoleniowych dla specjalistów działających we wszystkich obszarach funkcjonalnych na terenie województwa.

Podstawowe obszary działania wspierające członków Stowarzyszenia to :

- Pomoc techniczna i finansowa dla członków stowarzyszenia, stała praca na miejscu z członkami stowarzyszenia na poziomie wszystkich obszarów funkcjonalnych.
- Aktywny udział w programach transferu doświadczeń pomiędzy różnymi euroregionami w Polsce i Europie.
- Budowanie rozpoznawalnej na zewnątrz tożsamości Euroregionu Pomerania.

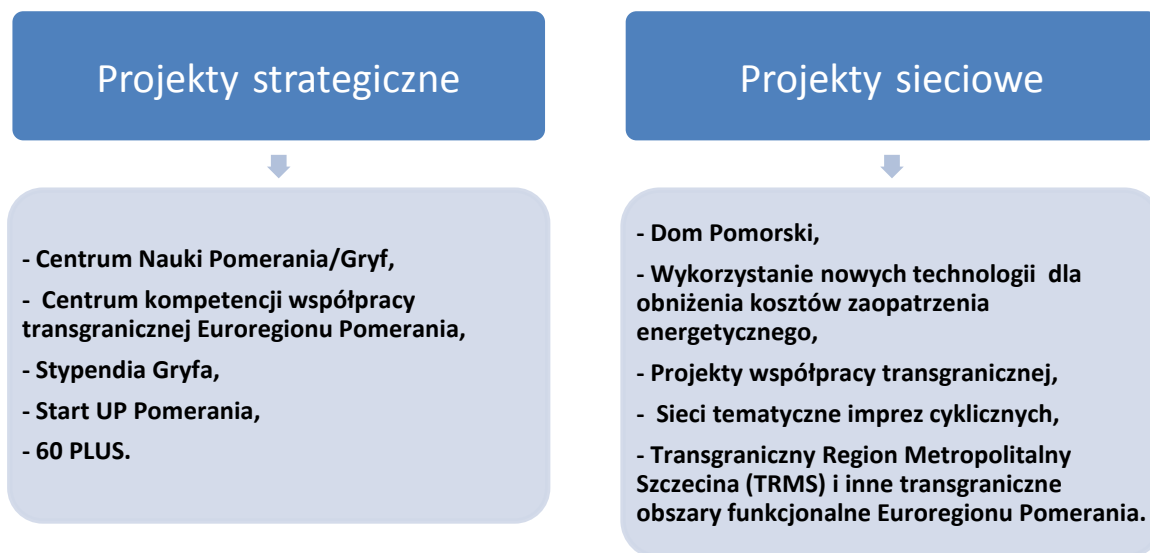
Realizacja misji nakłada na Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pomerania nowe zadania i przyczyni się do jakościowej zmiany roli jaką odgrywa Stowarzyszenie dla swoich członków i w regionie, kraju i Europie.

7. Kluczowe projekty dla rozwoju współpracy transgranicznej.

W trakcie prac nad aktualizacją Strategii równocześnie z debatą nt priorytetów rozwoju i potencjalnych projektów toczyła się dyskusja na temat znaczenia zgłaszanych propozycji działań. Każdy z beneficjentów zgłaszał własne propozycje projektowe. W trakcie wypełniania się listy propozycji działań rozwijała się dyskusja, o najważniejszych dla współpracy transgranicznej projektach.

Zgłoszone projekty zagregowano w dwóch kategoriach o kluczowym znaczeniu dla rozwoju współpracy transgranicznej jako:

- **Projekty strategiczne** - których realizacja przyczyni się do jakościowej poprawy współpracy transgranicznej;
- **Projekty sieciowe** - powstałe z połączenia cykli imprez branżowych oraz podejmowanych aktywności (sektorowych) wielu lokalnych projektów w sferze;
  - ✓ kultury;
  - ✓ sportu;
  - ✓ edukacji;
  - ✓ turystyki.

Ryc. 9 Kluczowe projekty dla rozwoju współpracy transgranicznej. Opracowanie własne.

CHARAKTERYSTYKA KONCEPCJI PROPONOWANYCH KLUCZOWYCH PROJEKTÓW:

7.1. Centrum Nauki Pomerania/Gryf.

Edukacja jest głównym czynnikiem umożliwiającym rozwój każdemu człowiekowi. Centrum Nauki Pomerania / Gryf będzie jednym z najważniejszych regionalnych ośrodków, którego zadaniem będzie:

- Promowanie edukacji i rozwijanie kultury uczenia się;
- Wizualizacja procesów biologicznych, fizycznych, chemicznych;
- Promowanie związków pomiędzy nauką i działalnością gospodarczą;
- Promowanie kierunków nauczania związanych z regionalnym rynkiem pracy;
- Promowanie nowych ścieżek karier zawodowych;
- Promowanie gospodarki opartej na wiedzy.

7.2. Centrum kompetencji współpracy transgranicznej Euroregionu Pomerania.

Podstawową funkcją Centrum kompetencji ma być intensyfikacja działań zmierzająca do upowszechnienia i zwiększenia dostępności usług, które na mają być stale świadczone usługi dla interesariuszy z obszaru całego regionu polegające na:

- Stałej pomocy technicznej dla członków Euroregionu przy;
  - ✓ definiowaniu,
  - ✓ przygotowaniu,
  - ✓ realizacji projektów współpracy transgranicznej;
- Szkoleniach dla beneficjentów współpracy transgranicznej;
- Prowadzeniu Centrum wolontariatu dla współpracy transgranicznej;
- Upowszechnianiu informacji nt sytuacji w Euroregionie
- Kreowaniu platformy informacyjnej i komunikacyjnej w Euroregionie;

Trzecim filarem działalności Centrum Kompetencji będą badania i rozwijanie modelowych rozwiązań dla projektów transgranicznych w regionie poprzez;

- Badanie procesów zachodzących na pograniczach Europy;
- Upowszechnianie i kształtowanie modelowych partnerstw przy realizacji usług publicznych;
- Definiowanie regionalnych wzorników dla rozwiązań architektonicznych w Pomeranii;
- Koncepcje rozwiązań urbanistycznych dla różnych typów jednostek osadniczych Pomeranii;
- Powtarzalne projekty wykorzystania alternatywnych źródeł energii, i technologii energoefektywnych dla obiektów użyteczności publicznej, komercyjnej i mieszkaniowej;
- Definiowanie i promowanie nowych specjalności karier zawodowych dla transgranicznego rynku pracy.

7.3. Dom Pomorski.

Koncepcja projektu ma charakter innowacyjny i wynika z potrzeb samorządów lokalnych, które posiadają zamiar wdrożenia nowych metod dostępu do podstawowych usług publicznych, ponieważ coraz cięższym dla nich staje się utrzymanie obecnych rozwiązań i utrzymywanie odrębnych instytucji świadczących poszczególne rodzaje usług.

Odrębnie funkcjonujące szkoły, instytucje kultury, opieki społecznej, i zdrowotnej są coraz trudniejsze do utrzymania ze względu na koszty, co ogranicza możliwości samorządów odpowiedzialnych za rozwój lokalny

Wypracowanie i wdrożenie modelowego punktu dostępowego do podstawowych usług będzie rozwiązaniem podnoszącym jakość życia mieszkańców, a równocześnie może stać się wyróżnikiem tożsamości Euroregionu Pomerania i modelem do wykorzystania przez innych.

Sieć współpracy subregionalnej dla świadczenia usług publicznych szczególnie w obszarach wiejskich powstanie w oparciu o:

- Wypracowanie zintegrowanego modelu świadczenia usług;
- Wielofunkcyjne lokalne centra dostępowe do usług publicznych;
- Centra subregionalne i sektorowe dla świadczenia poszczególnych usług publicznych;
- Wykorzystanie nowych technologii dla świadczenia usług na dystans;
- Przygotowanie specjalistów lokalnych i subregionalnych centrów;
- Opracowanie modelowych rozwiązań architektonicznych;
- Porozumienia międzygminne o współdziałaniu;
- Wiejskie centra dostępowe do usług publicznych mogą być równocześnie:
  - miejscem spotkań mieszkańców;
  - siedzibą lokalnych organizacji społecznych.

7.4. Promowanie talentów Euroregionu - Stypendia Gryfa.

Program - Stypendia Gryfa ma na celu wspieranie rozwoju młodych talentów w różnych dziedzinach życia (naukowego, gospodarczego, społecznego) i związanie ich z Euroregionem. (takich osób nie brakuje w skali całego regionu).

Program stypendiów ma za zadanie nie tylko nieść pomoc młodym utalentowanym osobom dla których pomoc stypendialna jest wyróżnikiem, czy formą nagrody za pracę własną ale również ma podnieść atrakcyjność regionu jako miejsca do planowania swojej przyszłości i wiązania się z nim, czy też uwzględniania go jako miejsca do życia w procesie wytyczania ścieżek karier zawodowych młodzieży. Program promowania talentów ma mieć również upowszechniać i uatrakcyjniać przekaz skierowany do młodych mieszkańców, zachęcający do planowania nauki i pracy w naszym regionie.

Program stypendiów będzie skierowany do młodych mieszkańców całego województwa, gdzie zdefiniowanymi adresatami programu będą:

- Młodzi naukowcy;
- Studenci na studiach magisterskich;
- Uczniowie;
- Liderzy społeczni;
- Młodzi przedsiębiorcy.

7.5. Pozyskanie przedsiębiorców i mieszkańców spoza Euroregionu – START-UP POMERANIA, 60 PLUS.

Program pozyskania przedsiębiorców i mieszkańców spoza Euroregionu jest programem uzupełniającym się z Programem Stypendiów Gryf w podnoszeniu atrakcyjności naszego regionu jako dobrego miejsca do zamieszkania i życia. Czynniki przyciągającymi nowych mieszkańców mogą być jakość życia i możliwość podjęcia i rozwoju działalności gospodarczej na rynku regionu oraz atrakcyjność bliskości dostępu do rynków zbytu, czy też świadczenia usług na rynkach niemieckich.

Do młodych mieszkańców innych regionów Polski i Niemiec oraz imigrantów z innych krajów skierowany jest regionalny program **START – UP POMERANIA**.

Program zachęcać będzie młodych i wykształconych ludzi do rozpoczęcia działalności gospodarczej, aktywności zawodowej, osiedlania się na terenach pogranicza (startu w życie) oferując:

- powierzchnię z obsługą dla działalności gospodarczej;
- możliwość kontynuacji nauki na uczelniach Euroregionu;
- wynajem na dogodnych warunkach mieszkania.

Czyste ekologicznie i atrakcyjne tereny wiejskie, tereny nadmorskie, obszary pojezierzy mogą być czynnikiem przyciągającym do Euroregionu Pomerania ludzi osób spoza regionu, kończących aktywne życie zawodowe i pragnących przenieść się z ośrodków miejskich do spokojnych i ekologicznie czystych obszarów. Do nich właśnie jest skierowany Program „**60 PLUS - zamieszkać na Pomorzu**”, który nie tylko kreuje region jako dobre miejsce do zamieszkania ale również przyczyniać się będzie do łagodzenia spadku liczby mieszkańców na obszarach wiejskich regionu.

7.6. Transgraniczny Region Metropolitalny Szczecina (TRMS) i inne transgraniczne obszary funkcjonalne Euroregionu Pomerania.

Dla zrealizowania tego celu, partnerzy projektu wypracowują wspólne kierunki polityki przestrzennej, które zapewnią:

- wzrost znaczenia portów w Szczecinie i Świnoujściu jako istotnego czynnika rozwoju gospodarki regionu,
- poprawę powiązań transportowych i komunikacyjnych w celu poprawy dostępności obszaru,
- wzrost znaczenia głównych ośrodków obsługi ruchu turystycznego w tej części pogranicza,
- wyznaczenie kierunków do wykreowania transgranicznego produktu turystycznego, rozpoznawalnego w skali europejskiej, a nawet światowej,
- wzrost powiązań naukowych i technologicznych w obszarze współpracy z przemysłem oraz w zakresie koordynacji programów badawczych i wymiany eksperckiej wewnątrz opracowywanego obszaru jak również z innymi ośrodkami metropolitalnymi,
- poprawę spójności terytorialnej w drodze rozwoju zaawansowanych systemów transportowo-komunikacyjnych w sferze transportu zbiorowego,
- wzrost atrakcyjności inwestycyjnej obszaru,
- ochronę wartości przyrodniczo-kulturowych obszaru i ich umiejętne wykorzystanie dla rozwoju,
- poprawę efektywności gospodarki wodnej w sferze aktywnej ochrony przeciwpowodziowej przez interdyscyplinarne zarządzanie, uwzględniające

gospodarkę przestrzenną⁸.

7.7. Wykorzystanie nowych technologii dla obniżenia kosztów zaopatrzenia energetycznego i emisji CO2

Wdrożenie Programu poza efektem środowiskowym i ekonomicznym ma przyczynić się do poprawy rozpoznawalności regionu i poprawy atrakcyjności regionu dla mieszkańców i przedsiębiorców, jako regionu zaawansowanego technologicznie i atrakcyjnego pod względem kosztów związanych z wykorzystaniem energii zarówno do prowadzenia działalności gospodarczej, jak i życia.

Program promować będzie wykorzystanie nowych technologii przy modernizacji i budowie budynków, co ma się przyczynić się do;

- poprawy funkcjonalności obiektów;
- wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- obniżenia emisji CO2;
- obniżenia kosztów energii.

Dodatkowo Program ma na celu wypracowanie modelowych rozwiązań i promocję ich jako regionalnego know – how, które jest wykorzystywane dla;

- obiektów użyteczności publicznej;
- obiektów komercyjnych;
- budynków mieszkalnych.

7.8. Sieci tematyczne imprez cyklicznych

Wiele małych projektów realizowanych przez lokalnych partnerów rozszerza współpracę transgraniczną na coraz większy krąg uczestników.

Dla poprawy ich efektywności, obniżenia kosztów poszczególnych imprez, wykorzystania wartości dodanej projektów przy realizacji kolejnych, wykorzystania umiejętności nabytych przez zaangażowanych specjalistów należy włączyć lokalne projekty w cykliczne, tematyczne programy imprez Euroregionu;

- Imprezy sportowe- Puchar Euroregionu Pomerania; Puchar Gryfa;
- Koncerty, imprezy muzyczne - Muzyczna Pomerania;
- Wydarzenia kulturalne - Kultura na Pograniczu;
- Produkty/ oferty turystyczne - Szlakami Gryfa;
- Wystawy i konferencje;
- Kształcenie ustawiczne.

Dla każdego z obszarów tematycznych przygotowane zostanie;

- Jednorodne nazewnictwo, wizualizacja;
- Wspólny kalendarz roczny wszystkich imprez w Euroregionie;
- Wspólny marketing i logistyka imprez;
- Przygotowani do animowania projektów specjaliści w subregionach;
- Wspólna baza techniczna dla organizacji imprez w ramach poszczególnych cykli.

Powstałe w ten sposób **Sieci Tematyczne** będą podstawą programów marketingowych Euroregionu.

⁸ http://www.som.szczecin.pl/SOM/chapter_104028.asp?soid=E21D10724EC24C5893691789899FDE30

Posumowanie prac nad ATSR Pomerania

Opracowanie ATSR POMERANIA oparto o proces konsultacji, w ramach których uczestniczyli członkowie Euroregionu, służby marszałkowskie, organizacje pozarządowe, rektorzy uczelni i inne podmioty aktywnie uczestniczące we współpracy transgranicznej. Proces przygotowania strategii realizowany był równolegle przez polskich i niemieckich partnerów. Dla spójności dokumentu i programu strony dokonały uzgodnień co do:

- struktury dokumentu;
- podstawowych terminów używanych w dokumencie;
- organizacji i procesu prac nad strategią;
- metodologii prac nad strategią;
- zakresu przeprowadzonych konsultacji;
- zakresu tematycznego i przedziału czasowego analiz społeczno - gospodarczych;
- wniosków z diagnozy i priorytetów (obszarów tematycznych) programu na lata 2014-2020.

Pierwotny dokument Transgraniczna Koncepcja Działań i Rozwoju Euroregionu Pomerania na lata 2007- 2013 i stosowana w nim terminologia była punktem wyjścia dla opracowania wspólnej struktury obu nowych opracowań.

Aktualizacja Transgranicznej Strategii Rozwoju Euroregionu POMERANIA nie jest typową strategią zawierającą kompleksową diagnozę, wizję, misję i cele strategiczne, program realizacyjny z celami szczegółowymi, projektami, źródłami finansowania, system zarządzania i monitorowania realizacji. Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu POMERANIA nie będzie realizować ATSR POMERANIA wewnątrz własnej struktury. ATSR POMERANIA jest adresowana do szerokiego kręgu niezależnych beneficjentów którzy będą zgłaszać swoje propozycje projektów wspierających realizację przyjętych w strategii priorytetów. Strategia definiuje dla każdego priorytetu (nazywanego - polem tematycznym) obszary aktywności i rodzaje projektów które mogą być realizowane w ramach strategii.

W efekcie konsultacji zbierano też propozycje projektów które zostały zaprezentowane jako przykłady działań w poszczególnych polach tematycznych. Lista potencjalnych projektów nie jest zamknięta i umieszczenie przykładowego projektu nie rozstrzyga jeszcze w tej fazie prac nad strategią jego realizacji.

W efekcie przeprowadzenia diagnozy zdefiniowano główne problemy zmieniające możliwości rozwoju poszczególnych części województwa i całego regionu:

- niekorzystne tendencje demograficzne w regionie i poszczególnych jego częściach;
  - koncentracja inwestycji prywatnych i zróżnicowanie aktywności gospodarczej pomiędzy terenami wiejskimi, pasem nadmorskim i głównymi obszarami miejskimi województwa;
  - kurczenie się lokalnych rynków pracy;
  - wzrost inwestycji publicznych realizowanych przez samorządy w całym regionie;
  - wzrost aktywności ekonomicznej i społecznej mieszkańców;
  - zmiany popytu na usługi publiczne w efekcie zmian demograficznych;
- pogarszanie się sytuacji finansowej samorządów w efekcie wzrostu wydatków inwestycyjnych i bieżących oraz stagnacji dochodów.

Główne problemy rozwoju współpracy transgranicznej wskazane w badaniach i zgłoszone w trakcie konsultacji to:

- niezadawalający poziom wiedzy o sytuacji sąsiada;
- bariera komunikacyjna wynikająca ze słabej znajomości języka lub barier kulturowych i mentalnych;
- zróżnicowany poziom potencjału instytucjonalnego i profesjonalnego potencjalnych beneficjentów;
- obniżenie zdolności refinansowania i współfinansowania nowych projektów;
- wzrost liczby realizowanych projektów transgranicznych i liczby uczestniczących w nich po obu stronach partnerów;
- rozdrobnienie projektów realizowanych w ramach współpracy transgranicznej.

Wnioski z diagnozy wskazały na konieczność:

- pomocy technicznej dla beneficjentów nie dysponujących odpowiednim potencjałem profesjonalnym i instytucjonalnym;
- nowych rozwiązań instytucjonalnych ułatwiających dostęp do współpracy transgranicznej wszystkich potencjalnych beneficjentów;
- wsparcia realizacji kluczowych projektów ze środków będących w dyspozycji wszystkich szczebli samorządów;
- wypracowania odpowiedniego programu wsparcia dla członków i beneficjentów współpracy transgranicznej ze strony biura Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania;
- zdefiniowania kluczowych projektów dla rozwoju współpracy transgranicznej i integracji obu części Euroregionu Pomerania;
- wdrożenia projektów dopasowujących świadczenie usług publicznych do zmian zachodzących w Euroregionie Pomerania.

W oparciu o wyniki diagnozy i założenia nowych regulacji wspólnotowych zarządy polskiej i niemieckiej strony Euroregionu Pomerania dokonały ustalenia czterech priorytetów - pól tematycznych programu na lata 2014 – 2020.

Dla każdego z pól tematycznych wskazano:

- genezę i cel pola tematycznego;
- obszary aktywności i możliwe rodzaje działań;
- przykładowe propozycje projektów zgłoszone w trakcie konsultacji.

Pola tematyczne/Priorytety współpracy transgranicznej:

Wsparcie edukacji, badań, wykorzystania nowych technologii, innowacji dla wzrostu zatrudnienia;

- wykorzystanie edukacji i badań, potencjału współpracy ośrodków akademickich, wdrożenia nowych technologii, nowych rozwiązań organizacyjnych w działalności gospodarczej, rozwoju ekonomii społecznej dla wzrostu zatrudnienia i podniesienia atrakcyjności regionalnego rynku pracy oraz wzrostu konkurencyjności regionalnych zasobów siły roboczej jest głównym celem działań realizowanych w ramach tego priorytetu.

Poprawa dostępności centrów gospodarczych i turystycznych ma prowadzić do:

- rozwoju powiązań funkcjonalnych miasto - wieś niosących obustronne korzyści mieszkańcom miast korzystającym z oferty turystycznej regionu i mieszkańcom mniejszych ośrodków miejskich i obszarów wiejskich korzystających z usług i rynków pracy miast;
- wzrostu konkurencyjności produktów gospodarczych i turystycznych oferowanych w Euroregionie i na zewnątrz Euroregionu;
- wzrostu dochodów mieszkańców regionu;
- wzrostu zdolności konsumpcyjnej Euroregionu i atrakcyjności regionu dla inwestorów;
- wzmocnienia samowystarczalności ekonomicznej regionu.

Dostosowanie dostępności usług publicznych do zmian demograficznych;

- Celem działań podejmowanych w ramach tego priorytetu jest rozpoznanie konsekwencji zmian demograficznych i wspieranie nowych rozwiązań w zapewnieniu dostępu do jednakowego zakresu i odpowiedniej jakości usług publicznych wszystkim mieszkańcom regionu.

Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i samorządności;

- w ramach tego priorytetu realizowane będą różne projekty których celem będzie rozszerzanie kręgu uczestniczących we współpracy mieszkańców, firm i przyjezdnych.

W trakcie prac nad aktualizacją Strategii równocześnie z debatą nt. priorytetów i potencjalnych projektów toczyła się dyskusja na temat znaczenia zgłaszanych propozycji działań.

Pojawiły się propozycje dwóch kategorii o kluczowym znaczeniu dla rozwoju współpracy transgranicznej:

- projekty strategiczne których realizacja przyczyni się do jakościowej poprawy współpracy transgranicznej;
- projekty sieciowe powstałe z połączenia cykle imprez branżowych (sektorowych) wielu lokalnych projektów w sferze:
  - ✓ kultury;
  - ✓ sportu;
  - ✓ edukacji;
  - ✓ turystyki.

Projekty strategiczne o znaczeniu kluczowym dla rozwoju współpracy transgranicznej euroregionu Pomerania w latach 2014 -2020:

- **Centrum Nauki Pomerania/Gryf;**
- **Centrum kompetencji współpracy transgranicznej** Euroregionu Pomerania;
- Dom Pomorski;
- Promowanie talentów Euroregionu - **Stypendia Gryfa;**
- Pozyskanie przedsiębiorców i mieszkańców spoza Euroregionu – **START-UP POMERANIA, 60 PLUS;**
- wykorzystanie nowych technologii dla obniżenia kosztów zaopatrzenia energetycznego i emisji CO₂ ;
- Finansowanie projektów współpracy transgranicznej.

Wiele małych projektów realizowanych przez lokalnych partnerów rozszerza współpracę transgraniczną na coraz większy krąg uczestników. Dla poprawy ich efektywności, obniżenia kosztów poszczególnych imprez, wykorzystania wartości dodanej projektów przy realizacji kolejnych, wykorzystania umiejętności nabytych przez zaangażowanych specjalistów należy włączyć lokalne projekty w cykliczne, tematyczne programy imprez Euroregionu.